

زنجیره
هری
هاوچه رخی
نیسلامی

منتدی اقرأ الثقافی

WWW.IQRA.AHLAMONTADA.COM

جیمانی جنوگه و شهیتانان

وهرگیرانی
ژیوانی گه لائی

بۆدابهزاندنی چۆرهما کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

پدای داتلود کتایهائی مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (کوردی ، عربی ، فارسی)

جېھانی جنوکہ و شہ پنانان

مه‌به‌ست له‌م زنجیره‌یه

زنجیره‌ی هزری هاوچه‌رخ‌ی ئیسلامی

۱. دمو‌له‌مه‌ندکردنی کتێبخانه‌ی کوردی‌یه به‌ گرن‌گرتین وکار‌یگه‌رت‌ترین ده‌قی ئه‌و کتێبانه‌ی که مه‌شخه‌لی سه‌رری هزری هاوچه‌رخ‌ی ئیسلامین.
 ۲. ناشناکردنی خوێنه‌رو لاوی موسولمانی کورده به‌ ده‌قی ئه‌و کتێبانه‌ی که سه‌رچاوه‌ن بۆ رو‌شن‌بیری ئیسلامی و سازینه‌ری بیداری و رابوونی ئیسلامی بیروژن.
 ۳. شار‌مزاکردنی راسته‌وخۆی لاوی کورد به‌م سه‌رچاوانه، نازادکردنیانه له‌ گشت کۆت و به‌ند و بۆ‌چوونی ته‌سکی حزبايه‌تی و تا‌کره‌وی و روت‌گه‌رای.
 ۴. بناغه‌یه‌ک بی بۆ بنیادنانی که‌سایه‌تیه‌کی ئیسلامی به‌هێز بۆ هه‌ر تا‌کیکی موسولمانی کورد تا توانای ئه‌نجامدانی ئه‌و گۆزانکاریانه‌ی هه‌بی که خودای په‌رومردگار پێی سپاردوه.
- ده‌گه‌ل ریزو ته‌قدیرمان بۆ بیرو‌رای نووسه‌رانی ئه‌م زنجیره‌یه، مه‌رجیش نیه ئی‌مه پابه‌ندی هه‌موو بیرو‌بۆ‌چوونه‌کانیان بین.
- با ده‌ستووری‌شمان له‌ومر‌گرتن فه‌رمایشته‌که‌ی خودای په‌رومردگار بێت.

﴿الَّذِينَ يَسْمَعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ؛ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَبَابِ﴾.

(زمر - ۱۸)

نووسینه‌گه‌ی ته‌فسیر

بیروباوهر پ لهبر پوښنایی

قورئان و سوننه تدا

جیهانی جنوگه و شهیتانان

نوسینی

دکتور عومهر سلیمان نه شقهر

وهرگیرانی

ژیوانی گه لالی

زنجیره‌ی: بیروباوهر له‌بەر روشنایی قورشان و

سوننه‌تدا

ناوی کتیب به عاره‌بی: عالم الجن والشیاطین

ناوی نوسەر: دکتور عومەر سلیمان ئەشقر

نۆره‌ی چاپ: شه‌شه‌م

سالی چاپ: ١٤١٢ك - ١٩٩١ز

ناوی کتیب به‌کوردی: جیهانی جنۆکه‌و شه‌یتانان

ناوی وه‌رگێژ: ژوانی گه‌لالی

نهرکی چاپ: پرۆژه‌ی وه‌رگێژان

بیتچنن: نووسینگه‌ی ته‌فسیر بو کۆمپیوتەر

نۆره‌ی چاپ: یه‌که‌م

سالی چاپ: ١٤٢٠ك - ٢٠٠٠ز

چاپکردن: چاپخانه‌ی په‌روه‌رده

تیراژ: ١٥٠٠

ژماره‌ی سپاردن: ٥٤ سالی ٢٠٠٠

پيشه‌کى وه رگيران

بيروباوه‌پى ئيسلامى بناغه‌ى ئاينى ئيسلامى پيروژه، تا به‌هيزتر بى
موسلمانيتى به‌ره‌مدارترو به‌ره‌مى به‌پيزترو پيزى فره‌وانتر ده‌بى.

بيروباوه‌پى ئيسلامى بو که گه‌وره‌ترين وه‌رچه‌رخانى بى‌وينه‌ى خسته
ميژوى مروقياهيتى، مروقياهيتى له نشيوى و داپوخان و ويړانى رزگار کرد،
ره‌وشى سته‌مئاميزى تارومار کرد، ده‌ستى ره‌شى زوردارانى بپى،
کويله‌و چه‌وساوانى ره‌هاکرد، بالى به‌زه‌يى و دادگه‌رى به‌سه‌ر جيهاندا
راهيلاو سه‌رجه‌م گه‌ل و تويژى خه‌لکى له‌به‌ر سيبه‌ره فينک و نارامه‌که‌ى
هه‌سايه‌وه، ناگرى خراپه‌کارى و کوشت وپرو تالان و بپو و به‌ره‌لدايى و
بينابرويى کوزايه‌وه، روحى مروقيپه‌روه‌رى و ريزى مروف ژيايه‌وه.

گه‌شانه‌وه‌ى گولى چاکه‌کارى و خوښى و دادو ريزو هيمنى و
خوشگوزهرانى و نازادى و سه‌ربه‌ستى به‌هوى بيروباوه‌پى ئيسلاميه‌وه
ديته‌دى، به‌لام ته‌قينه‌وه‌ى بورکانى ويړانى و خراپه‌کارى و ناخوښى و
سته‌م و بيهوده‌يى و نيگه‌رانى و تالگه‌ردى و ژير ده‌سته‌يى و کويلايه‌تيش
به‌هوى بيروباوه‌پى نائيسلاميه‌وه به‌رپاده‌بى، چونکه هه‌مويان
له‌سه‌رچاوه‌ى هه‌واو هه‌وه‌ست و ئاوه‌زى به‌رژه‌وه‌ندى ناسى و هزرى
کاره‌گر به‌ده‌ورو به‌ريکى دياره‌يکراو دينه‌کايه‌وه.

بيروباوه‌پى نه‌گه‌ر ئيسلامى نه‌بى ويړانه‌و ويړانى ده‌نيته‌وه نه‌گه‌رچى
بانگه‌شه‌ى بنيات نان و چاکسازيش بکات. ميژو له‌م ويړانکاريانه

سیخناخ بوہ کہ ھەر جاره ی بیروباوہ پرنکی قریوک پەیدا بوہ و مروقیاتەتی کردۆتە قوربانى ، ئەدى بیروباوہ پرە سەفسەطیە کە ی نەسرانیەکان نەبو کەبەر لەئیسلا م و تاکو ئیستاش کیشەیانە ناخۆ (مەسیح) خوایە یان مروّف! ھەزاران ھەزار مروّفی کردە قوربانى و سەدان شەپو کوشتارى درێژخایەنى نایەوہ؟!، ئەدى بیروباوہ پرى ئەستیرەناسى گەندەلى فیرعە و نەکان نەبو کہ ھەزاران ھەزار رەش و روت و ھەژارى کردە کوپلەو بەبیگارى گاشەبەردە زلەکانى ئەھراماتى پى دەگواستەوہ؟!، ئەدى بیروباوہ پرى شوفینیزمى ئەوروپا نەبو کہ دو جەنگى گەورە ی جیھانى بەرپا کرد و بە ملیۆنان مروّفیان کرد بە قوربانى؟!، ئەدى ھەر بیروباوہ پرە شەیتانیەکان نیە کہ وای کردوہ ھەموو روژی بۆمبای ئەتۆمى و ھایدرو جینى و نیوترونى بۆ ویرانکردنى مروقیاتەتى و زەوى و بەرھەم بى؟!،

چاک سازانەوہ ی رەوشى مروقیاتەتى، رەوینەوہ ی ترسى ویرانى، گەرانەوہ ی خوشى و ئارامى، بەرپا کردنەوہ ی دادگەرى لەسەرتاسەرى جیھاندا؛ بەھوى بزاقیکەوہ دەبى کہ لەسەر بیروباوہ پرنکی پاك و بیگەرد دامەزرا بى و لەقورنان و سوننەت ھەلینجرا بى، ئەگەر نا ھەر ویرانى لەناو ویرانى بەرپادەبى و مروقیاتەتى ویرانتر دەبى.

بیروباوہ پرى ئیسلامى کاریگەر پرنکی قول و گەورە ی لەخۆ گرتوہ، کاریگەر پرنکی ئەوتۆ کہ ئەگەر مروّف ھەرچەندى تاوانکارو دلپەرق و بیبەزەیی و ویرانکاریش بى، سەرلەبەرى کیانى ئەم مروّفە دەگۆریت، گۆرانیک ھەمو لایەنەکانى بگرتەوہ، چونکە بیروباوہ پرى ئیسلامى چارەسەر و نامۆژەکانى بۆ رەگ و ریشالى مروّفە، ھزرو ئاوەزو دەرونى

ریک دهخاته‌وهو ته‌پ و توزی شه‌یتان و هه‌وه‌ست و خو‌په‌رستی له‌سه‌ر
ده‌رونی لاده‌دات و پاکی ده‌کاته‌وه، نه‌مجار ریوشویننیک‌ی راستالی بو
راده‌نوینن‌و پیی ده‌لی فه‌رمو نه‌مه‌ش ژیا‌نی خو‌شبه‌خت و بی‌وینه‌و
نمونه‌یی.

هه‌ر نوسه‌ریکی موسلمان له‌هه‌ر ده‌رگایه‌که‌وه چو‌بیته‌ نیو نه‌م
بیروباوه‌رپه‌وه یان له‌هه‌ر گو‌شه‌نیگایه‌که‌وه تی‌ی روانیب‌ی و خزمه‌تیکی
پیشک‌ه‌ش کردب‌ی و متمانه‌ی به‌سه‌رچاوه‌ی بیگ‌ه‌ردو دور له‌ خورافات و
شتی بیهوده‌ کردب‌ی، هه‌لبه‌ت کاریکی گه‌وره‌ی نه‌نجام داوه‌و خزمه‌ته‌که‌ی
به‌شیکه‌ له‌م رزگاربونه‌ سه‌رتاسه‌ریه‌ی که‌ مرو‌قایه‌تی ده‌میکه‌ بو‌ی
عه‌وداله‌. دیاره‌ نه‌م زنجیره‌یه‌ی که‌ دکتور عومه‌ر سلیمان نه‌شق‌ه‌ر
نوسیویه‌تی و ناوی ناوه‌ ((العقیده فی ضوء الکتاب والسنة)) به‌شداربون و
خزمه‌تیکی گه‌وره‌ی نه‌م مه‌یدانه‌یه، که‌ متمانه‌ی کردوته‌ سه‌ر سه‌رچاوه‌و
ژیده‌ره ره‌سه‌نه‌کانی بیروباوه‌رو بیروباوه‌ره‌ پوکه‌ل و لاری و نات‌ه‌واوه‌کانی
لی داوه‌شانده‌و پاک و پوخته‌که‌ی راگه‌یاندوه، که‌ هه‌لبه‌ت نه‌مه‌ خالی
هه‌ره سه‌ره‌کیه‌ له‌رانواندن‌ی بیروباوه‌ری نیسلا‌میدا، ئوسلوب‌یکی ساده‌و
ریک و پیک و زانستیانه‌ی به‌کاره‌یناوه‌ به‌تایبه‌تی له‌په‌رتوکه‌کانی دوا‌ییدا،
ناوه‌رپوکی په‌رتوکه‌که‌ش پتر نایه‌ت و فه‌رموده‌و ده‌قی زانا به‌رزه‌کانی
هیناوه‌ته‌وه‌و له‌به‌رتیشکی نه‌م ده‌قانه‌وه‌ بیروباوه‌ره‌که‌ی پو‌شن کردوته‌وه،
نه‌م زنجیره‌یه‌ که‌ بلاوبو‌وه موسلمانان به‌گه‌رمی پیش‌وازیان لی‌کردو گه‌لی
زاناو نوسه‌ریش له‌ نوسراوه‌کانی‌اندا ناماژه‌یان بو‌ کردوه تا موسلمانان
به‌هه‌ره‌ی لی‌وه‌رگرن، له‌ناو موسلمانانی کوردیش سه‌یر ده‌که‌ین چه‌ندین
نوره‌ چاپی لی‌ ده‌رده‌کرایه‌وه، که‌ نه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌ بو‌ چاکی و سو‌دی نه‌م

زنجیره‌یه، به‌م پیودانگه پیمان وایه وەرگیرانی ئەم زنجیره‌یه گەلیک
پیویست بو بو رابونی ئیسلامی له کوردستان. تا گەلی کوردیش
له بیروباوهره سازگارە که‌ی خووی حالی بیت و لاری نه‌بی، له‌به‌ر گرنگی و
له‌به‌ر چاکی و به‌هره‌ی ئەم زنجیره‌یه. پشت به‌خوا بریارمان دا وهری‌گیرینه
سه‌ر زمانی کوردی. له‌وه‌رگیرانه‌که‌دا هه‌ولمان داوه ئاستیکی زمانه‌وانی
باشی پی‌بده‌ین و ئیشکالات بو‌ خوینه‌ر به‌جی نه‌هیلین، وا به‌ره‌مه‌کان
له‌به‌ردیدی خوینه‌رانه‌و نه‌وان ده‌توانن وەرگیرانه‌که هه‌لسه‌نگینن، له‌خوا
داواکارین له‌کاره‌که‌ماندا سه‌رکه‌وتووین و توانیمان خزمه‌تیک به‌م رابونه
پیروژه‌ی کوردستان بکه‌ین، خوا پاداشتی به‌ره‌راوی خووی به‌ئیمه‌و
ئیه‌وش به‌خشی.

ئارامی گه‌لالی

ژیوانی گه‌لالی

پیشگی

ان الحمد لله نحمده ونستعينه و نستغفره
ونستهديه ونعوذ بالله من شرور انفسنا
وسيئات اعمالنا، من يهده الله به فلا مضل
له، ومن يضل فلا هادي له، وأشهد أن لا اله
الا الله وحده لا شريك له، و أشهد أن محمداً
عبده ورسوله، وبعد:

هەندى كەس وا گوومان دەبەن، نوسین لەم بابەتە وەبەر
زێدەرۆیی زانستی دەکەوئ جا ئەوانە وایان پئی چاترە هەر بە
خیرایی بەم بابەتەدا رەتین و بریککی کەم بیرکردنەوهی بو
تەرخانکەن. ئەو کەسانە وا دەزانن ئەم تۆژینەوهیە تەنها قیچە
سویدیکی دیاریکراو دەبەخشئ و، هیچیشی لی نەزانن چ زیانیکی
نیە.

ئەز گەلیک دور نارۆم، جیهانی مروّف ئەمرو هیندە مال و
سامان خەرج دەکەن بو لیکۆلینەوهی ئەگەری بونی ژین و

زىندەۋەران لەو ھەسارە نىزىكانەى خۆمان، كە شارو ولاتانى پىن
 بنيات بنى و ئاۋەدان كاتەۋەو، ھەزاران مليون ھەزار و
 دەستكورتى لە دنىدا پىن قوتاركا. جا زانايان كۆشش و ماندو
 بونىكى مەزنيان كىشاۋە بۆ گەران لە دو شونى ژين لە ھەسارانەدا
 كە كات و پارەيەكى زۆر و زەبەندى تىچۋە. ئەدى بۆ جىھانىكى
 زندوى ژىرچ دەلېن كە لەزەوى دا ھاۋژىنمانن و، لە مال و
 نشىنگەمان دەخۆن و دەخۆنەۋە و، رەنگە ئاۋەزو دلمان ئالۆز
 بكن و، جار ھەيە بەرەو ئەۋەمان دەبەن ھەر بەخۇ خۆمان
 بپۆخىنن و، خوينى يەكتى بپىژىن و، رەنگە بمانكەن بەبەندەى
 خۇيان يا ھەر ئافەرىدىكى دىكە، تاكو پەرۋەردەگارمان لى تۆرە بىن
 و غەزەبمان لى بگرى، پاشان ئەوانەى وىل و گومرا دەبن لە
 پەرۋەردگار دوچارى ئاگرى دۆزەخ دەبن.

ئەو زانىارىيانەى دەقەكانى قورئانى پىرۆز و فەرمودە پتەۋەكانى
 پىغەمبەر ﷺ لەم بارەيەۋە بۇيان ھاوردوين؛ بەھىچ سامانىك
 ھەئناسەنگىن. چونكە ئەو دەقە پىرۆزانە، رازو نەھىنىەكانى جىھانى
 جنوكانمان بۆ ئاشكرا دەكەن و، بە لىشاۋىك زانىارى و ھا
 نامان دىن، كە ھەمو لايەنەكانى ژيانى ئەوانمان لا ئاشكرا دەكات.
 ھەرۋەھا ئەۋەشمان پىن دەلېن كە ھەندىك لەوان چ دژايەتىەكيان
 بەرانبەر مرۆف و دللى داگرتوۋە و، لە چ كردو كۆشىكى بەردەوام و
 نەپچراۋدان تا لە راستە رىمان ۋە دور بىخن و گومپراۋ
 سەگەردانمان بكن.

هیندهش بهسه تا له گرنگی مهسه له که وه ئاگات بیئی؛ چاو بهو
ئایه ته پیرۆزانه دا بگییری که له بابته جنۆکه و شهیتانان دهوین،
تا بزانی ئەم دهقانه روبه ریکی چه ند فراوانیان له کتیبی خوا
داگرتوه.

ئهو جها هه رکه سیکی سه ره به و دهقانه دا بگری، دهزانی ژییانی
مروّف ته نیا زۆرانییه له گه ل شهیتاندا. شهیتان له هه ولی ئه وه
دایه به سه رییدا زال بی و بیفه وتیئی. ئه و مروّفه ی که خوی
گه وره ش به روناھی خوی هاتۆته هانای دهکووشی تا له شارپی ی
په روه ردگاری سه قامگیرو به رده وام بی و خه لکیش له سه ر ئەم
شارپییه دامه زریئی. له پینا و هه ندیش ده بی له ناخی دهرون و
ترپه ی دل و، هیوا و خهون و ئاواته کانی دا، کیشه و زۆرانی له گه ل
ئهم دوژمنه به رپا بکا. ده بی هه ر زو زو، به رده وام ئامانج و
مه به سه ته دورو نزیکه کانی پیشکنی و به سه ریانکاته وه. تا دوری و
نزیکی خوی له په روه ردگار هوه، بو ده رکه وی. بشزانی تا کوئی
خوی له و دوژمنه ی ده رباز کردوه که ده یه وی وه ک کهری جوتیاران
جله و گیری بکا و بیهاژوا.

منیش ئه و دهقانه م کو کردۆته وه که له باره ی ئەم جیهانه
دهوین، له گه ل قسه ی پیشه وای دیارو ناوداره کان و له هه موشیان
راماوم. له ئەنجامدا ئەم کتیبه له شهش به ندان پیک هات، به ندی
یه که م ناساندن و رونکاری ئەم جیهانه یه و ئەم بابته تانه

دەگرىتەوہ: بىنەپەرتيان، ئەفراندىيان، ناوہکانيان، جوړەکانيان،
خواردنيان، خواردنەوہيان، ھاوسەرىتيان، نشىنگەيان،
چارەويکانيان، ئەو توانايانەى كە خودا پيى بەخشيون. ھەر وەك
لە ميانەى ئەو بەندەدا، ئەوان بەلگانىش بەسەر دەكەينەوہ كە
ھەبونيان دەسەلمىنى و، وەلامى بىباوہپان دەداتەوہ.

لە بەندى دوہمىشدا مەبەستى ئافەرىدكردىيان رون دەكەينەوہ،
لەگەل چۆنىتى راگەياندى دەستورە خوايىەكان و تىكرای پەيامى
موحەممەدىش ﷺ بەم جىھانە.

ھەرچى بەندى سىيەمىشە كرۆكى كتيبەكەيەو چەند
تۆزىنەوہيەكى تىدايە:

يەكەم: ھۆكانى دژايەتى لە نيوان مروّف و شەيتان و، بەلگە
ھاوردن بۆ توندى و قولى ئەو دژايەتيەو. ئاگاداركردنەوہمان لە
لايەن خوداوە لەو دورژمنە.

دوہم: ئامانجە نزيك و دورەكانى شەيتان.

سىيەم: شىوازەكانى شەيتان بۆ گومراكردى مروّف.

چوارەم: سەركردايەتى كردنى بۆ جەنگ و، سەربازەكانى.

پىنجەم: ئەو تەلەو داوانەى شەيتان بۆ مروفيان دەنيتەوہ.

جا ئم بەندە بە باسی وەسوەسەى شەیتان کۆتایی هاتو، که چەک و جبه خانەى شەیتانە بو گەندەل کردنى دەرونان و، چاندنى گەندى لە دلاندا.

هەر وەها لە بەندى چوارەمدا، باسى چەند دۆزىکم کردو، که شەیتانەکان بەندەکانى پى گومرا دەکەن:

یەکەم: خۆرانواندى شەیتانان و قسە کردنىان لە گەل هەندىک بەنداندا، لە گەل ئەو گەندەلیانەى بەم هۆیە دینه ئارا.

دوهم: هینانى گيانان و رادەى دروستى ئەم مەسەلەیه و پەيوەندى بە شەیتانانەو.

سێیەم: برى شارەزایى جنۆکان لە جیهانى پەنهان و، ئەو گەندەلیەى دیتە ئارا بە هۆى برۆای هەندى کەس بەوہى که جنۆکە پیوار دەزانن.

چوارەم: جنۆکەو دەفرەفریوہکان.

لە بەندى پینجەمیشدا ئەو چەکانە دیارى دەکەین که دەبى بابای موسلمان هەلیانگرى که دەچیتە شەرى شەیتان.

لە بەندى شەشەم و دواییندا لە بارەى حکمەتى ئەفراندنى شەیتان دوام.

له خودای بهرز داوا دهکهم، بهم کتیبه سود به نوسهرو،
بلاوکارو. خوینهری بگهیهنئ و، پاداشتی بی پایانی خوئی به
ههموان ببهخشی و پهنامان بدا له شهیقان و: به یاریدهرو
چاودیتری خوئی پشتیوانیمان بکا، خودا باشتین پشتیوان و
سهرخهه. درودو سلاوی خوداش پیشکeshی موحه ممدی بهندهو
په یامبهری خوئی و ههمو خانه وادهو یارو هاودهو و
شوینکه وتوانی.

عومهر سلیمان نه شقهر

کویت ۲۸ / شهوال / ۱۳۹۸ ک

۳۰ / سیپته مبهه / ۱۹۷۸

به ندی یه کهم

ناساندن و رونکاری

ناساندن و رونکاری

جنوکه چین؟

جنوکه جیهانیکی دیکه ن جودا له جیهانی مروّف و له جیهانی فریشتان، له گه ل مروّفدا بریکی هاوبه شیان له نیواندا ههیه و ههردولا سیفته تی ناوهزو په ی بردنیان ههیه و، توانای هه لبراردنی ریگه ی خیرو شه پریان تیدا. له زور شتانیس له مروّف جوایه زن، گرنگترینیان نه وه یه سه رچاوه و بنه رته تی جنان له هی مروّف جودایه.

ناوی جنوکه کانیش له (اجتنان) وه هاتوه که مانای ونبون له به رچاوان ده گه یه نی. ﴿إِنَّ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْتَهُمْ﴾ به راستی شه یقان و هاوده ستانی له لایه که وه نیوه ده بینن که نیوه نه وان نابینن ﴿ (سورة الأعراف/ ۲۷).

نه ژادو بنه رته تیان:

خوای گه وه و بهرز پیی راگه یاندوین که جنوکه له ناگر نه فرینراون، ده فهرموئ. ﴿وَالْجَانَّ خَلْقَانَهُ مِنْ قَبْلِ مِنْ نَارِ السَّمُومِ﴾ وه له پیشدا هوزی جنوکه انمان له ناگری گهرم و سوتینه ره هینا نه فراندن ﴿ (سورة الحجر/ ۲۷) ..

ههروه ها ده فهرموئ: ﴿وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ﴾ وه خودا جنوکه ی له بلیسه ناگری پاک و چاک نافه ریده کرد ﴿ (الرحمن/ ۱۵)، هه ره وه له (البدایة والنهایة ۵۹/۱) واهاتوه که ئیبنی عه بباس و عیکریمه و مواهید و حه سه ن

و هی دیکهش وا دهلین. ههروهه نهوهوی له شهرحی موسلیمدا دهلی (مارج) واته: بلیسهیهکی تیکه ل به پرهشایی ناگر.

له فهرمودهیه کیش که موسلیم ته خریجی کردوه، له عایشه وه، له پیغه مبه رﷺ، فهرموی ((خلقت الملائكة من نور، وخلق الجن من نار وخلق آدم مما وصف لكم: فریشته له روناهی نه فرینراون و جنوکهش له ناگر نه فرینراون و ناده میس له وهی بو تان وه سف کراوه هاتوته نه فراندن)).

که ینی نافه ریده کراون؟

گومان له وهدا نیه جنوکه له پیش مروّف نافه ریده کراون چونکه خوای گه وره ده فهرموی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَلٍ مَسْنُونٍ وَالْبَجَانَ خَلَقْتَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ﴾ به راستی نیمه مروّفمان له گلیکی ویشکی پیکهاتو له قورپکی رهشی رزیو نافه ریده کردوه، جنوکه شمان به ره وه له ناگری گهرم و سوتینه ره دی هینا ﴿ (سورة الحجر / ۲۶-۲۷).

جا ناشکرایه به پیی نه نایه ته که جنوکه پیش مروّف نه فرینراون. هه ندیک له پیشینان دهلین که نه وان دو هه زار سال پیش مروّف هاتونه ته دی، به لام نه مه هیج به لگه یه کی له قورنان یا له سوننهت له سه ره نیه.

ناوی جنوکان له زمانی عه ره بی:

ئیبنی عه بدوله پ دهلی: جنوکه له لای زمانزانان چند پایه کیان هه یه:

۱- نه گهر به ره هایه مه به ستیان جنوکه بی، دهلین (جئی).

۲- نه گهر مه به ستیان نه وانه بن که هاونشین مروّفن، دهلین (عامر)، به کو مه لیش دهلین (عمار).

۳- كە باسى ئەوانە دەكەن كە بەگژ مندالاندا دىن، دەلىن (ارواح).

۴- ئەگەر پىس و ناپاك بون و بەگژ خەلكىشدا چون، دەلىن (شيطان).

۵- ئەگەر زياترىش پىنى ئى ھەلپرى و بەھىزتر بو، پىنى دەلىن (عفرىت).

جۈرەكانى جنۇكان:

پىغەمبەر ﷺ لەم بابەتە دەفرموى: ((الجن ثلاثة أصناف؛ فصف يطر في الهواء ، وصف حيات و كلاب، و صف يملون و يظعنون: جنوكه سى جۆرن: جۆرىكيان بەھەوادا دەفېرن، جۆرىكى مارو سەگن و، جۆرىكىشيان دىن و دەچن، نىشتە جى دەبن و گەشتىش دەكەن)) رواد الطيران، والحاكم، والبيهقى في الأسماء والصفات بأسناد صحيح(صحيح الجامع ۸۵/۳).

ھىج بوارىك بۇ وەدرۇخستتە ھوى جىھانى جنۇكان نىھ:

كەمىنەيەك لە خەلكى بەتە ھواوى ھەبونى جنۇكان رەت دەكەنە ھە و با ھەرى پى ناكەن، ھەندىك لە موشرىكانىش دەلىن: مەبەست لە جنۇكان گىيانى ھەسارەكانە (مجموع الفتاوى ۲۴/۲۸۰).

كۆمەلە پىتۆلىكىش دەلىن: مەبەست بە جنۇكان نەستە خراپەكانى ناخى مەرۇف و ھىزە ناپاك و پىسەكانىتى، ھەروەك مەبەست بە فرىشتانىش چاكەكانىانە. (مجموع الفتاوى ۴/۳۴۶).

ھەندىك تازەگەرىش دەلىن: جنوكه ئەو مىكروبانەن كە زانستى نوئى دۆزىتىھە.

ھەروەھا دكتور موحەممەدولبەھى لە راقەھى سورەتى (الجن) دا دەلىن مەبەست بە جنۇكان ھەر فرىشتەيە. واتە لەھى ئەو جنوكە فرىشتە يەك

جیهان و جیاوازییان نیه. ئه وهیشی به به لگه هاوردوه که فریشتهکان له خه لکی بزرو داپوشراون، که سانیکیشی له جیهانی مروقان وه بهر جنوکان خستوه که له نیوانی باوه پرو کوفرو له نیوان چاکه و خراپه دا خو بزرده کن. (تفسیر سورة الجن ل ۸)

نه زانین به لگه نیه :

ئه وه پری زانینی ئه وان که سانی جیهانی جنوکان وه درو ده خه نه وه ئه وه یه که هیچ دهر باره ی هه بونیان نازانن. نه زانینیش به لگه نیه^۱. بو عاقل و هوشمه ندانیش ناشرینه شتیك رت که نه وه که دهر باره ی بونی نازانن و شاره زاییان نیه.

خوای گه وه ئه وه ی به سیفه تیکی کافران داناوه: ﴿بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ: بَلْ كُفُّوا شَتَانَ بَدْرٍ دِخْنَهُو، که به خویان زانستیان دهر باره نیه ﴿ (سورة یونس/ ۳۹).

ئایا ده بوا که سیکی پیش سه دان سال ژیا بی باوه پ به هاتنه دی ئه وه داهینراوه نو بیانه نه کا که ئیستا که سیک ناتوانی له بهرام بهریان مل با دا هه رچه نده راستگو یه که هه والی پی دابی؟

ئه گه گر گویمان له وه هه مو ده نگه نابی که هه مو که له به ریکی گه ردونی گرتوته وه به لگه یه له سه ر نه بونی ده نگه کان. هه تا (رادیو) داهینراو ده نگه کانی چینه وه ئه و جا باوه پری پی بکهین!؟

۱ جا ئه رانه بویان نیه ئه وه بکه نه بیانو که له سه حیجی بوخاریدا له نیبنی عه بباسره هاتوه که نکونی ده کرد له وه ی پیغه مبه ر: ﴿ جنوکه ی نواندین و ده گه لیان ئاخاوتین، چونکه لیره دا نیبنی عه بباس ئینکاری راسته رخو ئاخاوتنی کرده نه ک هی جنوکان. له گه ل هه ندیشدا که سانی جگه له نیبنی عه بباس وه کو نیبنی مه سعود ئاخاوتنه روبه روه که ش ده سه لمینن. (ئه وه ی به لگه یه کیشی ئه ز به ربی بیانو هه سه ر ئه وه ی هیجی ئه ز به ر نیه).

راستیه‌گه‌ی؛

راستی قسان ئه‌وه‌یه جنۆکه جیهانیکی سییه‌من جگه له جیهانی فریشته‌و مروّقان، ئافه‌ریده‌ی ژیره‌و هۆشیارن و تێ‌ده‌گه‌ن، نه‌ ئاهۆن و نه‌ میکروّبن، به‌‌لکو جیهانیکی ئه‌رکبارن و فره‌مانیان پێ‌ کراوه‌و نه‌هیان ئی‌ کراوه‌.

به‌‌نگه‌کان؛

۱-ته‌واتور؛

ئیبنی ته‌یمیه‌ له (مجموع الفتاوی ۱۰/۱۹) دا ده‌ئێ: هیچ یه‌کیک له‌ تیه‌فه‌کانی موسلمانان نه‌ نکولییان له‌ هه‌بونی جنۆکان هه‌یه‌و نه‌ له‌ هه‌ناردنی موحه‌مه‌د ﷺ وه‌ک په‌یامبه‌ری خوا بو‌ جنۆکان، جه‌ماوه‌ری هه‌مو تیه‌فه‌کانی کافرانی‌ش بونی جنۆکان ده‌سه‌لمینن، هه‌رچی کتیبیه‌کانی‌ش له‌ جوله‌که‌و دیانان ئه‌وا وه‌کو موسولمانان دان به‌ هه‌بونی جنۆکاندا ده‌نێن.

له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی که‌ تییاندا هه‌یه‌ باوه‌ری پێ‌ نیه‌. هه‌روه‌کو له‌ نیو موسولمانانی‌ش هی‌وا هه‌یه‌ وه‌کو جوهمیه‌کان و موعته‌زیله‌کان، له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی جه‌ماوه‌ری تیه‌فه‌که‌و پێ‌شه‌واکانی دانی پێ‌دا ده‌نێن.

ئه‌مه‌ش چونکی هه‌بونی جنۆکان به‌ ته‌واتوریکی ته‌واو و زانراوه‌وه‌ له‌ هه‌والی پێ‌غه‌مبه‌ره‌کاندا هاتوه‌. ئه‌وه‌شیان ده‌رباره‌ زانراوه‌ که‌ زندوی ژیره‌و خاوه‌ن هۆشن و کارای خاوه‌ن ویستن، به‌‌لکو فره‌مانیان پێ‌ کراوه‌ و نه‌هیشیان ئی‌ کراوه‌، هه‌روه‌ها ئاهۆ و سیفه‌تی پا‌به‌ند نین به‌ مروّف و غه‌یری مروّف. هه‌روه‌کو هه‌ندی‌ک بی‌باوه‌ران واده‌نێن، جا کاتی‌ک مه‌سه‌له‌ی جنۆکان به‌ ته‌واتوریکی وا له‌ پێ‌غه‌مبه‌رانه‌وه‌ هاتوه‌ که‌ زاناو و نه‌زان ده‌یزانن، هیچ کو‌مه‌لی‌ک که‌ خۆیان بده‌نه‌ پال پێ‌غه‌مبه‌ره‌ پایه‌داره‌کانه‌وه‌، نه‌یان توانیوه‌ بی‌باوه‌ری له‌ ئاست بنوی‌نن.

ههروهه له لاپهړه‌ی (۱۲) دا ده‌لئ: (سه‌رجه‌م کومه‌لانی موسولمانان دان به بونی جنوکاندا ده‌نئین، هه‌روهه‌ها جه‌ماوه‌ری کافران وه‌کو تیک‌پراو ره‌شوکی نه‌هلی کیتاب، هه‌روهه‌ها تیک‌پرای هاوبه‌شده‌نرانی عاره‌بان و بیجگه‌له‌وانیش له مندالانی حام و، هه‌روهه‌ها جه‌ماوه‌ری که‌نعانیان و یونانیه‌کان له مندالانی یافت، که‌واته جه‌ماوه‌ری هه‌مو تایفه‌کان دان به بونی جنوکاندا ده‌نئین.

۲- ده‌قه‌کانی قورنان و فه‌رموده:

هه‌روهه‌ خودای به‌رز ده‌فه‌رموئ: ﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْمَمَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ: بَلَىٰ؛ سِرُوشم بۆ کرا که تاحمیک جنوکه گوئیان بۆ قسه‌کانم راگرت﴾ (سورة الجن/۱)، هه‌روهه‌ها ده‌فه‌رموئ: ﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُدُّونَ رِجَالَ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا: به‌راستی پیاوانیک له مروف په‌نایان وه‌بهر پیاوانیکی جنوکان ده‌برد، جا نه‌وانه ده‌بونه هوی زیده بونی لارییی و مل بادانیان﴾ (سورة الجن/۶). ده‌قی دیکه‌ش گه‌لیک زۆرن، خودا یار بئ زۆربه‌یان له میانه‌ی نه‌م کتیبه‌دا دینه به‌ریاس.

۳- دیتن و چاوپیکه‌وتن:

خه‌لکیکی زۆر له‌سه‌رده‌می ئیمه‌و له پيشوشدا شتیکی له‌م بابه‌ته‌یان بینییوه، نه‌گه‌رچی زۆر جار نه‌وانه‌ی ده‌یانینن یان ده‌یانبه‌ن نازانن نه‌وان جنوکه‌ن، جا ده‌لئین نه‌وانه نه‌رواحن یا پیاوانی غه‌بین یا پیاوانی بو‌شایی ناسمانن.

جا که‌سانیکی متمانه‌دار له زوه‌وه‌و له ئیستادا باسی چاوپیکه‌وتنی جنوکانیان بۆمان گی‌راوه‌ته‌وه. هه‌روهه‌ک زانیه‌کی هی‌ژاو پایه‌دار که ناوی

نەلنەعمەشە دەلى: جنۆكەيەك ھاتوچۆى دەكردين، من پىم گوت: چىتان لە ھەمو خواردينك لا خوشتره؟ گوتى برنج، گوتى: ئەوجا برنجان بۇ ھىنان، دىتم ھەر پاروھ برنج بەرز دەبتەوھو كەسىش نابىنم، گوتم: ئىوھش ئەم جورھ ھەوسبازىانەتان تىدايە كە لە ناو ئىمەدا ھەن؟ گوتى: بەلى، جا گوتم: رافىضەكان چۆنن لەناو ئىوھدا؟ گوتى: خراپترىن كەسن.

ئىبنى كەئىر پاش ھىنانەوھى ئەو چىرۆكە دەلى: ئەم ئىسنادەم بە ئەبولھەججائى ئەلمزى مامۇستام پىشاندا، گوتى: ئەمە ئىسنادىكى صحىحە تا دەگاتە ئەلنەعمەش، پاشان دەلى: ئىبنى عەساكىرى حافىز لە ژياننامەى عەبباسى كوپى ئەحمەدى دىمەشقى دا دەلى: شەوئىك كە لە مالىدا بوم گويم لى بو جنۆكەيەك دەيگوت:

قلوب براها الحب حتى تعلقت

مذاهبا في كل غرب وشارق

قيم بحب الله، والله ربها

معلقة بالله دون الخلاق

واتە: دلانىك خوشەويستى دايتاشىن ھەتا وای لىھات رو لە ھەمو خۆرەلات خۆراوايان بکەن. ئەوان دلان بە خوشەويستى خودا سەرگەردانن و خوداش پەروردگارىانەو، وە لەھەمو ئافەرىدان ترازاون و بەخوداوە پەيوەستن (قسەى ئىبنى كئىر تەواو)..

منىش دەلىم: گەلىك كەسى جى متمانە باسى ئەوھيان بۇ كر نوم، كە قسەيان لەگەل جنۆكاندا كر دوھو جنۆكەيان ديون، جا بەيارىدەى خودا بىرىكىش لەوانە باس دەكەين كە دىينە سەر باسى تواناى خو گۆرپىنيان بەشيوھى جوراو جور.

۴- ئەو بىنەرەتەي لىيى ئەفرىنراون :

پېغەمبەر ﷺ ھەوالى پىداوين كە فرىشتە لە روناھى ئافەرىد كراون و جنۆكەش لە ئاگر ئەفرىنراون، جا ھەردو بىنەرەتى جوايەز كەردۆتەو، ئەمەش وەلامە بۆ ئەوان كە سانى جنۆكە و فرىشتە لىك جودا ناكەنەو.

دیتنى كەرو سەگان بۆ جنۆكان :

ئەگەرچى ئىمەش جنۆكان نايىن، گيانەوهرى دىكە ھەن دەيانىنن وەكو كەرو سەگان. لە موسنەدى ئەھمەد و سونەنى ئەبو داود بەسەنەدىكى راست و بەمەرفوعى لە جايرەو ھاتوھ: ((اذا سمعت نباح الكلاب، وفقى الحمير بالليل، فتعوذوا بالله من الشيطان، فأنه يرون مالا ترون: ئەگەر گویتان لە وەرپىنى سەگ بو، يا بەشەو گویتان لە زەرپىنى كەر بو، خۆتان بەخودا پەنابگرن لە شەيتان، چونكە ئەوان شتانىك دەبينن كە ئىو ھەن نايىن)). ئەمەش شتىكى نامۆ نى، چونكە زانايان سەلماندىانە ھەندىك گيانەوهر تواناى دیتنى شتى و ايان ھەيە كە ئىمە ناياننىن. بۆ نمونە: ھەنگ تىشكى ژور و ھەنەوشەيى دەبينى، ھەر بۆيە ئەگەر ھەوريش بى دەتوانى خۆر ببينى و، كوندەبۆش لە جەرگەي تارىكى شەودا مشكىك بەدى دەكا..

شهیتان و جنوکه

نهو شهیتانهی که له زۆر شوینی قورنانی پیروژدا خودای گه‌وره باسی بۆمان کردوه، له جیهانی جنوکانه، له‌سه‌ره‌تادا خودای ده‌په‌رست و له‌گه‌ل فریشته‌کاندا ناسماننشین بو، چوه به‌هه‌شتیش، پاشان له‌به‌ر زلفیزی و خو به‌رز زانین و ئیره‌یی بردن له په‌روه‌دگار یاخی بو، کاتی‌ک فه‌رمانی پی‌کرد سوژده بۆ ئاده‌م ببا، ، نه‌وجا خودا له ره‌حمه‌تی خو‌ی وه‌ده‌ری‌نا.

شه‌یتانیش له زمانی عه‌ره‌باندا به‌هه‌مو زلفیزیکی یاخی ده‌گوتری، له‌به‌ر فیزداری و یاخی‌بونی له په‌روه‌دگار ئه‌م ناوه به‌سه‌ر ئه‌و ئافه‌ریده‌یه دابراوه.

هه‌روه‌ها (تاغوت)یشی به‌سه‌ردابراوه ﴿الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا﴾
که‌سانیک که بپروایان هیناوه له‌پینگه‌ی خودا ده‌جه‌نگن و، که‌سانیک کافریش بون له پیناوه تاغوتدا ده‌جه‌نگن، جا دژی دوستان و یاران‌ی شه‌یتان بجه‌نگن، به‌راستی فروفیلی شه‌یتان کزو که‌م هیزه ﴿(سوره‌ النساء/ ۷۶)﴾، تاغوتیش ناوینکه له‌لای زۆریه‌ی نه‌ته‌وه‌کانی سه‌ر زه‌وی به‌هه‌مان بیژه‌هاتوه، هه‌روه‌کو عه‌ققاد له کتیبی (ابلیس)دا باسی ده‌کا. بۆیه‌ش به‌ تاغوت ناوبراوه چونکی سنوری خو‌ی به‌زانده‌و، له په‌روه‌دگاری یاخی بوه‌و، خو‌ی کردۆته‌ خواوه‌ندیکی په‌رستراو.

ههروهه ها ئه و نافهريدهيه له ميهري خوا بيهيووا بوه، بويهش خوداي گهوره به
(ابليس) ناوي برده، له زمانى عههريشدا (ابليس) واته: كه سينك كه خير
چاكه ي لا نه بي و (ابليس) واته بيهيووا په شوكاو.

كومه ليكيش له زاناکاني پيشيش ده لئن؛ پيش ياخي بوني ناوي (عه زازيل)
بوه، خوداي به ريش ده زاني ئه مه تا كوي راسته.

شهيتمان نافهريدهيه:

ئوي چاويك به و نايهت و فرمودانه دا بگيري كه له باره ي شهيتانه وه هاتون
ده زاني كه نافهريدهيه كي زيرو تواناي په ي پي بردن و جولان و ... ههيه و انيه
كه ههنديك نه زان باسي ليوه ده كه ن: (كه گياني خراپه كاري وشه ره له غه ريزه
نازه ليه كاني مرو قدا خوي ده نويني و ئه گه ر پيني بكرى به ها گيانيه بالاکان له
دلدا لاده يا) (دائرة المعارف الحديثه ص ۳۵۷).

نه زادي شهيتان:

پيشتر گوتمان شهيتان له جنوكانه، به لام ههنديك له پيشين وله پاشينان
كي شهيان له بابته ئه م مه سه لهيه هه بو، بيانوشييان ئه و نايه ته بوه كه
ده فرموي: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ
مِنَ الْكَافِرِينَ﴾. ئه و ده مه ي به فرشته كانم گوت: سوژده بو ئاهم به ن. بي جگه له
ئيبليس هه مويان سوژدهيان برد، ئيبليس نافه رمانى كردو خوي به زل زاني و
بوه يه كيك له كافران ﴿(سورة البقرة / ۳۴).

هاوشیوهکانی ئەم نایەتەش ھەر بەبەلگە دیننەوہ کہ خودا ئیبلیسى لە فریشتان ئاوارتوہ و باویش وایە کہ ھەلاواردن لە نیوان دو بەشى ھەمان جوړ دەبێ.

کتیبەکانى تەفسىرو مێژوش كۆمەلێك گوتەى زانایانیان بۆمان ھیناوە، دەلێن گوايە ئیبلیس لە فریشتان بوە، دەرگەوانى بەھەشتى بوە، یان ھى ناسمانى دونیایى و لە ریزدارترین و ھیزاترینى فریشتان بوە... تا دوایى ئەو گوتانە. ئیبنى كەثیر لە تەفسىرەكەیدا (٤/٣٩٧) دەلێ: (لە پێشینیەکانەوہ گەلیك شت لەم بابەتەوہ ھاتون و زۆریەشیان ئیسرائیلیاتە و بۆ سەیرکردنى دەھینریننەوہ، خوداش ئاگادارو زاناترە بەبارى زۆریەیان. ھى واشى تىدایە بتوانین یەكجاری بە درۆى دابنێین چونكە پێچەوانەى ھەقەكەى لای ئیمەیە. ئەوہى لە قورئانیشدا ھاتوہ ماہى دەستبەردار بونە لە ھەمو ھەوالەكانى پێشوتر. چونكە ئەو ھەوالانە لە گۆرین و زیادو كەمى بێبەش نین و، گەلیك شتیان تى ئاخنراوہو، حافیزی لیھاتوى واشیان نەبوہ كە لە گۆرانكارى و زیدەپۆیى و پێھەلبەستان بیانپاریزی، ھەرۆكۆ ئەم ئوممەتە پێشەواو زاناو، سەرۆرو، پارێزگارو، چاكەكار و پایەدارانى ھەبە لەپەختەگرو حافیزی لیھاتو و بە توانا كە فەرمودەیان تۆمار كردوہو، صەحیحەكەیان لە چاكەكەو، ئەو لە لاوازەكەو ئەو لەمونكەرەكەو، ئەو لە ھەلبەستراوہكەو، ئەو لە وازلیھینراوہكەو، ئەو لە وەدرۆخراوہكە. یەك لەیەكتریان جودا كردونەتەوہو، فەرمودە دانەرۆ، درۆزنەكان و، نەناسرەوہكان و بێجگە لەمانەش لە جوړەكانى پیاوانیان ناسیوہ، ئەمەش ھەموى بۆ پاراستنى زاتى پێغەمبەرۆ پایەى موھەممەدى دوایینى پەيامبەران و سەرۆرى مرقایەتى ﷺ لەوہى كە درۆى بدريتە پال، یان باسیكى ئى وەگێرپن كەلەوى دانەبێ).

ئەو شتەى دەشیکەنە بیانو، گوايە خودا ئیبلیسى لە فریشتان ئاوارتوہ، ئەوہ بەلگەيەكى بپرەر نیە، چونكە رەنگە جوړى ئاوارتنەكە (الاستثناء

المنقطع) بئى، بهلكو هر واشه. لهبر نهوهى دهق ههيه لهسهر نهوهى كه شهيتان له جنوكانه لهو ئايهتهى دهفرموى: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ... كَاتِيكَ به فریشتانم گوت: سوژده بو ئادهم ببهن، جا ئهوانیش سوژدهیان برد بیجگه له ئیبلیس، ئهم له جنوکان بو، له فرمانی پهروهردگاری دهرچو ﴿(سورة الکهف/۵۰).

بهپیی دهقی سهحیحیش بو مان سهلماوه كه جنوکه له فریشتهو له مروّف جیاوازن. پیغه مبه ریش ﴿ دهفرموى: ((ان الملائكة خلقوا من نور، وان الجن خلقوا من نار، وان آدم خلق من طين: فریشتهكان له روناھى ئافرید کران و جنوکهش له ئاگر ئهفرینراون و، ئادهمیش له قور ئهفرینراوه)) رواد مسلم. حهسهنى بهصرى دهئیت: تهنانهت بو چاوتروکانیکیش ئیبلیس له فریشتان نهبو. (البداية والنهاية ۱/۷۹). ههروهها نهوهى ئیبنی تهیمیهش سوواخی کردوه نهوهیه؛ شهیتان به له بهرچا وگرتنى وینهكهی له فریشتان بو. بهلام نه به له بهرچا وگرتنى رهچه لهك و نهژادى لهوانه نه به له بهرچا وگرتنى نمونهكهی)) (مجموع الفتاوى ۴/۳۴۶).

نایا شهیتان نهژادی جنوکانه یا یهکیکه لهوان؟

چ بهنگه یهکی رونمان به دهستهوه نیه نهوه ساغکاتهوه كه شهیتان نهژادی جنوکانه، یا یهکیکه لهوان، هههچنده ئه مهشیان ئاشکراتره چونکه خودای بهرز دهفرموى: ﴿إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ: بیجگه له ئیبلیس كه له جنوکان بو ﴿ (سورة الکهف/۵۰).

ئیبنی تهیمیهش بوچونى وایه كه شهیتان نهژادی جنوکانه، ههروهك ئادهم نهژادی مروّفه (بگهزیه بو) (مجموع الفتاوى ۴/۳۴۶، ۲۳۵).

خواردن و خواردنه‌وی جنۆکان:

جنۆکه‌کان به‌شه‌یتانی‌شه‌وه، ده‌خۆن و ده‌خۆنه‌وه، هه‌ر وه‌ک له‌ سه‌حیحی بوخاریدا له‌ ئه‌بو هوره‌یره‌وه رضی الله عنه هاتوه‌ که پیغه‌مبهر صلی الله علیه و آله فرمانی پێ‌کرد چه‌ند به‌ردیکی بۆ بیئنی تاره‌تی پێ بکا، پێی فرمو: ((ولا تأتيني بعظم ولا بروثة: نه‌ هێسکیکم بۆ بیئنه‌ نه‌ پارچه‌ ریخ)). که پاشان ئه‌بو هوره‌یره‌ پرسیا‌ری له‌ پیغه‌مبهر صلی الله علیه و آله کرد له‌ باره‌ی نه‌هینی نه‌ه‌ی کردنی له‌ هێسک و له‌ ریخ، فرموی: ((هما من طعام الجن، وانه‌ أتاني وقد نصيين - ونعم الجن - فسألوني الزاد، فدعوت الله لهم: أن لا يمروا بعظم ولا روثه‌ إلا وجدوا عليها طعاما: ئه‌وانه‌ خۆراکی جنۆکانن، وه‌فدیکی جنۆکه‌کانی نه‌صیبین هاتنه‌ لام که چاکترینی جنۆکانن، داوای زادیان لێ‌کردم، منیش بۆیان له‌ خوا پارامه‌وه؛ که‌به‌سه‌ر هه‌ر هێسکیک یا ریخیک تیپه‌ر بن خۆراکی بۆ وان له‌سه‌ر بن)). هه‌روه‌ها له‌ سونه‌نی تیرمذی به‌ ئیسنادیکی صحیح هاتوه‌: ((لا تستجوا بالروث، ولا بالعظام، فإنه زاد إخوانكم من الجن: به‌ ریخ و به‌ هێسکان تاره‌تی مه‌که‌ن چونکه‌ ئه‌وانه‌ زادی بریانی جنۆکه‌تانن)) (صحیح الجامع ۱۵۴/۲). هه‌روه‌ها له‌ سه‌حیحی موسلیمدا له‌ ئیبنی‌مه‌سه‌ود هاتوه‌: ((أتاني داعي الجن فذهبت معه، فقرأت عليهم القرآن، قال: فانطلق بنا فأرانا آثارهم وآثار نيرانهم، وسألوه الزاد فقال: لكم كل عظم ذكر اسم الله عليه يقع في أيديكم لحما، وكل بعة علف لدوابكم، فقال النبي صلی الله علیه و آله: فلا تستجوا بهما فأخانا زاد إخوانكم: بانگه‌یژی جنۆکان هاته‌ لام و منیش له‌گه‌لی چوم و، قورئانم به‌سه‌ردا خویندن، ده‌لێ؛ جا پیغه‌مبهر صلی الله علیه و آله ئیمه‌ی برد جێ‌پێ و شونی ئاگری وانی پیشان داین، ئه‌وجا داوای زادیان لێ‌کردبو، ئه‌ویش فرموی: هه‌مو هێسکیک بۆ ئیوه‌یه‌ که نیوی خودای له‌سه‌ر هاتبێ و به‌گۆشتیته‌ ده‌که‌وێته

دهست ئیوهو، هه مو ریخیکیش ئالیکی چاره ویکانتانه. جا پیغه مبهەر ﷺ
 فرموی: (لا تستجوا بھما فاهما زاد اخوانکم: تارەتیان پی: مهکن، چونکه بژیوی
 برایه کانتان))^۲

پیغه مبهەر ﷺ هه والی ئه وهشی پی داوین که شهیتان به دهستی چه پی دهخوا،
 فرمانیشی پی کردوین پیچه وانهی وی بین. موسلمیش له سه حیحه کهیدا له
 ئیبنی عومەر ﷺ دهگیرتهوه که پیغه مبهەر ﷺ فرموی: ((اذا أكل أحدكم فليأكل
 يمينه، وإذا شرب فليشرب بيمينه، فإن الشيطان يأكل بشماله و يشرب بشماله: ئه گەر
 یه کیکتان خواردنیکی خوارد با به دهستی راست بیخوا، ئه گەر خواردیهوه
 به دهستی راست بخواتهوه. چونکه شهیتان به دهستی چه پی دهخواو به دهستی
 چه پیش دهخواتهوه)).

له موسندهی ئیمام ئه حمه دیش هاتوه: ((من أكل بشماله أكل معه الشيطان،
 ومن شرب بشماله شرب معه الشيطان: ئه وه که سهی به دهستی چه پی خواردی
 شهیتان له گهلی دهخواو، ئه وی به دهستی چه پیش خواردیهوه شهیتان له گهلی
 دهخواتهوه)). دیسان له موسندهدا هاتوه: ((اذا دخل الرجل بيته فذكر اسم الله
 حين يدخل وحين يطعم، قال الشيطان: لا ميث لكم ولا عشاء ههنا، وان دخل ولم يذكر
 اسم الله عند دخوله، قال: أدركم الميث، وإن لم يذكر اسم الله عند طعامه، قال: أدركم
 الميث والعشاء: ئه گەر پیاویک هاتوه مالی خووی و که وه ژورکهوت و که خواردی
 ناوی خوای هینا، شهیتان دهلی: نه شیو خواردن نه شهومانه وه تان لیڤردها
 نه ما. به لأم ئه گەر له کاتی هاتنه ژورئیدا ناوی خوای نه هینا، دهلی: ئیره شوین
 و جیتانه. ئه گەر کاتی خواردنیش ناوی خوای نه هینا، دهلی خواردن و شوینی
 خهوتان بو)) أخرجه مسلم.

۲ ئه گەر ئیغه نه هیمان لی کرابی خوړاکی جنۆکه کان گهند کهین. دیاره ئه وه شمان لی حه رامه که
 خوړاکی مروف گهندو خراب بکهین.

نەم دەقانهش بەلگەن بۆ ئەوھى كە شەیتانەكان دەخۆن و دەخۆنەوھ. جا چۆن مەروۇف نەھییان لی كراوھ گۆشتیک بخۆن ناوی خۆای لەسەر نەھاتبی، جنۆكە ئیماندارەكانیش ئاوا، پیغەمبەر ﷺ ھەمو ھینسکیكى بۆ كردنە خۆراك كە نیوی خودای لەسەر ھاتبی، ئەوھى بۆ بەدروست دانەناون كە ناوی خودایان لەسەر نەھاتوھ. ئەوھى (بسم الله) شى لەسەر نەكرابى بۆ جنۆكەى كافرو شەیتانان جى دىلن. چونكە شەیتان ئەو خواردنە بە حەلال دەزانى كاتىك ناوی خودای لەسەر یاد ناكړى. ھەر لەبەر ھەندى ھەندىك زانا وای بۆ دەچن كە مردار خۆراكى شەیتانە، چونكە ناوی خودای لەسەر نەھاتوھ. كە خۆای گەورە دەفەرموى: ﴿إِنَّمَا الْحُمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رَجُسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ: شەراب و قومار و بته كان و بەختگرتنەوھ پيسن و لەكردهى شەیتانن﴾ (سورة المائدة/ ۹۰). ئیبنى قەييم لە بابەتى ئەم ئایەتە دەرهنجامى وا بوھ كە مەى خواردنەوھى شەیتانە. چونكە بەخۆى لەو خواردنەوانە دەخواتوھ كە بە فەرمانى خۆى دروستى دەكەن و بۆ خۆى لە كارەكاندا بەژداری كردون، بۆیەش بەشدار دەبى لە خواردنەوھى و گوناھو سزاكەشى.

ھاوسەریتی و زیادبونی جنۆكان:

واديارە جنۆكە ھاوسەردارى دەكەن و ھەندىك زاناش وەك بەلگە ئەو ئایەتە پیرۆزە دەھینینەوھ كە خودای گەورە لەبارەى ھاوسەرانى ئەھلى بەھەشت دەفەرموى: ﴿لَمْ يَطْمِئِنَّا بِإِسْرَابِهِمْ وَلَا جَانٌّ: بەر لەوان ھیچ مەروۇفیک یا جنۆكە بەك دەستى بۆ نەبردون﴾ (سورة الرحمن/ ۵۶)، ھەروھە خاوەنى (لوامع الأنوار البهية) فەرمودەھىكى ھیناوەتەوھ كە پێویستە چاوا بە ئیسنادەكەیدا بگێردریتەوھ، دەفەرموى: ((ان الجن يتوالدون، كما يتوالد بنو آدم، وهم أكثر عددا: جنۆكە زاوژى دەكەن، ھەروھەكو ئادەمیزاد زاوژى دەكەن و، ئەوان ژمارەیان زۆرتەر)) رواه ابن أبي

حاتم ، وأبو الشيخ في العظمة عن قتادة. جا ئەگەر ئەم فەرمودەيە صحیح بئىيان نا،
ئایەتەكە بەپراشكاوی باس لەو دەكا كە جنۆكەش جوتبونیان هەیه، ئەوەش
وەك بەلگە بۆ ئیئە بەسە.

خەلكانىش هەن دەلێن جنۆكە ناخۆن و ناخۆنەو و هاوسەردارى ناكەن،
بەلام ئەم قسانە بەتال دەبنەو بەو بەلگانەى كە لە قورئان و سوننەت
هاوردمان.

هیندیک زاناش دەلێن جنۆكە چەندین جۆرن؛ هی وایان تیدایە كە دەخواو
دەخواتەو، هی واشیان تیدایە ئاوانین، وەهەبى كورپی مونهبیە دەلى: (جنۆكە
چەند رەگەزینكن؛ ئەوى پالۆتەى جنۆكانە ئەمانە بریتین لە (با)یەك نە دەخۆن،
نە دەخۆنەو، نە دەمرن، نە زاووزی دەكەن، رەگەزو جۆرى واشیان هەیه دەخۆن
و، دەخۆنەو، زاووزی دەكەن و، دەمرن، گوتى: ئەمانەش ئەو ئەرزەنگ و دیو
درنجانەو هاوشیۆهەى ئەوانەن) اخرجة ابن جریر (لوامع الانوار ۲/۲۲۲). جا ئەمەى
وەهەب باسى دەكا بەلگەى پیویستە، هیچ بەلگەش نیە. هەندیک زاناش
هەولیان داوہ باسى چۆنیەتى خواردنیان بكەن. ئایا مژین و قوتدانە، یا بۆن
كردن و هەلمژینە، تۆژینەوہى ئەمەش هەلەیهكى نادروستە، چونكە ئیئە
چۆنیەتیەكەى نازانین و خوداو پیغەمبەرىش ﷺ هەوالیان پى نەداوین.

هاوسەرىتى مروؤف لەگەل جنۆكان:

تا ئیستاش دەكەویتە بەر گویمان كە فلانەكەس ژنیكى جنۆكەى هیناوە، یا
فلانە ژن، جنۆكەیهك خواستویەتى، جا سیوطى هەندیک شون و هەوالى لە
پیشینەكان و لەزانایان بۆ هیناوین، وا دەگەینن هاوسەرىتى لەنیوان مروؤف و
جنۆكە رودەدات. ئیبنى تەیمیئە لە (المجموع ۳۹/۱۹) دەلى: (وا دەبى
هاوسەرىتى لە نیوان مروؤف و جنۆكە دروست بئى و مندالیان لى بكەویتەو،
ئەمەش زۆرە و ئاشكرايه).

جا گریمان ئەمە رو دەدا، بەلام کۆمەلێک زانا بە مەکروھیان داناووە وەکو
حەسەن و قەتادەو ئەلحەکەم و ئیسحاق، هەرچی ئیمام مالیکە رضی اللہ عنہ هیچ
بەلگەیەک نادۆزیتەووە نەهی بکا لە ھاوسەرێتی لەگەڵ جنۆکەدا، بەلام بە
موسستەحەببیشی دانهناووە، بە بیانوی ئەوێ کە دەئێ: (بەلام من پێم ناخۆشە
نەگەر ژنێک بێنم زگی پر بێ و لێی بپرسن کێ مێردتە؟ ژنە بلێ: لە جنۆکانەو
بەم جۆرە گەندەلی زۆر بێ).

خەلکانیش هەن ئەو قەدەغە دەکەن. وەکو بەلگەش بۆ راپارەکیان دەئێن
کە خودا منەتی لەسەر بەندەکانی خۆی کردووە بەوێ لە رەگەزی خۆیان
ھاوسەری بۆ دانان ﴿ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ
بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۗ لَهُ نِشَانەکانی خودا ئەوێ کە لە رەگەزی خۆتان ھاوسەری
بۆتان ئەفراندووە تا لە پال ئەواندا ئارام بگرن و، خۆشەویستی و رحمەتی
خستە نێوانتان ﴿ (سورة الروم / ۲۱).

ئەگەر ھاوسەرێتی لە نێوان مەرۆف و جنۆکەدا روش بدا لەبەر جودایی
رەگەز ریکوپیکی و کۆکی لە نێوان هەردو ھاوسەر وەدی نایێ و پیکەووە
ناگونجین، بۆیە حیکمەتی ھاوسەرێتی لادەچێ، چونکە ئەو ھاوئیشینی و
خۆشەویستیەیی لە ئایەتە پێرۆزەکەدا ناماژەیی بۆ کراوە، نایەتەدی.

جا ئەمە مەسەلەیکەو هەندیک خەلکی دەئێن لە ئیستاو لە رابردووی داووە
ئەگەر روشیدا ریزپەرپیەکەو کەم جار وەدەبێ بکەرەکەیی لە حوکمی شەرع
تێیدا بپێچیتەووە. یا رەنگە بکەرەکەیی هیچی لە دەست دا نەبێ و نەتوانی خۆی
لی رزگار بکا.

ئەوێ بەلگەییە بۆ ئەگەری رودانی ھاوسەرێتی لە نێوان مەرۆف و جنۆکە،
کە خودای بەرز لەبارەیی پەریەکانی بەهەشتی دەفەرموی: ﴿ لَمْ يَطْمِئُنْ أَنْسٌ

قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ: بهرلهوان هیچ مروّف و جنۆکه یهك دهستی بۆ نه بردون ﴿ (سورة الرحمن / ۵۶)، جا ئهم ئایه ته به لگه یه بۆ ئه وهی که په ریه کان بۆ مروّف و جنۆکه وهکو یهك ده سازین.

نایا جنۆکه و شهیتانه کان ده مرن؟

هیچ گومان له وه دانیه که جنۆکه کان و شهیتانه کانیش که هه ر له وانن، ده مرن و، وه بهر ئه و ئایه ته پیروژه ده که ون که ده فه رموی: ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿ فَيَأْتِي آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ: هه رچی له سه ر زه وی دایه تی ده چی، وه ته نیا روی خاوه ن شکوو به پزنی په روه ردگارت ده مینیته وه، کامه نیعه تی په روه ردگارتان به درۆ ده خه نه وه ﴿ (سورة الرحمن ۲۶-۲۸).

هه روه ها له سه حیجی بوخاریدا له ئیبنی عه بباسه وه هاتوه که پیغه مبه ر ﴿ ده یفه رمو: ((أعوذ بعزتك الذي لا إله إلا أنت ، الذي لا يموت ، والجن والأنس يموتون: خو په نا ده گرم به عیززه تی تو که هیچ خودایه ک نیه بیجگه له تو، که نامری و، جنۆکه و مروّف ده مرن)).

به لام بری ته مه نیان له لای ئیمه نه زانراوه، له وهی بترازی که خودا له بابته ئیبلیسی نه فره ت لیكراوه وه پیی راگه یاندوین، که هه تا روژی دوایی ده مینی: ﴿ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ: شه یان گوته: ﴿ قَالَ أَنْظِرْنِي زنده بوونه وه مو له تم بده و زندی رامگره، خودا فه رموی: تو له دو له شه یان: ﴿ (سورة الأعراف / ۱۴-۱۵)، له و بترازی بری ته مه نی ئه وانی دی نازانین، به لام به مروّف ته مه ن دریژترن.

به لگهش بو ئه وهی که جنۆکه ده مرن ئه وهیه که خالیدی وه لید شهیتانه مینه که ی عوززای کوشت، عوززاش داریک بو عاره ب ده یان په رست، ههروه ها یه کیک له هاوه لآن ئه و جنۆکه یی کوشت که هاتبوه سه ر شیوه ی ماریک، هه ر وه ک باسه که ی دیته پیئشی.

نشینگه و شوینی جنۆکان و کاتی ناماده بوونیان:

جنۆکه له هه مان ئه م زهویه دا نیشته جین که ئیمه له سه ریدا ده ژین، به زۆریش له ویرانه و کاواندا هه ن، له گه ل شوینی پیسی وه کو حه مام و زبلدان و گۆرستانان. هه ر بویه شه وه ک ئیبنی ته یمییه شه ده لی؛ زۆر له و شیخانه ی که له گه ل شهیتاناندا هاوده من، هوگری ئه و جوړه شوینانه ده بن که نیشینگه ی شهیتانه کانن، فه رموده شه هاتون که نا له نوێژکردن له حه مامدا ده که ن، له به ر ئه و پیسیه ی تییدایه و، چونکه مۆلگه ی شهیتانه کانیشه. ههروه ها له گۆرستانه کانداندا چونکه ریخۆشکه ریکه بو هاوبه شدانان، له پال ئه وه ی که رهنگه گۆرستانه کان مۆلگه و نیشنگه ی شهیتانه کانیش بن.

ههروه ها زۆر کات له وان شوینان ناماده ده بن که ده توانن گهندی تیدا به رپا بکه ن وه کو بازاره کان، پیغه مبه ریش ﷺ نامۆژگاری یه کیک له هاوه له کانی کردو، گوته؛ ((لا تکنون ان استطعت ان تکون اول من تدخل السوق ، ولا آخر من یمخرج منها ، فاما معركة الشيطان وبها ينصب رايته؛ نه گه ر پیئ بکری یه که م که س مه به که ده چیه بازارپی، ههروه ها دوامین که سیش مه به که لئیه وه ده ربچی، چونکه بازار جهنگی شهیتانه و به یداخی خوی له وی هه لده دا)) رواد مسلم فی صححه. ههروه ها شهیتانه کان شه وی له مالاندا ده میننه وه و، (بسم الله) کردن و یادی خوداو، قورئان خویندنه وه و به تاییه تیش سوره تی (البقرة) و ئایه تولکورسی، له مالی وه ده ریان ده نی، پیغه مبه ریش ﷺ پیی راگه یاندوین، که شهیتانه کان له گه ل تاریک داهاتن بلاوه ی لی ده که ن و زۆر ده بن، هه ربویه شه فه رمانی پی کردوین که

مندالھ کانمان لھم ماوہیہدا دابکہین، ئەم فەرمودہیەش بوخاری و موسلیم دەیگیرنەوہ.

ھەر وہا شەیتانەکان لە دەنگی بانگی ھەلدین و ناتوانن گوی بو دەنگی بانگ رادین و لە رەمەزانیشتا شەیتانەکان کۆت دەکرین.

لەو شونانەئە شەیتانان لیلی دادەنیشن

شەیتانەکان حەز دەکەن لە نیوان سیبەر و بەر رۆژی دانیشن. بۆیەش پیغەمبەر ﷺ نەھی لەو کردوہ مروّف لە نیوان رۆژو سیبەر دانیشن، ئەمەش فەرمودەیکە راستە لە سونەکان و شوینی دیکەش گێردراوہتەوہ.

چارەوینی جنۆکان

لە فەرمودەیکە ئیبنی مەسعود، لە صەحیحی موسلیمدا ھاتوہ کہ جنۆکە داوای زادیان لە پیغەمبەر کرد ﷺ، ئەویش فەرموی: ((لکم کل عظم ذکر اسم الله عليه، يقع في أیدیکم لحمًا، وکل بعرة علف لدوابکم؛ ھەمو ھیسکیک کہ ناوی خودای لەسەر ھاتبی بو ئیوہیە، بە گوشتیتی دیتە دەستتان و، ھەمو ریخیکیش ئالیکە چارەویکانتانە)).

لیرەدا دەردەکەوی جنۆکە چارەوییان ھەیە و ئالیکە چارەویکانیان پاشەرۆی چارەوینی مروّفە.

ناژەلانیك شەیتانەکان ھاوہلئیتیان دەکەن

یەکیک لەو ناژەلانیە حوشتەر، پیغەمبەر ﷺ دەفەرموی: ((ان الأبل خلقت من الشیاطین، وان وراء کل بعیر شیطانا؛ حوشتەر لە شەیتانان ئافەریدکراون و لەدوای ھەر حوشتریک شەیتانیك ھەیە) رواد سعیدین منصور فی سنە باسناد مرسل حسن(صحیح

— مع ۵۲/۲)) هر له بهر ئەمه پینغه مبهەر ﷺ نه هی له وه کردوه نوێژ له ههویزی حوشراندا بکری. هر وهك له موسنهدی ئەحمهدو سونهنی ئەبو داوددا هاتوه كه پینغه مبهەر ﷺ فهرموی: ((لاتصلوا في مبارك الأبل، فأما من الشياطين وصلوا في مرائب الغنم فأما بركة...: له ههویزی حوشراندا نوێژ مهكهن، چونكه له شهیتانانه وهیهو، نوێژ له ههویزی مه پدا بکهن چونكه ئەمه پیت و فهپه))، ههروهها له سونهنی ئیبنی ماجه دا به ئیسنادیکی راست هاتوه: ((ولا تصلوا في أعطان الأبل، فأما خلقت من الشياطين: له ناو عوله حوشراندا نوێژ مهكهن، چونكه ئەمانه له شهیتانان ئافه ریدکراون)).

ئهم فهرمودانهش ئەو قسه یه روت دهکهنه وه که دهلی هوی نه هی کردن له نوێژکردن له ههویزی حوشران بریتیه له پیسی میزو پاشه پوکهی، به لکو راست ئەوهیه که پاشه پوو میزی ئەو ئاژه لانهی گوشتیان ده خوری پیس نین.

دزیوی وینهی شهیتان:

شهیتان شیوهی زۆر دزیو ناشیرینه، ئەمەش له زهینی مرو قدا مهییوه، خوداش بهری داری ژهقنه بوتی به سه رکی شهیتانان شو به اندوه، ئەو داری که له بنه وهی دۆزه خیدا په گی داکوتاه، ئەو پیک چواندنهش له بهر ناشیرینی وینه و شیوه کانیانه، ﴿إِنَّا جَعَلْنَاهَا قِنَّةً لِلظَّالِمِينَ﴾ ﷻ إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ: به راستی ئەمه داریکه له قولایی دۆزهخ ده پوی، خونچهی سه رلقه کانی ده لئی سه رو سه کوتی شهیتانه کانه ﴿(سورة الصافات / ۶۴-۶۵).

دیانه کانیس له سه ده کانی ناوه راستدا شهیتانیان به شیوهی پیاویکی په شی ردین به گروازه و بروی بلند و ده میکی ناگراوی و دو قوچ و سم و کلکی و وینه ده کیشا. (دائرة المعارف الحديثة/ ۳۵۷).

شەیتان دو شاخی ھەییە :

لە صەحیحی موسلیمدا لە ئیبنی عومەر ھاتووە کە پینغەمبەر ﷺ فەرمووی: ((لا تحروا بصلاتکم طلوع الشمس، ولا غروبها، فإنما تطلع بین قریب الشیطان: لە کاتی رۆژەلاتدا نوێژ مەکن، ھەروەھا لە کاتی رۆژاوا بوندا، چونکە رۆژ لە نیوان ھەردو قوچی شەیتانی ھەلدی)).

ھەروەھا ھەر لە ئیبنی عومەرەوە لە بوخاری و موسلیمدا ھاتووە: ((إذا طلع حاجب الشمس فدعوا الصلاة حتى تغيب، ولا تحینوا بصلاتکم طلوع الشمس، ولا غروبها فإنما تطلع بین قریب شیطان: ئەگەر رۆژ کەوتە زەردی لە نوێژی گەپین ھەتا ئاوا دەبێ، ھەروەھا نوێژتان مەخەنە کاتی رۆژەلات و، کاتی رۆژئاوا، چونکە رۆژ لە نیوان ھەردو قوچی شەیتان ھەلدی)).

مانای وایە کە کۆمەڵیک لە ھاوبەش دانەرانی رۆژیان دەپەرست و لە کاتی ھەلاتن و کاتی ئاوابونیدا سوژدەیان بۆ دەبەرد، جا لە و کاتانەدا، شەیتان لە راست رۆژی رادەوستی تا پەرستنەکیان بۆی بێ.

جا ئێمە نەھیمان ئی کراوە نوێژ لە دو کاتە بکەین، راستیش وایە کە نوێژ لە دو کاتەدا دروستە ئەگەر ھۆیکەکی ھەبێ وەکو سلاوی مزگەفت. بەلام بەبێ ھۆ دروست نیە وەکو سوننەتی رەھا، چونکە پینغەمبەر ﷺ دەفەرمووی ((لا تحینوا: مەبخەنە ئەو کاتە))، ھەروەھا لە فەرمودەیکە دیکە شەیدا باسی شاخەکانی شەیتان کراوە، لە بوخاریدا لە ئیبنی عومەر ﷺ دەلێ: دیتم پینغەمبەری خوا ﷺ ئاماژە بۆ رۆژەلات کردو فەرمووی: ((ها ان الفتنة ها هنا، ان الفتنة ها هنا حیث یطلع قرن الشیطان: ئەوەتا ئاشوب و لێرەدایە، ئاشوب و لێرەدایە، لێرە کە قوچەکانی شەیتانی لێو دەردەچن)) (مەبەستیش لای رۆژەلاتە).

تواناکانی جنوکان:

خودا توانایه کی داوہ ته جنوکان که به مروقی نه داوه و باسی هیندیک
توانای وانی بومان کردوه، له وانهش:

خیرایی جولوه و جیگورینیان:

وهک نه وهی که دیویک له جنوکان به لینی به سلیمانی پیغه مبهری خودا دا
که عهرشی شازنی یه مهنی بو بینیته بهیتولمه قدیس له ماویه کی وا له
هه ستانه وهی پیاوویکی دانیشتو تیپه ر نه بی، به لام نه وهی که زانستی له کتیبی
پیبو گوتی: نه من بو تی ده هیتم بهر له وهی چاوان لیک نیی: ﴿ قَالَ عَفِرتُ مِنْ
الْحِنِّ اَنَا اَتِيكَ بِهِ قَبْلَ اَنْ تَعُوْمَ مِنْ مَقَامِكَ وَاَبِي عَلَيْهِ لَقَوِيْ اٰمِيْنَ ﴿۳۹﴾ قَالَ الَّذِيْ عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنْ
الْكِتَابِ اَنَا اَتِيكَ بِهِ قَبْلَ اَنْ يَّرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَاَهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ
رَبِّي...: نه رزه نگیک له جنوکان گوتی: من ده یه نیمه لات پیش نه وهی له جیبی
خوت هه لستی وه بیگومان سه بارهت بهو کاره به هیزو ده سپاکم، نهو که سهی
که زانستی کتیبی لایبو، گوتی: پیش نه وهی چاو بتروکینی ده یه نیمه لات، جا
کاتی سوله یمان دیتی ته خته که ی لا ناماده و جیگره، گوتی: نه مه له فه زلی
پهروه دگارمه ﴿ (سورة النمل/ ۳۹-۴۰) 》.

پیشکه وتنیان له مروقا له بوارهکانی گهردوندا:

هر له زوه وه بهرو شوینهکانی پیشه وه له ناسمانیدا هه لده کشان، جا
به دزی گوینیان بو هه وانهکانی ناسمانی راده گرت، تا پیش رودانی شتیک
بیزانن، به لام که پیغه مبهر ﴿ ره وانه کرا، پاسه وانی له ناسمانی زیاد

كرا: ﴿ وَأَنَا لَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلْتًا حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهَابًا ﴾ وَأَنَا كَمَا تَقَعُدُ مِنْهَا
 مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْمَعُ الْآنَ يَحْدُ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا: به پراستی نيمه به ناسماندا
 گه پراين و دهستان گه يشتی، جا ديتمان ناسمان له پاريزه ری به هيئو
 نه ستيه ری سوتينه ر پرکراوه، نيمه له و جيانه دا داده نشتين که بو گوپراگرتن
 ده بو، جا هر که س نيستا گوئی بگريئ توپه نيني ناگراوی له بوسه ی خویدا
 گيرديئي ﴿ (سورة الجن / ۸-۹) .

پيغه مبه ريش ﷺ نه وهن بو رون ده کاتوه که چونيان گوئی بو هه والان
 راده گرت، له نه بو هوره يروه له پيغه مبه ريش ﷺ هاتوه: ((اذا قضى الله الأمر في السماء
 ضربت الملائكة بأجحتها خضعانا لقوله ، كالسلسلة على صفوان ينفذهم ذلك ، فاذا
 فزع عن قلوبهم قالوا ماذا قال ربكم ؟ قالوا الذي قاله الحق ، وهو العلي الكبير ، فيسمعها
 مسترقوا السمع ، ومستمعوا السمع هكذا، واحد فوق آخر، وصف سفيان بيده، وفرج
 بين أصابع يده اليمنى نصبها بعضها فوق بعض، فرمما أدرك الشهاب المستمع قبل أن يرمى
 بها الى صاحبه فيحرقه، وربما لم يدرکه حتى يرمى بها الى الذي يليه ، الى الذي هو أسفل
 منه، حتى يلقوها الى الارض، وربما قال سفيان: حتى تنتهي الى الأرض فتلقى على فم
 الساحر فيكذب معها مائة كذبة، فيصدق، فيقولون: ألم يخبرنا يوم كذا وكذا بكذا وكذا،
 فوجدناه حقا للتي سمعت من السماء: نه گه ر خواي گه وره فه رمانيني ده رکرد له
 ناسمانيدا، فريشته كان وهك مل که چي بو فه رمانه که ی بالانيان ليک ده دن، وهك
 زنجيريك به ناويکي بيگه ردداد به ی نه وها ناخيان ده سمنی و له دليان ده چه قن،
 جا نه گه ر دليان وه ناگا هاته وه ده لين؛ په روه رداگارتان چي فه رمو؟ نه وي
 فه رموي حه ق بو، هر خودا به رزو مه زنه. جا نه و جنوکانه ی هه وال دن و گوئی
 راده گرن يه که له سه ر پشتی يه کتر ريز بون و گوپيان له وه ده بی، جا په نگه توپه له
 ناگريک به ر نه وه ی بکه وي که گوئی راگرتوه، پيش نه وه ی هه واله که بگه يه نيته
 هاوه له که ی بيسوتيني، ره نگه توپه له ناگه رکه شی نه گاتن تا هه واله که ده داته

هاوه له كهی بیسوتینی، رهنگه توپه له ناگره كهشی نه گاتی تا هه وانه كه ده داته
 هاوه له كهی كه له خواره خوپه تی تا ده گاته زهوی، ده خریته سه زاری
 جادوگه رو ئه ویش سه د درۆی له گه لدا ده كا، راستیه كیشی تیدایه. جا ده لاین:
 نه دی فلانه روژی فلان شتی پینه گوتین، دیتمان راسته، له گه ل نه و هه وانه
 رینه و توه كه له ئاسمانیوه بیستراوه ((رواه البخاري في صحيحه.

ئه فسانه یه کی نه فامی:

جا ئه م زانسته له باره ی تیگرتنی توپه له ناگری ئاسمانی، ئه و ئه فسانه یه ی
 له نیو برد كه له نیو كۆمه لی نه فامیدا ئه م ده م ئه و ده می پئی ده كرا، له
 عه بدوللای كورپی عه بباسه وه هاتوه، ده لی: پیاویك له هاوه لانی پیغه مبه ر ﷺ كه
 له پشتیوانان بو پئی راگه یاندم، كاتیك له شه و یكدا له گه ل پیغه مبه ر ﷺ
 دانیشتبون، ئه ستیره یه ك داپژاو دونه یای روناك كرد، پیغه مبه ر ﷺ پئی فه رمون:
 ((ماذا كتم تقولون في الجاهلية إذا رمي بمثل هذا: له كاتی نه فامی دا چیتان ده گوت
 ئه گه ر ئه ستیره یه کی وا هاویژرابا))؟ گوتیان: خوداو پیغه مبه ره كه ی زاناترن،
 ده مانگوت: نه مشۆ پیاویکی مه زن له دایك بو، پیاویکی مه زنیش مرد. جا
 پیغه مبه ر ﷺ فه رموی ((فانها لايرمي بما لموت احد ولا حياته، ولكن ربنا تبارك وتعالى
 اسمه اذا قضى امرأ سبحة حلة العرش، ثم سبح أهل السماء الذين يلونهم، حتى يبلغ التسبيح
 أهل السماء الدنيا، ثم قال الذين يلون حلة العرش حلة العرش: ماذا قال ربكم؟
 فيخبرونهم ماذا قال. قال فيستخبر بعض أهل السماوات بعضاً؛ حتى يبلغ الخبر هذه
 السماء الدنيا. فتحطف الجن السمع، فيقذفون الى أوليائهم، ويرمون به فما جاءوا به على
 وجهه فهو حق، ولكنهم يعرفون فيه ويزيدون: نه و توپه له گرانه نه له به ر مردنی
 یه كیک ده هاویژرین نه له به ر ژبانی، به لام په ره وردگاری به ر زمان ئه گه ر
 فه رمانیکی ده ر كرد، هه ئگرانی عه رش پاکیگاری ده كهن و، پاشان

ئاسماننشینەکانی دواى ئەوان پاکىگارى دەكەن، تا پاکىگارىيەكە دەگاتە سەرنشینانى ئاسمانى دنیاىى، ئەو جا ئەوانى دواى ھەنگرانى عەرش بە ھەنگرانى عەرش دەئین: پەروردگارتان چى فەرمو؟ چى فەرموبى پىيان دەئین، ئنجا ئاسماننیشیان ھەوالپرسی لىكدى دەكەن، تا ھەوالەكە دەگاتە ئاسمانى دنیا. جنۆكە گۆبىيان گرتوھو ھەوالەكە دەرفىنن و دەبخەنە دلى پشٹیوانانى خوڤان، جا ئەوى وەكو خوڤى بەئین ھەقەو پەوايە. بەلام گۆرانكارى تىدا دەكەن و بوى زیاد دەكەن ((رواه مسلم في صحيحه.

شارەزايىيان لە بنیاتنان و پىشەسازى:

خودا پىتى راگەياندوين كە جنۆكەى رام كردبون بو سلیمانى پىغەمبەرى خوڤى. جا گەلەك كارو كردهويان بو ئەنجام دەدا كە پىويستى بە تواناو، زيرەكى و، پسپورى ھەبو، ﴿ وَمِنَ الْجِنَّ مَنْ يُعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَمَنْ نَزَحَ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نَذِقَهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴾ يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبَ وَتَمَاثِيلَ وَحِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ: دەستەيەك لە جنۆكان بەفەرمانى پەروردگارى كاريان بو دەكردو، يەكئەك لەوانە لە فەرمانى ئىمە لای بدابا سزای ناگرى سوتىنەرمان پى دەچىژان، ھەرچى دەويست لە پەرستگاو پەيكەر و قاپ و مەنجەلى گەرەو پتەومان بو سازدا ﴿ (سورة سبأ/۱۲-۱۳).

ھەرەھا پى دەچى ھەر لە زوھو ئەوان وەكو رادىو و تەلەفزیونیان داھىنابى، ئىبنى تەيمىيە لە (مجموع الفتاوى ۳۰۹/۱۱) دا باس لەو دەكا: (كە ھىندىك لەو شىخانەى پەيوەندیان بەجنۆكانەو ھەبو پىيان راگەياندوھ: كە جنۆكە شتىكى برىقەدارى وەكو ئاو شوشەى پىشان دەدەن، جا ھەر شتىكى بىانەوئى ئەو ھەوالەكەى راگەيەنئى لەویدا پىشانى دەدەن و بوى رادەنوئین،

ئەو شىخە دەلى: جامنىش بەخەلكى رادەگەيەنم. ھەرودھا قسەى ھەر ھاوئىكى خۆم پى رادەگەيەنن كە ھانام وەبەر دىنن و، كە منىش وەرامى دەدەمەو وەرامەكەى پى دەگەيەنن).

تواناى شىوگۆرىنيان :

جنوكه دەتوانن خويان بيننه سەر شىوھى مرؤف و ئاژەل. ھەر وەك شەيتان لە رۆژى بەرددا ھاتە لاى موشرىكان لەسەر شىوھى سوراقەى كورى مالىك و بەلىنى سەرکەوتنى بە موشرىكان دا، لە ھەندىش ئەم ئايەتە دابەزى:

﴿وَإِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ: وَكَاتَبْتُكَ شَهِيتَانِ كَرْدەوھى ئەوانى رازاندەوھو گوتى: ئەمرو كەس بەسەرتاندا زال نىھو من پشتىوانى ئىوھم ﴿(سورة الأنفال / ٤٨)﴾، بەلام كاتىك ھەردو لەشكر گەيشتنە يەك و دىتى وافریشتە لە ئاسمانى دىنە خوار، پىنى بەغارى وەنا،

﴿فَلَمَّا تَرَأَتْهُ الْفِئَافُ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنْكُمْ إِنِّي أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ...﴾ جا كاتىك دو دەستە روبەپوى يەكتر بون، شەيتان بەسەر پارژنەى خويدا گەراوھو گوتى: بەراستى من لە ئىوھ بىزار و بەرىم و من شتىك دەبينم كە ئىوھ نايىنين، بەراستى من لە خودا دەترسم ﴿(سورة الأنفال / ٤٨)﴾.

ھەرودھا چىرۆكىكى سەمەرە بەسەر ئەبو ھورەيرەدا ھاتوھ، كە بوخارى و ھى دىكەش دەيگىرنەوھ؛ ئەبو ھوريرە دەلى: پىغەمبەرى خودا ﷺ رايسپاردم كە زەكاتى رەمەزانى بپارىزم، جا يەكىك ھاتە لام و بە گۆلمان خواردنەكەى دەبرد، منىش گرتە وگوتە: واللہ بۆ لاى پىغەمبەرى خودا ﷺ دەتبەم، گوتى: نەدار و دەسكورتەم، مال و مندالم لە ملەو، زۆر پىويستم، دەلى: جا بەرەللام كرد، بۆ سبەينى پىغەمبەر ﷺ پىنى فەرموم: ((يا أبا هريرة، ما فعل أسيرك البارحة ؟

ئەرئى ئەبو ھورەيرە، يەخسىرەكەى دوينىت چى کرد؟))، دەئى: گوتم؛ ئەى
 پىغەمبەرى خوا گازاندەى نەدارىەكى زۆرو مال و مندالى لا کردم، منىش
 بەزەيىم پىدا ھاتەوہ و بەرەلام کرد. فەرموى ((أما انه كذّٰبك وسيعود: بەلام ئەو
 درۆى لەگەل کردى و دەشگەرئىتەوہ)). جا من زانيم دىتەوہ چونكە پىغەمبەرﷺ
 فەرموى دىتەوہ، بۆيە خۆم بۆ دانوساند، ديسان ھاتەوہ و گۆلمى ھاويشتە
 خواردنەكەى، ئەو جارەش گرتم و، پىم گوت: دەبى بقبەم بۆ لای
 پىغەمبەرى خوداﷺ، گوتى: لىم گەپئى، زۆر نەدارم و مندالم لە مليە، جارئىكى
 دى ناگەرئىمەوہ، منىش بەزەيىم پىدا ھاتەوہ، بەرەلام کرد. رۆژم لى بۆوہ،
 پىغەمبەرى خواﷺ پىمى فەرمو: ((يا أبا هريرة، ما فعل أسيرك؟: ئەى ئەبو
 ھورەيرە، دىلەكەت چى کرد؟)) گوتم؛ ئەى پىغەمبەرى خوا گلەيى ئاتاجىەكى
 زۆرو مندالى لەلا کردم و منىش بەزەيىم پىدا ھاتەوہ بەرم ھەلدا. فەرموى: ((أما
 انه كذّٰبك وسيعود: بەلام ئەو درۆى دەگەل کردى و ديسان دىتەوہ)). سىيەم
 جارئىش لىنى دانوسام ديسان ھاتەوہ و گۆلمى لە خواردنەكەدا. منىش گرتم و
 پىم گوت: بۆ لای پىغەمبەرى خوداﷺ بەرزت دەكەمەوہ. ئەمەش دوا جارو
 سىيەم جار تە دەئىنى نايەمەوہ و دەشگەرئىتەوہ! گوتى: لىم گەپئى چەند
 وشەيەكت فىر دەكەم كە بەوان و شان خودا سوت پى دەگەيەئى، وتم ئەم
 وشانە چىن؟ گوتى: ئەگەر چويتە سەر نوينەكەت ئايە تولكورسى بخوينە ﴿اللَّهُ
 لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ تا كۆتايى نايەتەكە، ئەوجا تاكو سبەينى لە خوداوە
 پارىزەرىكت لەسەر دەبى و، ھىچ شەيتانىك نىزىكت ناكەوى، جا منىش
 بەرەلام کرد، سبەينەكەى پىغەمبەرى خواﷺ پىمى فەرمو: ((ما فعل أسيرك
 البارحة؟: دوينى يەخسىرەكەت چى کرد؟)) گوتم؛ ئەى پىغەمبەرى خوا، گوايە
 چەند وشەيەكى فىرکردوم بە ھۆيانەوہ سودى خودام پى بگات. فەرموى: ((ما
 هي؟: وشەكان چىن؟)) گوتم؛ پىمى گوت؛ ئەگەر چويتە سەر نوينەكەت،

ئايە تولكورسى بخوینە ھەر لەسەرەتا تا كۆتایی ئایەتەكە ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ پاشان گوتی: ئەوجا تاكو سبەینی پارێزەرێكت لە خوداوه لەسەر دەبی و هیچ شەیتانیكت ئی نێزیک نابتەوه. دیارە هاوہ لانیشت زۆر مكوپ بون لەسەر چاکەکاری، پیغەمبەرﷺ فەرموی: ((أما انه قد صدقك وهو كذوب، تعلم من تخاطب منذ ثلاث ليلٍ يا ابا هريرة؟): راستی پێ گوتی لەگەڵ ئەوہی كە بەخۆی درۆزنە، دەزانی سێ شەوہ قسان لەگەڵ كێ دەكەي، ئەبو ھوریرە؟)) گوتی: نەخیر. فەرموی ((ذاك شيطان: ئەمە شەیتانیك بو)).

جا ئەو شەیتانە خۆی ھینابوہ سەر شیوہی مروّف و، واش دەبی كە خۆی لە شیوہی ئازھلی وەك: حوشتر، یان كەر، یان چیل، یان سەگ، یان پشیلە رابنوین.

بە تایبەتیش خۆ دیننە سەر شیوہی سەگی رەش. بۆیەش پیغەمبەرﷺ پێی راگەیاندوین كە بەپیشدا تێپەڕینی سەگی رەش نوێژ بەتال دەكا، بە پاساوی ئەوہی (سەگی رەش شەیتانە)، ئیبنی تەیمیەش دەلی: (سەگی رەش شەیتانی سەگانە و گەلەك جارەن جنۆكە خۆ دیننە سەر وینە ی و وینە ی پشیلە ی رەشیش، چونكە رەشاتی لەرەنگی دیکە زیتەر ھێزە شەیتانیەكان لەخۆوہ دەگری، وە ھیزی گەرمیشی تێدایە).

جنۆكە ی مالان:

جنۆكە خۆ دیننە سەر شكلی مار و خویان بەخەلكی پێشان دەدەن بۆیەش پیغەمبەرﷺ نەھی لە كوشتنی جانەوہری مالان كردوہ، نەوہكو كوژراوہكە جنۆكە یەكی موسلمان بێ، لە صەحیحی موسلیمدا لە ئەبوسەعیدی خودریەوہ دەلی: پیغەمبەرﷺ فەرموی: ((ان بالمدینة نفراً من الجن قد أسلموا، فمن رأى

شيئا من هذه العوامر فليؤذنه ثلاثاً، فان بدا له بعد فليقتله؛ فانه شيطان: كؤمه له جنؤكه يهك له مه دينه دا هه ن موسولمان بوينه، جا هه ر يه كيئك شتيكي له و جانه وهرانه ديت با سي جاران موله تي بدا، نه گهر پاشان هه ر بو ي دهر كه وت، با بيكوژي نه وه شه يتانه))..

يه كيئكيش له هاوه لان جارئك ماريكي نيؤ مائي دهر كوژي و به وه به هيلاك ده چي. موسليم له سه حيه كه يدا ده گيرته وه: نه بو سائيب هاته لاي نه بوسه عيدي خودري له ماله وه، ديتي وا نويزه ده كا، ده لي: جا دانيشتم و چاوه ريم كرد تا نويزه كه ي ته واو ده كا، له نيؤ گه لا دارخورمايان له لاي ژوري گويم له خشپه ي جوليه كه بو، ئاورم داوه، ديتم ماريكه، پازم دا بيكوژم، نه بوسعيد ئامازه ي بو كردم دانيشتم، دانيشتمه وه، كه ته واو بو ئامازه ي به ماليك كرد له خانوه كه وگوتي: نه و ماله ي ده بيني؟ گوتم: به لي. گوتي: گه نجكي تيذا بو تازه ژني هينا بو، گوتي: جا له گه ل پيغه مبه ر ﷺ دهر چوين بو خنده ق. نه و گه نجه نيوه رويان موله تي له پيغه مبه ر ﷺ وهرده گرت و ده هاته وه لاي خيزاني، روژئك موله تي خواست، پيغه مبه ر ﷺ پي فهرمو: ((خذ عليك سلاحك فاني أخصي عليك قريظة: چه كه كه ت له گه ل خوت بيه، ترسي توؤم له قوره يظه هه يه)). جا گه نجه كه چه كه كه ي بردو پاشان گه راره، ديتي وا ژنه كه ي له نيوان هه ر دو دهرگان راره وستاوه، غيره تي بزوت و رميكي دريژ كرد ويستي له ژنه كه ي بدا، ژنه كه ي گوتي: ره كه ت لابه و برؤ ژوري تا ببيني چي مني وده ر ناوه، كه چوه ژوري بيني وا ماريكي گه وره له به ر نوينه كه دا په پكه ي كردوه، جا ره كه ي هاويشتي، له ماره كه ي داو سمى، پاشان تهنگيان پيئك هه لچني و ماره كه خؤي تيئالاند، نه زانرا كامه يان زوتر مردن؛ ماره كه يان گه نجه كه؟ ده لي: جا هاتينه لاي پيغه مبه ر ﷺ و باسه كه مان بو ي كرد و، گوتمان له خودا بپاريئوه تا بو ماني زندو بكاته وه فهرموي: ((استغفروا لصاحبكم: داواي

ليخوشبون بؤ هاوه له كه تان بكن)). پاشان فهرموى: ((ان بالمدينة جنا قد أسلموا ، فاذا رأيتم شيئاً فاذنوه ثلاثة أيام ، فان بدا لكم بعد ذلك فاقتلوه ، فانما هو شيطان: مهدينه جنوكهى واى تىدايه موسولمان بون ؛ جا نه گهر شتيكتان لييان بينى سئ رۆژان دهستوريان بدهن نه گهر پاش ههنگى هاتنه وه بهر چاوتان بيكوژن. چونكه نه مه شهيتانه)).

چهند ناگادارييهك:

١) نه م حوكمه، كه نهى كردنه له كوشتنى نه م گياندارانه، تهنى به ماران تاييه ته.

٢) بؤ هه مو ماريكيش نا، به لكو نه و مارانهى له مالا ندا ده يانبينين، هه رچى نه وانه شن كه له ده رى مالا ن ده يانبينين نه و ا ئيمه فهرمانان پئى كراوه بيانكوژين.

٣) نه گهر ماريكمان له مالا نكدا ديت فهرمانى پئى ده كه ين بجيته ده رى. وهك نه وهى بلين: به خودا سويندت ده دم كه له م ماله بجيته ده رى و، شه پرى خوتمان لى وه دور بيخى، نه گينا ده تكوژين. جا نه گهر پاش سئ رۆژان ديترا ده كوژئ.

٤) هو كاري كوشتنيشى له پاش سئ رۆژان بؤ نه وه ده گه رپيته وه كه ئيمه دنيا بوين له وهى جنوكه يه كى موسولمان نيه، چونكه نه گهر و ابوايه ماله كهى جى ده هيشت. جا نه گهر ماريكى به راستى بيت نه و ا شايانى كوشتنه. نه گهر جنوكه يه كى كافرو يا خيش بئى هه ر شايانى كوشتنه، چونكه خانه وادهى ماله كهى ترساندوه و نازارى داو ن.

٥) جوړيک هه نه له جنوکهى مالان دهرداويزرين و بى دستوردان دهکوژرين، هه وهک له سهحيى بوخارى دا هاتوه که پيغهمبر ﷺ فهرموى: ((لا تقتلوا الجنان، الا كل أتر ذى طفيلين ؛ فانه يسقط الولد، ويذهب البصر فاقتلوه: جنوکهى مالان مهکوژن. جگه له هه مو ماريكى کلک قوتى شاخدار، چونکه نه مه مندالان له بار دها و چاوان کويز دهکا، جا بيکوژن)).

جا نايا هه مو ماريک جنوکه نه يان ته نها هه نديکيان؟ پيغهمبر ﷺ ده فهرموى: ((الحيات مسخ الجن صورة، كما مسخت القردة والخنازير من بنى اسرائيل: مارهکان رموزنى جنوکانن هه وهکو که مهيمون و بهرازيش رموزنى بهنى ئيسرائيلن)) (رواه الطبراني و أبو الشيخ في العظمة باسناد صحيح)، (راجع الأحاديث الصحيحة ١٠٤/٣).

چون خون به ده ماراندا رت ده بى، شهيتان ناوا به ئاده ميبان تيپه ر ده بى:

له سهحيى بوخارى و موسليما له نه سه وه هاتوه ده لى: پيغهمبرى خوا ﷺ فهرموى: ((إن الشيطان يجري من الانسان مجرى الدم: شهيتان له مروف دا به راره وهى خونيدا ده چى)).

ديسان له هه ردو سهحياندا له سه فيهى كچى حويهى خيزانى پيغهمبر ﷺ ده لى: پيغهمبرى خوا ﷺ له خه لوه تدا بو، شهويك هاتمه سهردانى و، قسم له گه لى كرد، پاشان هه ستام بگه ريمه وه. نه ويش هه ستا له گه لم تا ره وانهم بكا. سه فيه له مالى ئوسامهى كورى زهيد نيشته چى بو، جا دو پياو له پشتيوانان تيپه رين، كه پيغهمبريان ﷺ ديت پينان هه لينا، پيغهمبر ﷺ فهرموى: ((على رسلكما إنما صفة بنت حبي: له سه ره خو، نه وه سه فيهى كچى حويهيه)). گوتيان: سبحان الله نهى پيغهمبرى خوا!! فهرموى ((إن الشيطان يجري من ابن آدم مجرى الدم، و إني خشيت أن يقذف في قلوبكما شرًا، أو

قُلْ شَيْئًا: شهیتان له مرقدا به رارهوی خویندا دهچی، منیش له وه ترسام
شتیکی خراپتان بخاته دل)).

لاوازی و ناته وانیان:

جنوکه و شهیتانه کان لایه نی هیزیان تیدایه و، لایه نی لاوازیش، خودای
به رز ده فهرموی: ﴿إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا﴾ به راستی فروفیللی شهیتان کزو
که م هیزه ﴿سورة النساء/ ۷۶﴾.

جا هندیك له و لایه نه نانه ده خینه به رچاو که پیغه مبه ر پیی
ناساندوین.

دهسه لاتیان به سر به نده چاکه کانی خودا نیه:

خودای په روه ردگار توانای نه وهی نه داوه ته شهیتان که خه لکی ناچار بکاو
به خورتی توشی گومرایی و کوفریان بکا، ﴿إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفَى
بِرِّكَ وَكَيْلًا﴾ به راستی تو هیچ دهسه لاتیکت به سر به نده کانی مندا نیه، نه وان
هینده یان به سه که په روه ردگارت پاریزه رو پشتیوانیانہ ﴿سورة الاسراء/ ۶۵﴾،
﴿وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا لَنْعَلَمْ مَنْ يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ﴾
وه شهیتان دهسه لاتیکی به سر نه واندا نه بو تا به زور به دوای خویمان بدا، تنها
تا بزانی کئ له وان بپروایی به دوایین هیه و کییان له گومان دایه ﴿
(سورة سبأ/ ۲۱)﴾. مانای وایه شهیتان هیچ رییه کی نیه به سر یاندا زال بی، نه له
روی هه نجهت و بیان و نه له روی تواناوه. جا شهیتان چاک دهرک به و راستیه
دهکات، ﴿قَالَ رَبِّ مَا أُغْوِيَنِي لِأَزِيَنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَا أُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ، إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ
الْمُخْلِصِينَ﴾ گوتی نهی په روه ردگارم، له بهر نه وهی گومرات کردم! به هرهی

دنیايان له زهويدا له بهر چاوان دهر ازينمه وهو همويان له ريگه لا ددهم، مه گهر
بهنده پاك و دلپاست و هه لبر ادر اوه كانت نه بي ﴿ (سورة الحجر / ۳۹-۴۰).

شهيتان تنها به سهر ئهو به ندانه زال ده بي كه به بيري وي رازين و،
بهويست و رهامه ندي دواي ده كه ون: ﴿ إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنْ
أَبْعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ: تو دسه لاتت به سهر بهنده كاني مندا نابي مه گهر ئهو
لارييانه ي كه وه دواي تو كه وتين ﴿ (سورة الحجر / ۴۲).

له روژي قيامه تيشدا شهيتان به شوينكه وته كاني خو ي ده ئي كه گومر اي
كردون و فه وتاندوني: ﴿ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي:
من هيچ دسه لاتيكم به سهر ئيوه دا نه بو، هينده نه بي كه بانگم كردن و ئيوهش
به پير بانگه وازه كه مه وه هاتن ﴿ (سورة ابراهيم / ۲۲).

له نايه تيكي ديكهش ده فهرموي: ﴿ إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَؤُولُوهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ
مُشْرِكُونَ: دسه لاتي شهيتان هه به سهر ئه وان كه ساندا ههيه كه ئهو ده كه نه
دوستي خو يان و هاوبهش بو خودا داده نين ﴿ (سورة النحل / ۱۰۰).

دسه لاتيش ئه وهيه به هو ي فريواندن و گومر اكردن به سه رياندا زال بي و
ده ستيان لي بستيني به شيوهيهك بو كوفر و شيرك دنه يان ده داو هه ليان ده ئي و
لي ناگه پي وازي لي بينن هه ر وهك خوداي بهرز ده فهرموي: ﴿ أَلَمْ تَرَى أَنَا أَرْسَلْنَا
الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَوْرَهُمْ أَرْأَ: نايه نه تدي كه ئيمه شهيتانه كانمان نارده سه ر
بي پروايان تا بيانگوپن و رايانته كينن ﴿ (سورة مريم / ۸۳).

دهسه لاتی شهیتانیش به سهر دۆسته کانیدا چ به لگه و بیانویه کی له ویه وه تیندا نیه، به لکو ته نها به بانگه وازه که ی به پیری وه هاتون و وه لامیان داوه ته وه، کاتیك له گه ل و یست و ئاره زوه کانیاندا ریك که وه ته، ئه وان هه ر به خویان یاریده ی شهیتانیا ن داوه دژی خویان و، وایان کردوه دوژمنه که یان به سه ریاندا زال بی به وه ی که له گه لی ریك که وتون و شوینی که وتون، جا کاتی که خویان داوه ته ده ست و ته سلیم بوینه، وه کو سه زایه ک به سه ریاندا زال کراوه، چونکه خودا هیچ ده سه لاتیك له سه ر به نده ناداته شهیتان، تا کو ئه و به نده یه ریگه خو ش نه کا به هو ی گو ی پرایه لی شهیتان و شیرک به خوا، ئا له و کاته دا خودا زالی و ده سه لاتیك به شهیتان ده دا له سه ر به نده که.

رهنگه به هو ی گونا هه کانیان به سه ر با وه دراران زالی:

له فه رموده یه ک داها ته وه: ((ان الله - تعالی - مع القاضي مالم یجر، فاذا جار تبرأ منه ، وألزمه الشيطان: خودای بهرز له گه ل قازی دایه تا سه ته می نه کردوه، که زولم و سه ته میکی کرد لی بی به ری ده بی و، شهیتانی پیوه ده لکی)) رواه الحاکم، والبیهقی باسناد حسن (انظر صحیح الجامع ۲/۱۳۰).

ئه بولفه ره جی ئیبنی جه وزی له (تلبیس ابلیس/ ۴۳) دا چیروکیکی سه مه ره مان له سه سه نی به صریه وه (رحمه الله) بو ده گپریته وه، جا به چاوپوشین له ناست راستی چیروکه که، توانای مرو فمان ده خاته بهرچا و له زال بون به سه ر شهیتان ئه گه ر له دینی خودا دلراست بو، ههروه ک ئه وه ش رون ده کاته وه که چون شهیتان مرو ف ده گه وزینی ئه گه ر گو مپرا و لاری بو، سه سه ن ده لی: (داریک هه بو خه لک ده یان په رست، پیاو یك هاته لای و گو تی: ده بی ئه م داره بپرمه وه، له بهر تو په یی له پینا و خودا هات داره که بپری. ئیبلیس به شیوه ی مرو فیک هاته لای و پیی گو ت: چیت ده یی؟ گو تی: ده مه وی ئه و داره بپرم که خه لکی له باتی

خودا دەپپەرستن. گوتی ئەگەر تۆ نەپپەرستی، ئەوی دەپپەرستی چ زیانیک بە تۆ دەگەیهنی؟! گوتی: هەر دەپپەرمەوه. شەیتان پینی گوت: بۆ نایەى کارنیک بکەى بۆ تۆ خیرى زیاتره؟ مەپپەرەوه و هەمو رۆژى لەخەوئى هەلبەستى دو دینار لەلای بالیفەکەت دەبى، گوتى: لەکوئى ئەوم بۆ دى. گوتى: من بۆت دینم. جا گەراوه، کە سبەینى هەستاوه دیتى دو دینار لەلای بالیفەکەهەتى، رۆژى پاشتر کە سبەینى هەستاوه هیچى نەدیتەوه. بە تورپەى هەستاو چو دارەکەى بپرى. شەیتان بە وینەى خۆى هاتە لای و پینی گوت: چیت دەوئى؟ گوتى: ئەمەوئى ئەو دارە بپرم کە لەباتى خودا دەپپەرستى. گوتى: درۆ دەکەى، ناتوانى ئەو کارە بکەى. کابرا چو بیپرى. شەیتان گرتى و بەعەردى داداو دەستى لە خنخنۆکى نا هیندەى نەمابو بیکوژى، گوتى: دەزانى من کیم؟ من شەیتانم، یەکەم جار هاتى لە پیناوه خودا تورپە بوى، جا من دەرهقەتت نەهاتم، بە دو دینارەکەى هەلم خەلتاندى و تۆش وازت هینا. ئیستاش لە تورپەى دو دینارەکەى هاتى بۆیە بەسەرتدا زال بوم).

هەر وهه خودای گهوره له قورئانیدا باسی که سێکمان بۆ دهکا که خودا نایه تهکانی خۆی بۆ ناردو، لییان شارەزا بو و، ناسینی و پاشان وازی له هەموى هینا، بۆیە خودا شەیتانی بەسەردا زال کرد تافرئوی داو گومرای کردو بو به پەندیک بگێردرئتهوه و چیرۆکیک ئەم زار ئەو زار بکا ﴿وَأَنْلُ عَلَيْهِمْ بَأْسَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخْ مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْعَاوِينَ﴾ ﴿۱۰۰﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلُ عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَوْ تَرَكَهُ يَلْهَثُ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصْ الْقِصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾: جا بەسەر هاتی ئەو کەسهیان بۆ بخوینەوه کە نایهت و نیشانهی خویمان پێدا بو، پاشان له

مستوره كانيان دهرچو، ئينجا شهيتان دهستی گهياندى و بهمه چوه نيو جهرگه‌ي گومرايان. وه نه‌گه‌ر بمانويستبا پله‌و پايه‌ي ويماں به‌و نايه‌ته بعز ده‌كرده‌وه، به‌لام نه‌و مه‌يلي ماني سهر زه‌وي كرد و به‌دواي ناره‌زوي خويدا چو. وينه‌ي وي ههر وه‌ك سه‌گي‌كه، نه‌گه‌ر هيرشي بو ببه‌ي ددانه چيرت لنده‌كاو زمانت لي دهردينئ، نه‌گه‌ر وازيشي لييني ههر زمان دهردينئ، نه‌مه نمونه‌ي نه‌و تاقيه‌يه كه نيشانه‌كاني ئيمه‌يان به‌درو دادنه‌ئا، جا نه‌م چيروكه‌يان بو وه‌گيره، به‌لكو بيربكه‌نه‌وه‌و بيدار بنه‌وه ﴿ (سورة الاعراف/ ۱۷۵-۱۷۶). ئاشكرايه نه‌مه بو جوړه كه‌سانيكه كه هه‌ق بناسن و كوفري پئ بكن وه‌ك نه‌وانه‌ي ده‌زانن موحه‌مه‌د له‌په‌روه‌ردگار هوه ره‌وانه‌كراوه، پاشان كوفري پئ ده‌كن و باوه‌ري پئ ناهينن.

به‌لام نه‌وه‌ي كه خوداي به‌رز ليره مه‌به‌ستيتي، هه‌نديك ده‌لين: به‌لعامي كوري باعورايه، كه پياوچاكيك بو دوايي كافر بو. ده‌شئين ئومه‌يه‌ي كوري نه‌بو صه‌لته كه‌له‌نه‌فاميدا خواپه‌رست بو. گه‌يشته سه‌رده‌مي پيغه‌مبه‌ر ﷺ و له‌ئيره‌بيان باوه‌ري پئ نه‌هينا، چونكه وا به‌ته‌مابو به‌خوي ببه‌نه‌و پيغه‌مبه‌ره نيردراوه، هيج ده‌قيكي صه‌حيحيشمان نيه كه به‌ته‌واوي پيماں بلئ مه‌به‌ست له‌م نايه‌ته چيه. جا نه‌م جوړه كه‌سه كه به‌لگه‌و نيشانه‌كاني خودايان بو دي و پاشان بيپروا ده‌بن، زور ترسناكن و له‌گه‌ل شه‌يتاني پيك ده‌چن، چونكه شه‌يتانيش پاش ناسيني هه‌ق كافر بو، پيغه‌مبه‌ريش ﷺ ترسي نه‌م جوړه كه‌سه‌ي بو سهر ئومه‌ته‌كه‌ي خوي هه‌بوه، نه‌بويه‌علي حافيظ له‌ حونده‌يفه‌ي كوري يه‌مان ده‌گيرئته‌وه، كه ده‌لئ پيغه‌مبه‌ري خودا ﷺ فه‌رموي: ((ان مما اتخوف عليكم رجل قرأ القرآن حتى اذا رئت بهجته عليه، وكان رداءه الاسلام اعتراه الى ماشاء الله انسلخ منه ونبذه وراء ظهره وسعى على جاره بالسيف ورماه بالشرك) قال:

قلت يا رسول الله: أيهما أولا بالسيف: الرامي أم الرمي؟ قال (بل الرامي): يهك لهو شتانهی كه ترسم لینی ههیه بۆتان؛ پیاویکه قورئان بخوینی ههتا گهشی له روی بهدی دهگری و تا خودا جهزکا ئیسلام بیوشی. دوایی لینی دابشووری و بیخاته پشت گوئی و به شمشیرهوه بهرهو هاوسینکهی بجی و بههاوبه شدانان توهمت باری بکا. دهلی: گوتم؛ ئەهی پیغه مبهری خوا، کامیان شایانترن بۆ شمشیرهکه؛ شیروه شینهکه یان ئەوی دی؟ فهرموی: شیر وه شینهکه.

ترسان و ههلاتنی شهیتان له ههندیك بهندهی خودا:

ئهگهر بهنده له ئیسلامدا قول بۆوه و ئیمان له دایدا رهگی داکوتاو، ههگرین سنورهکانی خودای نه بهزاند، شهیتان لینی جوئی ده بیتهوهو، له بهری هه لیدی. هه رهك پیغه مبهر ﷺ به عومهری کوری خهطابی گوتم: ((ان الشيطان ليفرق منك يا عمر: بهراستی شهیتان له تو هه لیدی ئەهی عومهر)) رواه احمد، والترمذی باسناد صحیح (صحیح الجامع ۲/۷۴). ههروهها ده ربارهی عومهر فهرمویتی: ((إني لأنظر شياطين الجن والأنس فرأوا من عمر: من ده بینم شهیتانهکانی جنوکه و مروّف له عومهر هه لیدین)) رواه الترمذی باسناد صحیح (صحیح الجامع ۲/۴۲۹)، ئەمهش شتیکی تایبهت نیه به عومهر ﷺ به لکو هه رکه سیك باوه ری به هیزبی، شهیتانه کهی ده به زینی و ریسوای دهکا. هه رهك له فهرمودهیه کدا هاتوه: ((ان المؤمن لينصی شیطانه کما ينصی احدکم بعیره فی السفر: بپروادار جلهوی شهیتانه کهی دهگری. هه رهك یه کیکتان له سه فهردا جلهوی حوشتره کهی دهگری)) رواه احمد. ئیبنی که ثیر له (البدایة ۱/۷۳) دا پاش هینانه وهی ئەم فهرمودهیه دهلی: "مانای (لینصی شیطانه) جلهوی دهگری و دهیبه زینی و به سه ریدا زال دهبن، هه رهك حوشتریکی که به ره لابی و پاشان بگیریته وه".

جاری واش دەبی که بگاته رادهیهک موسلمان کار له جنۆکه هاوده مه که ی
 بکاو موسولمان بی، ئیمامی ئەحمەد له موسنەدە که ی تەخریجی کردو،
 موسلمیش له صەحیحە که ی له ئیبنی مەسعودە وە دەلی: پیغەمبەر ﷺ فەرموی:
 ما منکم الا وقد وکل به قرینه من الجن، وقرینه من الملائکة: هەر یەکنک له ئیو
 نەسپاردە ی هاو دەمیک بوە له جنۆکان و هاو دەمیکیش له فریشتان))... گوتیان:
 تەنەنەت تۆش ئە ی پیغەمبەری خوا؟ فەرموی: ((وای، ولكن الله أعاني عليه فلا
 يأمرني الا بخير: بە ئی منیش، بە لām خودا یاریدە ی دام بە سەری داو، بە خیر نەبی
 فەرمانم پیناکا))..

له ریوایە تیکی ئیبنی عەبباسیش له ئیمامی ئەحمەدە وە بە ئیسنادیک له
 سەر مەرجی صەحیحدا هاتو ((ولكن الله اعاني عليه فأسلم: بە لām خودا
 یاریدە ی دام لە سەری و موسولمان بو))، له ریوایە تیکی عائیشە وە ش له
 موسلیمدا ((ولكن ربي أعاني عليه حتى اسلم: بە لām پەروەردگارم یاریدە ی دام
 لە سەری هەتا موسولمان بو))..

کەوی کردنی جنۆکان بۆ سلیمان:

له تیکرای ئە و شتانە ی خودا بۆ سلیمانی پیغەمبەری خۆی رام و کەوی
 کردن؛ جنۆکە و شەیتانەکان بون. چی بویستبا بۆیان دەکردو یاخیه کانیشی
 ئە شکەنجە دەدان و زیندانی دەکردن: ﴿ فَسَحَرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُحَاءَ حَيْثُ
 أَصَابَ ﴿ وَالشَّيَاطِينُ كُلُّ بَنَاءٍ وَغَوَاصٍ ﴿ وَأَخْرَيْنَ مُفْرَيْنَ فِي الْأَصْفَادِ: جا ئیمە (با) مان
 بۆ رام کرد، تا بە فەرمانی وی، بۆ کوئی بویستبا بە نەرمی دەپۆی و، هەمو

شهیانه‌کان که بنیاتنهر و مه‌هوان بون له‌گه‌ل کۆمه‌له شه‌یتانیکی دیکه که به‌کۆت و زنجیر پیکه‌وه به‌ستراون ﴿ (سوره ص / ۳۶-۳۸).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموی: ﴿ وَمِنَ الْجِنَّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نَذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴾ يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبَ وَتَمَايِلَ وَحِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ: وه‌ده‌سته‌یه‌ك له جنۆكه‌مان بو رام كرد به فه‌رمانی په‌روه‌دگاری کاریان بو ده‌کرد نه‌گه‌ر یه‌کیك له‌وانه له فه‌رمانی ئیمه ده‌رچوبا نه‌شکه‌نجه‌ی ناگری سوتینه‌رمان پی‌ده‌چیزان، هه‌رچی ده‌یویست له‌په‌رستگا‌و په‌یکه‌رو قاپی‌وه‌ك چه‌وزی‌گه‌وره‌ومه‌نجه‌لی پته‌ویان بو‌سازده‌دا ﴿ (سوره‌سأ / ۱۲-۱۳).

ئهم شیوه رام کردنه‌ش وه‌رامی خودای به‌رز بو بو سلیمانی به‌نده‌ی که لی‌ی پاراوه‌و فه‌رموی ﴿ وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي: مَوْلِكَ وَحُكْمَهُ تَيْكُم يَبْدَهُ كَمَا دَوَى مِنْ بُو كَه‌س شیاو نه‌بی ﴿ (سوره ص / ۳۵).

ئهم نزایه‌ش بو ری‌ی له پیغه‌مبه‌ری ئیمه موحه‌مه‌د ﷺ گرت نه‌و جنۆكه ببه‌سته‌یته که تۆپه‌له ناگریکی هینا بو ده‌یویست به‌ رویدا دا، له سه‌حیحی موسلیمدا له نه‌بوده‌ردانه‌وه هاتوه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خودا ﷺ هه‌ستا بو نوێژکردن، گویمان لی بو فه‌رموی: ((أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ: حَوْمَ بَه‌خودا په‌نا ده‌گرم له تو)). پاشان فه‌رموی: ((أَلْعَنَكَ اللَّهُ ثَلَاثًا: به‌نه‌فره‌تی خودا نه‌فرینت لی‌ده‌که‌م سنی جاران))، جا ده‌ستی خوی درێژ کرد وه‌ك نه‌وه‌ی شتیك بگری، که له نوێژه‌که‌ی بووه‌ گوتمان: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا گویمان لی بو شتیكت له نوێژدا

گوت، پیشتر چ جاری دی نه تگوتبو، دیتمان دهستیشت دریژکرد، فه رموی: ((ان عدو الله ابليس جاء بشهاب من نار ليجعله في وجهي، فقلت: اعود بالله منك ثلاث مرات، ثم قلت: ألعنك بلعنة الله التامة، فلم يستأخر، ثم أردت أخذه، والله لولا دعوة أخي سليمان لأصبح موثقا يلعب به ولدان أهل المدينة: ثيبليسي دوژمنی خوا توپه له ناگریکی هینابو تابه رومی دادا، گوتم: خوّم به خودا پهنا دهگرم له تو سئ جاران، پاشان گوتم: بهنه فرینی ته وای خودا نه فرهتت لی دهکم. نه یویست بکشیته وه، پاشان ویستم بیگرم، سویند به خوا له بهر نزاکی سلیمانی برامان نه با، به په تک کراوی منداله هورتکه ی شاری مه دینه گه مه یان پی دهکرد)). ئه مهش چه ند جاریک دوباره بوته وه. دیسان له صحیحی موسلیمدا هاتوه، له ئه بو هورهیره وه که پیغه مبر ﷺ فه رموی: ((ان عفريتاً من الجن جعلت علي البارحة ليقطع علي الصلاة، وان الله أمكنني منه، فدعته، فلقد هممت أن أربطه الى جنب سارية من سواري المسجد حتى تصبح تنظرون اليه أجمعون، أو كلکم، ثم ذكرت قول أخي سليمان ﴿ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي ﴾ فرده الله خاسئا: دوینئ ئه رژه نگیکي جنوکان تفي پيدا دهکردم تا کو نوژم پی بری، خودا وای کرد دهره قه تی بيم و گرتم و ویستم له پال یه کیك له کوله گه کانی مزگه وتئ بیبه ستمه وه، تا سبهینه تان لی دادئ و هه موتان سهیری دهکن، به لام پاشان فه رموده ی سلیمانی برام بیرکه وته وه که دهیفه رمو: په روه دگارم بم به خشه و مولک و حکومه تیکم بدئ که دوا ی من بوکس شیاو نه بی، جا خودا ئه و جنوکه یه ی به شه رمه زاری رت کرده وه)).

درو هه ئه به ستانی جوله كان به سلیمان پیغه مبهه ﷺ:

جوله كه و شوینكه و توانیان له وانهی به هوی جادو و نه فسون جنۆكه به كار دینن، ده لاین سلیمانی پیغه مبهه ری خواش هه به هوی جادو جنۆكه ی به كار دهینان. زیاتر له یه كیکیش له زانایانی پیشین باسیان له وه كردوه كه دواى مه رگی سلیمان، شهیتانه كان كتیبی جادو و كوفریان نوسیوهو، له ژیر كورسیه كه ی و بیان داناوهو، گوتویانه سلیمان به هوی ئه وانه وه جنۆكه ی به كار دهینان، جا هه ندیک گوتیان نه گه ر نه وه ره واو دروست نه بوایه سلیمان نه ی ده كرد، بویه خودای به رز نه م ئایه ته ی دابه زان: ﴿ ولما جاءهم رسول من عند الله مصدق لما معهم نبذ فريق من الذين اوتوا الكتاب كتاب الله وراء ظهورهم كأنهم لا يعلمون : كاتیک نیردراویك له لایه ن خوداوه هاته لایان و کتیبی ئه وانی به راست دانا . هه ندیک له وانی ئه هلی کتیب، کتیبی خودایان خسته پشت گوئ، وه ک شتیک كه نه یانزانیبی ﴿ (سورة البقرة / ۱۰۱).

دواى ئه وه شی رون کرده وه كه ئه وان شوینكه و ته ی ئه و شتانه بون كه شهیتانه كان له سه ر ده می مو لکی سلیمان ده یان خویندو، سلیمانی له جادو و له كوفر به ری كرد: ﴿ وَاتَّبَعُوا مَا تُلُو الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مَلِكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا الآية: به نی ئیسرائیل پهیره وی ئه وه یان ده كرد كه شهیتانه كان له سه ر ده می سلیماندا بو خه لکیان ده خویندوه. سلیمان جادوی نه كردو كافر نه بو، به لام شهیتانه كان كافر بون ﴿ (سورة البقرة / ۱۰۲).

ناتوانی جنوکان له هینانی په رجوان:

جنوکه ناتوان وک وک په رجوانه بینن که پیغه مبهراڼ وک به لنگه له سهر راستیتی په یامه کانیاڼ هیناویانه.

کاتیک که هیندیک له بیباوه پراڼ گوتیان قورثان ده سکردي شهیتانانه،
خودای بهرزه فرموی: ﴿ وَمَا نَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ ﴿ وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْطِيعُونَ ﴿
إِنَّهُمْ عَنْ السَّمْعِ لَمَعَزُولُونَ: شهیتان شه قورثانه ی نازل نه کردوه و، نه مانه شیاوی
نهمه نین و هیزی نهم کاره شیان نیه. به راستی شهیتانه کان له گویگرتن و
هه وال دزینی ناسمانی دور خراونه ته وه ﴿ (سورة الشعراء / ۲۱۰-۲۱۲).

هه روه ها خودا به قورثانی بهرهنکاری مروّف و جنوکه بوته وه: ﴿ قُلْ لَنْ
اجْمَعَتُ الْإِنْسُ وَالْحِجْنَ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ
ظَهْرًا: بلئی؛ نه گهر مروّف و جنوکه هه مو کو بینه وه تا وینه ی نهم قورثانه بینن،
ناتوان بیهینن هه رچه نده له م کاره دا یارمه تی و کومه کی و پشتگیری یه کتر
بکه ن ﴿ (سورة الاسراء / ۸۸).

ناتوان له خه ونیدا خو بیننه سهر شیوهی پیغه مبهراڼ:

شهیتانه کان ناتوان له خه وناندا خو یان بیننه سهر وینه ی پیغه مبهراڼ، له
فرموده یه کدا هاتوه که تیر میذی له سونه نه که یدا به ئیسنادیکي صحیح
ده یگپریته وه: ((من رآني فأني أنا هو، فانه ليس للشيطان أن يمثل بي: ئهوی بمبینی
ئوه من خوّم، شهیتان ناتوانی خو ی بینته سهر شیوهی من)).

لههر دو سه حیحانیش بهم بیژیه هاتوه: ((من رأی فقد رأی الحق ، فان الشيطان لا يتزاي: ئەوی من ببینی هەقی دیتوه، چونکه شهیتان نایه ته سهه شیوهی من)) (الجامع الصحیح ۲۹۳/۵).

له رواله تی فهرموده کان ئەوه دیاره که شهیتان ناتوانی بیته سهه شیوهی راسته قینهی پیغه مبهه ﷺ، به لام ئەمه رینی لی ناگری که خوی بهینیته سهه شیوهیه کی دی و بشلنی من پیغه مبهه ری خوام.

بویه دروست نیه ئەم فهرموده یه بکریته بیانو بو ئەوهی ههه که سیک له خهوندا پیغه مبهه ری دیبی ﷺ، به راستی دیتیتی، ته نها مه گهه سیفه ته کانی هه مان ئەوانه بون که کتیبه کانی فهرموده له باره ی پیغه مبهه ﷺ بو مانیان گپراوه ته وه. ده نا خه لکیکی زور هه ن ده لین پیغه مبهه مان ﷺ دیوه به شیوه یه کی جودا له وهی که له کتیبه متمانه داره کان ده یان گپرنه وه.

ناتوان سنوریکی دیاریکراو له ناسمانیدا بهه زینن:

خودای بهرز ده فه رموی: ﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ﴿۳۵﴾ فَيَأْتِي الْآءِ رَبُّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿۳۶﴾ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّنْ نَّارٍ وَنَحَّاسٌ فَلَا تَنْصِرَانِ: ئەهی کۆمه لی جنۆکه و مرۆف ئەگهه ده توانن له که ناره کانی ناسمان و زهوی ده رچن: برۆن ده رچن ده رناچن مه گهه به هیزو ده سه لات نه بی جا به کام نیعمه تی په روه ده گارتان بیپروان. زبانه ی ناگرو مسی تواوه ده نیردریته سه رتان که ناتوان یارمه تی یه کدی بده ن و له خو تان دوری خه نه وه ﴿ (سورة الرحمن / ۳۳-۳۵).

جا له گهال نهو هه مو تواناو خیراییه یاندا، بواریکی دیاریکراویان هه یه ناتوانن لینی تیپه پرن نه گهر نا ده فیه وتین و به هیلاک ده چن.

ناتوانن دمرکه یه ک بگه نه وه داخرا بن و ناوی خوی له سه ر هاتبی:

پیغه مبه ر ﷺ نهو هه و آله ی پی داوین که ده فیه رموی: ((أجيءوا الأبواب واذكروا اسم الله عليها، فان الشيطان لا يفتح بابا أجيف عليه: دهرگه کانتان داخه ن و ناوی خودای له سه ر بینن، چونکه شهیتان دهرگای داخراو ناکاته وه)) (رواه ابو داود، واحمد، وابن حبان، والحاكم، باسناد صحيح (الجامع الصحيح ۱/۲۲۹)).

له فه رموده یه کی هه ردوشیخانیشدا هاتوه: ((فان الشيطان لا يفتح بابا مغلقا، وأوکروا قربکم، واذکروا اسم الله، وخرروا آیتکم، واذکروا اسم الله، ولو أن تعرضوا عليها شيئا، واطفئوا مصابيحکم: شهیتان دهرگه یه کی داخراو ناکاته وه، ده می کونده کانیشتان ببه سته ن و، ناوی خوی له سه ر بینن و، ده فره کانتان داپوشن و ناوی خودای له سه ر بینن، هه رچه نده که شوله داریکیشی له سه ر دانین، چراکانیشتان بکوژیننه وه)) (الجامع الصحيح ۱/۲۷۰). له موسنه دی نه حمه دیش داهاتوه: ((اغلقوا أبوابکم، وخرروا آیتکم، وأوکروا أسقیتکم، واطفئوا سرجکم، فلن الشيطان لا يفتح بابا مغلقا، ولا يكشف غطاءً، ولا يجل وكاء: دهرگا کانتان داخه ن و، ده فره کانتان داپوشن و، کونده کانتان گریده ن و، چراکانتان وه کوژینن، چونکه شهیتان دهرگه ی داخراو ناکاته وه، په ردان هه لناداته وه، گرییان ناکاته وه)).

بەندى دوھم

جنۆكه ئەرکیبارن

مه بهست له نه فراندنيان

جنوکه بو هه مان مه بهست نه فرينراون که مروفي له پيناو ئافهريد کراوه:
﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ: جنوکه و شهيقانم ته نيا بو هه ندي
نه فراندون که بمپه رستن ﴾ (سورة الذاريات/۵۶)، به پيئي ئه م ئايه ته جنوکه
نه رکبارن، فه رمانيان پي ده کري و نه هييان لي ده کري. جا نه وه ي تاعه ت بکا،
خودا لي رازي ده بيت و ده بياته به هه شتي. نه وي ياخي و هه لگه پاره ش بي
سه رنجامي ئاگري دوزه خه، گه ليک ده قيش هه ن به لگه ي ئه م بابه ته ن.

له روژي به ريشدا خودا به سه ر کونه و سه رزه نشته وه ده گه ل کافراني جنوکه و
مروف ده ناخيوي: ﴿ يَا مَعْشَرَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي
وَيُنذِرُوكُمْ لِقَاءِ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَى أَنْفُسِنَا وَغَرَّبْنَاهُمْ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَى
أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ: هوگه لي جنوکه و مروقان نه دي پينغه مبه رانيک له خو تان
نه هاتنه لاتان که نيشاني مفتان بو بليين و ئيوه له م روژه بترسينن؟ نه وان ده لين
گه واهي دژي خو مان ده ده ين و ژياني دنيا نه واني فريودا و شايه تي له سه ره
خو ده دن که بييروا بون ﴾ (سورة الأنعام/۱۲۰).

جا ئه م ئايه تانه به لگه ن بو گه يشتنی شه رعی خودا به جنوکان و هه بونی
که سانيک ئه م په يام و شه رعه پيروزيان پي راگه يه ن.

به لگهش بۆ ئەشکه نجه دانيان به ئاگرى دۆزهخ ئەوهيه كه خوداي بهرز دهفرمى: ﴿ قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ: خودا فرموى؛ له گه ل هاو بيرانى خوتان له جنۆكه و مروقان بپرونه ناو ئاگر ﴿ (سورة الاعراف/ ۳۸).

ههروهها دهفرمى: ﴿ وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ: زورمان له جنۆكه و مروقان بۆ دۆزهخى ئەفراند ﴿ (سورة الاعراف/ ۱۷۹).

وه دهفرموى: ﴿ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ: به راستى دۆزهخ تهژى دهكهم له جنۆكه و مروقى بپروا و تاوانبار ﴿ (سورة السجدة/ ۱۲). به لگهش بۆ چونى ئيماندارى جنۆكان بۆ بههشتى ئەم ئايه ته پيروزهيه: ﴿ وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ ۖ فِيهَا أَلْمَاءٌ لَرَبِكُمْ يُكَدِّبْنَ: بۆ ئەو كهسى كه له هه ئويستگهى خوى بترسى له بهردهم پهروهردگارى دا، دو باخى زور خوش ههيه. به كام نيعمه تانى پهروهردگارتان پروا ناكهن؟! ﴿ (سورة الرحمن/ ۴۶-۴۷).

جا ئەم گوتاره ئاراستهى جنۆكه و مروقه، چونكه له سه ره تاي سوره ته كه ئاخافتن له گه ل ههردو لايه، له ئايه تى رابردوش خودا منهت له سه ر بپروادارانى جنۆكان دهكا به وهى كه ده چنه بههشتى. جا ئە گه ر بههشتيان پى نه به خشرابا، منه تبارى نه ده كردن. ئيبينى موفليح له كتيبى (الفروع) دا ده لئى: به كوپايى زانايان جنۆكه تىكرا ئەركبارن، به كوپا بپيروايان ده نيو ئاگرى ده خزى، بپرواداريشيان ده چيته بههشتى به كووى و يه كدهنگى ده گه ل ماليك و شافيعى ﷺ نابنه خو ل وهكو چاره وييان. ريزانهى بپروادارانيشيان رزگار بونه له ئاگرى دۆزهخ به پيچه وانهى راي ئەبو حه نيفه و، له يثى كوپى سه عدو

نەوانى دەگەلەوان كۆكن. دەلى: لەوھى يەكەمىش وا ديارە جنۆكەش وەك
غەيرى خۇيان بەپىي چاكەكارىيان لەبەھەشتدان، بە پىچەوانەھى ئەوى دەلى:
تېيدا ناخۇن و ناخۇنەو، وەك موحامىد، يان ئەوى دەلى لەدەوروبەرى
بەھەشتىدان وەك عومەرى كوپى عەبدولعەزىز. ئىبنى حامىد لە كتئىبەكەيدا
دەلى: (جنۆكەش وەكو مروقتن لە ئەكبەرى و پەرسىشدا)(لوامع الأنوار ۲/۲۲۲-۲۲۳).

لەقەدەر خۇيان ئەركبارن:

ئىبنى تەيمىيە لە (مجموع الفتاوى ۴/۲۲۳) دا دەلى: (جنۆكان لەقەدەر
خۇيان فەرمانىيان پى كراوہ بە بنەرەت و لكەكان. چونكە ئەوان ھاوشىوھى
مروقت نىن لەحدو حەقىقەتدا. جا ئەو فەرمانانەھى پىيان كراوہ ئەو نەھىانەھى
لىيان كراوہ لە رادەدا يەكسان نىە بە ھى مروقت، بەلام لەگەل مروقتدا ھاوبەشەن
لە بنەرەتى ئەركبار بون بە فەرمان و نەھى و، حەلال و حەرام كردن و، ئەمەش
چ ناكۆكەكى تىدا نىە لە نىو موسولمانان).

ويچونيك و وەراميك:

ھەندىك خەلك ويچونيك باس دەكەن و دەلىن؛ ئىوہ دەلىن جنۆكە لە ئاگر
ئەفرىنراون، پاشان دەلىن كافرەكانىيان بە ئاگرى دۆزەخ ئەشكەنجە دەدرىن و،
ئەو جنۆكانەش كە گوئى بۇ ئاسمانى رادەگرن بە تۆپەلەئاگرىك راو دەنرىن، جا
چۇن ئاگر كار لە جنۆكان دەكا لە كاتىكدا ھەر لە ئاگرى ئافەرىد كراون؟

وہرامىش؛ ئەو بنەمايەھى كە لىي ئەفرىنراون ئاگرە. بەلام پاش ئەفراندىيان
وا نەماون و، بونەتە ئافەرىدىكى لە ئاگر جودا.

بۇ رونكردنەوہش، ديارە كە مروقت لە بنەرەتدا لە خۇلى ئەفرىنراوہ، بەلام
پاش ئەوھى ھاتۆتە بون، لە خۇلى جودا بۆتەوہو گوپاوہو، ئەگەر بە پارچە
قوپىكى سوركراوہ (خشتىك) لە مروقتىك بەدەھى رەنگە بيكوژى و ئەگەر ھەر

خولیشی بۆ بهاویئی نازاری دهادا، که له خولیدا بیشاریه وه دهخنکی، جا له گهڵ نه وهی که مروّف له خوله به لام خول نازاری دهادا. بۆ جنوکانش نه وها.

خزمايه تى له نيوان جنوکه و پهروهردگارى به رزدا نيه:

باسی نه وه مان کرد جنوکه يه کيکن له ئافه ريده کانی خودا، نه وانیش کومه ليکن له سه رجه م به نده کانی، خودا بۆ هه نديی نه فراندون تا تاعه تى بکه ن و، به شه ريعة تى خوی ئه رکباری کردون. جا ئه و باسه هه مو ئه و نه فسانانه ده پوچينته وه که به هوی لاپيیونی بۆ چون و تپروانينه وه هاتونه کايه وه، له نه نجامی پوکانه وهی زانست و به ربلاوی و زوری نه زانی سه ريان هه لداوه. جا ئه و دهنگويهی له نیو جوله که و هاوبه شدانه رانی عاره باندا هه بو، له م بابته بو، گوایه که خودای پاک و به رز له جنوکانی خواستوه، فریشته ش به ری نه و هاوسه رييته ن، جا خودای به رز نه و نه فسانه يه ی گيړاوه ته وه و پوکيشی کردوته وه که ده فرمی: ﴿ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ سَبَابًا وَلَقَدْ عَلِمَتُ الْجِنَّةُ اِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴾ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ﴿۱۵۸﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ: نه وانه خزمايه تى و نيسبه تيان له نيوان خوا و جنوکان داناوه. جنوکانش چاک ده يانزانی که به خو و به بتپه رستان له دادگای خودا ناماده ده بن، پاکی و بيخه وشى بۆ خودا له و وه سفی نه وان ده يکه ن، مه گه ر به نده پاک و دلپراسته کانی خودا ﴿ (سورة الصافات ۱۵۸-۱۶۰).

(موجاهيد ده لئى: هاوبه ش دانهران ده لئىن؛ فریشته کان کچی خودان پاکی و به رزی بۆ خودا له وهی ده لئىن - جا نه بو به کر ﷻ گوتى؛ نه دی کى دايکیانه؟ گوتيان: کچی مييه ی جنوکه کانن. قه تاده و ئيبنی زه يديش هه مان رای موجاهيديان هه يه. نه لعه وفی له ئيبنی عه بباس ده گيړيته وه: (دورژمنانی خودا ده لئىن گوایه خودای به رزو پاک له گه ل ئيبليسا بران به رزی و پاکی و بيخه وشى بۆ خودای مه زن له وهی که ده لئىن.)

چۈن سۈشى خۇدايان پى رادەگە يەنرى:

بە پىيى ئەۋەى جنۆكە ئەركبارن، دەبى خۇداى گەۋرە سۈشى خۇى بەۋان رابگە يەنرى، تاكو بيانويان لە سەر دروست كا. جا چۈن خۇدا پەيام و نىگاي خۇى پى گە ياندون؟ ئايا پىغەمبەرى وانىش ھەر ھەمان پىغەمبەرەكانى مرقانن.

كە خۇداى بەرز دەفەرموى: ﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ . . . : هۆگەلى جنۆكە و مرقان ئەدى لە خۇتانەۋە پىغەمبەرتان بۇ رەۋانە نەكرا ﴿ (سورة الأنعام / ۱۳۰)، بەلگە يە بۇ ئەۋەى كە خۇدا پىغەمبەرى بۇ ناردون، بەلام بە راشكاۋى ديار نىە داخۇئە و پىغەمبەرانە لە جنۆكە بون يا لە مرقف، چونكە بىژەى (منكم) ھەردو لايان ھەلدەگرى، رەنگە مەبەست ئەۋەبى كە پىغەمبەرانى ھەر جورىك لە خۇيان بن، يا پىغەمبەرى ھەردولايان مرقف بن. بۇچونى زانا يانىش لەم بارەۋە دو جورە؛ يەكەم دەلى: جنۆكە پىغەمبەريان لە خۇيان ھەيە. جا ضەحاك يەكىكە لەو زانا يانەى ئەو رايەى ھەيە. ھەرۋەھا ئىبىنى جەۋزى دەلى: ئەم بۇچونە روالەتى ئايەتەكە يە، ئىبىنى جەزمىش دەلى: لە پىش موحەممەد ﷺ ھەرگىز پىغەمبەرىكى مرقف لە بۇ جنۆكان رەۋانە نەكراۋە.

دوھم بۇچونىش دەلى: پىغەمبەرى جنۆكان ھەر لە مرقفە. سىۋطى لە (لقط المرجان) دا دەلى: جەماۋەرى زانا يان لە پىشېن و پاشېن رايان وايە ھەرگىز پىغەمبەرىك لە نىو جنۆكاندا نەبۋە. بەم شىۋە يەش لە ئىبىنى عەبباس و مۇجاھىدو كەلبى و ئەبو عوبەيد رىۋايەت كراۋە) (لوامع الأنوار).

بەلگە يەكى دىكەش پتر بەلاى ئەو رايە دايە كە پىغەمبەرەكانى مرقف ھەمان پىغەمبەرانى جنۆكانن، بەلگەكەش ئەو ئايەتە كە باسى قسەى جنۆكان دەكا

کاتیک گوییان له قورئان دهبن: ﴿إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِنْ بَدْرِ مُوسَىٰ: نَيْمَهُ كُورِيمَانْ
له کتیبیک بو له دواى موسا دابهزیوه ﴿ (سورة الأحقاف/۳۰) به لام ئەمه به ده قیک له
بارهی مهسه له که حسیب نا کرئ.

ئهم مهسه له یه هیچ کرده یه کی له سه ر بنیات نانرئو، ده قیکى بره ریشی
ده باره ی نیه، بویه پیویست نا کا له مه زیتر پیندا بچین.

په یامی مو حومه د ﴿ بۆ مروؤف و جنۆکه یه :

مو حومه د ﴿ بۆ جنۆکه و مروؤف نار دراوه. ئیبنی ته میه له (مجموع
الفتاوی ۹/۱۹) دا ده لئ: (ئهمه بنه ره تیکه ها وه لان و شوینکه وتوانی به چاکه و
پیشه وایانی موسولمان له سه ری کوړان. له گه ل چین و تایفه کانی دیکه ی
موسولمانان؛ ئەهلی سونه توجه ماعت و، بیجگه له وانیش ﴿﴾، ئەوه ش
به لگه یه که قورئانی پیروز به رهنگاری جنۆکه و مروؤف بوته وه که ده فه رمئ:
﴿ قُلْ لَنْ أَجْمَعَتُ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ
بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا: بئى ئەگه ره هه مو مروؤف و جنۆکه گردبنه وه تا له وینه ی ئەم
قورئانه بینن، ناتوانن بیهینن. هه رچه ند گه له کوویی و پیشتوانی به کتر بکه ن له م
کاره دا ﴿ (سورة الأسراء/۸۸).

کۆمه له جنۆکه یه کیش خیرا با وه ریان هینا که گوییان له قورئان بو: ﴿ قُلْ
أَوْحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْمِعَ نَفَرٌ مِنْ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ﴿ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ
وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا . . . : بئى وام سروش بو کرا که کۆمه له جنۆکه یه ک گوییان
راگرت، جا گوئیان ئیمه قورئانیکى سه یرمان بیست، بو ریگه ی راست

رینماییی دهکا وه ئیمهش بپرومان هیناوه وه ههرگیز کهسێک ناکهینه هاوبهش
بو پهروهردگارمان ﴿ (سورة الجن / ۱-۲).

جا ئه و کۆمه له جنۆکهیهی گوئیان بو قورئان رادیراو باوهریان هینا، هه مان
ئهوانه ن که له سوره تی (الأحقاف) دا باسیان کراوه: ﴿ وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفْرًا مِّنُ
الْجِنِّ يَسْمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصَبُوا لَنَا مِمَّا قُضِيَ وَلَوْ أَنَّا إِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ ﴿ قَالَُوا
يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى
طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿ يَا قَوْمَنَا أَحْبَبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَأَمْنُوا بِهِ يُغْفِرْ لَكُمْ مِّنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِّنْ
عَذَابِ أَلِيمٍ ﴿ وَمَنْ لَا يُحِبِّ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ
أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ: كاتێک کۆمه له جنۆکهیه کمان نارده لای تو تا قورئان
ببیستن، که گه یشتن، گوئیان؛ وس بن و گوئی راگرن، کاتێ ته و او بو وه کو
ترسینه ر گه پانه وه نیو هۆزی خۆیان، گوئیان ئه ی هۆزی ئیمه، گویمان له
کتیبێک بوه دوا ی موسا دابه زیوه، له گه ل کتیبه کانی پیشو هاودهنگه بو هه ق و
رێگه ی راست رینماییی دهکا. ئه ی هۆزی ئیمه وه لامی ئه و بانگه وازکاره ی
خودا بده ونه وه و بپروای پێ بێنن تا خوا له گونا هتانه خو ش بێ و له
ئه شه که نه جی ده رداوی بتانپاریزی وه ههر که سێک وه لامی بانگه وازکاری خودا
نه داته وه، ناتوانی له سه ر زه وی له خودا هه لئ و بێجگه له خودا پشتوانیه کی
بو ئیه. ئه وانه له لاری بون و گومپارییه کی ئاشکرا دان ﴿ (سورة الأحقاف / ۲۹-۳۲).

ئه مانه گوئیان دایه قورئان و، وه باوهریان پێ هیناو، وه ک بانگه وازکار
گه رانه وه و قه ومه که ی خۆیان بو باوه ره ینان و یه که خواناسی بانگ ده کردو
موژده یان ده دانی و ده یان ترساندن.

جا بوخاری و موسلیم چیرۆکی ئەو جنۆکانە ی گوئیان بو پیغەمبەر ﷺ راگرت: لە ئیبنی عەبباس رضی اللہ عنہ دەگیرتەو، گوتی: ((پیغەمبەر ﷺ لە گەل کۆمەلە ھاوہلێکی خۆی بەرەو بازاری عوکاظ دەهاتن، شەیتانەکانیش ریی ھاوئەدزینیان ئی گیرابو، تۆپەلە ناگریان تی گیرابو، جا شەیتانەکان چوئەو ناو ھۆزی خۆیان، لییان پرسین: چیتان ئی قەوماوہ؟ گوتیان: ریی ھاوئالی ناسمانان لینگراوہو تۆپەلە گرمان تی گراوہ. گوتیان: دەبی شتیک روی دابی کہ دەبیته ھۆی دابەزینی ئیوہ لە ناسمانئ، بپۆن لە رۆژ ھەلات و رۆژاوا ی زەویدا بگەرپن و، بزائن ئەو شتە چپە ئیوہی لە ھاوئالی ناسمانئ دابریوہ... جا کۆمەلێک بەرەو تیھامە ھاتن بو لای پیغەمبەر ﷺ کہ لە نەخلەدا بو بەرەو باژیرێ عوکاظ دەهات، لەو کاتە لە گەل ھاوہلانی نویرتی بەیانئ دەکرد، کہ جنۆکەکان گوئیان لە قورئان بو گوتیان: گوئی بو رادیرن، گوتیان: سویند بەخوا ئەمە یە ئیوہی لە ھاوئالی ناسمانئ دابریوہ. جا ئەو کاتە گەرانەو نیو ھۆزی خۆیان و گوتیان: ھۆ ھۆزی ئیمە، ئیمە گویمان لە قورئانیک سەیر بو بەرەو راستەپئی رینماییی دەکاو برواشمان پئی ھینا.

ئەو جا خودا ئەو ئایەتە ی بو پیغەمبەرە کە ی دابەزاند ﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْمِعَ نَرًّا مِّنَ الْجِنِّ بَلَىٰ وَا م سُرُوشٌ بُو كَرَاوہ کہ کۆمەلێک لە جنۆکەکان گوئیان راگرت ﴿ (سورە الجن/۱).

شانەکانی جنۆکان:

ئەوہ لە سەرھتای ناسینی پەيامی موھەممەد ﷺ بو لە لایەن جنۆکانەوہ، بی ناگاداری و زانینی پیغەمبەر ﷺ گوئیان بو قورئانئ گرتبو. کۆمەلێکیان ئیمانان ھینا و بونە بانگەوازکارو رینشاندر.

پاشان شانده کانی جنۆکان چین چین ده هاتنه لای پیغه مبهەر ﷺ تاکر زانستی
 لی وه رگرن، پیغه مبهریش ﷺ کاتی خوی بویان ته رخاا کردو، نهو زانستهی
 فیرکردن که خودای گه وره ئه می فیرکردبو و، قورئانی بو خویندنه وه و هه والی
 ناسمانی پی راگه یاندن... نهو په پیش کوچ بو له شاری مه ککه، موسلیم له
 سه حیحه که یداو نه حمده له موسنه ده که ی له عهلقه مه وه ده گپرنه وه گوئی نه
 عه بدوللای مه سعودم گوئی: نهو شهوی پیغه مبهەر ﷺ له گه ل جنۆکان ژوانی
 هه بو، که سنی له نگۆ له گه ل خوی برد؟ گوئی: نه خیر که سی له ئیمه له گه ل نه بو،
 به لام شهویکی له مه ککه دا پیغه مبهرمان لی بزر بو. گوتمان کوژراوه؟
 رفاندویانه؟ چی کردوه؟! گوئی: شهویکی یه کجار سهخت و ناخوشمان به سه ر
 برد. نهو جا له بهر بهری به یاندا دیتمان وا له لای حه پرائه وه دئی، گوتمان نهی
 پیغه مبهری خودا، ئیمه حالمان ناوا بو، فه رموی: ((إنه أتاني داعي الجن فأتيتهم
 فقرأت عليهم: بانگخوازی جنۆکان هاتنه لام منیش هاتمه لایان و قورئانم بو
 خویندن)). گوئی نهو جا پیغه مبهر ﷺ پیشمان کهوت و شونی جنهکان و جیی
 ناگرودوی نهوانی نیشان داین. له ریوایه تیکی طه بهری دا هاتوه له ئیبنی
 مه سعوده وه که پیغه مبهر ﷺ فه رموی: ((بت اليوم أقرأ على الجن واقفا بالحجون:
 نه مشه وه م وا به سه ربرد، قورئانم به سه ر جنۆکاندا ده خویندو هه ر به پیوه
 راوه ستابوم)).

جا سورتهی (الرحمن) یه کیك بو له و سورته تانهی بوئی خویندونه ته وه.
 ههروهک ده فه رمی: ((لقد قرأها (يعني سورة الرحمن) على الجن ليلة الجن، فكانوا أحسن
 مردودا منكم، كنت كلما أتيت على قوله: ﴿فَيَأْتِي آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ قالوا: ولا
 بشي من نعمك ربنا نكذب، فلك الحمد: نهو شهوی له گه ل جنۆکاندا بوم سورتهی
 (الرحمن) م بویان خویندنه وه. نهوان وه لام دانه وه یان له ئیوه چاکتر بو. هه رچه ند

جاری دهگه‌یشتمه ﴿فِي أَيِّ آيَةِ رَبِّكُمَا تُكَذَّبَانِ؟﴾ کامه نیعمه تانی په‌روه‌ردگار تان به‌درؤ ده‌خه‌نه‌وه و به‌روی پی ناکهن ﴿﴾ ، نه‌وان ده‌یانگوت: نه‌خیر هیچ نیعمه‌تیکی په‌روه‌ردگاری خو‌مان وه‌درؤ ناخه‌ینه‌وه، ستایش و سوپاس گوزاریش هر بؤ خودایه)) رواه البزار والحاکم وابن جریر باسناد صحیح(الجامع الصحیح ۳۰/۱).

نه‌و شه‌وش تاکه شه‌و نه‌بوه: به‌لکو پاش شه‌وش چه‌ندین جار پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ له‌گه‌ل جنوکاندا پیک گه‌یشتوه. ئیبنی که‌ثیریش له‌ راقه‌ی سوره‌تی (الأحقاف) دا نه‌و فرمودانه‌ی هارردوه که له‌ باره‌ی کؤبونه‌وه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ له‌گه‌ل جنوکان ده‌دوین. له‌ هه‌ندی که له‌وان فرمودان داهاتوه که ئیبنی مه‌سعود، له‌ یه‌کی که له‌و شه‌وانه له‌ پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ نزیک بوه.

له‌ هه‌ندی که ریوایه‌تیش له‌ سه‌حیحی بوخاریدا هاتوه که بریک له‌و جنوکانه‌ی هاتنه‌ لای پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ، هی لای یه‌مه‌نی بون و نیشته‌جینی ناوچه‌یه‌ک بون پی‌ی ده‌لین(نصیبین)، هه‌روه‌ک بوخاری له‌ نه‌بو هوره‌یره ﷺ ده‌گیرته‌وه، له‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌وه ﷺ، فرموی: ((أتاني وفد نصيبين - نعم الجن - فسألوني الزاد، فدعوت الله لهم ألا يمروا بعظم ولا روثة إلا وجدوا عليها طعاما: شاندى جنوکه‌ی نه‌صیبه‌ین هاتنه‌ لام - که باشت‌رینی جنوکانن - داواى زاديان لي‌کردم، له‌ خودا پارامه‌وه که به‌هر هیسکیک یا ریخیک تیپه‌ر بن؛ خواردنیکی له‌سه‌ر بدوژنه‌وه)).

بانگه‌وازی جنوکه بؤ مرؤف:

له‌ هه‌ندی که فرموده‌ی سه‌حیحدا هاتوه، که جنوکه هه‌بون رۆلیان له‌ رینوینی مرؤفدا هه‌بوه. له‌ سه‌حیحی بوخاریدا له‌ عومه‌ری کورپی خه‌طاب هاتوه که پرساری له‌ پیاویک کرد، ئەم پیاوه له‌سه‌رده‌می نه‌قامیدا پیشین بو، عومه‌ر لی‌ی پرسى سه‌یرترین شتیک جنوکه‌که‌ت بؤی هی‌نابی چ بوه؟ کابرا

گوتی: (رُوژِیک نُه من له بازارِی بوم، جنوکه کهم هاته لام ترسی لی نیشتبو، پیی گوتم:

ألم تر الجن وابلاسها ویأسها بعد انکاسها

ولخوقها بالفلاص واحلاسها

واته: نه تدیوه جنوکه له چ دلتهنگی و بیھیواییه کی کهوتون له پاش لاواز بون و سوکایه تیان، که کهوتونه ته دوا ی حوشران

عومر ﷺ گوتی: راست دهکا، جارِکیان من له لای خوداکانیان نوستبوم، کابرایهک گولکه کی هیئا و لهوی سهری بری، دهنگیک تییدا هاواری کرد که من هرگیز هاواری له وه به هیزترم گوئی لی نهیبو، دهنکه که دهیگوت: هو جهلیح، کاریک روی داوه، پیواییکی زمان پاراو دهلی: لا اله الا الله، گوتی: همو هوژه که راپه رین و ههستانه سهر پی، جا گوتم: من ئیره جی ناهیلیم ههتا دهزانم چ له دوا ی نه م کاره وهیه، دیسان بانگی کرد: هو جهلیح، کاریک رویداوه، پیواییکی زمان پاراو دهلی: لا اله الا الله، جا ههستام و هینده مان پی نهچو، گوتیان نه مه پیغه مبه ره.

ئیبنی که ئیر له راقهی سوره تی (الأحقاف) دا، پاش هیئانه وهی نه م فرموده یه دهلی: (بوخاری به م جوړهی هیئا وه ته وه، ههروه ما به یه قی له فرموده ی ئیبنی وه هه ب به شیوه یه کی نزیک له مه هیئا یتیه وه. پاشان دهلی: نه م فرموده به روآله ت وا دنوینی که عومر ﷺ به خوی گوئی له وه دهنکه بو که له گولکه سهربراو که هاواری کرد، نه مه ش به ناشکرا له ریوایه تیکی لاواز له عومر ﷺ هاته وه، ریوایه ته کانی دیکه ش وا دهگه یه نن که پیشبینه که هه والی دیتن و گوئی لی بونه که ی گه یاندوه، والله اعلم، پاشان گوتی: نه و پیاوه سه وادی کوپی قاریب بو.

فهرمانیان به چاکه و گه‌واهی‌دانیان بۆ موسولمانان:

باسی ئەو فەرمودیە دئی که پیغەمبەر ﷺ باسی ئەو‌هی تیدا کردو‌ه که هاو‌دەمە جنۆکە‌که‌ی موسولمان بو‌ه، بە‌خێرو چاکە نە‌بئی فەرمانی پئی‌ناکا. ئە‌بوسە‌عیدی خودری بە ئە‌بو‌صە‌عصە‌عی ئە‌نصاری گوت: (دە‌تبینم دە‌شت و دە‌رو مە‌پت خۆش دە‌وی، جا ئە‌گەر لە‌ناو رانە‌کە‌ت بوی لە‌ دە‌شتیدا و بانگی نو‌یژت دا دە‌نگت بلند که، چونکە بە‌ درێژئی ئە‌و ماو‌ه‌یە‌ی دە‌نگی بانگ‌دەرە‌که دە‌یگاتی، هەر جنۆکە‌یە‌ک یا مرۆ‌قی‌ک یا هەر شتی‌ک گویی لئ‌بئی لە‌ رۆژی قیامە‌تدا گە‌واهی بۆ دە‌دا). ئە‌بو‌سە‌عید دە‌ئئی: ئە‌مە‌م لە‌ پیغە‌مبەر ﷺ ژنە‌وت. (رواه البخاری).

ئە‌مە‌ش وادە‌گە‌یە‌نئی که جنۆکە لە‌ رۆژی دوا‌ییدا گە‌واهی بۆ‌کە‌سی‌ک دە‌دە‌ن که گوییان لە‌ دە‌نگی بانگ‌دانی بو‌ییت.

پله‌و پایە‌یان لە‌ چاک‌ی و خرا‌ییدا:

لە‌مە‌دا جنۆکە چە‌ند کۆ‌مە‌‌ئیکن؛ تینان‌دایە لە‌ راستە‌پئی بون و پاشی و چاکە کاری و تە‌واو‌ه، هە‌یانە لە‌‌خوار ئە‌وان و، گیلوو‌یلیشیان تیدا‌یە‌و، کافرو بی‌پرواشیان هە‌یە، ئە‌مانە‌ش زۆ‌رینە‌ی هەرە‌زۆ‌رن. خوداش کاتی‌ک چیرۆکی ئە‌وان جنۆکان دە‌گێ‌رتە‌وه که گوییان بۆ‌قورئان رادیرا دە‌فە‌رمئی: ﴿وَأَنَا مِنَ الصَّالِحِينَ وَمِنَّا دُونَ ذَلِكَ كَمَا طَرَأَتْ قِدْدًا: ئیمە‌ صالح و چاکە‌کاری تە‌واومان تیدا‌یە‌و، هە‌مانە لە‌‌خوار ئە‌وانن و راپە‌وه‌ی جیا‌جیامان هە‌یە﴾ (سورة الجن / ۱۱).

کە‌واتە ئە‌وانیش هەرە‌ک مرۆ‌ف راپە‌وی جیا‌جیایان هە‌یە، خودای بە‌رز دە‌ربارە‌یان دە‌فە‌رموی: ﴿وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَئِكَ تَحَرَّوْا

رَشَدًا ﴿۱﴾ وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا: نيمه موسولمانان تيدايه و هه مانه به بيباوه پڼ و سته میان له خو کرده، جا نه وهی موسولمان بوه ریی رینوینی گرتوته بهر به کرده و کان و نهوی زور و سته میشی له خو کرده ده بته سوته نی جهه تنه می ﴿۲﴾ (سورة الجن لی ۱-۱).

سروشتی شهیتان:

خودا توانای باوه پڼان و کوفری به جنوکان به خشویه. هر بویه شه کاتی خوئی شهیتان خوا په رستیك بوه له گهل فریشتان و پاشان کافر بوه.

جا کاتیک روی له بیباوه پڼی کردو بو خوئی هه لی بژارد، شه پو خراپه کاریشی خو شویست و به دوایدا ده گه پراو، چیژی له خراپه کردن و هره گرت و بانگه وازی بو ده کرد، دهر و ناخی چند گه نیو بو هینده رشت بو له سه ر خراپه کاری، هه رچنده مایه ی نه شکه نجه دانیشی بی: ﴿قَالَ فَيَعْرَتُكَ لِأَعْوَابِهِمْ أَجْمَعِينَ﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ: گوتی؛ جا سویند به عیزه تی تو هه میان لاری ده کم، له وانه بترائی که بهنده ی پاک و دلپراستی تون ﴿۳﴾ (سورة ص ۸۵-۸۴).

جا مروقیش نه وهای لی دی، چونکه مروف نه گه ر دهر و نی گه نده ل بو، ناره زوی ده چیته نه و شتانه ی زیانی پی ده گه یه نن و چیژیان لی و هره گری، به لکو ته و او عه شقی خراپه کاری له که لله ی دداو ئاین و ره وشت و جهسته و ماله که ی توشی گه ندی ده کا. هینده ش به سه که له باری مه یخورو جگه ره کیشان ورد بیه وه، ده بینی به هوئی خوار دنه وه و جگه ره به هیلاک ده چن و ده فه وتین، که چی هه ر ناتوانن له ده سستی دهر باز بن مه گه ر به هه ول و کوششیکی زور.

نایا شہیتان موسولمان دہبی:

بہ پئی فرمودہی^۱ پیغمبر ﷺ شہیتان دہتوانی موسلمان بی. بہہنگہی
ئوہی کہ شہیتانہکھی پیغمبر ﷺ موسولمان بو، کہچی ہندیك زاناش ہن
ئوہ رت دہکہنہوہو دہئین؛ شہیتان باوہردار نابئی، راقہکاری طہحاویش لہ(ل
۴۳۹) دا وای بؤ چوہو دہئیی: ((فأسلم)) واتہ: رام بو و خوی دابہدہستہوہو
تہسلیم بو.

ہندیك زاناش رایان وایہ ریوایہتہکہ بہرہفعی پیتی میمہ ((فأسلم))، کہ
مانای وایہ من لہدہستی سہلامت دہیم، لہگہل ئوہی راقہکاری طہحاو
دہئیی ریوایہتی رفع گوپینی بیژرہکہیہ، بہلام نہوہی لہ راقہکھی بؤ موسلیم
دہئیی: (ہردوک شیوہ ریوایہت بہناوبانگن). ئوہش بؤ خہطابی دہگیریتہوہ
کہ ریوایہتی بؤرہکھی^{*} لا راستر بوہ.

بہلام ئیبینی حیبان لہوان زانایانہ کہ وای بؤ دہچی شہیتان دہتوانی
موسولمان بیو، دہبارہی فرمودہکہش دہئیی: (ئم ہوائہ بہنگیہ بؤ
موسولمان بونی شہیتانہکھی پیغمبر ﷺ بہشیوہیہک کہ بہچاکہ نہبا فرمانی
پئی نہدہکرد. لہگہل ہندیشدا ئہگہر کافریش بوایہ پیغمبر ﷺ ہر لہدہستی
ساغلم وسہلامت دہبو.

ئوہی راقہکاری طہحاویش بؤی چوہ کہ شہیتان ہر دہبی کافر بی،
قسہیہکی لہسہر ہیہ، ئہگہر مہبہستی وایی کہ تہنہا بہ کافر جئوکان
دہگوتری شہیتان، ئہوا راستہ، ئہگہر مہبہستیش ئوہ بی کہ شہیتان ناتوانی
موسولمان بیو لہ ئیسلام کا، ئوہ زور دورہ و فرمودہکہ دہبتہ بیانو لہ
سہری.

۱ لہوو دوا ئوہ فرمودہش دئ کہ باس دہکا خودا یاریدہی پیغمبر ﷺ دارہ لہ ناست شہیتانہکھی تا موسولمان بو و
تہنہا بؤکاری چاک فرمانی پئی دہکا.

* بؤر: صنمہ

به ندى سييه م

دژايه تي نيوان مروف و شهيتان

هۆکاره کانی دژایه تیه که و

دیروک و توندی ئەم دژایه تیه

دژایه تی نیوان مروّف و شهیتان ره گاژۆیه و ره گی قول داکوتاره .
دیروکه که ی دهگه پیته وه بو ئەوی رۆژی که خودا شکل و وینه ی ئاده می
پیکهینا ، پینش ئەوه ی گیانی وه بهردا بکا، شهیتان له دهوری دههات و دهچو ،
دهیگوت: ئەگه زال کرسی به سه رمدا لیت یاخی ده بم و، ئەگه زال بکریم
به سه رتا ده تفه وتینم .

له سه حیحی موسلیمدا هاتوه له ئەنه سه وه که پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: ((لِمَا
صَوَّرَ اللَّهُ آدَمَ فِي الْجَنَّةِ، تَرَكَهُ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَتْرُكَهُ، فَجَعَلَ ابْلِسَ يُطِيفُ بِهِ، يَنْظُرُ مَا هُوَ،
فَلَمَّا رَأَاهُ اجْرَفَ عَرَفَ أَنَّهُ خَلَقَ خَلْقًا لَا يَتَمَاسُكُ: كَمَا خَلَقَ لَهَا بَهْهَشْتِي وَوَيْنِي
ئاده می کیشا . چه ندی قانی خوا وابو وازی لی هینا، ئیبلیس له ده ورو به ری
ده سوپاره، بزانی ئەمه چیه، که دیتی کلۆره، زانی ئەمه ئا فه ریده یه که یه کدی
ناگرئ)) .

جا کاتی که خودا گیانی وه بهر ئاده مدا کردو، فه رمانی به فریشتان دا سوژده
بو ئاده م بهن و، ئیبلیسیش ههنگی دهگه ل فریشتان له ئاسمانیدا په رستشی
ده کرد، بۆی ئی فه رمانه که ئەویشی گرته وه، به لام خوی مه زن هاته به رچاوان و
زلفیزو له خۆبایی بو، سوژده شی بو ئاده م نه بردو گوتی: (ئهن له وی چاترم ،
منت له ناگر ئەفراندوه، ئاده مت له قور ئەفراندوه) .

که نادمی باو کمان چاوانی هه لئنا، دیتی ریزیکی زور مه زنی لی ده گیری، دیتی وا فریشتان بوی له سوژده دان ، به لام دوژمنیکی سه رسه ختیشتی به دی کرد، که گه فوگوری ته فروتوناو گومراکردن له خوی و نه وه که دی ده کا.

ئه و جا خودی، شهیتانی له به هیشتی نه مریدا وه دهرنا به هوی زلفیزیو خۆبه گه وره زانینی. شهیتانیش وادهو به لئنیکی له خوداوه هاسل کرد، که تا روژی قیامت به زندویی لئی گه پئی: ﴿ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُعْتَبُونَ ﴾ ﴿ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴾ شهیتان گوتی: تا روژی زیندبونوه موله تم بدهو زندو پامگره، خودا فهرموی: تو له موله تدراونی ﴿ (سورة الاعراف/ ۱۴-۱۵)، جا نهو نه فرهت لیکراوه په یمانیکی له گه له خوی به ست که هر ناده مییان گومرا کاو ته لهو داویان بو بنیته وه: ﴿ قَالَ فِيمَا أُغْوِيَنِي لِأَقْعَدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ ﴿ تَمَّ لَاتِيَتَهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴾ گوتی: جا به وهی منت گومرا کرد، من له سه ر یگه ی راستی تو بووان خو له که مین ده گرم، له دوا پیدا له پیشیان و له پشت سه ریانه وه و له لای راست و له لای چه پیان ده چمه جهسته یان. زور به ی ئه وان هس شوکرانه بیژیر نابن ﴿ (سورة الاعراف/ ۱۶-۱۷). جا ئه م قسه یه کووشی شهیتانمان دینته بهر چاوان بو گومراکردنی ناده میزاد.

شهیتان له هه مو لایه که وه بو مروف دی، له لای راست و له لای چه پ ، هه روها له پیشه وه و له پاشه وه پرا، واته له هه مو ئاراسته و لایه کان. زمه خشهری له راقه ی ئه و نایه ته دا ده لی: (پاشان له و هه ر چوار لایه وه بو مروف دیم که زورینه ی کاتد دوژمنیان لیوه دی، ئه مهش نمونه یه کی وه سه وه سه ی شهیتانه بو ناده مییان، له گه ل بوپازاندنه وه گومراکردن به و هینده ی بوی دهره خسی و توانای پیدا ده شکئی، هه روک ده فهرمی: ﴿ وَأَسْتَفِرُّ

مَنْ اسْطَعْتَ مِنْهُمْ بَصُوتَكَ وَأَجْلَبُ عَلَيْهِمْ بَحْلِكَ وَرَحْلِكَ: وههه كه سىكى ده توانى له وانه به دهنگى خوت دنه يان بدهو بهرگريان لييكه و به له شكرى سوارو پياده بنيره سهريان ﴿ (سورة الاسراء / ٦٤) .

ئاگادار كردنه وه مان له شه يتان له لايهن خوداوه:

قورئانى پيرۆز به دريژى له ئاشوبى ناهه موارى شه يتان ئاگادار مان دهكات وه ده ماترسيئى له ليئانى و پسپوڤى له گومپاكردن و سوربون له نه نجامدانى كرده وه كهيدا. خوداى بهرز ده فه رموى: ﴿ يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ: هُوَ زَارُو لَانِي نَادهم وريا بن شه يتان فريوتان نه دا ﴿ (سورة الاعراف / ٢٧) .

ههروهه ده فه رموى: ﴿ اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوْهُ عَدُوًّا: به پراستى شه يتان دوژمنى ئيوهيه جا به دوژمنى خوتانى بگرن ﴿ (سورة فاطر / ٦) .

ديسان ده فه رموى: ﴿ وَمَنْ يَّخِذْ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرًا مُّبِينًا: ههه كه سىكى بييجه له خودا شه يتان بكاته پشتيوانى خوى، به پراستى دوڤاو خه ساره ته نه ده ﴿ (سورة النساء / ١١٩) .

دوژمنايه تى شه يتان نيش نه رينى ئى ده گيرى و نه له ناو ده برى، چونكه نهو واى بوچوه كه ده ركردن و نه فرهت ليكردن و وه ده رنانى له به هه شتيدا به هوى ناده مى باوكمانه وه بوه، بويه ههه ده بى تو له له نادهم و له پاش نادهميش له نه وه و زارپولانى بكاته وه: ﴿ قَالَ اَرَأَيْتَ هٰذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لِيْنَ اٰخِرْتَنِيْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَاحْتِكَنْ دُرْبَهُ اِلَّا قَلِيْلًا: نايا نه وهت ديت كه له باتى من هه لت بژاردوه،

نهگه ر تا روژی رابون زندوم راگری، همو زاروکانی بیجگه له ژمارهیهکی کهم
 لاری دهکهم و رهگورپیشهی چاکیان له بن دهر دینم ﴿ (سورة الاسراء/ ٦٢). زانایانی
 رهفتارو رهوشترانان، زور گرنگیان بهباسی نهفس داوه و له بابته نهنگی و
 گونگه لهکانی زور دواون و له ناساندن و ناسینی دوژمنه سهسهختهکیان
 کورتیان هه لئناوه، هه رچهنده خودا زوری له و دوژمنه ترساندوین و فه رمانی
 پی کردوین که خو مانی لی په نادهین و، له هیچ شوینه کیشدا فه رمانی نه داوه
 که خو مان له نهفس په نا گرین، به لکو خو په نا گرتن له شه پرو خراپه ی نهفس
 ته نها له میانه ی وتاری ئا تاجیدا هاتوه، هه روهک پیغه مبه ر ﷺ ده فه رموی:
 ((و نعوذ بالله من شرور أنفسنا وسيئات أعمالنا: خو به خودا په نا ده گرین له
 خراپهکانی ناخمان و، کرده خراپهکانمان)).

نامانجه کانی شهیتان

ناما نجه دوره کهی:

تاکه نامانجیک ههیه شهیتان ههول دهدا له کوتاییدا بیگاتی نهویه که دهیهوی مروّف بخاته نیو دوزخ و له بههشتی بکاو دوری خاتهوه، ﴿إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ شهیتان کومهلی خوی ههر بو هندی بانگ دهکا تابینه هاوده مو دوستی ناگری بهتین ﴿(سورة فاطر/۶)﴾.

ناما نجه نزیکه کانی :

نهوه نامانجه دوره کهی شهیتان بو، بهلام نامانجه نزیکه کانی نهمانه:

۱- له شريك و كوفر خستنی بهندان:

به بانگهواز کردنی بهندهکان بهرهو په رستنی غهیری خوداو بیباوهپی به خودای بهرزو شه ریعته پیروزه کهی: ﴿كَمَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ﴾ ههروه کو شهیتان که به مروقی گوت: کافر به. جا کاتیک بیپروا بو، گوتی: بهراستی من له تو بیزارو بهریم ﴿(سورة الحشر/۱۶)﴾.

ههروه ها موسلیم له صهیحه کهیدا له عیاضی کوپی حه ممار ده گپریته وه که پیغه مبهر ﴿رُوِّتْكَ وَتَارِيكِي دَاو فِهْرَمُوِي﴾ ((بأبيها الناس، إن الله تعالى أمرني أن أعلمكم ما جهلتم مما علمني في يومي هذا، إن كل ما منحتہ عبدي فهو له حلال، واني خلقت عبادي حنفاء كلهم، فاتهم الشياطين، فأجتالهم عن دينهم، وأمرهم أن يشركوا

بي ما لم أنزل به سلطانا: هُوَ خه لکينه، خودای بهرز فهرمانی پیکردم، له م رۆژه مدا
 نهو شتانه تان فیرکه م که فیری منی کردوه و ئیوه نایزانن؛ نهوی به بهندهی خۆم
 به خشیوه بۆوی چه لاله، ههروه ها من هه مو بهنده کانی خۆم به موسولمانه تی
 نه فراندون، جا شهیتانه کان هاتنه و یزه یان، له نایینه کان و ده ده ریان ناو ن و،
 فهرمانیان داوئی شتانیکی وا بو من بکهنه هه فیشک که هیچ ده سه لاتم
 نه داوئی)).

۲- گهر نه یتوانی کافر یان کا، ده یا ن خاته نیو گوناها ن:

جا نه گهر نه یتوانی توشی شیرک و کوفر یان بکات، بیه یوا نابئی، به لکو
 به که مترازی ده بی و ده یا ن خاته ناو گونا ه و تاوانان و، دوه ره کی و دژایه تی
 ده خاته ناو ریژه کانیان، له سونه نی تیرمیذی و ئیبنی ما جه دا به سه نه دیکی
 چاک هاتوه: (ألا ان الشيطان قد أيس أن يعبد في بلدكم هذا أبدا، ولكن ستكون لـه
 طاعة في بعض ما تحقرون من أعمالكم، فیرضی بها: به راستی شهیتان بیه یوا بوه
 له وهی تا هه تایه له م و لاتهی ئیوه بپه رستری. به لām له هه ندیک کرده نی که ئیوه
 به گچکه ی ده زانن، گو یرایه نی ده کهن، ئه ویش به وهنده ی رازی ده بی. له
 سه حیخی بوخاری و غه یری ویش هاتوه: ((ان الشيطان قد أيس ان يعبد المصلون
 في جزيرة العرب، ولكن في التحريش بينهم: شهیتان بیه یوا بوه له وهی بپه رستری له
 لایه ن نو یژکارانی دورگه ی عاره بان، به لām تیکیان به رده دا)). جا تیک
 به ردا نه که ش به نانه وهی دژایه تی و کینه و رق له نیوانیا ندا و تیختیخه دانیان له
 یه کتری، هه روه ک خودای بهرز ده فه رموی: ﴿ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ
 الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْحُمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيُصِدِّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْهَوْنَ:
 شهیتان ده یه وی به هوی شهراب و قوماره وه، دوژمنیتی و رقابه ری له نیوتاندا

بخاتوهو ئیوه له یادی خوداو نوێژکردنی بگێڕیتهوه . جا ئایا دهست لهم کارانه هه لدهگرن؟ ﴿ (سورة المائدة/ ۹۱).

ههروهها شهیتان فهрман به هه مو خراپه کاری و شه پیک دهکات: ﴿ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا نَعْلَمُونَ: داراستی شهیتان ته نیا به بهد فه پری و داوینته پری فهرمانتان پیدهکا، وه واتان لیدهکا شتانیکی که نایزان له بابهت خوداوه بیلین ﴿ (سورة البقرة/ ۱۶۹).

پوختهی قسانیش نه وهیه: هه مو په رستشیک که خودا پیی خوش بی، له لای شهیتان بوغزینراوهو، سه رجه م نه وگونا هانهی خودا رقی لییه، له لای شهیتان خوشه ویستن.

۲- رێگرتن به بهندان له تاعهتی خودا:

شهیتان هه ریه وه واز ناهینن خه لکی بو کوفرو گونا و تاوانان بانگ بکا، به لکو ته نانهت رێگهی چاکه کاریشیان لی دهگریو، هه ر رێگه یهکی یهکی له بهندهکانی خودا بو چاکه کاری بیگریته بهر، سه ری ریی لی دهگریو، لاریی دهکا. له فهرموده یهکی پیروژدا هاتوه: ((إن الشيطان قعد لأبن آدم بأطرقه؛ فقعد له بطريق الإسلام، فقال: تسلّم وتذر دينك ودين آبائك وآباء آبائك؟ فعصاه فأسلم، ثم قعد له بطريق الهجرة، فقال: قهاجر وتدع ارضك وسمائك؟ وإنما مثل المهاجر كمثل الفرس في الطول، (الطول: الحبل الطويل، يشد احد طرفيه في وتد أو غيره، والطرف الآخر في يد الفرس ليدور فيه، ويرعى ولا يذهب لوجهه)، فعصاه فهأجر، ثم قعد له بطريق الجهاد، فقال: تجاهد فهو جهد النفس والمال، فتقاتل فتقتل فتكح المرأة ويقسم المال؟! فعصاه فجاهد، فمن فعل ذلك كان حقا على الله أن يدخله الجنة، ومن قتل كان حقا على الله أن

يدخله الجنة، وإن غرق كان حقا على الله أن يدخله الجنة، وإن قصته دابته كان حقا على الله أن يدخله الجنة: شهيتان له سهر ريگه کانی ئادهمی دانیشت و، له ريگه ی ئیسلام بوی دانیشت و، گوتی: موسولمان دهبی و دینی خوٚت و باب و باپیرانت جی دیلی؟! جا له شهيتان یاخی بو موسولمان بو، پاشان هات له سهر ريگه ی کوچ کردن بوی دانیشت و، گوتی: کوچ دهکهی و زهوی و ناسمانت جیدیلی؟ کوچهر وهکو ماهینی سه مهندوک کراو وایه (که به په تکیکی دریز ده به ستریتته وه، سه ریکی به سنگیکه وه به ستراره وه سه ریکی به قاجی و لآخه که وهیه، تا بوخوی بگه پئی و بله وپئی، به لام نه پوا)، جا له شهيتان یاخی ده بی و کوچیش دهکا. نهو جا له سهر ريگه ی جیهاد بوی داده نیشی و ده لی: جیهاد دهکهی خوٚت و مال و سامانت له ناو ده به ی، شه پئی دهکهی و ده کوژی و ژنت ماره ده کریته وه و مالت به ش ده کری؟! جا له شهيتان یاخی ده بی و جیهادی دهکا. جا نهوی و ابکا مافی دهکته سهر خودا تا بیباته به ههشت و، نه گهر خنکا مافی دهکته سهر خوا تا بیباته به ههشت، نه گهر چاره ویکه ی هه لی داو ملی شکاند، مافی دهکته ویته سهر خوا بیباته به ههشت)).

به لگه ی راستی نه مهش وا له کتیبی خودایه که له شهيتانه وه ده یگپرتته وه، که به په روه ردگاری به رزی گوتوه: ﴿ قَالَ فِيمَا أُغْوِيَنِي لِأَقْدَنَ لَهُمْ صِرَاطِكَ الْمُسْتَقِيمِ ﴿۱۶﴾ ثُمَّ لَابِتْنَهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿۱۷﴾ جا به وهی که گومرات کردم سهر راسته پئی تویان لی ده گرم و لاپریان دهکهم، پاشان له پیشه وه و له پشته وه و له لای راست و له لای چه پیان بویان دهچم و، زورینه ی نه وانهش سوپاسگوزار نین ﴿ (سورة الأعراف ۱۶-۱۷).

له بابته بیژهی (الصراط) یش پیشینه‌کان رای لیک نزیکیان ههس؛ ئیبینی عه‌بباس ده‌لی: بریتیه له ئاینی ئاشکراو، ئیبینی مه‌سعود ده‌لی: کتیبی خودایه، جابیر ده‌لی: بریتیه له ئیسلام و، مواهید ده‌لی: بریتیه له هه‌ق.

جا شه‌یتان واز له هه‌ج ریگه‌یه‌کی خیر ناهینی و له هه‌مواندا که‌مین ده‌گری و خه‌لکیان لی لاده‌دا.

٤- گه‌نده‌ل کردنی تاعه‌ته‌کان:

ئه‌گه‌ر شه‌یتان نه‌یکرا ریگه‌ی تاعه‌ته‌کان بگری، هه‌ولی تیکدان و گه‌نده‌لکردنی په‌رستش و تاعه‌تان ده‌دا، تا‌کو به‌نده له ری‌زانه‌و پاداشته‌کان بی‌ه‌ش کا، جاریک یه‌کیک له ها‌وه‌لان هاته‌ لای پیغه‌مبه‌ر ﷺ و پی‌ی گوت: شه‌یتان هاتوته‌ نیوان من و نیوان نو‌یژو قورئان خو‌یندنه‌وه‌م، لیم تیکه‌ل ده‌کا! پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: ((ذلک شیطان یقال له: خ‌زب، فأذا احسسته فتعوذ بالله منه، واتفل علی یسارک ثلاثاً: ئه‌وه شه‌یتانیکه پی‌ی ده‌لین: خینزیب، ئه‌گه‌ر هه‌ستت پی‌ی کرد خوت به‌خوا په‌نا‌بگره‌ لئی و، سی‌ تفان له‌ لای چه‌په‌ت که))، ده‌لی: جا منیش وه‌هام کردو، خودا لیمی دور خسته‌وه (رواه مسلم فی صحیحه). ئه‌وجا که به‌نده ده‌ست به‌ نو‌یژئی ده‌کا، شه‌یتان دی‌ وه‌سوه‌سه‌ی بو‌ ده‌کا‌و له تاعه‌تی خودا ده‌یخا‌فلینی و، کاروباری دنیای ده‌خاته‌وه‌ بیر، هه‌روه‌کو له سه‌حیحی موسلیمدا هه‌یه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: ((ان الشيطان إذا سمع النداء بالصلاة، أحال له ضراط، حتی لا یسمع صوته، فاذا سکت رجع فوسوس، فإذا سمع الاقامة، ذهب حتی لا یسمع صوته، فإذا سکت رجع فوسوس: شه‌یتان ئه‌گه‌ر گوئی له بانگی نو‌یژئی بو، تپان ده‌که‌نی، تا ده‌نگه‌که‌ی نه‌بیستی، جا که بی‌ده‌گ بو ده‌گه‌ریته‌وه‌و، وه‌سوه‌سه‌ ده‌کات، جا ئه‌گه‌ر گوئی له قامه‌ت بو، ده‌پوا تا

دهنگه‌ک‌ه‌ی نه‌بیستی، که بیده‌گ بو ده‌گه‌ریت‌ه‌و و ه‌س‌وه‌سه ده‌کات)) رواه مسلم، له ری‌وایه‌تیکی تریشدا: ((فاذا قضی التوبیة اقبل، حتی یخطر بین المرء ونفسه، یقول له: اذکر کذا، اذکر کذا، لما لم یکن یذکر من قبل حتی یظل الرجل ما یدری کم صلی: جا که نویژی سونه‌تی کرد، شه‌یتان دی تاده‌گاته نیوان مروّف و ناخی و پیی ده‌لی: فلانه شت بینه‌وه یاد، فلانه شت بینه‌وه یاد، له و شتانه‌ی پیشتر له بی‌ری نه‌بون، تا وا له پی‌اوه ده‌کا نه‌زانی چه‌ند رکاته نویژی کردوه)) (رواه البخاری و مسلم).

ه‌ر سه‌ر پی‌چیکردنی‌ک له خودا تاعه‌تی‌که بو شه‌یتان:

خودای به‌رز ده‌فرموی: ﴿إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا إِنَّا وَإِنْ يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا﴾ لَعْنَةُ اللَّهِ وَقَالَ لَا تُخَدِّنْ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا: نه‌وانه بی‌جگه له خودا ته‌نیا کومه‌له بتیکی مینه‌و ته‌نیا شه‌یتانی بی خیرو ویرانکه‌ر بانگ ده‌کن و ده‌په‌رستن، خودا نه‌فره‌تی له شه‌یتان کردو ئه‌ویش گوتی پیشکیکی دی‌اری‌ک‌راوی به‌نده‌کانی تو ده‌که‌مه به‌نده‌ی خوم ﴿(سورة النساء ۱۱۷-۱۱۸).

جا ه‌ر که‌سینک بی‌جگه له خودا شتیک په‌رستی جا چ په‌ریکه‌رینک یا بتیک بی، یان رۆژو مانگ بی، یا ه‌ه‌وه‌س و ئاره‌زو بی، یان مروّفیک یا ری‌بیرو مه‌به‌ده‌ئیک بی، نه‌وکه‌سه بی‌ه‌وی یا نه‌یه‌وی شه‌یتان په‌رسته، چونکی شه‌یتان فه‌رمان به وان کاران ده‌کاو ئاره‌زوی مروی بو ده‌بزوینی و، ه‌ر بویه‌شه نه‌وانه‌ی فریشتانیش ده‌په‌رستن له راستیدا شه‌یتان ده‌په‌رستن، ﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهؤلاءِ اِياکم کاتوا یعبدون﴾ قالوا سُبْحَانَکَ اَنْتَ وَلِیْنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ

كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرَهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ: لهو روژهی هه‌مویان خپر ده‌کاته‌وه، پاشان به فریشتان ده‌لی: ئایا ئەمانه په‌رستشیان بۆ ئیوه ده‌کرد؟ گو‌تیا‌ن تو‌ پاک و بی‌خه‌وشی و ، ته‌نیا تو‌ پشتیوانی ئیمه‌ی نه‌ک ئه‌وان، به‌لکو جنۆکه‌یان ده‌په‌رست، زۆربه‌یان به‌وانه په‌روادار بون ﴿(سورة السبا، ۴-۴۱).

که‌واته فریشته فه‌رمانیان به‌وان نه‌داوه، به‌لکو جنۆکه فه‌رمان به‌وانه ده‌که‌ن، تابینه به‌نده‌ی ئه‌وان شه‌یتانان که خۆیان بۆ راده‌نوینن، هه‌روه‌کو به‌ته‌کانیش شه‌یتانیا‌ن هه‌یه.

به پوختی:

ئه‌وه‌ی بۆمان پوخت ده‌بیته‌وه، ئه‌وه‌یه که شه‌یتان فه‌رمان به‌ هه‌مو کاریکی خراب ده‌کاو مرو‌فی بۆ دنه‌ ده‌دا، ری له هه‌مو چاکه‌کاری و خیری‌کیش ده‌گری‌و ترسی دی‌خته‌ناو، تا مرو‌ف یه‌که‌میان ئە‌نجام بداو واز له دوه‌میا‌ن بین‌ی، هه‌روه‌ک خودای به‌رز ده‌فه‌رموی: ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا: له کاتی به‌خشیندا شه‌یتان ترسی ته‌نگ ده‌ستیتان وه‌به‌ر ده‌نی و فه‌رمانی کاری ناشیاوتان پیده‌دا، به‌لام خودا واده‌ی لی‌خو‌شبون و زۆر بونی مال‌تان پیده‌دا ﴿(سورة البقرة/ ۲۶۸).

به هه‌ندی‌ش له هه‌ژاری ده‌ماترسینی که ده‌لی: ئە‌گه‌ر مالی خۆتان ببه‌خشن هه‌ژار ده‌بن، ئە‌و کاره‌ ناشایسته‌ی فه‌رمانیشمان پی‌ ده‌کا: هه‌مو کرده‌وه‌یه‌کی نه‌شیاوی پیسه‌ له رژی و چروکی و له زیناو تاوانی دی‌که.

۵- نازاردانی جهستهیی و دهرونی:

هروه کو شهیتان دهیهوی مروّف به کوفرو گوناهان گومراکا، دهیهوی
موسلمانیش له جهسته و له دهرونه و نازار دا، جا ئیمه باس له و نازاردانانه
دهکهین که دهیانزانی:

ا) هیرش کردنه سهر پیغمبر ﷺ:

ئو فهرموده پیروزه دیته پیشمان که باس له وهی دهکا شهیتان هیرش
کردوته سهرو بلیسه ناگریکی هیناوه تاکو بو روی پیغمبر ﷺ بهاوی.

ب) خهونی خراپ له شهیتانه وهیه:

شهیتان توانای هیه له کاتی نوستندا خهونی ناخوش به مروّف
نیشاندا که بیزاری بکاو دلّی تهنگ بکا، به نامانجی خه مبارکردن و ژان پی
گه یاندنی.

پیغمبر ﷺ پی راگه یاندوین که ئو خهوانهیی مروّف له کاتی نوستندا
دهیانبینی سی جورن: خهونیک له خوداوهیه، خهونیکیش دلتهنگ کردنه له
شهیتانه وه، خهونیکیش ناخافتنی دهرونه (صحیح الجامع ۱۸۴/۳ - ۱۸۵)، هروه ها له
صه حیچی بوخاریدا هاتوه که پیغمبر ﷺ فهرمویه تی: ((اذا رأى أحدكم الرؤيا
يجها، فإنما هي من الله، فليحمد الله عليها، وليحدث بها، وإذا رأى غير ذلك مما يكره، فإنما
هي من الشيطان، فليستعذ بالله، ولا يذكرها لأحد، فإنها لاتضره: نه گهر یه کیك له ئیوه
خهونیکیی خوشی دیت، نه وه له خواوهیه وه باسوپاسگوزاری خوای له سه
بکاو بیگیرته وه، به لام نه گهر هی ناخوشی دیت، نه وه له شهیتانه وه، با به
خودا په نابگری و، بو که سی باس نه کا، چونکه نه مه چ زیانیکی پیناگه یه نی)).

ج) سوتاندنی مالان:

ئەمەش بە ھۆی ھەندیک گیانلەبەرەو دەبی کە شەیتان بو ئەو کارەى دەنەیان دەدا، لەسونەنى ئەبو داود و صەحیحى ئیبنى حیباندا بە سەندیکی صەحیح ھاتو ھە پێغەمبەر ﷺ فەرموی: ((إِذَا نَعِمَ فَأَطْفِنُوا سِرْجَكُمْ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدُلُّ مِثْلَ هَذِهِ (الْفَأْرَةَ) عَلَى هَذَا (السَّرَاجِ) فَيَحْرِقُكُمْ: ئەگەر نوستن چراکانتان وەکوژینن، چونکە شەیتان وەکو ئەو مشکە رینمایى دەکا بو ئەو چرایەو دەتانسوتینى)).

د) دەستوھشاندى شەیتان لە مەرفۇ لە کاتى مردن:

پێغەمبەر ﷺ ھەمو جارى خۆی پەنادەگرت لە ھەندى و دەیفەرمو: ((اللهم ابني أعوذ بك من التردى، والهدم، والفرق، والحرق، وأعوذ بك أن يتخبطني الشيطان عند الموت، وأعوذ بك أن أموت في سبيلك مدبراً، وأعوذ بك من الموت لديغاً: خودايە، من خۆم پەنا دەگرم بە تۆ، لە ھەلدیران و، روخان و، خنکان و، سوتان و، لەو ھەش خۆم بە تۆ پەنا دەگرم کە شەیتان لە کاتى مردنیدا دەستم لى بوەشینى، خۆشم بە تۆ پەنادەگرم لەو ھى بە ھەلاتویى لە جیھادى ریبى تۆدا بمرم و خۆشم بە تۆ پەنا دەگرم لەو ھى کە بە مارانگازى بمرم)) (رواه النسائي والحاكم بأسناد صحيح، (الصحيح الجامع ٤٠٥/١).

ه) نازاردانى كۆرپە كاتى لە داىك دەبى:

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموی: ((كل بني آدم يمسه الشيطان يوم ولدته أمه إلا مريم وابنها: ھەمو ئادەمیزادىک لەو روژى لە داىک دەبى شەیتان دەستى لى دەوەشینى، جگە لە مەریەم و کۆرپەکەى)) (رواه مسلم) (صحيح الجامع ١٧١/٤)، لە

صه حیچی بوخاریشدا هاتوه: ((کل بنی آدم یطعن الشیطان فی جنبه یأصبعه حین یولد غیر عیسی ابن مریم، ذهب یطعن، فطعن فی الحجاب: له کاتی له دایک بونی هەر ئاده میزادیک شهیتان پهنجهی له هەردو تەرۆکی دهچه قینیی، جگه له عیسیای کورپی مەریەم چو پهنجهی تیپچه قینیی، له حیجابه کهی چه قاند)).

هەر له بوخاریدا: ((ما من بنی آدم مولود إلا یمسه الشیطان حین یولد، فیستهل صارخاً من مس الشیطان، غیر مریم وابنهها: هەر ئاده میزادیک له دایکبیی شهیتان دهستی لیده وه شینیی له کاتی له دایکبوند، جا له بهر دهست وه شانده کهی شهیتان دهست به قیزه و هاوار دهکا، جگه له مەریەم و کورپه کهی)).

هۆی پاراستنی مەریەم و کورپه کهی له شهیتان، گیرابونی دوعا کهی دایکی مەریەمه له لای خودا، که مەریەم له دایک دهبو: ﴿وَأَبِي أُعِيذُهَا بِكَ وَدُرَيْتُهَا مِنْ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ: خودایه مەریەم و زارۆکه کانی دهخه مه په نای تۆ له شه پری شهیتان دورین﴾ (سورة آل عمران/ ۳۶).

له بهر نه وهی دایکی مەریەم له داوا کهیدا راستگۆ بو، خودا دوعا کهی گیرا کردو بۆی جیبه جیی کردو، مەریەم و کورپه کهی له شهیتان په نادا، ههروهها خودای گه وره عه ماری کورپی یاسریشی په نادا، ههروه کو له صه حیچی بوخاریدا هاتوه که نه بو دهر داء گوتی: ئایا نه و کهسه تان له نیودایه که خودای گه روه له سهر زاری پیغه مبه ره کهی له شهیتان په نای داو پاراستی، موغیره گوتی: نه و کهسهی خودا له شهیتان په نای دا له سهر زاری پیغه مبه ره کهی و اتا عه ممار.

(و) نه خوشی تاعون له جنوكانه وهیه :

پینغه مبهړ ﷺ هه وائی پینداوین که : ((فناء أمتي بالظعن والطاعون، وخز أعدائکم من الجن، وفي كل شهادة: تونابونی نه ته وهی من به پیکان و تاعونه، که بریتیه له ههنگاوتنی جنوکه دوزمنه کانتان و، له ههردو بارانیش شهید بونه)) رواه احمد والطرانی باسناد صحیح (صحیح الجامع ۴/۹۰).

ههروهها له موسته درهکی حاکیمدا هاتوه : ((الطاعون و خز أعدائکم من الجن، وهو لکم شهادة: تاعون بریتیه له ههنگاوتن له لایه ن جنوکه دژومنه کانتانه وه، بو ئیوهش شهید بونه)) .

دهشبئی نه وهی توشی ئه یوبی پینغه مبهری خودا هات به هوی جنوکان بوئی، ههروهک دهفرمئی: ﴿وَأذْکُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ نُصِيبٍ وَعَذَابٍ: یادی ئه یوبی بهندهی ئیمه بکه وه کاتیک هاواری له پهروهردگاری خوئی کرد که بهراستی شهیتان توشی به لاو رهنج و ئهشکه نجه و نازاری کردوم ﴿ (سورة ص/۴۱).

(ز) هه ندیك نه خوشی دیکه :

پینغه مبهړ ﷺ به ئافره تیکی فرمو که خوینبه ربونی بهردهر می هه بو: ((إِنَّمَا هَذِهِ رَكْضَةٌ مِنَ رَكْضَاتِ الشَّيْطَانِ: نه وه هه له ققه یه که له له ققه کانی شهیتان)) رواه الأربعة باسناد حسن (صحیح الجامع ۳/۱۹۶).

(ح) به شدار بونی له گه ن ئاده مییان له خواردن و خوارده نه وه و نشینگه یان :

له و نه زیهت و نازارانهی شهیتان بو مروقی دینی نه وه یه که دهستدریژی بو سهر خواردن و خوارده نه وهی دهکاو تیانداندا به شدار دهبی و، ده بیته هاوبهش له

ماله که ی و تیندا ده مینته وه، ئه وه ش هه مو له کاتی کدا ده بی که بهنده پابهندی رینوینی خودا نه بی، یان له یادی خودا غافل بی، به لام نه گهر پابه ند بو به رینوینی خودای به رزو له زیکرو یادی خودا نه خافلا، شهیتان چ رایه ک نادو زینته وه تا دزه بکاته نیو خانو و مالی، شهیتان ته نی ده توانی له و خواردنه به شدار بی که یه کیك ده یخوا (بسم الله) ی لی نه کرده، به لام نه گهر ناوی خوای له سهر هات، له شهیتانی حه رام ده بی، موسلیم له سه حیحه که یدا له حوذه یفه ده گپرت وه، ده لی: نه گهر ئیمه له گه ل پیغه مبه ردا ﷺ ناماده ی خواردنیك بوینایه، ده ستمان بو نه ده برد تا پیغه مبه ر ﷺ دهستی بو دریز ده کرد، جا جاریکی له گه لیدا له سهر خواردنیك بوین، که نیزه کیك هات وه که ئه وه ی پالی پیوه بنین، ویستی دهستی بخاته نیو خو راکه که، پیغه مبه ری خوا ﷺ دهستی گرت، پاشان ده شته کیه ک هات وه کو پالی پیوه بنین، دهستی ئه ویشی گرت، جا پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: ((إن الشيطان لیستحل الطعام أن لا یذکر اسم الله علیه، وإنه جاء بهذه الجارية لیستحل بها، فأخذت بیدها، فجاء بهذا الأعرابي لیستحل به، فأخذت بیده، والذي نفسی بیده ان یده فی یدی مع یدها: شهیتان خواردنیکی لا حه لال ده بی که ناوی خوای له سهر نه هینری، جا نه و که نیزه که ی هیئا هه تا خو راکه که ی پی حه لال بکا، که من ده ستیم گرت، نه و ده شته کیه شی هیئا تا خو راکه که ی پی حه لال کا، من دهستی ئه ویشم گرت، سویند به وه ی گیانی منی به دهسته ئیستا وا دهستی شهیتانی ده گه ل دهستی که نیزه که له نیو ده ستمدایه)).

ههروه ها پیغه مبه ر ﷺ فه رمانی پی داوین که مال و سامانمان له شهیتان بیاریزین، به داخستنی ده رگاکان و داپوشینی ده فره کان و ناوی خودا هیئان، چونکه ئه مه له شهیتان په نای ده دا، ههروه که ده فه رموی: ((أغلقوا الأبواب، واذکروا اسم الله، فإن الشيطان لا یفتح باباً مغلقاً، وأوکوا قربکم، واذکروا اسم الله،

وهمروا آنتیکم، وأذکروا أسم الله، ولو تعرضوا علیها شیئاً، واطفئوا مصابیحکم: دەرگه‌کان گاله‌دهن و نیوی خوای له‌سه‌ر بینن، چونکه شه‌یتان دەرگه‌ی داخراو ناکاته‌وه، کونده‌کانتان گری‌دهن و ده‌فره‌کانتان داپوشن و، ناوی خودا بینن مه‌رچنده که شولیکیشی به‌سه‌ردا پانین، چراکانیشتان وه‌کوژینن)).

دیشان نه‌گه‌ر مروّف به‌دهستی چه‌په خواردی و خواردی‌وه شه‌یتان له‌گه‌لی ده‌خوا، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر به‌پیوه شتیکی خوارده‌وه، چونکه له‌موسنده‌ی نه‌حمه‌د، له‌عائیشه‌وه له‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: ((من أكل بشماله أكل معه الشيطان، ومن شرب بشماله شرب معه الشيطان: هه‌ر که‌سیکی به‌دهستی چه‌په بخوا شه‌یتان ده‌گه‌لی ده‌خوا، هه‌ر که‌سیکی به‌دهستی چه‌په بخواته‌وه شه‌یتان له‌گه‌لی ده‌خواته‌وه)).

هه‌ر له‌موسنده‌دا له‌نه‌بوهوره‌یره ﷺ هاتوه، که پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیاویکی دیت به‌پیوه ده‌یخوارده‌وه پیی فه‌رمو: (قه: بیهینه‌وه)، کابرا گوتی بو؟ فه‌رموی: (أیسرک ان یشرّب معک الهسّر؟: پیّت خوشه پیشیله له‌گه‌لت بخواته‌وه؟) گوتی: نه‌خیر، فه‌رموی: (فانه قد شرب معک من هو شر منه، الشيطان: ده‌بزانه یه‌کیک له‌گه‌لی خواردی‌وه زور له‌پشیله خراپ و پیستره، شه‌یتان له‌گه‌لی خواردی‌وه). هه‌تاوه‌کو شه‌یتانه‌کانیش له‌مالئ وه‌ده‌رنیی: له‌بیرمه‌که که له‌مالئ دایه ژور ناوی خودا بینن، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ رینمونی کردوین بو نه‌وه، ده‌فه‌رمی: ((إذا دخل الرجل بيته فذكر اسم الله حين يدخل وحين يطعم، قال الشيطان لا ميت لكم ولا عشاء هنا، وإن دخل ولم يذكر اسم الله عند دخوله قال: أدرکم الميت، وإن لم يذكر اسم الله عند طعامه قال أدرکم الميت والعشاء: نه‌گه‌ر پیاو چووه مالئ خوئی و له‌کاتی وه‌ژورکه‌وتن و نان خواردن نیوی خوای هیئا شه‌یتان ده‌لی نه‌مانه‌وه‌ی شه‌وی و نه‌خواردنی شیوتان لی‌ره چنگ ناکه‌وی، به‌لام نه‌گه‌ر کابرا

وه ژور كهوت ناوی خوادى نه هیئا شهیتان دهلی: شه و مانه وه تان چنگ كهوت،
نه گهر له سهر خوار دنیس ناوی خوادى نه هیئا دهلی: مانه وهی شه وی و خوراکى
شیوتان چنگ كهوت)).

گ) دهستوه شینی شهیتان له مروفا (په رگه م):

ئیبنی تیمیه له (مجموع الفتاوي ۲۴/۲۷۶) دا دهلی: (چونه ژوره وهی جنوکه
له جهستهی مروفا بهیه كدهنگی پیشه واکانى نه هلی سونه توجه ماعت
سهلماوه، خوادى بهرز ده فهرموی: ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي
يَحْبَطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ: كه سانیک كه سود ده خون، هه ناستن، مه گهر وه كو
كه سیکی شهیتان دهستی لینی وه شانیدی و نه توانی خوی راگری ﴿
(سورة البقرة/۲۷۵).

له سه حیچیشدا له پیغه مبهروه ﷺ هاتوه: ((إن الشيطان يجري من ابن آدم
مجري الدم: شهیتان به راره وی خوینی ئاده می دا ده روا)).

وه عه بدوللای كوی ئیمام نه حمه دی كوی حنبهل دهلی: (به بابم گوت:
خه لكانیک هه ن ده لئین: جنوکه ناچیته ناو له شی خودار، گوتی: كوره كه م درو
ده كه ن، نه وه جنوکه له سهر زاری وی قسان ده كا).

ئیبنی تیمیه دهلی: (نه وهی ئیمام گوتویه تی به ناوبانگه، جنوکه پیاو
توشی فی ده كاو جا به زمانیک قسان ده كا مانا كهی نازانری، جارویه هه ند
خرایی له جهستهی ده دری، نه گهر له حوشتریک بدری كاریگه ریه کی زوری
ده بی، له گه ل نه وهش فیداره كه هه ست به لیدانه كه ناكاو، ناگاشی له خوی نیه
چ ده لی، وا ده بی جنوکه كه فیداره كه یان كه سیکی دی راده كیشی یا نه و
رایه خه راده كیشی كه له سهری دانیشته وه، ئامیره كان ده گورپی... و كرداری

دیکه‌ی واش نه‌نجام ددها که هر که سیک بیانبینی چاک ده‌زانی نه‌وه‌ی
نسه‌رزاری نه‌و مرویه قسان ده‌کاو نه‌و ته‌نانه ده‌جولینی ره‌گه‌زیکه‌ی دیکه‌ی له
مروّف جیاوازه.

ديسان ئیبنی ته‌یمیه ده‌ئی: (که‌سیش نیه له پیشه‌واکانی موسلمانان
باوه‌ری به‌وه نه‌بی که جنوکه ده‌چنه لاشه‌ی فیدار و غه‌یری فیداریش،
هرکه‌سیکی باوه‌پیشی به‌وه‌ی نه‌بی و بلی شهرع نه‌وه به‌درو ده‌خاته‌وه،
نه‌وکه‌سه دروی به‌ی شهرع هه‌لبه‌ستاوه‌و، هیچ به‌لگه‌یه‌کی شهرعی نیه که نه‌وه
ره‌ت کاته‌وه).

هه‌روه‌ها له (مجموع الفتاوي ۱۲/۱۹) دا ده‌ئی: نه‌وانه‌ی که باوه‌ریان وانیه
جنوکه ده‌چنه لاشه‌ی په‌رکه‌مداران، کو‌مه‌لیکن له موخته‌زیله‌کان وه‌کو
نه‌لجه‌بائی و نه‌بوه‌کری رازی، هه‌ولیش ده‌دین تیشکیکی زیاتر بخه‌ینه سه‌ر
ئه‌م باسه له به‌ندي پی‌نجه‌مدا.

سه‌کرده‌ی جه‌نگی

ئیبلیس به خوی پیلان‌نیرتو سه‌کرده‌ی جه‌نگیه ده‌گه‌ل مروژادان. هر له بنکه‌ی خوی‌پرا نیرده و تپیان به ناراسته‌ی جیا جیادا ده‌نیرئ و، کوپو کوپونه‌وان گری دداو گفتوگو له‌گه‌ل سه‌ریازو سوپاکانی خوی ده‌کا و له‌باره‌ی نه و کارانه‌ی نه‌نجامیان داوه، نه‌وان ستایش ده‌کا که چاکیان زانیوه خه‌لکی گومپراو ویل بکه‌ن، نیمام موسلیم له سه‌حیحه‌که‌ی دا له جابیر رضی الله عنه ده‌گیریته‌وه، له پیغه‌مبه‌ر رضی الله عنه فرموی: ((إن الشيطان يضع عرشه على الماء، ثم يبعث سراياه في الناس، فأقربهم عنده منزلة أعظمهم عنده فتنة، يحيي أحدهم فيقول: ما زلت بفلان حتى تركته وهو يقول كذا وكذا، فيقول إبليس: لا والله ما صنعت شيئاً، ويحيي أحدهم فيقول: ماتركته حتى فرقت بينه وبين أهله، قال: فيقربه ويدنيه، ويقول: نعم أنت: شهيتان عرشى خوى له‌سه‌ر ئاوی داده‌نی، نه‌وجا تپیه‌کانی خوی به نیو خه‌لکیدا ده‌نیرئ، نیزکترین ده‌ست و پیوه‌ند له خوی، نه‌وه‌یانه که ناشوبی زورتربئ، یه‌کیکیان دیت و ده‌لی: هر خه‌ریکی فلانه‌که‌س بوم تاوام لی‌کرد واو وا بلئ، ئیبلیس ده‌لی: نا والله هیچت نه‌کردوه، یه‌کیکی دیکه‌یان دی و ده‌لی: لی نه‌گه‌پام هه‌تا جوداییم له نیوان وی و خانه‌واده‌ی ساز کرد، ده‌لی: جا له خوی نیزیکی ده‌کاته‌وه، ده‌لی: به‌لی تو...)) هر وه‌ها له موسنه‌دی نیمام نه‌حمه‌د هاتوه، پیغه‌مبه‌ر رضی الله عنه به ئیبنی صائیدی (پیغه‌مبه‌ر رضی الله عنه گومانی پی دهرد که ده‌جال بی) فرمو: (ماتری: چ ده‌بینی)؟ گوتی: عرشیک ده‌بینم له‌سه‌ر ده‌ریایه‌و ماری له چواره‌ورن، پیغه‌مبه‌ری خودا رضی الله عنه فرموی: (صدق ذاك عرش ابليس: راست ده‌کا نه‌وه عرشى ئیبلیسه).

جا شهیتان شاره‌زایی و لی‌زانیه‌کی زۆری له بواری گومراکردن هه‌یه، هه‌ر بویه ده‌زانێ چۆن پیلانه‌کانی داپێژێ و، ته‌له و داو و توپ‌کانی دابنیته‌وه، چونکه هه‌ر له‌و ساته‌وه له ژياندايه‌و به‌گومراکردن خه‌ریکه، که مروۆشی تیدا هاتۆته بون هه‌تا نه‌مپوۆ تا روژی دواییش هه‌ر ده‌مینێ: ﴿ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴾ گوته‌ی: په‌روه‌ردگارم، تا روژی ژینه‌وه به‌زندویی رامگره و مۆله‌تم بده، فه‌رموی: جا به راستی تو له مۆله‌ت دراوانی، تا روژێک که کاتی دیاریکراوه ﴿ (سورة الحجر/ ٣٦-٣٨) .. وه شهیتان زۆر سوهره له‌سه‌ر نه‌نجامدانی نه‌و خراپه‌کاریانه‌ی خۆی بو ته‌رخان کردوه، نه‌ماندی ده‌بی نه‌بیزار، له فه‌رموده‌شدا هاتوه: ((إن الشيطان قال: وعزتك وجلالك لا أبرح أغوي عبادك ما دامت أرواحهم في أجسادهم، فقال الرب: وعزتي وجلالي لا أزال أغفر لهم ما استغفروني: شهیتان ده‌لی: خودایه سویند به بێندی و شکۆی تو هه‌ر خه‌ریکی فریودانی به‌نده‌کانی تو ده‌بم تا گیانیان له جه‌ستان دامابی، په‌روه‌رده‌گار فه‌رموی: سویند به بێندی و شکۆی من هه‌ر لییان خۆش ده‌بم، تا داوای لی‌خۆشبوونم لی بکه‌ن)) رواه أحمد والحاكم باسناد حسن (صحيح الجامع ٧٢/٢).

سه‌ربازه‌کانی:

شهیتان دو کۆمه‌له سه‌ربازی هه‌ن: کۆمه‌لیکیان له جنۆکانن و کۆمه‌لیک له مروۆف.

سه‌ربازه‌کانی له جنۆکان:

شهیتان سه‌ربازو یاریده‌ده‌ری جنۆکه‌ی هه‌ن له پێشدا باسی نه‌و فه‌رموده‌مان کرد له هه‌ناردنی تیپی جنۆکان له لایه‌ن شهیتانه‌وه ده‌دوی، له قورئانیش دا هاتوه: ﴿ وَأَسْفِرْزُ مَنْ اسْطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَلِكَ

وَرَجَلِكْ: هەر كەس لەوانەى كە دەتوانى بە دەنگى خۆت دەنەيان بەدەو بەرگريان ئىبكو بە لەشكرى سوارەو پىادەت بنىرە سەريان ﴿ (سورة الاسراء/ ٦٤).

جا شەيتان سەربازى هەن و بە سواری و بە پىادەى هيرش دینن، بۆ سەر بەندەكانيان دەنیرى تا بەرەو خراپەكارى بيانجمنن ﴿ أَلَمْ تَرَ أَنَا أُرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ كُورُهُمْ أَرَأَ: ئەدى نەت دیت كە ئىمە شەيتانەكانمان نارده سەر كافران تا رايان تلەكینن ﴿ (سورة مريم/ ٨٣).

هەر مروقیک هاودەمیکی لە جنۆکان هەیه :

هەمو مروقیک شەيتانیک هاودەمی دەكاو لىى دانابرى، هەرەكو لە فەرمودەكەى عایشەدا هاتو لەلای موسلیم، كە دەلى: ﴿پىغەمبەر ﷺ بەشەوى لە لای من چووە دەرى، منیش ئىرهيم پى برد، كە هاتەو دیتی چ دەكەم، فەرموى: (اغرت! نايا ئىرهيم پى بردم!) گوتم: جا چۆن یەكیكى وەكو من ئىرهی بە یەكیكى وەك تۆ نابا! فەرموى: ((أقصد جاءك شيطانك؟! نايا شەيتانەكەت هاتۆتە لات؟!)) گوتم: بۆ ئەى پىغەمبەرى خوا من شەيتانیکم لەگەلە؟! فەرموى: (نعم: بەلى)، گوتم: هەمو مروقیکیش شەيتانیکى لەگەلە؟! فەرموى: (نعم: بەلى)، گوتم: لەگەل تۆش دا هەیه ئەى پىغەمبەرى خوا؟! فەرموى: ((نعم ولكن ربي اعاني عليه حتى اسلم: بەلى، بەلام پەرەردەگارم یاریدەى دام بەسەرىدا تا موسلمان بو)).

هەرەها موسلیم و ئیمام ئەحمەد لەعەبدوئلاوه دەگىرنەوه، دەلى: ﴿پىغەمبەر ﷺ فەرموى: ((مانكم من احد إلا وقد وكل به قرينه من الجن، وقرينه من الملائكة قالوا: وإياك يا رسول الله؟ قال: وإياي لكن الله اعاني عليه فأسلم فلا يأمرني إلا بخير: هەر یەكیک لە ئیوه ئەسپاردەى هاودەمیك لە جنۆکان و هاودەمیك لە

فریشتان کراوه، گوتیان: تهنانهت توش ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا؟ فه‌رموی: تهنانهت منیش، به‌لام خودا یاریده‌ی دام به‌سه‌ریدا تا موسلمان بو، به‌کاری چاک نه‌بی فرمانم پیناکا)).

له‌ قورنانی پیروزی‌شدا هاتوه: ﴿ وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ يَقْتَضِ لَهُ شَيْطٰنًا فَهُوَ لَهُ قَرِيْنٌ: هه‌ر که‌س له‌ یادی خودا رو بسورینی شه‌یتانیکی بو‌ده‌نیرین که‌ هه‌میشه له‌گه‌لیدا بی﴾ (سورة الزخرف/۳۶)، هه‌روه‌ها له‌ نایه‌تیکی دیکه‌دا ده‌فه‌رموی: ﴿ وَقِيْضْنَا لَهُمْ قُرْبٰٓءًا فَزَيَّنُوْا لَهُمْ مَا بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ: جو‌ره هاو‌ده‌میکنان بو‌نه‌وانه‌ داناوه‌ جا کرده‌وه‌ی به‌دی به‌رده‌م و پشتت سه‌ریان بو‌ رازاندنه‌وه﴾ (سورة نصلت/۲۰).

مرو‌فه‌ پشتیوانه‌کانی:

شه‌یتان سه‌سه‌ختترین دو‌ژمنی مرو‌فه‌وه‌ولی به‌هیلاک چونی ده‌دا، له‌گه‌ل هه‌ندیشدا زۆربه‌ی خه‌لکی به‌ پشتیوانیان گرتوه‌و، شوین پینی هه‌لده‌گرن و بیرری وی په‌سه‌ند ده‌که‌ن، جا چه‌ند ناچیزو‌نابه‌جییه‌ که‌ مرو‌فنیکی ژیر دژمنی خوی به‌ دو‌ست و پشتیوان بگری ﴿ اَسْخِذُوْهُ وَاَوْلِيّٰٓءُ مِنْ دُوْنِيْ وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ سَرٍ لِّظٰلِمِيْنَ بَدَلًا: نایا شه‌یتان و زارو‌کانی له‌باتی من ده‌که‌نه پشتیوانی خو‌تان، که‌چی دو‌ژمنی نیوه‌ن؟ چ گۆرینه‌وه‌یه‌کی خراپه‌ بو‌سته‌مکاران﴾ (سورة الکهف/۵۰).

جا نه‌وانه‌ی شه‌یتان ده‌که‌نه‌ دو‌ست و پشتیوان زه‌ره‌مه‌ندو مالویرانن: ﴿ وَمَنْ يَّخِذْ الشَّيْطٰنَ وِلِيًّا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرًا مُّبِيْنًا: هه‌ر که‌سینک له‌ باتی

باتی خودا شهیتان بکاته دؤست و پشتی پی بیبهستی، بهراستی زیانکی
ناشکرای کردوه ﴿ (سورة النساء/ ۱۱۹).

بویهکesh زیانبارو زهرهمندن چونکه شهیتان ناخ و دهرونیان گهندهل و
گهنی دهکاو، له نیعمهتی رینوینی بیبهشیان دهکات و، له گومپراییی و ویلی و
سهرگهردانییان دههاوی: ﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى
الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ: ﴿ نهو کهسانهی بیپروان یارو
هاودهمی نهوان تاغوته، نهوان له روناکیهوه دهبنه تاریکی. نهوانه نههلی
ناگرن و تا ههتایی له نیو ناگردا دهمیننهوه ﴿ (سورة البقرة/ ۲۰۷).

لهبر نهوهش توشی زیان و دؤرانی هاتون، چونکه له رۆژی دوايیدا
شهیتان بهرهو جهههنهم رایاندهکیشی و دهیانهاژوا: ﴿ إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنَ
أَصْحَابِ السَّعِيرِ: کومهلی خوی بانگ دهکا تا بینه هاوهلی ناگری بهتین ﴿
(سورة فاطر/ ۶)، ههروهها نهوانههی دهبنه دؤست و پشتیوانی شهیتان، بهکهیفی
خوی رام و دهسته مویان دهکاو دهیانکاته سهربازی دهست لهسهر سنگ و
پیلان و نامانجهکانی بهوان جی بهجی دهکات.

ته نه کهو شهرمه زارکردنی بو دؤستانی خوی:

زور له خه لکی دؤستایه تی شهیتانی دهکن، بهلام نهو ته لهو داویان بو
دهنیته وهو، بهوان ریانیاندا دهبا که تییدا دهفوتین و بههیلک دهچن، نهوجا
دهستیان لی بهردهاو تیزو گالتهیان پی دهکاو پییان پی دهکهنی. فهرمانیان
پی دهکا خه لکی بکوژن و دزی بکهن و زینا بکهن، نهوجا ناشکرایان دهکاو
ناپرویان دهبا، ههرواشی له موشریکهکان کرد له شهپی بهدردا، کاتیک به

وینەهی سوراقەهی کوپی مالیک هاته لایان و وادهو به‌ئینی سەرکه‌وتنی دانی
 ﴿ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَّكُمْ ﴾ گوتی: ئەمڕۆ هیچ کەس
 به‌سەرتاندا زال نیەو من پشتیوانی ئێوەم ﴿ (سورة الأنفال/٤٨)، جا پاشان کە
 فریشتەیی دیتن بو سەرخستنی باوە‌پداران دابه‌زین، پینی به غاری وەناو
 دەستبەرداری وان بو و تەسلیمی کردن، هەرۆک حەسسانی کوپی سابیت
 دەلی:

وَلَا هُمْ بِغُرُورٍ ثُمَّ اسْلِمَهُمْ
 اِنْ الْحَبِثَ لَمِنَ الْاِلاهِ غَرَارٌ

واتە: بە‌غروری دۆستایەتی کردن و دوایی به دەستەوهی دان هەمو پیسیک
 ئەوان فریودەدا کە دۆستایەتی دەکەن و پشتی پی دەبەستن.. هەر ناواشی لەو
 راهیبە کرد کە ژنەکەو کۆرپەکەیی کوشت، پیشتەر فەرمانی زینای پی کرد،
 ئەو‌جا کوشتن، پاشان کەس و کاری ژنەیی ئی ئاگادار کردەوهو کارەکەیی ئی
 سپی کردەوه، ئینجا فەرمانی پی کرد سوژدەیی بو بیا، کە ئەمەشی پیکرد
 بە‌خۆی هەلات و بە‌جیی هیشت، هەرۆک بە دریزی باسی دەکەین.

لە رۆژی قیامە‌تیشدا پاش ئەوهی بە‌خۆی و بە دۆستەکانی دەچنە
 دۆزەخی، پینان دەلی: ﴿ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكُمُومِي مِنْ قَبْلُ: مِنْ سَبَابَةِ بَعُوهُ
 بیزارو بی‌پرۆام کە پیشتەر ئێوه بە‌من موشریک بون ﴿ (سورة ابراهيم/٢٢)، توشی
 تالی و ناخۆشتین چاره‌نوس و سەرەنجامی کردن و پاشان تەواو پشتی
 تیکردن و خۆی ئی نەکردنە ساحیب.

سەرھاتی ئەو کە‌سیش دینینەوه کە وا بانگە‌شە دەکا زانایەکی روحانیە،
 چۆن شە‌یطانەکان پشتی تی دەکەن پاش ئەوهی ناو شوژە‌تیکی گەرۆه
 وەدەست دینی و لە ئە‌نجامدا ویل و سەرگەردان و زەبون دەبی و نازانی چ بکا.

شەیتان دۆستانی خۇی بۇ راژەى خۇی و جەنگى بروداران دەرەخسىنى:

خەلقى دو دەستەن: دۆستانی خودا، دۆستانی شەیتان، دۆستەکانى شەیتانىش، ھەمو کافرانن بە جیاوازی رهگەزو بنهچهیان ﴿إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ نىمە شەیتانەکانمان تەنها کردۆتە دۆست و خۆشەویست بۆ کەسانىكى که بروا ناهینن ﴿(سورة الأعراف/۲۷)﴾، جا شەیتان ئەمان دەرەخسىنى بۆ گوپراکردنى بروداران بە نانەوہى گومان و سەر لىشىواوى لە نىویاندا: ﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيَجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾ شەیتانەکان بەدزی مەبەستى خۇیان بە دۆستەکانیان دەگەيەنن تا لەگەل نىوہ مشتومر بکەن، ئەگەر پەیرەوہیان بکەن، نىوہش موشرىکن ﴿(سورة الأنعام/۱۲۱)﴾. ئەو گومان و وىچونانەى رۆژەلاتچى و خاچپەرست و جولەکەو بىدینەکانىش دەیانەیننە گوپى ھەر لەم بابەتەن.

ھەرۆھا شەیتان دنەى پىپى خۇی دەدا تا لەبوارى دەرۆنەوہ ئازارى خاوەن باوہپان بدەن ﴿إِنَّمَا النَّجْوَىٰ مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەپراستى سرتەکردن لە شەیتانە تاكو بروداران خەمگین کا ﴿(سورة المجادلة/۱۰)﴾، وەكو ھاوبەشکارەکانى ھان دەدا کہ موسلمانەکان لىيان نىزىک دەبون لەنىو خودا چرپەچرپى بکەن، تاكو موسلمانەکە وای زانىبا تەگبىرى لى دەکەن.

بە ھىندەش ناوہستى بەلکو بۆ جەنگى موسلمانان پالىان دەنى ﴿الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا﴾ کەسانىكى که برويان ھىناوہ لەرىگەى خودا

ده‌جهنگن و، بی‌باوه‌پان له‌ریگه‌ی تاغوتدا ده‌جهنگن، جا له‌گه‌ل دۆست و یاران
شه‌یتاندا بجه‌نگن، به‌راستی فیرو فیلی شه‌یتان کزو لاوازه ﴿ (سورة النساء/۷۶).

به‌به‌رده‌وامیش دۆسته‌کانی خوی ده‌ترسینی ﴿ إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ
أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِي إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ: ئەمه تهنیا شه‌یتانه که دۆستان و
په‌یره‌وانی خوی ده‌ترسینی، جا ئەگه‌ر بپرواتان هه‌یه له‌وان مه‌ترسن و له‌ من
بترسن ﴿ (سورة آل عمران/۱۷۵).

دیاره دۆستانی شه‌یتانیش کۆمه‌لیکی زۆن ﴿ وَقَدْ صَدَقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ
فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ: شه‌یتان له‌ بابته ئەوانه‌وه گومانی خوی جینه‌جی
کرد، جا له‌ کۆمه‌لیکی بپرواداران بترازی ئەوان هه‌مو شوین شه‌یتان که‌وتن ﴿
(سورة سبأ/۲۰).

شیوازه‌کانی شهیتان بو گومراکردنی نینسان

ناشکرایه شهیتان نایه‌ته لای مروّف و پیی بلی: واز له و کاره چاکانه بیئنه و،
ئهو کاره خراپانه بکه بو ئه‌وه‌ی له دونیاو قیامه‌تدا هه‌شت به‌سه‌ر بی، چونکه
ئه‌گه‌ر به‌م شیوه‌یه بی، که‌س گوئی ناداتی، به‌لام ئهو زور شیواز و ریگه
ده‌گریته به‌ر که به‌نده‌کانی خودای پی هه‌لخه‌له‌تیئنی.

۱- رازاندنه‌وه‌ی ناره‌وا:

ئه‌مه ریبازیکه هه‌ر له سه‌ره‌تاوه تا‌کو نیستا شهیتان بو گومراکردنی به‌ندان
ده‌یگریته به‌ر، جا به‌رگی هه‌ق له‌به‌ر ناهه‌ق ده‌کاو، هه‌ق به‌ ناهه‌ق پیشان ده‌داو،
به‌رده‌وام خه‌ریکی مروّف ده‌بی و کاری ناره‌وا‌ی له‌به‌ر دلی شیرین ده‌کاو ره‌وا‌ی
له‌به‌ر چاوان تال ده‌کا، هه‌تا وای لی‌دی ده‌ست به‌ خراپه‌کاری ده‌کاو پشت له
هه‌ق و هه‌ق‌خوازی ده‌کا، هه‌روه‌کو پیش‌تریش ئهو نه‌فهرت لی‌کراوه به
په‌روه‌ردگاری مه‌زنی گو‌تبو: ﴿ رَبِّ مَا أَغْوَيْتَنِي لَأَرِيَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَا أُغْوِيَنَّهُمْ
أَجْمَعِينَ، إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ: په‌روه‌ردگارم به‌وه‌ی گومرات کردم ئه‌وه‌یان بو
ده‌پازینه‌وه که له زه‌ویدا هه‌یه و هه‌مویان فریوده‌ده‌م و گومرایان ده‌که‌م بی‌جگه
له به‌نده پاک و دل‌راسته‌کانی تو ﴾ (سورة الحجر/۳۹-۴۰).

ئیبینلیقه‌ییم له (اغاثة اللهاغان ۱/۱۳۰) دا له‌م باره‌یه‌وه ده‌لی: (له ته‌له‌و
داوه‌کانی شهیتان ئه‌وه‌یه که به‌رده‌وام ئه‌فسون له هۆش ده‌کا تا ده‌داوی
ده‌خاو، ته‌نها ئه‌وانه‌ش له ئه‌فسونی وی ساغله‌م ده‌رده‌چن که خودا ویستی
له‌سه‌ره، جا کاری زیانبه‌خش وا ده‌پازینیته‌وه کابرا وای به‌ خه‌یا‌ل‌اندا بی
به‌سودترین کاره، پر سودترین کاریش وا بی‌زراو ده‌کا، تا وای ته‌ده‌گا زیانی پی
ده‌گه‌یه‌نی.

لا اله الا الله، چهند که سی بهم نه فسونهی توش کردهو، چهند جودایی خستوته نیوان دلان و نیوان نیسلام و باوه پرو چاکه کاری! چهندین جار ناره وای له وینهیه کی جوان و شیرین بهرجهسته کردهو، گه له ک جارانش هقی قیزهون کردهو وینهی تیک شیواندوه، هر شهیقان نه فسونی له هوشان کردهو هوشمه ندانی له نارهزو و توره ریچکهی تیکچرژاو خستوهو، هه مو ریگایه کی گومرایی پی تهی کردون، هه مو جاریک به سهر ویرانییدا بردون، په رستنی بتانی بو وان رازاندوتهوه، هاموشوی له لا پچراندون، کیژولهی پی له خاک ناون، نیکاحی دایکانی به چاک داناوه، له گه ل کوفرو له دین دهرچون و تاوان و یاخیبون وادهی به هه شتی پی داون، به مه زترین شیوه شیرکی پی نیشان داون، باوه پ نه بون به سیفته کانی په روهردگاری به رزو به رزیتی خوداو گوفتاری له کتیه کانییدا به پاکیکاری داناوه، ازهینان له فرمان به چاکه و ناکردن له خراپهی خستوته قالبی گونجان و رهفتاری چاک له گه ل خه لکی و مانای ثایه تی ﴿عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ﴾ ناگاتان له خوتان بی ﴿سورة المائدة/ ۱۰۵﴾، هه روه ها پشتکردنه سونه تی پیغه مبه ری ﷺ خستوته قالبی ته قلیدو، رازی بون به قسهی که سانیکی له مان زانتر، ده غه لی و ماده لایی کردنیشی له دینی خوا له چوارچیوهی عه قلی به ریوه چون و زیان داناوه که بهندهی پی ده چپته ناو خه لکی.

به م شیوهیه ئیبلیسی نه فرهت لیکراو ئادهم ﷺ ی له داوی خست کاتیک خواردنی نه و داری بو رازاندهوه که خودا لیی حهرام کردبو، هر خه ریکی بو ده یگوت نه م داره داری نه مریه و هه رچی لیی بخوا له به هه شتییدا به نه مری ده مینیته وه یا ده بیته فریشته، تاوه کو ئادهم ﷺ به گوئی کردو، سه ره نجام له به هه شتی چوه ده ری.

ئەمبۇش سەيرى دۆستەكانى شەيتان بگە چۆن ھەمان رینگا بەكاردينن لە
گومراکردنى بەندان.

ئەو بەنگەشەي كۆمۈنيزم و سوسىيالىزمە.. وا لە خەلكى دەگەيەنن ھەر
تەنى ئەم راپەوانە مرقۇفايەتى لەسەرگەردانى و دلەراوكى و نوبون و برسيتى
رژگار دەكەن... لەولاهش ئەو بەنگەوازانى بەناوى نازادىەو داوا لە ژنان
دەكەن بە پۆشتەپوتى بچنە دەرى و، بەنگەشە بۆ نواندن و تەمسيلكارى دەكا
كە رەوشت و ناموسى تيدا پىخوست دەكرى و بە ناوى ھونەرەو سەنورە
جەرامەكانى تيدا دەبەزى.

ھەرۋەھا ئەو يىرۆكە ژاراويانەي داوا دەكەن خەلكى مال و سامانيان لە
بەنگە سوخۆرەكان دابىنن بۆ و دەست ھىنانى قازانچ لە ژىر ناوى گەشەپيدان
و سودى فرە، ھەرۋا ئەو بەنگەوازانى كە دەستگرتن بە دىن بە كۆنەپەستى و
ويشكى و دواكەوتن دادەننن و، ئەوانەي بەنگەرانى ئىسلام بەشەيت و
بەنۆكەرانى رۆژئاوا و رۆژھەلات ناوژەد دەكەن... تاد.

ئەمانە ھەموى درىژ بونەوھى ھەمان رىبازى شەيتانن كە لە زوھو نادەمى
پى خەلەتاندوھ وە برىتتە لە جوان نیشان دان و رازاندنەوھى ناھەق و،
ناشیرين و ناچيزکردنى ھەق بۆ خەلكى ﴿ تَاللّٰهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّنْ قَبْلِكَ فَزَيَّنَّ
لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ: سويند بە خودا پەيامبەرانمان بۆ نۆمەتەكانى پيش توش
رەوان كردهو، بەلام شەيتان كردهوھەكانى بۆ رازاندنەوھ ﴿ (سورة النحل/۶۳).

سويند بە خودا، ئەمەش رىبازىكى تركزەو بيمناكە، چونكە ئەگە ناپەرۋا
لەبەر چاوى مرقۇف رازىنراوھ تاكو بەجوانى تيدەگا، ديارە لەو كاتەدا بە ھەمو
ھىزى خۆي تەقەلا دەدا ئەوھى پىي حەقە جى بەجىي بكا، جا ئەگەر سەريشى

له پینا و دانى: ﴿ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا: نایا له زیانکارترین خه لک ناگادارتان بکهم، کین؟ که سانیکن که تیکوشانی دنیا یان به فیرو چوه، بهو رهنگهش هر پینان وایه کاری چاک نه نجام دهن ﴿ (سورة الکهف/ ۱۰۲-۱۰۴)، جا نه وانه ری له خه لکیش ده گرن دینی خودا بگری و له دژی دوستانی خوداش ده جهنگین، واش تیده گن که هر به خویان له سر هه قن ﴿ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّوهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهُدُونَ: وه شهیتانه کان هم دهسته یه له ریگه ی خوا ده گپرنه وه، له کاتیکدا لایان وایه هر نه وان رینوین بوینه ﴿ (سورة الزخرف/ ۳۷).

نه مش نهو هویه یه که وای له کافران و بی پروایان کردوه دنیا به چاکتر تیگن و پشت له روژی دوایی بکن، هروهک خودای بهرز ده فهرموی: ﴿ وَقِضْنَا لَهُمْ قُرْآنًا فَزَيَّنَّا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ: جو ره هاوده میکان بو نه وانه داناوه جا کرده وای خراپی به ردهم و پشت سهریان بو رازاندنه وه ﴿ (سورة فصلت/ ۲۵)، هاوده مه کانیش بریتین له شهیتانه کان، کاروباری به ردهست و بهرچاوی دنیا یان بو ده رازیننه وه تا به پیشی ده خن و، بانگیان ده کن بو ودرؤ خستنه وه روژی دوایی و نه مشیان بو یان رازاندوته وه هتا وایان لیها توه باوهر به ژیا نه وه و لیپرسینه وه به ههشت و دوزه خیش ناکن و ره تیان ده که نه وه.

ناوانی کاروباری هه رام به ناوی خوش و شیرین:

یه کیکی دیکه له هه لفریواندنه کانی شهیتان رازاندنه وه ی ناهه قه بو مروف و ناوبردنی کاروباری هه رام و تاوان و یاخی بونه به ناوی خوش و له دندا

شیرین، بۆ خه له تاندنی مروّف و هه لگیرانه وهی هه قیقهت، ههروه کو ناوی له دره خته حه رامه که ی به هه شتی نا؛ دره ختی نه مری، هه تا کو خوار دنه که ی بۆ ئاده م پرا زینیته وه: ﴿ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَى ۚ ﴾ گو تی؛ ئاده م، ئایا دره ختی نه مری و مولکی له بن نه هاتوت پی نیشانده م ﴿

ئیبنی قه ییم ده لی: (شوینکه وتوانی خو ی وا راهینا وه که شته حه رام و ناچیزه کان به نیوی خو ش و له دل شیرین ناو بنین، جا ناویان له شه پاب و مه ی نا وه: (دایکی شادی) یان (خواردنه وه ی گیان) و، قوماریشیان نا ونا وه (پاروی هه سانه وه)، سو خو ژیان به مامه له ناو بر دوه و با جی ده رامه ت به مافه کانی ده وه لت ناوزه د ده که ن..

ئه مپرو ش سو خو ژی به قازانج و سود ناو ده به ن و، سه ما و گو ژیان و نا وندن و په یکه رتا شیش به هونه ر.

۲- زیاده روی و به زیاده دان:

ئیبنی قه ییم له (الوابل الصیب ص ۱۹) دا له م با به ته ده لی: (خودای بهرز هه ر فرمانیک ده ربکا شه یقان دو سیفه تی تیدا هه یه: یان کورتپری و به زیاده دان، یان به تانچون و توندگیری، هه یچ گویش ناداتی به نده کامیان له و دو گونا هه لی هه لبر ئیری، دیته لای دلی به نده و بۆنی ده کاو به سه ری ده کاته وه، ئه گه ر دیتی سارد بونه وه و سستی کردنی تیدا یه له م لایه نه بۆی ده چی و ساردی ده کاو دایده که سیننی و، توشی ته مبه لی و ته وه زه لی ده کاو، ده رگای ته ئویف و تکاو شتی دیکه ده کاته وه، ته نانه ت ره نگه به نده واز له هه مو فرمان به ریه کان بی نی.

ئه گه ر دیتی نا گای له خو یه و به جو ش و خرۆشه و قۆلی هه لمالیوه، لیی بیه یوا ده بی که له م ده رگایه وه بۆی بچی، فرمانی پی ده کا زیده له پیویست

به كوشين خهريك بى، وای گومرا دهكا كه هیندهت بهس نیه و توانای تو له مه زیترو، دهبن له خهلكی چاكه كار پتر هول دهی و نهگه نهوان راکشان تونابى پال دهیهوه، نهگه نهوان روژییان شكاند تو هه ردهبى بهروژو بى، نهگه نهوان سارد بونهوه تو به ردهوام بى، نهگه یهكك سى جار دهست و چاوی شوشت، نه تو حهفت جار ان بیانشو، نهگه دهستنوئیژى بو نوئیژى شوشت، تو خوت به تهواوی بشو، ههروا كاروبارى هاوشیوهی ديكه له زیادهپویى و بهقولدا چون، جا توشى توندگیری و لهسنور تیپهپینی دهكاو له راستهپینگا لای دها، ههروهكو نهوهی یهكه می توشى كورتپرى و بهزایه دان كرد، لهگه له ههردو پیاوانیشدا مه بهستی شهیتان هه نهوهیه له ری دهریانكاو نهیه لى یهكه میان لى نیزك ببیتهوه و نه مه شیان وا لیبكا سنور به زینى تیذا بكاو لى تیپهپینی، خهلكیكى زوریش به مه به هیلاك چون و تهنا به زانستی قول مروف له مه رزگارى ده بى، لهگه له بونى باوه پىكى چه سپاوه هیزی به گژدا چونه وه و میانه گیری و یاریدهش له خواوهیه.

۳- ساردکردنه وهی به ندهكان له كردهوه و گنخان و ته مه ل كردنیان:

بو نه مه شیوازی جیا جیای هه ن: له سه حیجى بوخاریدا له نه بوهورهیره هاتوه كه پیغه مبه ﷺ فه رموى: ((يعقد الشيطان على قافية رأس أحدكم إذا هو نام ثلاثة عقد، يضرب كل عقدة مكافأ، عليك ليل طويل فارقد، فإن استيقظ فذكر الله انحلت عقدة، فإن توضأ انحلت عقدة، فإن صلى انحلت عقده كلها، فأصبح نشيطاً طيب النفس، وإلا أصبح خيث النفس كسلان: نهگه یهكك له ئیوه نوست شهیتان سى گریى له پشت سهرى لیدهدا، هه گر ییهك له شوین خو ی گیردهكا، شهویكى دریزت له پیشه جا پالدهوه، نهگه ههستاو یادی خودای كرد گرییهك ده بیتهوه، نهگه دهسنوئیژى شوشت گرییهكى ديكه ده بیتهوه، نهگه نوئیژى

کرد هه مو گرینه کانی ده بنه وهو، به چالاکی و دهرونیکی باشه وه به یان ده کاته وه، نه گهرنا به دهرونیکی پیس و ته مبه ئی روژ ده کاته وه)).

ههروه ها له بوخاری و موسلیمدا هاتوه: ((إذا استيقظ أحدكم من منامه فتوضأ، فليستثر ثلاثاً، فإن الشيطان يبيت على خيشومه: نه گهر به کیکتان له خهوی ههستا با ده سنوئژ بشواو، سی جار ئاو له که پوی وه ربکا، چونکه شهیتان له سه ر لوتی روژ ده کاته وه)).

پرسیاریان له پیغه مبه ر ﷺ کرد له باره ی پیاویک که شهویک تا سبهینی نوستبو، فرموی: ((ذاك رجل بال الشيطان في أذنيه: نه وه پیاویکه شهیتان میزی له گوچکه کانی کردوه)) رواه البخاري.

نه وانه ی باسمان کردن سارد کردنه وهو ته مبه ل کردن بون به هوی کرده وهی شهیتان، واش ده بی که به هوی وه سه وه سه مروف توشی ته وه زه لی بکا، بو هه ندیش ته وه زه لی له لای مروف خوشه ویست ده کاو نه مرو به سبهی ده خاته کارو کرده وه کانی و هه ر کاریک ده داته پال هومیدی دور، نیبنی جه وزی له (تلبیس ابلیس / ۴۵۸) دا له م باریه وه ده ئی: (گه لیک جار ان جوله که یه ک یان گاوریک خوشه ویستی ئیسلامی به سه ردلدا رابردیه، که چی ئیبلیس به رده وام ساردی کردوته وهو، پیی گوتوه: خیرا مبه وه له سه ره خو تی پروانه و، تاکو به کافری ده مرئ نه مرو به سبهی پی ده کا.

هه ر به م جو ره ش گونا هباران له توبه کردنی ده خاته دواو، ئاره زه کانی ده خاته به رده م، ژیوانی له لا ده کاته هیوایه ک، ههروه ک شاعیر ده ئی:

لا تعجل الذنب لما تشتهي

وتأمل التوبة من قابل

واته: خیرا مه به له گوناھو تاوانان بو نارەزەکانت و ژیوانیش ھەر به هیواو ئاواتیکی داھاتو بخوازی، چەندین کەسی خاوەن ویست و ئیرادە ی توشی گنخان کردوھ! چەند کۆششکارانی پایەداری سارد کردۆتەوھ! رەنگە فەقیھێک ویستبێ وانە کە دوبارە کاتەوھو پێیدا بچیتەوھ، پێی گوتبێ: دەمێک بچەسیوھ، یان خوا پەرستێک شەوی وە ئاگاھاتبی تا نوێژی بکا، پێی گوتبێ: وەختت زۆر لە دەستدا ماوھو، ھەر بەردەوامیشە لە خۆشەویست کردنی تەمبەلی و پشتگویی خستنی کردوھ، ھەمو کاروباریکیش دەداتە پال ھومییدی دور.

جا ئەگەر یەکیک بیهوی کارێک بکات دەبی بە دنیایییەوھ بیکاو بە کاتەکە ی رابگاو، ئەمڕۆ بە سبە ی نەکاو لە ھۆمیدەواری گەری، چونکە ئەوی چو ناگەریتەوھو ھۆکاری ھەموکەم و کورپەک و، شەرقانیەک، بریتییە لە ھیوادریژی و ھومییدی دور، چونکە مەوۆف ھەر خەریکە خۆی دەدوینی تا لە خراپە وەدور کەویو، رو لە چاکە بکا، گومان لەوھدا نیە ھەر کەسیکی ئەمڕۆ بە سبە ی بکا، لە کردوھەکانی سست دەبیو، ئەوی مردنیش بەنزیک بزانی لە کارەکاندا جدی تر دەبی، ھیندیك لە پێشینەکان دەلین: ئاگادارتان دەکەمەوھ لەوھ ی بلین، پاشان وا دەکەم، چونکە ئەم گۆتەییە گەورەترین سەربازی ئیبلیسە، نمونە ی کارگەری خاوەن ویست و داسەکناو بە ھۆی ھیوا دریژی، وەک نمونە ی کەسانیکن کە لە سەفەردا بن و بچنە دییەک، ئەوی توندو تۆل و دوریینە، دەچی چی پێویستە بو تەواو کردنی سەفەرەکە ی دەیکریو، خۆی بو گەشتەکە ی کۆک و ئامادە دەکات، ھەرچی خەمساردەکە شە دەلی: خۆم ھەر ئامادە دەکەم، رەنگە مانگەک بمینینەوھ، جا یەکسەر کە پەنای بەرێکە و تنی لێیدا، ئەوی خۆی سازو ئامادە کردبو دلشاد بو، سەرگەردانییش بەشی خەمساردەکە بو، خەلکیش لە دنیا دا ئاوان، تییان دایە ئامادە وە ئاگایە، جا

ئەگەر فريشتهى مەرگەوان بىي پەشيمان نيه، بەلام لەخۆبايى و خەمساردهكە لەكاتى كەوتتەريدا تالوى پەشيمانى دەچيژى، جا ئەگەر مرووف موركى لەسەرەخويى و هوميدى دورى گرتبى، شەيتانىش دنەى بدا تا بەپنى ئەو ئارەزوه رەفتار بكا، كوششى زەحمەت دەبى، بەلام ئەوى رادەبى و وەناگا دى، دەزانى كە لەبەرەى جەنگدايهو، دژمنەكەى خەمساردى ليناكا، ئەگەر بەروكەشيش خەمساردى نواند، لەبنەوه تەلەو فيليكى بۆ نامادە دەكات (تليسى ابليس/ ٤٥٨).

٤- بەئىن دان و بەههوياكردن:

شەيتان گەليك بەئىن و وادەى درۆ بە خەلكى دەداو بە ئاوات و ئوميدى شيرين پاساويان بۆ دەداتەوه، تاكو بيانخاتە بنەوهى گومرايى: ﴿يَعِدُّهُمْ وَيُؤْتِيهِمْ وَمَا يَعِدُّهُمْ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا﴾: شەيتان بەئىنيان پى دەداو بە ئارەزو دلخوشيان دەكا، بەئىنەكانى شەيتانىش هەر بۆ فريودانە ﴿(سورة النساء/ ١٢٠).

ئەگەر بيپروايان لەگەل ئيمانداران جەنگان، شەيتان وادەى بردنەوهو سەرکەوتن و زال بونيان دەداتى، پاشان دەستيان ئى بەر دەداو، پى بەغارپوه دەنى: ﴿وَإِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ، فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِئْسَانِ كَخَصَّ عَلَى عَيْنَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ﴾: كە شەيتان كردهوهى ئەوانى رازاندهوهو گوتى: ئەمرو هيج كەس بەسەرتاندا زال نيهو من پشتيوانى ئيوهم، جا كاتيك كە هەردو دەستە روبەپوى يەكتر بون، شەيتان لەسەر پارژنەى خۆى گەراوهو گوتى: بەراستى من لە ئيوه بيزارم! ﴿(سورة الأنفال/ ٤٨).

بەلئىنى دەولەمەندى ساماندارى لە دىياو لە رۆژى دوايسى دەداتە كافره
 دەولەمەندەكان، تا وايان ئىدى دەلئىن: ﴿وَلَنْ رُدُّتْ إِلَى رَبِّي لَأَحِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا
 مُتَبَلِّغًا: ئەگەر بەشگەر پىنرئىمەوہ لای پەرودگارم جىگەم لىرە خوشتر و چاكتر
 دەبى ﴿ (سورة الكهف/ ۳۶)، پاشان خودا ھەر لە دونياىى سامانەكەى لە دەست
 دەردىنى و باخەكەى دەفەوتىنى، ئەوجا بەخۇ دىتەوہ و دەزانى كە فىل لىكراو و
 ھەخەلە تاوہ.

ھەر وھا مروّف بە ئاوات و ھومىدى شىرىنى دور لە پراستى غافل دەكاو
 بەمجۆرە بەرى كارو كردهوہى چاك و بەردارى ئى دەگرئى و واى ئى دى ھەر بە
 خەيال پىلاوان و بە ھىوا بونى رازى بى و چ كاروكردهوہىك ئەنجام ئەدا.

۵- دەرخستنى نامۆزگارى بۇ مروّف:

شەيتان بانگى مروّف دەكا بۇ گوناھ و تاوانان بە ناوى نامۆزگارى كردن و
 خىر پى نىشان دان، كاتى خوى سويندىشى بۇ باوكمان خوارد كە ئەو لە
 نامۆزگارانه: ﴿وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُنَّا لَمِنَ النَّاصِحِينَ: وە سويندى بۇ خواردن كە من
 خىرخوازو نامۆزگارى ئىوہم ﴿ (سورة الأعراف/ ۲۱).

جا وەھەبى كورپى مونەببىھ ئەم چىرۆكە سەيرەى لە ئەھلى كىتاب
 گىراوہتەوہ، دەيھىنئىتەوہ تا شىوازيكى شەيتان بۇ گومراكردىنى بەندان بزائىن
 و ئاگادارىين لە ئاست نامۆزگارەكانى، گوپرايەلى نەبىن كە بۇ شتىك بانگمان
 دەكا، وەھەب دەئى: (خواپەرستىك لە نىو ئىسرائىلزاماندا ھەبو، يەكىك بو لە
 خواپەرستىن كەسى سەردەمى خوى، ھەر لە زەمانى وى سى برا ھەبون و
 تەنيا خوشكىكى عازەبىيان ھەبو، نىردەبى بۇ ھەرسىكىيان دەرچو، نەيانزانى

خوشکه که یان له کن کی جیبیلن و نه سپاردهی چ دهسپاکیکی بکن و له لای کیی دانین: دهلی: همو له سهر جیهیشتنی خوشکه که یان له لای خواپه رسته که ی بهنی ئیسرائیل کۆرابون، چونکه له ناخه وه متمانه یان پی هه بو، جا هاتنه لای و داویان لیکرد خوشکه که یان له لای جیبیلن تا له ژیر چاودیری و دراوسی وی بی تا کو ئه وان له غه زایی دهگه رینه وه، به لام خواپه رست رازی نه بو، خوئی به خودا په ناگرت له وان و له خوشکه که یان، دهلی: هه ره له گه ئیدا خه ریک بون هه تا هاته رای، جاگوتی: له مالیکی دابه زینن له ناست خه لوه تگای من بی، دهلی: له و خانوه نیشته جییان کرد، پاشان وه ریکه وتن و به جییان هیشت، کچهش له پال ئه و خواپه رسته مایه وه، ئه ویش ماوه یه ک خۆراکی له خه لوه تگه که ی خوئی بو دهینا خوارو له به رده رگه ی خه لوتگا که ی داده نا، پاشان ده رگه که ی داده خست و هه لده کشاوه نیو خه لوه تگه که، ئه و جا فه رمانی به کچه ده کرد، له ماله که ی ده هاته ده ری و ئه و خوارده نی بوی دانا بو هلی ده گرت: دهلی: ئه و جا شه یتان بوی ده لا وانده وه و زیتر ئاره زوی ده خسته سهر چاکه و، ئه وه ی به مه زن نیشان ده دا که ئه و که نیزه یه به روژ له مالی بیته ده ری و له وه ی ده ترساند که سیک بیینی و په یوه سستی بی، جا ئه گه ر تو خوارده نه که ی بو ببه ی و له به رده رگه ی ماله که ی دانینی پاداشتی پتره.

شه یتان هه ره خه ریکی بو، وازی لی نه هینا هه تا وای لیکرد خوارده نه که ی بو برد له به رده رگه ی ماله که ی دانا، به لام قسه ی له گه ل نه کرد، دهلی: ده میکیش به م حال و باره مایه وه، پاشان ئیبلیس هاته وه لای و به ره و خیرو پاداشتیکی پترهانی داو جه ختی لی کردو، گوتی: ئه گه ر خوارده نه که ت بو برد با و له ماله که ی دانا با خیرو پاداشتت زیتر ده بو، هه ره وازی لی نه هینا تا وای لیها ت خوارده نه که ی بو بردو له ماله که ی دانا و به م جو رهش ماوه یه ک مایه وه، پاشان

ئىبلىس ھاتە لاي و بۇ چاڭكەكارى ھانى داو دەستى لەپىشتى دا. جا پىيى گوت: ئەگەر قسەت لەگەل كىردى باو بىتدواندىبا بەلكو بە قسەكانت ھۆگىرو ھاودەنگىكى دەبو، چونكە ئەو كىژە زۆر ھەست بەتەنيايى و بىزارى دەكا، ھەر خەرىكى بو، لىيى نەگەرا تا واى لىھات بۇ ماوھىك لەسەر خەلۋەتگەكەيەو سەرى بۇ شوپ دەكردەو دەيدواند.

پاش ئەمەش ئىبلىس ھاتەو لاي، پىيى گوت: ئەگەر بچوبايە خوارى ولەبەردەرگەي خەلۋەتگەكەت دانىشتباي و قسەت لەگەل كىردى باو، ئەمەش لەپىش دەركەي مالى خوپرا لەگەلت بناخاوتبا، زىتر دلى پىيى خوش دەبو، ھەر وازى ئى نەھىناو پىوھى خەرىك بو ھەتا ھىنايە خوارى و لەبەر دەركەي خەلۋەتگەكەي دايدىناو قسەيان پىكەو دەكرىدو كەنيزەكەش لە مالى خوى و دەردەكەوت و لەبەر دەركەي مالى دادەنىشت، ماوھىكەش ئەوھا مانەو.

پاشان ئىبلىس ھاتەو لاي و دنەي دا بۇ دەست خستنى پاداشتى زۆر لە كىردەو كەنى لە ئاست ئەو كىژۆلەيە، جا پىيى گوت: ئەگەر لە دەركەي خەلۋەتگەكەت بچوبايە دەرى و پاشان لەنزىك مالى كچەي دانىشتباي و قسەت لەگەلى كىردى زىتر تاسەي تەنيايى دەشكا، وازى ئى نەھىنا ھەتا ئەوھشى پىكرد، پاشان ئىبلىس ھاتەو لاي، جا پىيى گوت: ئەگەر لەگەلى بچوبايە زورى و قسەت لەگەل كىردى باو نەتەيشتبا روى بۇ كەس دەرخا، خىرت زياتر دەگەيشتى. لىيى نەگەرا ھەتا چوھ مەلەكەي و بەدرىزايى رۆزگار دەيدواندو كە رۆزىش ئاوا دەبو ھەلەكشاو خەلۋەتگەكەي.

پاشان ئىبلىس ھاتەو لاي و: ھەركىژەي لەپىش چاوان دەپازاندەو شىرىنى دەكرىد، تا خواپەرس دەستىكى لە پانى داو ماچى كىرد، ئىبلىس ھەر بەردەوام لەبەر چاوانى وى كىژەي جوان دەكرىد دەپازاندەو تاكو پىيى دايى،

سكى پر كړدو كچه كورپكى بو، نهوجا نيبليس هاتوه لاي و پيى گوت: نهدي نهگر برايې كاني نهو كهنيزكه هاتنهوه، وا له تو مندالېكيشى بو، چي دهكې؟ دننيا نيم لهوهي نابروت نهچي يا نهوان نابروت نهبن، جا برؤ سهري كورهكې بره و بېشارهوه، كيژهش لهترسي برايې كاني بيدهنگ دهبي، نهوهك بزانن تو چيت لي كړدوه، جا چو مندالهكې سهبرې، نهوجا پيى گوت: واي دهيني كه له براكاني بشارتهوه، چيت له خوې كړدوهو كورهكېت كوشتوه. برؤ سهري نهويش بره و لهگهل كورهكې له چالني نئ، هر لهدوي بو ههتا سهري نهويشي برې و لهگهل كورهكې له چالني هاويشت و، بهردهكي زهلامي خستهسهريان و خوئي بهسهري دا كړدن، جا بهسهر خهئوتهگهكې كهوتهوهو خهريكي پهريستش بو، نهوهندهي خودا ويستي تييدا ماوه، تاكو برايې كاني كيژه له غهزايي گهراذهوهو، هاتنه لاي له خوشكي خويان پرسى، نهويش سهرخوشي لي كړدن و رحمهتي بو ناردو بوې گرياو، گوتى: چاكترين نافرهت بو، نههش گورهكېهتي، جا سهيري كهن، برايې كاني چونه سهر گورهكې، بو خوشكي خويان گريان و رحمهتيان بو هه ناردو چهند روژيك لهسهر گورهكې مانهوه، نينجا هر كهسو چوه ناو مال و مندالي خوې.

كه شهويان بهسهرداهات و پاليان داوه، شهيتان له شيوه پياويكي ريبوار هاته خهونيان، لهوي گهورهترې دهستي پيكرود، له بابته خوشكهكېان پرسىاري ليكرد، نهويش قسهي خواپهريستهكې بو گپراوه كه مردوهو رحمهتي بو ناردوه، گوتى كه چون شوييني گورهكې نيشان داون، بهلام شهيتان بهدروي خستهوهو گوتى: لهمهسهلهي خوشكهكېتان لهگهلتان راستگو نهبو، نهو كابرايه سكي خوشكي نيوه پي كړد، جا كيژه كورپكى لي بو له ترسي نيوه مندا لكې سهبرې و خوشكهكېشناني لهگهلي سهبرې و، خستنيه قورتيكې كه بهخوې ههلي كهنديو، له پشت دهرگهي نهو خانوهي كيژهكې

تیدا بو، له دهسته پراستی ئه وکەسە ی دەچتە ژورێ، جا هەستن هەپونە مالهە کە ی خوشکە کە تانی تیدا بو له دهسته پراستی ئه و کەسە ی دەچتە ژورێ، چۆنی پیدتان دەلیم هەموی ناوا دەدۆزنه وه، له خەوی هاته لای برای نیوهنجی و هەمان قسە ی بۆ کرد، پاشان هاته لای گچکە ترینیان و چی بەوان گوتبو بەمیشی گوت، جا کە وەناگا هاتن سەیریان بە وهی دەهات کە هەریه کە یان دیتبوی، هەریه کە و روی له ئه وی دیکە دەکردو دهیگوت: ئه مشۆ شتیکی سەمەرەم دیت و، هەریه کە یان چییان دیبو گێپرایانه وه گەوره کە یان گوتی: ئه وه ته نیا خه ونه و شتیکی وه هانیه، وازی ئی بینن، برا گچکە گوتی: سویند به خوا واز ناهینم هه تا دهچمه ئه و جییه و ته ماشای دهکەم، ده ئی: ئه و جا هەمو بە ره و ئه وی چون تا گەیشتنه ئه و خانوهی خوشکە کە یانی تیدا بو، دەرگە کە یان کرده وه و له و شوینە ی گەپان کە له خه ویدا بۆیان وه سف کرا بو، جا خوشکە کە یان و کورە کە یان دیت بە سه ره پراوی له و قورته ی فریدراون هه ره وک پینان گوترا بو، جا پرسیاریان له خوا په ره سته کە ی کردو ئه ویش قسه کە ی ئیبلیسی به پراست دانا و دانی نا به وهی پیی کردبون، ئه وانیش پاشای خۆیان ئی تیگه یاند، له خه لوه تگه کە ی دایانه زاندو بردیان له خاچی دهن، جا کە له دارییان به ستاوه شه یتان هاته لای و، پیی گوت: ئه وه زانیت هه ر ئه من بوم دنه م دای تا توشی ئه و به لایه بوی و زگی ئه و ئا فره ته ت پرکردو به خۆ به کورە وه سه رت بری، جا نه گه ر ئه مپۆ به گویم بکه ی و، کوفر به و خودایه بکه ی کە تۆی ئه فراندوه و وینه ی کیشاوی، لی ره دهر بازت دهکەم، جا کابرا کوفره کە ی کردو، پاش ئه وه ی کوفری به خودا کرد، شه یتان وازی ئی هینا و له نیوان چوه ده ری، ئه و جا کابرایان له خاچ دا... (سەیری تلیس ابلیس/ ۳۹ بکه).

جا راقه کارانی قورنان ئه م چیرۆکه بۆ راقه کردنی ئه و ئایه ته پیروژه دیننه وه کە ده فه رموی: ﴿كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ:

ههروهكو شهيتان كه به مروقي گوت: كافر به، جا كه كوفري كرد گوتى
بهراستى من له تو بهرى و بيزارم ﴿ (سورة الحشر/ ١٦).

دهشليڻ ليره دا مه بهست به (انسان) نهو خوا په رسته و هه مو مروقيكى
هاوشيوهيه، خوداش زاناره.

٦- بهر بهره گومرا كردن:

له چيروكه كه پيشو يه كيك له شيوازه كانى شهيتانمان بو گومرا كردن، لا
ناشكرا ده بيت، نه ویش نه ویه كه ههنگاو ههنگاو له گهل مروق دپروا، نه
ماندو ده بى نه بيزار، هه چهند جارى بو گونا هيك رامى ده كا، به ره و
گوناهيكى گه وره تر ده يهاژوا، تا ده يگه يه نيته گه وره ترين گونا ه. و به هيلاكى
ده با.

نه مهش سونه تى خودايه له نيو بهنده كانى خويدا نه گه ر له رى لايان دا
شهيتانمان به سهردا زال ده كاو، دليان لارى ده كا ﴿ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاعَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ: جا
كاتيك نه وان له هه ق لايان دا، خودا دل و دهر ونى وانى له هه ق گلا كرد ﴿
(سورة الصف/ ٥).

٧- له بير برده وهى شهيتان بو خيرو چا كه له بهندان:

ههروه كو واى له ئاده ميش كرد، هينده و هسوه سه بو كرد تا فرمانه كه و
په روه دگارى له بير برده وه ﴿ وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا:
وه نيمه پيشتر په يمانمان له ئادهم وه رگرت، جا نهو له بيرى چو لينده وينيكى
وامان لينده وى ﴿ (سورة طه/ ١١٥). ههروه ها هاوه له كه وى موسا به موساى گوت

﴿فَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ وَمَا اتَّسَابَنِي إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ: جَا لَهْوَى مَاسِيَه كَهَم لَه بِيَر چو، ئەوَه هەر شهيتان بو كه له بيري بردمهوه ﴿ (سورة الكهف/ ٦٣).

ههروهها پيغه مبههه نه هي ليكراوه، كه خوئي يا يهكيك له هاوه لاني له كوړيكدا دانيشت، تييدا گالته به ثايه ته كاني خودا بكري، به لام رهنگه شهيتان ويستی پهروه ردگار له بير مروّف بباته وه تووشی بي له گهل نهو گالته بازانه دانيشتی ﴿ وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِتُكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تُعَدِّبْهُ بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ: هەر كاتيک كه سانيكت ديت كه گالته به نيشانه كاني ئيمه دهكهن رويان ئي وه ريگيره تا قسه كه بگوين، نه گهر شهيتان له بيري شي برديه وه، ئەوا هه رده ميكي هاته وه بيرت له گهل ئەم دهسته وه هوزه سته مكاره دامه نيشه ﴿ (سورة الأنعام/ ٦٨).

يوسفی پيغه مبههه خوداش لهو زيندانييهي داوا کرد، كه وا گوماني دهبرد نازاد دهكري و له كوشتن رزگار دهبي و دهگه ريته وه بو خزمه تي پاشا، تا له كن پاشادا باسي بكا، كه چي شهيتان له بير نهو مروقه ي برده وه كه بو پاشايه كه ي باسي يوسفی پيغه مبههه خودا بكا، بويه يوسف چند ساليك له زيندانا ماوه ﴿ وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ فَأَنسَاهُ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ: وه به وه ي گوت كه دهيزاني رزگار دهبي؛ لاي خاوه نه كه ت يادم بكه، به لام شهيتان باس كردي ئهوي لاي خاوه نه كه ي له بير برده وه، جَا بو چند سالان له زينداني مائه وه ﴿ (سورة يوسف/ ٤٢).

جا ئەگه ر شهيتان ته واو دهره قه تي مروّف هات و دهستي ليستاند، هەر بهيه كجاري خوداي له بير دهباته وه ﴿ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ

أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ: شەیتان بە جۆریک بەسەریاندا زال بوه که یادی خودای لەبیر بردونەتەوه، ئەوانە دەستەیی شەیتانن، بابزانن که بەپراستی هەر کۆمەڵی شەیتان زیانبارە ﴿ (سورة المحادله/ ۱۹) ، مەبەستیش لێره له دهغه لانه، ههروهكو له ئایهتی پینش ئەمەدا هاتوه. یادو وهبیر هاتنەوهو یادی خوداش، مایهیی وهبیر هاتنەوهو یادکهوتنەوهیه، چونکه یادی خودا شەیتان وەدەر دەنی: ﴿ وَأَذْکُرُ رَبَّكَ إِذَا سَمِيتَ: هەر کاتیک له بیرت چۆوه، یادی پەروەردگارت بکه ﴿ (سورة الکهف/ ۲۴).

۸- ترساندنی برواداران له دۆستانی خۆی:

ههروهها یهكێك له شیوازەکانی شەیتان ئەوێه که برواداران لەسەربازو له دۆستانی خۆی دەترسینی، جا جیهادیان ناکەن و فەرمانی چاکەیان پێناکەن و له خراپە نایانگێرنەوه، ئەمەش گەورەترین تەلەو داویتی بو برواداران خودای بەرزیش نەمەیی پێ راگەیاندوین که دەفەرموی: ﴿ إِنَّمَا ذِكْرُ الشَّيْطَانِ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِي إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ: بەپراست ئەمە تەنیا شەیتانە که دۆستان و پەپەرەوانی خۆی دەترسینی، جا ئەگەر برواتان هەیه لەوان مەترسن و له من بترسین ﴿ (سورة آل عمران/ ۱۷۵).

له باره‌ی مانای (يخوفكم اولياءه)، قه‌تاده ده‌ئى: (له دلتان مه‌زنيان ده‌كهن، هەر بۆیه‌ش فەرموێه‌تی جا لەوان مەترسین و له من بترسین ئەگەر ئیماندارن، چونکه هەرچەند ئیمانی بەنده بەهێزبێ، هێنده ترسی دۆستانی شەیتانی له دنی دەرده‌چیو، هەر چەندی ئیمانیشی لاواز بێ ترسی لەوان زیاترو زه‌به‌لا‌حتر ده‌بێ.

۹- له دهرون وهژور كهوتنى بهو دهرگايانهى مروفا نارهبزيان دهكاو خوشى دهوين:

له (اغاشة اللهبان ۱/۱۳۲) دا، ئيبنى قهيبم لهه بابهبتهوه دهلى: ريچكهى شهيتان له ئادهمبباز به ريچكهى خوئن دهچيت تا دهگاته دهرونى وتيكهلى دهبيت، جا پرسيارى لى دهكا هزى له چيهو چى پنبخوشه، نهگه زانى نهوا بههوى نهو نارهبزوانه بهگژ بهندهدا دهچى و لهه دهرگهيهوه بوى دهچى: جا شهيتان نهههى فيرى دهسته براو دؤستانى خوشى كردوه لهنيو مروفا، نهگه ربيانهوى ويستىكى گهندى خويمان بهجى بگهيهنن دهبى لهو دهرگهيهوه بوى بچن كه جيبهجى نارهبزو و خوشهويستيه، چونكه نهه دهرگهيه ناتاجى نهو كهسه جيبهجى دهكا كه لبييهوه دهچيته ژورى، هه كهسيكى بيهوى لهه دهرگهيهكى ديكه بچيته ژورى له روى دادهخرى و ريگهى مهبهستهكهى لى دهگرى.

هه رلبهشهوه شهيتان چوه لاي ئادهم و ههوا ههروهك خوداي بهرز دهههرومى: ﴿ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَائِكِينَ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ ﴾ پهروههدهگارتان نهه دارهى له ئيوه قهدهغه كردوه نهههك بببه دو فريشته يا به جاويدانى له بهههشتيدا بمبببببهوه ﴿ (سوره الاعراف/ ۵۰).

ئيبنى قهيبم دهلى: شهيتانى دوزمنى خوا بؤنى دايبك و باوكمانى كرد، ههستى كرد ههز له جاويدانى دهكهن لهو بهههههشتيدا، بؤيه زانى لهو دهرگهيه نهبى ناتوانى بؤيان بچى، جا بهخودا سويندى بو خواردن كه نهه بؤوان ناموزگارهو گوتى: ﴿ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَائِكِينَ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ ﴾ ﴿ (سوره الاعراف/ ۵۰).

یه کیکی دی له شیوازه کانی شهیتان بو گومرا کردنی بهندان، له رزه کردنی عه قیده یه بهو شک و گومانه ی دهیخته دلان، پیغه مبه ریش ﷺ له هیندیک گومان و ویچونان ناگادارمان ده کاته وه که شهیتان دهیانخاته دلان، ههروه که له فرموده یه کی بوخاری و موسلیمدا هاتوه: ((يَا أَيُّهَا الشَّيْطَانُ احْدِكُمْ فَيَقُولُ: مَنْ خَلَقَ كَذَا؟ مَنْ خَلَقَ كَذَا؟ حَتَّى يَقُولَ مَنْ خَلَقَ رَبُّكَ؟ فَإِذَا بَلَغَهُ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ وَلِيَسْتَه: شهیتان دیته لای یه کیکتان و دهلی: کی فلانه شتی ئافه ریده کرد؟ کی فیساری ئه فراند؟ تا دهگاته نه وهی دهلی کی پهروه ردگاری توئی ئافه ریده کردوه؟ جا ئه گهر که یشته نه و راده یه با خوئی به خودا په نابگری و چی دی بیری لی نه کاته وه)).. جا هاوه له به ریزه کانی پیغه مبه ریش ﷺ له و جوژه گومانانه ی شهیتان ببه ش نه بون، جا هیندیکان هاتنه لای پیغه مبه ر ﷺ و گازانده ی نه و گومان و وه سوه سانه ی شهیتانیا ن له لا کرد، ههروه که له سه حیجی موسلیمدا له نه بو هورهیره ﷺ هاتوه دهلی: خه لکانیک له هاوه لانی پیغه مبه ر ﷺ هاتنه لای پیغه مبه ر ﷺ و لییان پرسى: ئیمه شتی وا له درونماندا ههست پیده که یین، که سه یکمان زات ناکه یین بیلین! فرموی: ((او قد وجدتموه؟) ئایا نه وه تان ههست پیکردوه؟)) گوتیان: بهلی، فرموی: ((ذَلِكْ صَرِيحُ الْإِيمَانِ: ئه مه بهروای راسته قینه و راشکاوه)).

جا پیغه مبه ر ﷺ که ده فرموی ((ذَلِكْ صَرِيحُ الْإِيمَانِ: ئه مه ئیمانی راسته قینه و راشکاوه)) مرازی نه وه یه که وه سوه سه ی شهیتان لاده بهن و رقیان لییه و به کاریکی مه زنی داده نین.

جا سهیری نه و باره ناخوشه بکه که هاوه له کانی پیغه مبه ر له بهر گومانه کانی شهیتان تیسی که وتبون، نه بو داود له سونه نه که ییدا له ئیبنی عه باسه وه ده گیره وه که پیاویک هاته لای پیغه مبه ر ﷺ و گوتی: (ئهن

شتی وام به خه یالیدا دی و له گه ل دهرونی خوَم ده دویم، نه گهر بېمه پولیه ناگر
پیم خو شتره له وهی بیانگیرمه وه، پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: ((الحمد لله الذي رد أمره
إلى الوسوسة: سوپاس بو خودا که باری نهوی بو وه سوهسه گپراوته وه))،
ههروه ها له تیگرای نهو شتانهی شهیتان دهیخاته دلان و گومانی پی دروست
دهکا نه وهیه که خودا بو مانی باس ده کاو ده فه رموی: ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ
رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلَمَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فَیَنْسَخُ
اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ ليجعل ما يلقي الشيطان فتنه
للذين في قلوبهم مرض والفاسية قلوبهم وإن الظالمين لفي شقاق بعيد ﴿ ولتعلم الذين أوتوا
العلم أنه الحق من ربك فيؤمنوا به فتحت له قلوبهم وإن الله لهاد الذين آمنوا إلى صراط
مستقيم: هه ر نی در راویک یا په یامبه ری کمان له پی شه تو نار دبی، له کاتی
خویندنه وهیدا، شهیتان شتی وای خستوته بهر گوئی بیباوه پان که به سه ر
زاری پیغه مبه ری خوادا ﷺ نه هاتوه، جا خودا نه م وه سوهسه و گزی و فزی
شهیتانه له نیو ده باو پاشان نایه ته کانی خو ی پته وه کا، وه خودا زاناو دانا یه،
جا خودا گزی و فزی شهیتان ده کاته نه زمون و گومرایی بو نه وانهی دلیان
نه خو شه و گومان و نیفاقی تی دایه و بو نه وانه ش که دل ره ق و مو شریکن،
سته مکارانیش له دوژمنایه تیه کی سهخت و دور له هه ق دان، مه به سستیش
نه وهیه که که سانیکی خوا زانستی پی داون بزائن نه مه هه قیکه له لای
په روه ردگارته وه، جا با بروای پی بینن و دلانیا ن نارام بگری، بیگومان خودا
رینیشاندهری که سانیکه که بروایان به ریگهی راست هیناوه ﴿ (سوره الحج/ ۵۲-۵۴).

ههروه‌ها مراز به (مَنَى) قسه و گفتی دهرونه ، مه‌به‌ستیش ئه‌وه‌یه نه‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ر ﷺ له دهروندا له‌گه‌ل خۆی دوا‌با، شه‌یتان له روی گزی و فرزندیک شتی ده‌هاو‌یشته دل و ده‌یگوت: له خوا داوا بکه غه‌نیمه‌تت بداتی تا موسلمان زۆربن، یا وا ئاوات بخوازه که سه‌رجه‌م خه‌لکی باوه‌ر بینن، جا خودای گه‌وره ئه‌وه‌ی لا دهب‌رد که شه‌یتان به‌هۆی وه‌سوه‌سه ده‌یخسته دلی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، به‌وه‌ی که له ئاست هه‌ق وه‌ئاگای ده‌هینا‌و ئاگاداری ده‌کرده‌وه‌و، روه‌و قانی خودا ئاراسته‌ی ده‌کرد... هه‌ر شتی‌کیش گوترابی له باب‌ه‌ت ئه‌وه‌ی گوايه شه‌یتان شتانی‌ک ده‌خاته نیو قورئان که تییدا نیه نه‌مه مه‌سه‌له‌یه‌کی دوروه‌و، هینده‌ش به‌سه بو وه‌رام و ره‌ت‌کردنه‌وه‌ی که پیغه‌مبه‌ر ﷺ له راگه‌یاندنی په‌یامه‌که‌ی مه‌عصوم و بیخه‌وشه.

شه‌قیق ﷺ که‌یه‌کی‌که له‌زانا نا‌وداره‌کان، هه‌ندی‌ک و یچون و گومانان رون ده‌کاته‌وه که شه‌یتان ده‌یخاته دهرونی مرو‌ف و ده‌لی: (هیچ سبه‌ینه‌یه‌ک نیه، مه‌گه‌ر شه‌یتان چوار سه‌ره‌پیی لیم نه‌گرتی: له پيشم و، له پشته‌وه‌م و، له‌لای راست و، له‌لای چه‌په‌م، جا پیم ده‌لی مه‌ترسی، چونکه خودا لی‌بوره‌و به‌ره‌حمه، منیش ئه‌و ئایه‌ته ده‌خوینمه‌وه: ﴿وَإِنِّي لَفَعَّارٌ لِّمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ

صَالِحًا ثُمَّ أهدى: به‌راستی من زۆر لی‌خۆشبو به‌خشه‌رم بو که‌سانیک که ژیان بینه‌وه‌و به‌روا بینن و کاری چاک نه‌نجام بدن و پاشان رینوین بن ﴿ (سوره‌ طه/ ۸۲)، که له پاشه‌وه‌ش بۆم دی له‌وه ده‌مترسینی که ئه‌وانی له پاشه‌خۆم

جیان دیلم ویل و سه‌رگه‌ردان بن، جا ئه‌م ئایه‌ته ده‌خوینمه‌وه: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا: وه هه‌ر جو‌لنده‌یه‌ک له زه‌ویدا هه‌بی، رۆزیه‌که‌ی له‌سه‌ر خوايه ﴿ (سوره‌ هود/ ۶).

لهلای راسته وهش بۆم دی لهلای ژنانه وه، منیش نه مه ده خوینه وه: ﴿وَالْعَاقِبَةُ

لِّلْمُتَّقِينَ﴾ وهسه ره نجامی چاک بۆ پارێزکارانه ﴿(سورة الاعراف/۱۲۸).

لهلای چۆپهش بۆم دی له هه وهس و ئاره زوانه وه، منیش نه و ئایه ته

ده خوینه وه: ﴿وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ﴾ ئه وان و ئاره زوه كانیان لیک جودا

کرانه وه ﴿(سورة سبأ/۵۴).

(۱۱-۱۴) - باده و قوما رو بت و فالگرتنه وه:

خودای بهرز ده فهرموئ: ﴿إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رَجُسٌ مِنْ عَمَلِ

الشَّيْطَانِ فَاجْنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي

الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدُّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنتُمْ مُنْهَوْنَ﴾ به راستی باده و

قوما رو بتگه ل و فالگرتنه وه پیسن و له کرده وهی شهیتانان، جا لییان دور

که ونه وه، به لکو رزگارین، شهیتان ده یه وی به هوی شه راب و قوما ره وه

دورژمنایه تی و رق و کینه تان له نیواندا بخاته وه، ئیوه له یادی خودا و نوێژکردن

بگێریته وه، جا ئایا ده ست له م کارانه هه ئده گرن؟ ﴿(سورة المائدة/۹۰-۹۱).

جا باده بریتیه له هه مو جوړه سه رخو شکرێک و، قوما ریش هه مو

جوړه کانی ده گرتنه وه و بتیش هه مو نه و شتانن که بیجگه له خودا

ده په رسترین، جا به رد بی یا دار بی، یا پرپوچیک یا گوړیک بی، یا ئالو

بهیداخیک، فالگرتنه وهش، تا قی کردنه وهی به خته وه و ئدانه بۆ زانینی قسمه ت

و بهش، جا به هه ر جوړیک بیت، وه ک نه وهی چه ند تیریک یا چه ند به ردیک

بخریته نیو جوړکیک و، له سه ر یه کیکیان نوسرابی بیکه و له سه ر نه وی دی

نوسرابى مەيكە، جا بۇ نمونە كە يەككە بىھەي ژن بىنى يا سەفەرىك بكا يا بۇ كاریكى تر، دەست دەخاتە نیو جۆرکەكەو بەردىك يا تىرىك رادەكىشى و چۆنى لەسەر نوسرابو وا دەكا.

جا شەیتان خەلكى بۇ ئەم چوار كردهوہیە ھان دەدات، چونكە ھەر لە خویاندا گومرایین و ئاكامى ویران و كاریگەرى خراپیان ھەیە، ھەرچى مەى خواردنەوہیە عەقل و ھۆشى مەىخۆرەكە ناھیلئى، ھەرچى ھۆشیشى نەما تاوان و كردهى حەرام نەنجام دەداو، واز لە تاغەتان دىنى و بەندەكانى خودا ئازار دەدا، ئىبنى كەثیر لە تەفسیرەكەیدا لە عوسمانى كورپى عەففانەوہ ﷺ دەگىرتەوہ كە دەلى: (خۆ لە مەى پپارىژن، چونكە داىكى ھەمو پپىسەكە، لەوانى پپیش نیوہ پپاویك ھەبو، بە خواپەرستى خەرىك بو، خۆى لە خەلكى دابرىبو، ئافرەتىكى خراپ پپەوہندى پپئوہ كرد، كەنیزەكەى خۆى نارده لای تاكو بۇ شایەدیەك بانگى كا ئەویش لەگەلى چوہ ژورئى، لە ھەر دەرگەكى وەژور دەكەوت، لەسەرى دادەخست، تا گەیشتە لای ژنىكى جوان كە كورپىژگەىەك و بادىە مەىەكى لەلا بو، ژنە پپى گوت سویند بەخوا بۇ شایەدى بانگم نەكردوى، بەلكو بۇ ھەندى بانگم كردوى تا تۆخنم كەوى، یا ئەو كورپىژگەىە بكوژى یان ئەو شەرابە بخۆیەوہ، جا پپىكىكى دایە، كابرا گوتى: زیترم بدەنى، تا ھىندەى نەبرد توخنى ژنە كەوت و كورپىژگەكەشى كوشت، جا مەى خۆرى و بپروا ھەرگىز پپىكەوہ كوئابنەوہ، بەلكو ھەر دەبى يەككىكان ئەوى تر دەركا) رواہ البیھقى و صحح ابن كثیر اسنادە.

ھەر وہا موسلیم و خاوەن سونەنەكان دەگىرنەوہ؛ پپاویك لە پپشتیوانان خواردنى بۇ ھەندىك لە ھاوہلان دروست كردو، پپاشان مەى پپنوشین و لەكاتى ھىشتا حەرام نەكرا بو، جا كە سەرخۆش بون، خویان ھەلكىشاو بە خۆدا خورپن و، بەشەپھاتن، سەعدى ئبنى ئەبى وەققاصیش لەو شەپھەدا ئازارى

پي گه‌يشت، چونکه يه کيک به چه‌ناگه‌ي حوشتري ليني داو بهر که‌پوي که‌وت،
 به‌دريژايي ژياني شويني هر مابو. هر‌وه‌ها له پيش حه‌رام کرنی مه‌يخوري
 به‌کيک له هاوه‌لان پيشنويزي بو‌خه‌لکه‌که کرد، قورناني به‌هله‌ خوینده‌وه
 کوتي: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴿١﴾ اَعْبُدُوا مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾﴾ جا خودا ئەم نايه‌ته‌ي دابه‌زاند:
 ﴿لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ﴾ به‌سه‌رخوشي نزيك نويز
 مه‌که‌ونه‌وه، هه‌تا بزاني چي ده‌لين ﴿ (سورة النساء/٤٣).

پياوي زور پيرو که‌نه‌فتمان ديوه که‌ مه‌ي خواردوته‌وه وه‌ک شي‌تان
 هه‌لسوکه‌وتي کردوه، گه‌وره‌و گچکه‌ پيني پينکه‌نيون، له لاريان که‌وتوه‌و خه‌لک
 پييان ئيناوه.

قوماريش وه‌کو مه‌ي نه‌خوشي‌ه‌کي ترسناکه‌ نه‌گه‌ر به‌ ناخي مروقتا ره‌گاژو
 بو چاره‌سەري زه‌حمه‌ت ده‌بي، ريگه‌يه‌کيشه‌ بو‌له‌ده‌ست داني کات و مال،
 کينه‌و بوغز له دلاندا ده‌نيته‌وه‌و مروقت به‌ره‌و حه‌رام ده‌با.

هر‌وه‌ها شه‌يتان بانگه‌شه‌ي دروست کردني په‌يکه‌ران ده‌کا هه‌تا له‌دوايي
 بکرينه‌ خوداوه‌ندو بيچگه‌ له‌خوا بپه‌رستين، بتپه‌رستيش له‌ کوڤ و نويدا هر
 بلاو بوه‌و، شه‌يتانه‌کانيش به‌نديواري نه‌و بقانه‌ن و، هه‌ندي جار له‌گه‌ل
 بتپه‌رستان دينه‌ ناخاوتن و، هه‌نديک شتي وايان پيشان ده‌دن که
 بتپه‌رسته‌کان پتر متمانه‌ په‌يدا که‌ن، جا ئاتاجي خوياني وه‌به‌ر ده‌به‌ن و، له
 ناخوشي‌دا ليين ده‌پارينه‌وه‌و، له شه‌پيدا داواي سه‌رخستيان ئي ده‌که‌ن و،
 کوشتارو ديارى پيشکيش ده‌که‌ن و، به‌ده‌وریدا ده‌سوپين و گورانان ده‌لين و،
 جه‌ژن و ئاهه‌نگيان بو‌سازده‌که‌ن و، گه‌ليک خه‌لکيشي به‌مه‌ گومرا کردوه،
 هر‌وه‌کو ئيبراهيم له‌ خودا پاراوه‌و کوتي: ﴿وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ ﴿١٠٠﴾﴾

رَبِّ إِيَّاهُنَّ أَضَلُّنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ: پهروهردگارم؛ من و کورپه کانم له بتپه رستی دور بکه وه، نهی پهروهردگارم نهو بتانه خه لکیکی زوریان گومرا کردوه ﴿ (سوره ابراهیم/ ۳۵-۳۶). تاکو نیستاش گورپه رستن له نیو موسلماناندا باو بلاوه، رو له گور ده کهن و ده پارینه وه و کوشتیان بو سهرده برن بیدعه یه کی نویی دیکه ش تازه بلاو بوته وه و شهیتان گه مهی پی به خه لکی ده کات، نهویش په یکه ری سهریازی نه ناسراوه، گوايه هیمايه بو سهریازی جهنگاوه رو، به گول و دیاری ومه زنگرتن ریزی لی ده گرن و، هر چهند جاری سه رو کیک سهردانی ولات بکا، دیته لای نهو په یکه ره و دیاری بو دینی و، نه مهش هه موی په یکه ر په رستی وه له کرده وهی شهیتانه.

فالگرته وه:

مه سه له و روداوه کانی داهاتو، له زانستی خودا دایه، بویه پیغه مبر ﴿ فرمانی پی کردوین نیستی خاره بکهین، نه گهر سه فهر کردن یا ژنهینان و شتی دیکه مان له پیش بی، تا تکا له خودا بکهین چاکترین شتمان بو هه لبرژی.

خراپترین جوړی فالگرته وه وش رهمل لیدان و تیر هه لبرژاردنه، راویژ پی کردنیشی له بیهوشی و که مزانیه، بالنده هه لدانیش هر له م بابه ته یه، یه کیک به ته مای سه فهریک ده بو، که له مال دهرده چو گه یشتبا بالنده یه ک کشه ی لی ده کرد جا نه گهر به لای راستدا بچوبا سه فهر و گه شته که ی پیروز بو، نه گهر به لای چه پیشیدا بچوبا خراپه ی ده هاته ری... دیاره نه مهش هه موی گومراییه.

۱۵- جادو:

شتیکی دیکه له وهی شهیتانه کان ناده میزادی پی گومرا ده کهن؛ جادوه، نه وان فیژی نهو زانسته ی ده کهن که زیانی هه یه و سودی نیه، به هو ی نهو

نسته پیاو و ژنه که ی لیک جودا ده که نه وه، جیا کردنه وهی هاوسه رانیس
 ه لای شهیتان گوره ترین کاره سه ربازه کانی پیی ههستن.

خودای بهرز ده فهرموی: ﴿ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ
 سِحْرَ يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ
 أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَعْلَمُونَ مِنْهُمَا مَا يَفْتَرُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا
 مِنْ بَصِيرَةٍ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَعْلَمُونَ مَا يَنْصُرُهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ
 مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ: سليمان جادوی
 نه کردو کافر نه بو، به لأم شهیتانه کان کافر بون و خه لکیان فیری جادو گهری
 ده کرد، له وهی بو دو فریشته که ی بابل، هاروت و ماروت دابه زیبو، وه هیچ
 که سیان فیر نه ده کرد تا پییان ده گوت: ئیمه هو ی نه زمون و تاقیکردنه وهین،
 جا وشیاربه کافر نه بی، به لأم نه وان شتی وا له و دو فریشته یه فیر ده بون که
 به و جادوه ژن و میردیک جیا بکه نه وه، وه نه وانه بی فهرمانی خودا ناتوان هیچ
 زیانیک به کهس بگه نه نن، نه وانه شتیک فیر ده بون که زیانی بو یان هه بو
 سو دیک ی پی نه ده گه یاندن، به راستی ده یان زانی هه رکهس کپریاری نه م جو ره
 کالایه بی، له روژی به ری دا سو دیک ی پی ناگا، چند نا حه زو نا په سه نده، نه وه ی
 که خو یان پی ده فروشی، نه گه ر بیان زانییا ﴿ (سورة البقرة/ ۱۰۲).

نایا جادو راسته قانی تی دایه:

زانایان له م بابه ته جیا ران، هه یانه ده ئین: هه ر خه یاله و هیچ حه قیقه تی کی
 نیه، ﴿ فَإِذَا جَبَّالَهُمْ وَعَصِيَّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْمَعُ: جا په تک و

داردهسته کانیان له بهر جادوه که یان وایان پیشان دهدا که دهجمین و دهپون =
(سورة ضه/ ٦٦).

ههشیانه دهلین: به پیی نایه ته که ی سورته ی (البقرة) راسته قینه ی تیدایه.
راسته که ش ئه وه یه جادو دو جوړه: جوړیکیان جادویکه پشت به فیل و
ته له که ی زانستی و دستسوکی و خیرا جولانه وه ده به ستی، جوړه که ی دیکه ش
راسته قینه ی تیدایه و پیاو ژنی پی لیک جیا ده کریته وه و خه لکی پی نازار
دهدری..

جادوکردنی جولەکان له پینغه مبهەر ﷺ :

له عائیشه وه (رضي الله عنها) گوتی: (جوله که یه که له زوره یقزاده کان، که ناوی
له بیدی کوړی ئه عصمه بو جادوی له پینغه مبهەر ﷺ کرد، تا کو پینغه مبهەر ﷺ وای
به خه یالدا ده هات شتیکی کردوه که پیشتر نه یکردبی، هه تا روژیک پینغه مبهەر ﷺ
چهن دین جار له خودا پاراوه، پاشان فرموی: ((يا عائشة اشعرت ان الله افانني فما
استفتيته فيه؟ جاءني رجلان، فقعدهما عند رأسي، والاخر عند رجلي، فقال الذي عند
رأسي للذي عند رجلي، او الذي عند رجلي للذي عند رأسي: هو عائيشه، هه ستت
کرد خودای گه وره دو عاکه می گیرا کردو داواکه می جی به جی کرد، دو پیاو
هاتنه لام و یه کیکیان له لای سهرم دانیشت و ئه وی دیکه له لای پییه کانم)).

ئه وی له لای سهرم دانیشتبو به ئه وی لای پییه کانمی گوت، یا ئه وی لای
پییه کانم دانیشتبو به ئه وی لای سهرمی گوت:

ئه م پیاوه چیه تی؟

گوتی: جادوی لیکراوه.

گوتی: کی جادوی لیکردوه؟

گوتی: له بیدی کوپی ئەعصەم.

گوتی: له چی؟

گوتی: لهو تالەموانەى له کاتى داھینانى پرچ ھەندەوهرین لەگەڵ پەلکی دەنکە خورمای نیر.

گوتی: جا ئەو ھە کویە؟

گوتی: له بیرى ذیى ئەروان.

جا عائیشە دەئى: پیغەمبەر ﷺ بەخۆى و خەلکانیک له ھاوہ لانی، چونە سەر بیرەکەو پاشان فەرموی: ((یا عائشە، والله لکان ماؤھا نقاعة الحناء ولکان نخلها رؤوس الشیاطین: ھۆ عائیشە سویند بە خوا ئاوەکەى دەتگوت ئاوی خەنەیه و دارخورماکانیشی وەکو سەرکی شەیتانان بو)).

گوتم: جا بۆ نایسوتینى، ئەى پیغەمبەرى خوا؟

فەرموی: ((لا، أما انا فقد عافاني الله، وكرهت أن اثير على الناس شراً فأمرت بما فدفنت: نەخیر، خودا منى چا کردەو، ھەزەم نە کرد شەریک بۆ خەلکی بوروژینم، جا فەرمانم کرد لە بن خۆلیان ناو شار دیا نەو))، (رواه البخاري ومسلم)

ناشبی بگوتری جادو کردن لە پیغەمبەر ﷺ کاری بەسەر پەيام و پیغەمبەرایەتیدا ھەبو، چونکە شون و کاریگەری جادو ھەکە لە روکەشی لەشی پیروزی تییەرنەبو، نەگەیشتە دل و ھۆشی، بۆیە وەکو ھەر نەخۆشیەکی دیکە بوە کە توشی ھاتو و شەری خوداش لە لایەن خودای بەرزەو پاریزراو، خودای بەرز دەفەرموی: ﴿تَزَلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ بەراستی ئیمە قورئانمان دا بەزاندو و بەراستی پاریزەى قورئانیشین ﴿(سورة الحجر/۹)﴾.

مروۇق خالى لاوازی گەلىك زور تىدا، كە لە راستىدا نەخوشىن و شەيتانىش نەم نەخوشىيانە بەناخى مروۇقا دەباتە خواری، بەلكو دەيانكاتە دەرگا بۇ چۈنە نىو دەرون و ناخى مروۇقەو، لەو نەخوشىيانەش: لاوازی، رەشەبىنى، بىھومىدى، زلفىزى، بەخوشابون، خۇپەسەندى، شانازى، سىتەم، دەستدرىژى، سەھەندەيى، سەركىشى، پەلەكردن، ئاوەز رۇيشتن، ھەرزەيى، رژدى، چروكى، ھەتەر بون، مشت و مې، دەمەوېرى، گومان، دودلى، نەزانی، بىئاگايى، سەرسەختى، لەخۇباي بون، درۆزنى، زەبونى، نەوېرى، قرچۆكى، لاملى، ياخى بون، سنور بەزىنى، خۇشەويستنى مال و سامان، گرفتار بون بە دۇنيايى دنيا.. جا ئىسلام بانگەواز بۇ چاكسازى دەرون و قوتاربون لە نەخوشىەكانى دەكا، ئەمەش پىويستى بە توانايەك ھەيە بۇى خەرج بكرىو، ئاتاجى ئارامىكە لە ئاست تەگەرەكانى رىگا، ھەرچى شوينكەوتنى ئارەزەكان و نەفسى فەرماندەيە كارىكى ساناو سوکەو، يەكەمیان وەكو كەسىكە بەردىك ھەلگىرئو بۇ لوتكەى چيا سەرى بخاو، دوەمىش وەكو كەسىكە لە لوتكەى چياو بەردىك بۇ دامىنى غلوركاتەو، ھەر بۇيەش بەپىرەو چۈنى شەيتانى زياترەو، بانگبەرانى راستىش زور گرانبار دەبن لە بانگەوازيان بۇ خوداي بەرز.

ئىمەش ھەندىك قسەى پىشىنانت بۇ دىننەو، تا بزانى شەيتان چۈن خالەكانى لاوازی لە مروۇق دەقۇزىتەو:

موعتەمىرى كوپى سلیمان لە باوكیەو دەگىرئتەو كە گوتى: (ذكر لي أن الشيطان الوسواس ينبعث في قلب ابن آدم عند الحزن والفرح، فإذا ذكر الله خنس: بوم باس كرا كە شەيتانى تىختىخەدەر لەكاتى خۇشى و ناخۇشىدا لەدلى

ئادەمیزاد سەر ھەلەدا، جا گەر یادى خوا ھەلەدى) (تفسیر القرآن/بىن كئىر
۴۲۳/۷).

وھەبى كۆرى مونەببە دەلى: (راھیبىك لەشەیتانى پىرسى، ئەو كاتى
شەیتان خۆى پىشان دابو؛ كامە رەوشتى ئادەمیزاد زیاتر لەدرى وان یارىدەى
تۆ دەدا؟ گوتى: توندوتىژى. ئەگەر بەندە توندوتىژ بو، چۆن منداڵ تۆپ
ھەلگىرۆھرگىر دەكەن ئىمەش بەو شىوھە ئەو مەرقە ھەلگىرۆھرگىر دەكەن)
(تېلىس ابلىس/۴۲). ھەر ئىبىنى جەوزى لە ئىبىنى عومەر ھەو ھىناو ھەتەو كە نوح
پىرسىارى ئەو سىفەتەنەى لەشەیتان كەرد كە مەرقى پى بەھىلاك دەبا، شەیتان
گوتى: (جەسودى و ھەتەر بونە) ئەو شەمان لى دور نىە كە شەیتان بەسەر
یوسف و براىەكانى ھىناو چۆن دەلى براگەلى لەناست براى خۆیان رەش كەرد،
یوسفىش فەرموى: ﴿وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُمُ مِنَ الْبَدْوِ
مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَعَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي﴾ چاكەى لەگەل كەردم كاتىك لەزندان
رەگارى كەردم و ئىوھى لەو بىبابەنەو ھىنا ئىرە، پاش ئەوھى كە شەیتان
ناكۆكى لەنىوان من و براكانم سازدا.. ﴿(سورە یوسف/۱۰۰)

۱۷- ئافرەت و گىرۆدەبون بە دنیا:

پىغەمبەر ﷺ ھەوالى داوینى، كە لە پاش خۆى ھىچ فیتنەھەكى لە ئافرەت
توندترى بۆ پىاو جى نەھىشتەو، بۆیە ئافرەت فەرمانى پىدراوھ كە جگە لە رو
و ھەردو دەستى ھەمو لەشى داپۆشى، پىاوانىش فەرمانى چاوپۆشىنىان
پىدراوھ، پىغەمبەرىش ﷺ نەھى كەردوھ لەوھى ژن و پىاوى نامەحرەم تەنھا

پنكەوہ بن۔ ئەوہشى راگەياندوہ ھەر پياو ژنيك دو بەدو جودا بنەوہ شەيتان سنيھەميانە. بە نيسناديكي صەحيحيش لە سونەنى نەسائى دا ھاتوہ: ((المراة غورە فاذا حرجت استشر فها الشيطان: ئافرەت شەرمگەيە، ئەگەر چوہ دەرى شەيتان چاوى نيندەبرى و سەيرى دەکا)).

ئەمپروش ئيمە دەبين چ فيتتەيەكى مەزن بلاوبۆتەوہ، كە زۆر بەى ژنان دەچنە دەرى بەو شيوەيەى پينغەمبەر ﷺ باسى كردون كە پۆشتەى روتن. گەلنك دامەزراویش لە روزھەلات و رۇژاوا خويان تەرخان كردوہ بۆ حستتەگەرى پياو تاسكى رور لە برەوپيدانى داوينپيسى بە وينەى بينراو، چيروكى رۆنەمەسى ر بەو فيلمانەى باس لە بينابرويى دەكەن و بانگەوازى بۆ دەكەن.

ھەرچى خوشويستن و گيرۆدەبونيشە بە دنيا، سەرى ھەمو گوناھانە، ھەر خوينيک رۆدو ھەر ناموسيك براوہو، ھەر مائيك داگيركراوہ، ھەر دۆستيتيەكى پچراوہ،... ھەموى بۆ دەست خستن و لە خوگرتنى دنياو كيشەو مەملانى و ھەتەربونە لە پيناو خوشى و رابواردنە ساختەكانى.

۱۸- گۆرانى و مۇزىقا:

گۆرانى و مۇزىقا دورينگەن، شەيتان دلانى پى گەند دەكاو دەرونانى پى كاوول دەكا، ئيبىنى قەيىم دەلى: (لەو فيل و تەلەو داوانەى دوزمنى خوا، كە كەسانىكى بيبەش لە زانست و ھۆش و دين دوچارىان دەبن و، دلنى نەزان و بيناگايانى پى دەداوى دەخا؛ گوينگرتنە بۆ فيتەو چەپلەو، گۆرانى گوتن بەو ئاميرە ھەرامانەى بەرى دلان دەگرى لە قورئانى پيرۆزو، بە ياخييون و

تاوانکاری خه‌ریکی ده‌کا، جا ئه‌وه قورئانی شه‌یتانه‌و په‌رده‌یه‌کی چ‌ره له ریی خوادا، نوشته‌ی زینا‌و نی‌ربازی‌ه‌و. شه‌یتان ده‌رونه له‌کارخه‌ره‌کانی پی‌ راو‌کردوه‌و به‌ ئوین و غروری بۆی رازاندۆته‌وه‌و گومانه‌ پوچه‌کانی خۆی پی‌ گه‌یانده‌و. ئه‌ویش سروشی شه‌یتانی وه‌رگرتوه‌و. بۆ‌هه‌ندی قورئانی جی‌هیشته‌و... (اغاثة اللیثان ۲۴۲)، سه‌یرو سه‌مه‌ره‌ش ئه‌وه‌یه‌هه‌ندی‌ک خه‌ک به‌ ناوی په‌رستش به‌ گۆرانی‌و سه‌ماو خۆبادانی خه‌ریک ده‌بن‌و. واز له‌ قورئانی خودا ده‌هینن‌و، بۆ‌گۆرانی شه‌یتانی ده‌چن، جا ئیبنی‌قه‌ییم له‌ (اغاثة ۲۵۶/۱) دا کۆمه‌له‌ ناویکی بۆ‌ئهم گۆینده‌ییه‌ ژماردوه‌؛ له‌هو‌و، له‌غو‌و، نا‌ره‌واو، ساخته‌و فیته‌و، چه‌پله‌و، نوشته‌ی زینا‌و، قورئانی شه‌یتان‌و، کی‌لگه‌ی ده‌غه‌لی له‌ دلان‌و، ده‌نگه‌ ده‌به‌نگه‌که‌و، ده‌نگه‌ به‌د‌ره‌و‌شته‌که‌و، ده‌نگی شه‌یتان‌و، زورپنای شه‌یتان‌و، خافلین‌ه‌ر.

زۆر به‌پیشی‌دریژیش باسی له‌هه‌رام‌کردنی‌و ئه‌و ساخته‌و بوختانانه‌ کردوه‌که‌ تیا‌یدان، جا ئه‌گه‌ر ده‌ته‌وی‌ بگه‌رێوه‌ سه‌ری.

۱۹- سستی موسلمانان له‌هه‌ینانه‌دی ئه‌و فه‌رمانانه‌ی پینیان دراوه‌:

ئه‌گه‌ر موسلمان به‌ئیسلامه‌که‌ی پا‌به‌ند بو، شه‌یتان ناتوانی گوم‌رای بکا‌و گالته‌ی پی‌ بکا، به‌لام ئه‌گه‌ر له‌هه‌ندی‌ک مه‌سه‌له‌دا سستی‌و ته‌مه‌لی نواند، شه‌یتان ده‌رفه‌تی‌ک ده‌دۆزیته‌وه‌، خ‌وای به‌رز ده‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾. ئه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی ب‌رواتان هه‌یناوه‌، هه‌موتان ب‌رۆنه‌ نی‌و ئیسلام‌و ناشتی‌و، شوین هه‌نگاوه‌کانی شه‌یتان هه‌لمه‌گرن‌و په‌یره‌وی ریبازی مه‌که‌ن، به‌راستی ئه‌و دوژمنیکی ناشکرای ئیوه‌یه‌ ﴿(سورة البقرة/۲۰۸). چونه‌ ناو ئیسلام له‌هه‌مو مه‌سه‌له‌یه‌که‌دا،

مايهی قوتار بونه له شهیتان، بۆ نمونه ئەگەر ریزی نوێژکه‌ران رێک بو شهیتان ناتوانی بچینه نیوانیان، به‌لام که بۆشایی له‌نیوان ریزه‌کاندا بیست، شهیتانه‌کان له‌نیوان ریزه‌کاندا سه‌ما ده‌که‌ن، له‌ فهرموده‌یه‌کی پیرۆزیشدا هاتوه: ((أقیموا صفوفکم، لا تتخللکم الشیاطین کأما اولاد الحذف، قیل یا رسول الله: وما اولاد الحذف؟ قیل جرد (بأرض الیمن): ریزه‌کانتان راست که‌ن، با شهیتانه‌کان نه‌چنه نیوانتان وه‌کو به‌رخی ره‌ش)) رواه أحمد و الحاکم باسناد صحیح (صحیح الجامع ۱/۳۸۴).

له‌ فهرموده‌یه‌کی تریش ده‌فهرموی: ((أقیموا صفوفکم، و تراصوا، فوالذی نفسی بیده‌ إني لأرى الشیاطین بین صفوفکم کأما غم عفر: ریزه‌کانتان راست که‌ن و، پال ویک‌ ده‌ن، سویند به‌و زاته‌ی گیانی منی به‌ده‌سته، من شهیتانان ده‌بینم له‌ نیوان ریزه‌کانتان ده‌لیی مه‌ری تو‌زاوین)) (رواه ابو داود الضیالی باسناد صحیح) (صحیح الجامع ۱/۳۸۴).

چۆن شهيتان دهگاته ناخى مروّف

وهسوسه :

شهيتان دهتوانى بگاته بيرو دلى مروّف، به شيوازيكى وا كه ئيمه پهي پى نابەين و نايزانين، ئەو سروسشتهى كه له سەرى ئافەرىدكراوه بۆ هەندى يارمەتى دەداو هەر ئەوهيه كه ئيمه به وهسوسه ناوى دەبهين، خوداى بەرزيش ئەوهى پى راگەياندوين كه ناوى ناوه ﴿الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿(سورة الناس/ ۴-۵)﴾، ئيبنى كه ئير له تهفسيره كهى دا دهلى: (الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ) برىتیه له شهيتان كه له سەر دلى مروّف دانىشتوه، ئەگەر خافل و بيئاگا بى وهسوسه دهكاو، ئەگەر يادى خوداش بكا شهيتانه كه هەلدى.

له سهحیحى بوخارىشدا چهسپاوه كه پينغه مبهر ﴿فهرموى: ((إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ: شهيتان له مروّفدا به رارهوى خوین دادهچى)).

هەر بهو وهسوسهيه ئادهمى گومرا كردو بۆ خواردنى داره كهى فريوى دا: ﴿فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَى شَجَرَةِ الْغُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَى: شهيتان وهسوسهى خسته دلى و گوتى: هۆ ئادهم ئەو دارهت پى نيشان دەم كه مايهى جاويدانى و مولكىكى له بن نه هاتوه ﴿(سورة طه/ ۱۲۰)).

رهنگه شهيتانه كانيش خو به وينهى مروّف رانوينن و، رهنگه له گهه مروّف بناخيون و دهنگى بدن و فهردان و نههى به ويستى خويان پى بدن، ههروهكو باسى دهكهين.

بەندى چوارەم

خۇرانواندنى شەيتانان

ھىنانى گيانان

جنۆكەو پىوارزانى

جنۆكەو دەفرە فرىوہكان

خۆ رانواندنى شەيتانان

ھەندىك جار شەيتانەكان بەرپىگەى وەسوسە بۆ مرۆف نايەن، بەلكو لە وىنەى مرۆف خۆ نیشان دەدەن، يا دەنگەكە دەبىستى و رەنگەكە نابىنى، يا بە وىنەى سەيرو نامۆ شىوہ دەگۆپن.. ھەندىك جار دىنە لاي خەلكى و پىيان دەلین لە جنۇكانىن، جارىش ھەيە درۆ دەكەن و دەلین لە فرىشتانىن، واش دەبى بە پىاوانى پەنھانى خۆ ناوزەد دەكەن يا دەلین ئىمە لە جىھانى گىنانادىن..

جا بەم ھەمو شىوازە كۆمەلە خەلكىك دەدوینن و، يا راستەوخۆ قسەيان لەگەل دەكەن، يا بەھۆى كەسىكى كە بەنىوہند نىودەبرى و شەيتانەكە دەچىتە بەرى و لەسەرزارى وى قسان دەكاو، رەنگە وەلامەكانىش بە نوسىن بى..

واش دەبى لەمانە زىاتر بكا، مرۆف ھەلگىرئو بە ئاسمانىدا بىفرىنى و لە شوینىكەوہ بۆ شوینىكى تر رايگوازى و رەنگە چى بوى بوى بىنى، بەلام ئەو كارانە تەنھا بۆ كەسانىكى گومرا ئەنجام دەدەن كە كوفر بكەن بە خوداى پەروردگارى زەوى و ئاسمانان، يا گوناھ و تاوانى زل و گەورە ئەنجام بدەن، وا دەبى لە روكەش و روالەت ئەوانە خوشيان بە چاكەكار و خۇپارىز پىشان بدەن، كە چى لەراستىدا گومراترىن و بئى دىن ترىن خەلكن، زاناكانى پىشان و ئىستا زورىان لەم بابەتە باس كردوہ، كە بوارى وەدرۆخستەنەوہى تىدا نىە، چونكە گەيشتوتە پلەى تەواتور.

لهوانه باسیك هیه ئیبنی تهیمیه له حهللاجوه دهیگپرتوهو دهلی: (كابراهی کی کیمیازان بو، شهیتانه کانیس جار جار ه خزمه تیان دهکرد، جاریک هیندیک له شوینکه وتوانی لهسه کوی ئه بو قوبه یس له گه لیدا بون، داوی شیرینیان لیکرد، ئه ویش چوه جیه کی نیریک و له گه نه شیرینه کی هینا، کاره کیان ناشکرا کرد، دیتیان ئه و له گه نه شیرینه له دوکانیکی شیرنه مه نی له یه مه ن دزرواه، شهیتانی ئه و ناوچه یه بوی هینا بو).

دهلی: (شتی له م بابه ته به سه ر زوران که سی بیجگه له حهللاجیش دی که حالی شهیتانیان هیه و، نیمه ش زور له وانه ی هی سه رده می خو مان و پیشه خوشمان ده ناسین، وه کو که سیکی که ئیستا (له سه رده می ئیبنی تهیمیه) له دیمه شقه، شهیتان له کوی صالحیه وه هلی دهگرت بو گوندیکی دهوروبه ری دیمه شق، جا هر به حه وایدا دهاته تا قی ئه و ماله ی خه لکی تیدا بو، دهاته ژوری و ئه و خه لکه ش دهیانبینی، شهوانه ش دهاته ده رگه ی بچوک (که یه کیکه له شه ش ده رگه کانی دیمه شق له و زه مانی)، جا به خو ی و به هاوړپیه که ی لپی ده پهرینه وه.

یه کیکی دیکه شیان له قه لاتی شو به ک بو که ده که ویته دهوروبه ری شام له گوندیکی که پیی ده لین (ئه لشا هیره)، ئه ویش به حه وایدا ده فری تا ترۆپکی چیاو، خه لکیش هه مو ده یاندیت، شهیتان هلی دهگرت و ریگه شی ده بیری.

ئهوانه زۆریه یان شیخی به دکارین، یه کیکیان ناوی (ئه لبه وشسی ئه بی موجب) بو، له تاریکه شه ویدا (خرگاه) یان بو ده چه قاند، وه کو نیریک بونه وه نانیان بو ده کرد نه ناوی خودایان ده هینا و نه که سیشیان له لا ده بو یادی خودا بکا، نه کتیبیک ناوی خودای تیدا هاتبی، ئه و جا ئه و به وشیه بو ئاسمانی

له میچ فرمه نگیکی به رده ست مانای ئه م وشه یه م چنگ نه که وت

بەرز دەبۆۋە، خەلكىش دەيانىبىنى، دەيانىبىست كە شەيتانى دەدواندو شەيتانىش ئەۋى دەدواند، جا ھەر كەسكى پىكەنىبا يا لە نانەكەى بدزىبا، دەفەكە لىي دەدا، كەسش نەيدەدیت كى دەفەكەى بە دەستەۋىيە.

پاشان شەيتان ھەندىك پىرسىياری ۋەلام دەدانەۋەو، فەرمانى پى دەكردن چىل و ولاخى بۇ بكنە قوربانى و بەخىنكەنن و ناۋى خوداى لەسەر نەھىنن، جا ئەگەر وایان بكدبا، كارەكەى بۇ جىبەجى دەكردن.

ھەرۋەھا ئىبىنى تەيمىيە دىسان باس دەكا: (كە شىخىك بە خۇى بۇى گىپراۋەتەۋە كە لەگەل ژاندا زىناى كىردەۋە لەگەل پارچەلان نىربازى كىردەۋە، جا دەگوت: سەگىكى رەش دەھاتە لام كە دو پىنتكى سىپى لە نىۋ چاۋان ھەبو، پىي دەگوتم: فلانى كوپى فلان نەزىكى بۇ تۇ لە خۇگرتەۋە سبەنىي بۇتى دەھىنن و منىش لەبەر تۇ پىۋىستىيەكەيم بۇ جىبەجى كىردەۋە، جا سبەنىيى كابر نەزركەى بۇ دەھىنىۋ، ئەۋ شىخە بىپروايەش موكاشەفەى دەكا).

دىسان لەبارەى ھەمان شىخەۋە باس دەكا كە گوتىيەتى: (ئەگەر داوام لىكراپايە شتىكى ۋەك كەتيرە بگۆپم، ھەر دەمگوت ھەتا بىھۇش دەبوم، ھىندەم دەزانى كەتيرەكە دەھاتە ناۋ دەستم يا ناۋ دەوم بى ئەۋەى بزىنم كى دایناۋە.

دەلى: بەپىدا دەپۇشىتم و كۆلەگەيەكى رەشم لە پىشدا بو كە روناكى پىۋە بو.

دەلى: جا كاتىك ئەۋ شىخە ژىۋان بۇۋە دەستى بە نوپۇرۇ رۇژىيان كىردو خۇى لە ھەرام پاراست، سەگە رەشەكە جىي ھىشت و گۆپىنەكەش نەماۋ نەكەتيرەى بۇ دەھىناۋ نە ھىچى دىكە.

ھەرۋەھا لە بارەى شىخىكى دىكە بۇمان دەگىپتەۋە كە ھەندىك شەيتان ھەبو دەيناردن تاكو خەلكانىك توشى فى بكن، جا خانەۋادەى ئەۋ فىدارە

دهاتنه لای شیخه که و داویان لی ده کرد چایکاته وه، ئه ویش دهینارده لای شوینکه و تهکانی تا له فیداره که جودا ببنه وه، جا خه لکه که بو ئه م مه بهسته پارو مالیکی فرهیان به شیخه که دها، جاری واش هه بو جنوکه پارو خواردنیان له خه لکی دهنزی و بویان دهینا، ته نانهت خه لکی هه ندیک هه نجریان له نیو قه رتاره یه کیدا هه بو، که شیخ داوی هه نجیری له شهیتانهکانی ده کرد، له وه هه نجیره یان بو دهینا، که خاوهن هه نجیر سهیری قه رتاره که یان ده کرد هه نجیره کان نه مابون.

له باره ی یه کیکی دیکه ش ده لی؛ که خه ریکی زانست و زانیاری بو شهیتانهکان هه لیان خه له تاندو پییان گوت: ئیمه نویرت له سه ر لا ده دهین و هه رچی بته وی بو تی دهینین، وای لیها ت شیرینی و میوه یان بو دهینا، تا کو هاته لای شیخانیکی شاره زا له سوننه ت، ئه میش توبه ی پیکردو، نرخ ی ئه و شیرینه شی دا به خاوه نیان، که هه لخه له تاوه که خواردبوی (جامع الرسائل لابن تیمه/ص ۱۹۰-۱۹۴).

هه روه ها هیندیک ریچکه ی دیکه ی شهیتانی خستوته رو که شهیتان بو فریودان دهیانگریته بهر، جا له (مجموع الفتاوی ۱۱/۳۰۰) دا ده لی: (من یه کیکی ده ناسم روه که کان پیی ده لین بوچی سو دیان هه یه، که چی ئه وه روه که که نیه، به لکو ئه و شهیتانه یه که چوته ناوی، که سانی دیکه ش ده ناسم که داروبه رد له گه لیان ده ناخپون و ده لین نوشی گیانت بی ئه ی دوستی خوا، به لام که نایه تولکورسی ده خوینی ئه مه ده رواو نامینی، هه روه ها هی دی ده ناسم بو راوی بالنده ده چی، که چی کیشکه و بالندهکانی تر دهیدوینن و ده لین: بمبه تا هه ژاره کان بمخون، دیاره ئه وه شهیتانه چوته ناویان هه روه کو ده چنه نیو مروقیش و ناخاوتنه که ش لهویه وهیه، ئی واش هه یه له مالی خو ی دانیشته وه و ده رگی گاله داوه، که چی بی ئه وه ی ده رگه بگریته وه خو ی له ده ری ده بیینی یا

به پیچهوانه، ههروهه به گویرهی دهراگاکانی شار، جنۆکهن به خیرایی دهیبهنه ژوری و دهیهینه دهی، یا تیشک و روناکی پیدا تیپهردهبی، یان هی وای دیته لا که بهخوی داوایان دهکا، دیاره ئهوش له شهیتانانهویه که خو دیننه سهر شیوهی هاوهلهکهی، جا ئهگهر چند جار بهدواییهک ئایهتولکورسی خویند ئهههه موی دهروا و نامینی.

ههروهه ئیبنی تهیمییه دهلی: (کهسانی دیکه دهناسم یهکیک لهگهلی داخیوی و پیی دهلی: من له فهرمانی خوادام، بهئینی دهداتی که نهو مههدیهیه پیغهمبر ﷺ موژدهی پی داوه، جا شتی سهراسای بو دهردهخا، وهک نهوهی ههئس و کهوتی بالندهو کلۆی ئاسمانی به دلیدا دینی، ئهگهر وای هاته دل که بالندهکه یا کلۆیهکه بهرهو لای راست یان لای چهپ دهروا، بو نهو لای دهچی کهئو دهیهوی، یا ئهگهر ههستان یا نوستن یا رویشتنی ههنديک مالاتی به دلیدا هات نهوهی بهسهر دیت کهئو دهیهویت، بی نهوهی لهروالهت هیچ جولیهک له کابراوه روی دابی، ههروهه بهرهو مهککه ههلی دهگری و دهیهینیتهوهو، کهسانیکی به وینهی جوان دینیته لا و پیی دهلی نهوانه فریشتن و بو سهردانی تو هاتون، که له دلی خویدا دهلی: نهوانه چون خویان هیناوهته سهر شیوهی لوسکان؟! جا سهری بلند دهکا دهیبنی ردینیان ههیه، ههروهه پیی دهلی: نیشانهی نهوهی که تو (مههدی)ی خالیک له جهستهت شین دهبی، جا خالهکه دهروی و دهشیبینی و شتی دیکهشی بهسهردا دیو، ههموشی له تهلهکه و فیلی شهیتانه).

ههروهه. ئیبنی تهیمییه له (٤١/١٩) دا رونی کردوتهوه (ئهو گومراو بیدعه کارانهی دنیا نهویستی و پهستشی دور له روی شهرعییان لی بهدی دهگری و، ههندي جار کهشف و کاریگهرییان ههیه، زور جار پهنا دهههه بهر شوینگی شهیتانان، که بهرههستی کراوه نویژیان لی بگری، چونکه لهوان

شویناندا شەیتانەکان دادەبەزە سەریان و لەگەڵیان دەئاخوێن لە هەندیک مەسەلەى وەك ئەوەى كە لەگەڵ كاهینەكاندا دەدوان و، هەر وەكو دەچونە نیو بتان و قسەیان لەگەڵ بێپەرستان دەکردو، لە هەندیک پێداویستی هاریکاریان دەكەن هەر وەك یاریدەى جادوگەرانیان داو، هەر وەك یاریدەدانى بۆ بێپەرست و رۆژو مانگ و هەسارەپەرستان، كە هەندیک پەرستشيان بۆ ئەمانە ئەنجام دا خوێیان پێیان گونجاو بو، وەك پاکی كردن و جلو بەرگ و بخورو جگە لەمانەش؛ جا رەنگە هەندیک لە شەیتانانیان دا بەزە سەرى كە بە رۆحانیەتى هەسارەكان ناوزەدیان دەكەن و رەنگە هەندى ئاتاجیان بۆ جیبەجى بکەن).

ئەوانەى شەیتانەكان راژەیان دەكەن، بە هوى تاوانان لیبیان نيزيك دەبنەو:

ئەوانە باسى وەلییاتی دەكەن و لەپراستیدا شەیتانەكان راژەیان دەكەن بەوان شتانه كە شەیتان حەزى لى دەكەن وەكو بېروایی و شیرك و لەشەیتانان نزیك دەبنەو، تاكو هیندیک پێداویستییان بۆ جیبەجى بکەن، ئیبنى تەیمیە لە (مجموع الفتاوى ۳۵/۱۹) دا باسى کردووە كە زۆر كەس لەوانە فەرمايشتى خودا بە پیسایى دەنوسن و، رەنگە پیتەکانى فەرمايشتى خودا هەلگیرنەو، جا یان پیتەکانى سورهتى فاتحە، یان پیتەکانى (قل هو الله احد)، یا بیجگە لەوانە. باس لەو هوش دەکا كە ئەوانە فەرمايشتى خودا بە خوین یا پیسایى دیکە دەنوسنەو، یان شتى دیکە دەلین یان دەنوسن كە شەیتان رازی دەکا.

جا كاتیک ئەو شتانهیان گوت یا نوسیان كە شەیتانەكان پێى رازین، ئەوانیش هەندیک پێداویستی بۆ جیبەجى دەكەن، وەك: نغرو بونی ناوی یا هەلگرتنى بە حەوایدا بۆ هەندیک شوینان، یان هەندیک پارەو مالى خەلكى بۆ دینن، هەر وەك شەیتانەكان لە مالى خیانەتکاران دەیدزن دەیهینن، لەگەڵ ئەوانەى كە ناوی خودایان لەسەر نەهاتووە یا شتى دیکەیان بۆ دەكەن.

پياوانى پياوار:

راقهكارى طه حاوى دهلى: (جوړيك له شهيتانان هه خه لك به پياوانى په نهان ناويان ده نين و، خه لكانيك هه ده ياندوينن و نه وانه شتى سه راسايان لى رو ددها، جا ده لين له دوستانى خودان، هه نديكيش له وانه هاريكاري موشريكان ده كه ن دژى موسلمانان و، دهلى پيغه مبه ر ﷺ فه رمانى پيداوه له گه ل موشريكان دژى موسلمانان بجه نكي، چونكه موسلمان ياخى و گونا هبار بون).

له دواى نه وه ش راقه كارى طه حاوى دهلى: (له راستيدا نه وانه براگه لى موشريكانن، باسى نه وه شى كردوه كه خه لكى زانا له باره ي پياوانى پياواره وه سى كومه لن:

۱) كومه ليك بونى پياوانى پياوار وه درو ده خه نه وه، به لام خه لكى به چاو ديويانن، له كه سانيكيش سه لماوه كه ديويانن، يا له كه سانيكى متمانه داره وه بيستويانه كه ديويانه جا نه وانه نه گه ر بيانبينن و له هه بونيان دنيا بن، مليان بو كه چ ده كه ن.

۲) كومه ليكيش هه نه ديانناسن و، بو قه در ده گه رينه وه، بيو باوه ريان وايه كه بيجه له ري پيغه مبه ران، له باطيندا رييه كى ديكه ش هيه بو خودا.

۳) كومه ليكيش هه نه يانتوانيوه دان به هيچ وه لى و دوستيكدا بنين به در له بازنه ي پيغه مبه ريتى، نه وانه ده لين: پيغه مبه ر هه ر موحه ممه ده بو هه ر دو تايفه، جا نه وانه پيغه مبه ر به مهن ده گرن به لام ناشاره زاو نه فامن له دينه كه ي.

پاشان حه قيقه تى نه وانه و شوينكه وتوى نه وانه ي رون كردو ته وه: راستى وايه كه نه وانه شوينكه وته ي شهيتانانن و پياوانى په نه انيش جنوكه ن، به لام

به پياوان ناو دهبړين، ههروه كو خدای بهرز دهفرموی: ﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالِ مَنِ
 الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾. وه زور كهس له ئادهميان پهنايان
 دهبړده بهر جنوكان كه بيانپاريزن، كه چي زياتر ماندويان دهكردن ﴿
 (سورة الجن/6).

هه چي مروقيشه هه مو دهبينرين و، نهگه ر جار جاره په رده پوش و بزربن،
 به لام به به رده وامي له چاوي خه لكي بزربانين، جا هه ر كهس به مروقيان تي
 بگا، به هه لدا چوه و فامكاله.

پاشان هوي جيارايي نه و سي كومه له ي رون كردو ته وه كه بريتيه له
 جياوازينه كردن له نيوان دوستاني شهيتان و دوستاني خدواو، له نيوان نه وه ي
 كه دهبى كرده و گوته و باري خه لكي به قورئان و سوننه ت هه لسه نكي نري، جا
 نه وي ده گه ليان ريك كه وت كار يكي چا كه و، نه وه ي پيچه وانه شيان بو كار يكي
 خراپه، مروقيش هه چي كردو چي نيشان دا، نايته پروادار و دوستي خدوا،
 نه گه چي به حه وايدا بفرې و له سهر ئاوي بروا، هه تاكو پابه ندي قورئان و
 سوننه ت دهبى. (شرح العقيدة الطحاوية ٥٧١-٥٧٢).

جا پيوسته به نده نه و ته رازوه ي له لا بي كه دوستاني خواو دوستاني
 شهيتان و چاكان و خراپاني پي هه لسه نكي نري و ليكديان جوايه ز بكاته وه، دهنه
 به هه لدا ده چي و گومرا دهبى و، دوژمناني خدوا به دوستي تي ده گاه، نه و
 ته رازوه ش قورئاني پيروزو سوننه تي پيغه مبه ره ﷺ، جا نه گه ر به نده پيانه وه
 پابه ند بو باشه، نه گينا نه و كه سه له سهر هيچ شتيك نيه، ته نانه ت نه گه ر
 بيبينين مردوان زندي كاته وه و، كانزاي بي به ها بكاته كانزاي ده گمه ن و
 گرانبه ها. ئيبنى ته يميه ﷺ له (جامع الرسائل ص ١٩٧) دا ده لي: نه وه ي حاله
 خوداييه كاني جودا نه كردنه وه له حاله ده رونه كان، حه ق و ناحه قى لي تي كه ل

دهبى. هر كه سيكيش خواى گهروه دلى به حه قيقه تى ئيمان و شوينكه وتنى
قورئان روناك نه كرده وه، نه وا رىي حه قخوازو ناحه قخوازانى لى ون دهبى و
كاروبارى لى تىكهل دهن، ههروهك حالى موسهيله مهى يه مامه و دروزنه كانى دى
كه بانگه شهى پيغه مبهرايه تيان ده كرد له خه لكى تىكهل بو.

ههروه ها ئيبنى ته يميه كتيبىكى مه زنى داناوه كه نه گهر تيدا شاره زا بوى
ههست به جياوازي گهروهى نيوان دوستانى خوداو دوستانى شهيتان ده كرى،
به شيويهك پاش ههنگى چي ديكه كاروبارى دوستانى شهيتانت لى تىكهل و
ون نابى، ناويشى له كتيبكه كهى ناوه (الفرقان بين اولياء الرحمن و اولياء
الشیطان).

حوكمى به كارهيئانى جنوكان:

نه وهى ناشكرايه خودا وه لامى سليمانى داوته وهو مونكيكى داوه تى له
پاشه وى بو كه س نه بوه، جا نه گهر جنوكه يهك گوپرايه لى يه كيك له مروقانى
كرد، نه وه به شيويهى خستنه ژيربارو رامكردنى نيه، به لكو به ره زامه ندى
جنوكه كه يه، به لام نايا دروسته؟ ئيبنى ته يميه له (مجموع الفتاوى ۱۱/۳۰۷) دا
ده لى:

جنوكه چهند بارىكيان له گهل خه لكيدا هه يه:

هر مروقيك فرمان به جنوكان بدا فرمانه كانى خوداو پيغه مبهره كهى له
به ته نيا په رستنى خوداو گوپرايه لى پيغه مبهره كهى و، ههروه ها نه م فرمانانه به
مروقيش بدات، نه و كه سه له چاكترين دوسته كانى خودا يه و به م كارهى ده بيته
جينشين و نوينه رى پيغه مبه ر ﷺ.

هر كه سيكى جنوكه ش له و كارانه به كاربينى كه بوى مباحه، وه كو نه و

كەسە وایە لە كاری موباحدا مروّف بەكاربێنی، وەك ئەوەی فەرمانیان پێ بكا بەو شتانەى لە سەریانە و بەرھەنستییان ئی بكا لەوشتانەى كە پێیان حەرامەو، بەكاریان دینی لەوشتانەى بۆی موباحە، بۆیە لە پلەو پایەى ئەو پاشایانە دەبێ كە لەم جوړە كارانە دەكەن، جا ئەگەر ئەوەش لە دۆستانى خودا بو دەبێ لە تێكپرای دۆستانى خودا بێ، وەك پەيامبەرى پاشا، لەگەل بەندەى رەوانە كراوە، وەكو: سلیمان و یوسف لەگەل ئیبراھیم و موسا و عیسا و موحمەد (علیھم الصلاة والسلام).

ھەر كەسێك جنۆكە بەكار بێنی لەو كارانەى كە خودا و پێغەمبەرەكەى نەھیان ئی كردووە، جا لە شێرك بێ یا لە كوشتنى كەسێك بە ناحەق، یا لە دژایەتیەكى بێكوشتن وەكو نەخۆش خستن و زانست بێربردنەو و جوړى دیکەى ستەم، یا بۆ داوین پیسی وەكو ھینانى یەكێك كە داواى داوینپیسی لیبكا، ئەو كۆمەكخوازی ئی كردووە بۆ خراپەكارى و دۆژمنایەتى، پاشانیش ئەگەر بۆ كوفر كۆمەكخوازیان لیبكا، كافر دەبێ، بۆ گوناھان كۆمەكیان ئی بخوازی یاخى و گوناھكار دەبێ؛ جا یا لە دین دەردەچى یا توشى تاوانبارى دى.

بەلام ئەگەر زانستیكى شەرى تەواوى نەبو، كۆمەكخوازیشى لێكردن بۆ ھەندىك شتى كە بەكەرەمتیان تى دەگا، وەكو ئەوەى بۆ حەج كردنى یارمەتى بدەن، یان لەكاتى گویندەى بیدەدا بیفرینن، یا خود بەرەو عەرەفات ھەلى بگرن و، ئەو حەجە شەرىیە نەكا كە خودا و پێغەمبەر ﷺ فەرمانیان پێ داوە، یا لە شارێكەو بۆ شارێكى دیکە ھەلى بگرن، ئەو لە خۆبایى بوو و فیلان ئی كردووە.

هینانی گیانان

لهم سهردهمهی ئیمهدا باسی هینان و نامادهکردنی گیانان بۆته بنیشتیه
خۆشکهی سهرزاران، کهسانیکی زۆریش لهوانهی خهک بهزاناو هۆشمهندیان
تی دهگهن باوهریان پی هیناوه.

ئهو گیان هینانهی باسیش دهکری، یهك جوړو ریگهی نیه، هی وای تیدایه
درۆی راشکاون و فروسمانی دهرونی و جیاوازی تیدا بهکار دی، لهگهله هندیك
فیلی زانستی، هی واشی تیدان بهکارهینانی جنۆکهو شهیتانهکانه.

مامۆستای دکتۆر موحه ممد موحه ممد حوسین له کتیبی (الروحیه
الحديثه) دا، گه لیک ته له که بازی و ساخته کاری ئهوانه ی ناشکرا کردوه، ئهوانه
تاقیکردنه وهکانی خویان ته نیا له ژیر تیشکیکی کزی سور ئه نجام دهدهن،
دیاردهکانی بهرجهسته کردن و دهنگی راسته و خۆو گواستنه وهی ته نهکان و
جولاندنیان له تاریکاییه کی نوته کدا روده دهه، بۆیه چاودیر ناتوانی بزانی
شوینی دانیشته وهکان له کوئییه و سه رچاوهی دهنگهکان له کاملایه. ههروهها
ناتوانی به شوینه که ناشنابی و نازانی دیوارهکان یا ده رگهکان یان په نجه رهکان
چۆن.

ههروهها دکتۆر موحه ممد له بارهی (حه شارگه) دواوه که ژوریکی لاره کی
دابراوه له ناماده بوان یا به شیکی ئه و ژوره یه که لیی دانیشتون، به لام به
په رده یه کی چر جودا کراوه ته وه، جا ئه و که لیینه جیاکراوه یه بۆ هندی
ناماده کراوه تا ئه و پیناوهی لی دانیشی که دیارده هه لبه سترارهکانی

به رجه سته کردنی له سهردهستان رودهدا، جا لهو شوینهی که بیجگه له تاریکی به پردهش داپوشراوه گیانه به رجه سته بوه کان دینه ده ری و، پاش که میکیش هر بو نهوی ده گه پینه وه، ناماده بوانیش بو یان نیه و ریگه یان پی نادری ده ست له خیه وه کان بدن.

جا دکتور وا ده بینی که گیانه کان لهو که شه تاریکه دا کالایه کی زانستی یان له بهر نابری تا کو بیکه نه بهر بالای فیل و ته له که کان یان، ساخته کاری و هه لئه تاندنی خه لکی به فیل و ته له کان له زوه وه ناسراوه و مرو ف وشه ی تانه کان به نده کانی خودای پی گومرا ده کن، له نیوخه لکیدا داوای بهرچاوی و ری ز ده کن، ههروه کو داوای پارهش ده کن.

ئیبنی ته میه له (مجموع الفتاوی ۱۱/۴۵۸) دا، باسی تیپیکی سهردهمی خو ی ده کا که به (البطنحیه) ناو ده بران، نه وانه بانگه شه ی نه وه یان ده کرد که زانستی په نهان و که شفیان پییه، ههروه که ده یانگوت که به خو یان پیوانی په نهان ده بینن و به خه لکیشی پیشان ده دن، پاشان هه ندیک له فرت و فیلیان ناشکرا بو، چونکه هه ندیک ژنیان بو هینده مالان ره وان ده کرد، تا کو هه والی حالی نادیا ری نه و مالیه یان بو بینن، نه و جا نه وانه یان بو خاوه ن ماله که ناشکرا ده کردو ده یانگوت؛ نه مه لهو کارانه یه که به ته نی نه وان بو یان هه یه سه ری پیدا بگرن.

به ئینیان به پیاو یک دا که به ته های مولکیان کرد بو پیوانی پیواری پی پیشان بدن، جا داری در یژیان دروست کرد، خه لکیکیان دانا له سه ری بر وا وه کو نه وه ی به گو ی شوشه گه مه ی بکا، وایان کرد به سه ر کیوی (المزة) دا بر وا، نه و هه لئه تا وهش له دورا ده دیدیت خه لکانیک له ده وری کیوه که ده سو پینه وه و پییه کانیشیان له زه وی به رزن، جا پاره و مالیکی زوریان لی ستاندو، له دوایش مه سه له که ی بو ناشکرا بو.

ساخته‌یان له‌گه‌ل یه‌کیکی دیکه‌ش کرد که ناوی (قه‌فج‌ق) بو، پیاویکیان ناردبوه ناو‌گۆره‌کی و قسه‌ی ده‌کرد، وایان تی‌گه‌یاند که مردو قسان ده‌کن، جا هینایانه گۆرستانه‌کانی (باب الصغیر) بۆلای پیاوه‌که‌و نزیکیان نه‌خسته‌وه، به‌لکو هر له‌دورپا تا‌کو به‌ره‌که‌ته‌که‌ی به‌سه‌ردا برژی! وه‌گوتیان نه‌وه داوای کۆمه‌له‌ پاره‌یه‌کی کردوه، قه‌فج‌ق گوتی: شیخ که‌شفی په‌نهانی هه‌یه‌و ده‌زانی گه‌نجینه‌کانی من هینده‌یان تیدا نیه، جا قه‌فج‌ق نزیک بۆوه‌و موه‌که‌ی راکیشاو نه‌و پیسته بزنه هه‌لقه‌نا که له پیستی کابریان چه‌سپ کردبو.

هه‌روه‌ها دکتۆر موحه‌ممه‌د موحه‌ممه‌د حوسین ده‌لی: پیناو که‌سیکه‌که گیانیان ده‌لین ناماده‌یه‌کی ریختی تیدا‌یه ده‌یره‌خسینی تا ببیته نامرانی له‌ویرا پیوه‌ندی بکری، زۆره‌ی کات نه‌و پیناوه‌ فی‌ل ته‌له‌که‌بازیکی گه‌روه‌و ساخته‌چیه‌کی نه‌قولا ده‌بی، نه‌وه‌شی ناشکرا کردوه که چون زۆر له‌و پیناوانه نه‌ ناکاریان هه‌یه نه‌ ناین، به‌لکو گیانیه‌کان هیچ له‌و شتانه بۆ پیناو به‌مه‌رج ناگرن، کاره‌ساتیکیشی باس کردوه راسته‌وخۆ به‌سه‌ر خویدا هاتوه، پاش لی‌کۆلینه‌وه‌ی بابه‌ته‌که‌ش لای رون بۆته‌وه که پیناوه‌که ساخته‌چی و ته‌له‌که‌بازو درۆزن بوه.

هه‌روه‌ک نه‌وه‌ی رون کردۆته‌وه که هه‌ندی‌ک له‌ ناماده‌بوان له‌گه‌ل گیانه‌ینه‌کان ری‌ک که‌وتون و چون وه‌ ناگاده‌بن له‌ هه‌لبژاردنی نه‌وان که‌سانی ری‌گه‌یان پی‌ده‌دری له‌م جو‌ره‌ کۆرانه ناماده‌بن و چون بیانو پاساو بۆ که‌وتنه‌که‌یان، دیننه‌وه، کاتی‌ک که‌سانیکی زیره‌ک و هۆشمه‌ند له‌ نیو ناماده‌ بواندا بن.

به‌کاره‌ینانی جنۆکه‌و شه‌یتانان:

هه‌روه‌ها دکتۆر موحه‌ممه‌د موحه‌ممه‌د حوسین به‌ دریزی له‌ باره‌ی ری‌گه‌ی یه‌که‌م دواوه، که گیانیه‌کان وا هه‌لده‌به‌ستن که گیانه‌کانی پی‌ ده‌ینن که

رینگه‌ی ساخته‌کاری و درو به‌کاره‌ی نانی ئاوازی کاریگه‌ری دهرونی و فرت و فیلی زانستیه.

هر تهنه ئامازیه‌کیشی بو رینگه‌ی دوهم کرده، که بریتیه له به‌کاره‌ی نانی جنوکه و شه‌یتانان، منیش وای بو ده‌چم زورینه‌ی بانگه‌شه‌کانی هینانی گیانان لهم جوژه‌یه.

هینانی گیانان بانگه‌شه‌یه‌کی کونه:

بهم شیوه‌یه دهرانین ئەم بانگه‌شه‌یه نوێ نیه، به‌لکو کونه‌و یه‌کجار کونیشه، پیشتر باسی نه‌وه‌شمان کرد چون هندیك خه‌لك په‌یوه‌ندیان به جنوکان ده‌کرد، به‌لکو کتیبه‌ متمانه‌داره‌کان باسی ئه‌وان که سانه‌مان بو ده‌که‌ن که ده‌لین گیانی مردوان پاش مردنێ بو ژیان ده‌گه‌ریته‌وه، ئیبینی ته‌یمیه له (جامع الرسائل ۱۹۴-۱۹۵) ده‌لی: (خاوه‌ن حاله‌شه‌یتانیه‌کان له بیرواو موشریکان و جادوگه‌ران و هاوه‌شیوه‌ی نه‌وان، هی وایان تیدایه نه‌گه‌ر یه‌کیکیان ئی بمری، بیرو باوه‌ریان وایه له پاش مردنێ دیته لایان و له‌گه‌لیان ده‌ئاخووی و قه‌رده‌کانی خوێ ده‌داته‌وه، راسپارده‌کانی لای بو خاوه‌نه‌کانی ده‌گه‌رته‌وه و وه‌سیه‌تیشیان بو ده‌کا، به‌هه‌مان نه‌و شیوه‌یه‌ی زیندیتی دیته لایان، جا نه‌وه شه‌یتانه له‌وینیه‌ی وی خوێ رانواندوه، نه‌وانیش وا گومان ده‌به‌ن که خویه‌تی).

ئه‌زمونی هاوچه‌رخیک:

ئه‌م ئه‌زمونه به‌سه‌ر نه‌حمه‌د عیززه‌دینی به‌یانونی نوسه‌ردا هاتوه، له‌کتیبی بروا به‌فریشتان باسی کرده‌وه، منیش به‌چاکم زانی به‌ده‌قی خوێ رایگویی‌زم، له‌م بابته‌ ده‌لی:

ئه‌و باسه هه‌لبه‌ستراوه‌ی هینان و ناماده‌کردنی گیانان ده‌میک بو له‌ روژاواو

رۆژەلات بیری خەلکی خەریک کرد بو، جا بەزمانی جیاجیا زۆر وتاری لە بارە نوسران و لە گوڤارە عەرەبی و بیانیەکان بلۆکرانەو، ھەرۆھا گەلیک کتیبی لەبارە نوسراون و، توژەران لییان کۆلیەو، ئەزموندان ئەزموندان، لە پاشاندا ھۆشمەندەکان گەیشتنە ئەوێ کە تەنیا درۆ بوختانەو، بانگەشەییە بۆ کوفرو توغیان.

ئەوگیان ھینانەیی ھەلی دەبەستن درۆ دەلەسەو خەلەتاندنە، ئەوانەیی پیشیان دەلین گیان ھەر شەیتانەکانن گەمە بە مروف دەکن و ھەلیاندەخەلەتین.

لە توانای کەسیشدا نیە، گیانی یەکیکی بانگ بکاو بیھینی، چونکە کە گیانەکان لە جەستە دادەبرین، دەچنە جیھانی بەرزەخ.

ئەو جا یا لە نیعمەت و خوشیدا دەبن، یا سزاو ئازاردان، زۆر لەوھش خەریکترە بە حالی خۆیەو کە گیان ھینەکان باسی دەکن.

منیش بۆ ئەم مەسەلەییە بانگ کرام، لەلایەن ئەو گیانانەو، بە خۆم زۆر بەدریزی تاقیم کردەو ئەزموندانم و، بۆم دەرکەوت درۆ خەلەتاندنە، ھەندیک شەیتان قەشمەری و گالتەیی پی دەکن و ئەنجامی دەدن، مەبەستیشیان ھەر گومراکردن و خەلەتاندنی خەلکیەو دەیانەوی دۆستایەتی ھەندیکیان بۆ خۆ پراکیشن.

سەرەتای ئەزمونەکە :

پیش زیتەر لە دەسالان پیاویکم دەناسی وای ھەلبەستابو کە جنۆکان بۆ کاروباری چاک لەراژەیی مروف بەکار دینی، بەھۆی پیناویکی مروف.

دەشیگوت بە ھۆی خۆیندەو زیکری دور و دریز بەمەگەیشتو کە

کاتیکی زۆری تیدا بهسەر بردوهو، ههندیك كهسى شارهزا لهو (زانسته) فیریان کردوهو پێیان نیشان داوه!

رۆژیک پیناوهکه هاته لام نهوهم پێ رابگهیهنی فلانه پیاو فلانه ژن له جنۆکان بو قسهیهکی گرنگ منیان دهوی ودهسکهوتیکی مهزنی بو من تیدایه، منیش له کاتی دیاریکراودا پشت بهخوا زۆر به شادیهوه چوم بهلکو لهم نهزمونهدا شتیکی نوی فیریم.

خه له تاندنه که چون دهستی پێ کرد؟

یه کهم شیوازی خه له تاندن که له گه له من به کارهات، نهوه بو که چۆنیهتی گیان هینانه که، داوای لیخۆشبون و (لا اله الا الله) گوتن و یاداوهری بو، نه مهش له سه ره تادا وای له مرووف ده کرد و ابرانی ده گه ل گیانه بهرزو راستگۆو بی گه رده کاند دهوی.

له مالی پیناوه که چومه ژوریو، به ته نی جییان هیشتین، نهو له سه ر نوین دانیشته، به ئامازهی وی دهستم به (استغفر الله) و (لا اله الا الله) گوتنی کرد، هه تا بوژا، نه و جا من هه ستام و له سه ر نوینه که درێژم کردو، چۆنی فیرکردبوم دامپۆشی، جا دهنگیکی هیدی هاته گویم و خاوه نه که ی سلّوی ئی کردم و زۆر به گهرمی به خیرهاتنی کردم و خوشحالی خوی به من ده ربهریو، خوی پی ناساندم، که ئافه ریدی که، گوايه نه له فریشتانهو، نه له جنۆکانه، به لکو ئافه ریدیکی دیکه یه له جوړیکی تر، به فه رمایشتی خوی گه وره: (کن) ببه، هاتۆته بون.

جا وای هه لده به ستا گوايه جنۆکه له فه رمانی وی ده رناچن و، بو فه رمان وه رگرتن له نیوان نهو و خودای به رزدا ته نها چوار پیناوه هه ن، که پینجه مییان جیبریه، نه و جا دهستی کرد به پیا هه لدانم و، ده یگوت: هه مو په یوه ندیه کی

خویان له گهڼل مروّف ده پچړنن و ته نیا به دیداری من وازدینن، به قسه ی نه وان
گوايه من له و سهرده مه دا خاوه نی تایبه تمه ندیتیم و شوین چاوه دیری خودای
به رزم، هر خودای به رزیش بو هندی منی ه لبراردوه.

جا به لینی زور به پیزی پیدام، که شتی زور سه یرو سه مه ری تیدا بو.

منیش خوم دابه دست نه و نه زمونه نوییه و بانگه شه خه له تینه و پشتم
به خودای به رزو به ده سه لات به ست، هر له خودا ده پارامه وه له خلیسکان
بمپاریزی و، بو ره وای رون رینوینیم بکاو، به روناکی زانست ریگه ی راستیم بو
رؤشن بکاته وه و، سوپاس وستایشیش هر بو خودای به رز.

جا که یه که م دیدار کوتای هات و، بو دیداریکی دیکه بانگیژی کردم، له
ژوانیکی تردا، پاشان هر به خوی فیتری خویندنیکی کردم بو به ناگاهینانه وه ی
پیناوه که.

هر و اش رویداو، پیناوه که دانیشت و، چاوی هه لپشافت، وه کو یه کی که له
خه ویکی قول و هگا هاتبی و نه زانی چ رویداوه.

دوباره له ژوانی دیاریکراو گه پارامه وه و، دیدار دوا ی دیدارمان هه بو بو
ماوه یه کی دریژ، له هر چاوپیکه و تنیک، زیتر به لینی باشی پی ده دام و، نه و
داهاتوه جوانه ی بو وه سف ده کردم که چاوه ریم ده کا، له گه ل نه و سوده مه زنه ی
که نوممت له سهر دهستی من ده یبینی.

په ره سه ندنی بابه ته که :

مه سه له که گوړاو په ره ی ستاند چو، له هر دیداریکدا چه ندین گیان ده هاتنه
سهر دانم، جا هه ندیک زیگری پینشین هه بوايه یان نا، جار هه بو له گه ل
پیناوه که ی له سهر ناخواردن بوین، یا خه ریکی چا خواردنه وه بوین، وه کو

هه مو جارى دهبورژاو، سهري به لاي پيشه وهدا لار دهبزوه و چه ناگه ي له سينگي ده چه قى، جائه و ميوانه كه خوى به فريشته يان جنوكه يا هاوه لئيكى پينغه مبه رﷺ يا يه كيك له نه ولياكان داده نا، به شيويه كه له گه لم دهناخوت كه موركى ريزو قه درو و پيروزمهندي سهردانه كه ي منى پيوه ديار بو، جا موژده ي داهاتو و دواپوژى پيروزو دره وشاوه ي پى دهم و ده پويشت، بيچگه لهوى و بيچگه لهوى ده هاتن..

ميوانه كان كيئن؟

وهكو بو يان هه لده به ستام، چه ند يه كيك له فريشتان و، چه ند يه كيكي جنوكان سهردان يان كردم، له گه ل نه بوهوره يره ﷺ له هاوه لان و كو مه لئيك له پياوچاكانى وهكو نه بولحه سهنى شارلى ﷺ، ههروه ها له زاناو پياوچاكانى ديكه، كه گه واهى زانست و خواناسيان بو دراوه وهكو شيخ نه حمه دى تهرمانينى، هه نديك لهو زاناو پياوچاكانه ي من خوم به ژيان دي بومن و پاشان كوچيان كردبو، باوكيشم يه كيك بو له وان رحمه تى خواى لى بى.

جا پيشتر موژده ي نه وه يان دامى كه بابم سهردانم ده كا، له كاتيكى نه وان دياريان كردبو، منيش زور به په روشه وه چاوه پروانى ژوانه كه بوم.

كه كاته كه ي هات، رايان سپاردم به دهنگ سوره تى (الواقعة) بخوينم، منيش خويندم، جا كه لى بومه وه، گوتيان: پاش ماوه يه كى كه م بابت ناماده ده بى، چى پى گوتى گوتى لى رابگره و، هيچ پرسياريكى لى مه كه!!!

سهره تاي هوشيار بونه وهم:

پاش چه ند خوله كيك نه وه ي ده يگوت گوايه باوكمه، هاته لام و سلوى ليكردم، شادمانى خوى به دیدارم ده پيرى، دلشاد بو به وه ي په يوه نديم به و كيانانه كردوه، راي سپاردم چاوم له پيناوه كه و خانه واده كه ي بى! به چاوى

سۆزۈ چاڭكەكارىيەۋە چاۋەدىرى بكم، چونكە لەم رىيەۋە نەبىٰ ھىچ دەرامەت و داھاتىكى دىكەى نىە.

ئىنجا بە درودى ئىبراھىمى كۆتايى بە قسەكانى ھىنا، منىش دەمزانى كە باوكم زۆر متوى درودناردن بو بۆ پىغەمبەر ﷺ بە تايبەتى درودى ئىبراھىمى. سەيرىش لەۋەدا بو، شىۋەزارى قسەكەرەكە تارادەيەك بە ھى باوكم دەچو. دوايى سلأوى كردو رۆيشت.

جا پرسىارم لە خۆم دەكرد بۆچى رايانسپاردم ھىچ پرسىارىكى ئى نەكەم؟ بىنگومان ماستەكە مويەكى تىدايە و كارەكە رازىكى تىدايە.

ئە و نەھىنى پەنھانەى ئەوكاتى بۆم ئاشكرا بو ئەۋە بو كە باوكم نىە، بەلكو ھاۋدەمە جنۆكەكەيەتى، كە بەدرىژايى ژيان لەگەلىدا بو، كە ھاتۆتە لام دەنگى خۆى بە ئىۋى چواندوۋە تايبەتمەندىتەكى ئەويشى ھەلگرتوۋە، رايانسپاردم كە ھىچ پرسىارىكى ئى نەكەم، چونكە ئەۋ ھاۋدەمە و جنۆكەيە ھەرچى دەربارەى بابم بزانىۋ ئەزبەرى كردبى، ھىشتا ناتوانى ھەمو ئەۋ وردەكارىانە ئەزبەر كا كە كور دەربارەى باوكى دەيزانى، جا نەۋەكو پرسىارىكى ئى بكم، ۋەلامى پى نەبىٰ ۋ مەسەلەكە ئاشكرا بى.

لە دىدارەكانى داھاتوم لەگەل كەسانى دى شىۋازيان گۆپى، ھەتاكو كاتى رۆيشتن ناۋەكانىيان پى نەدەگوتم، ئەۋجا ھەريەكە دەيگوت: من فلانم، جا سلأوى دەكردو يەكسەر دەپۆيى.

نەھىنى ئەۋ مەسەلەيەش ھەر ئەۋەيە كە باسەم كرد؛ ئەگەر يەكىكىيان خۆى پى ناساندبام، كە پىاۋيىكى زاناۋ شارەزاشە، منىش گىرفتىكى زانستىم لەگەلى بتۆزىباۋە، لەۋەلامدانەۋە دەستەوسان دەبو و كارەكە ئاشكرا دەبو.

جاریکیان یه کیك هاته لام و له بابته موباحتی دهرخستنی روی ئافرهت گفتوگوی له گهل کردم، که گوایه عورهت نیه، منیش وه لامم داوه، جا وه لامیکی دامه وه بونی زانستی پیوه نه بو، ئینجا مشتومپی نیوانمان توند بو.

پیم گوت: به چی وه لامی گوتهی نهو فقیهانه ددهیه وه که ده لئین: روی ئافرهت عورهته، له ترسی گهندی ده بی داپوشری؟

مشتومرکه مان به بی هیچ نه جامیک ته واو بو، نهو جا پیی گوتم که نهو شیخ نه حمه دی ته رمانینهو، رویشته.

منیش گومانم له وه دا نه ما که درویه، چونکه شیخی ناوبراو له گه وره فقیههکانی شافیعیانیهو، ریزدارانی شافیعیانیش ده لئین: ئافرهت هه موی عورهته، هه ر چهنده پیره ژنیکی رزاوش بی، جا نه گه ره نهو شیخی ناوبراوبایه، که له جیهانی به رزه خدایه شتی نویی بو ئاشکرا ببویه، پیی ده گوتم و به لگه کانیشی نیشان دهدام.

به لام نهو درۆ خه له تاندنهو، ویستیکه بو گومراکردن، ستایش و سوپاس بو خوای بهرز که رینویینی کردم و له سه ر راستی و رینویینی جیگیری کردم، چونکه رو دهرخستنی ئافرهتان، به تایبهتی له م سه رده مه گه نده له و له م کومه له نه خوشه دا کاریکه مرۆی خاوه ن هوش و دین په سندی ناکا.

دهرکه وتنی راستی:

جار له دوای جار و نه زمون له دوای نه زمون روی راستیه کانم زیاتر بو دهرده کهوت، تا کو دنیای بوم له وهی مه سه له که هه موی درۆ بوختانه و ته له که و توغیانه، هیچ بناغه یه کی پاریزکاری نیه و چ کوله گه یه کی دینیشی له بهر نیه، چونکه نهو پیناوهی هینده گرنگی پی دهن و، به چاک چاودیریکردنی و ریزلینان راسپییری ده کهن، باباپه کی نویژنه که رهو، فه رمانی نویژکردنیشی

پيٽاڪن، ريڏي ده تاشي پيٽي نالين به ريده وه.

هروهه مالي خه لڪي به ناهه ق ده خوا، به هوي به ليني خه له تينه رو هيچ
داهاتيكي ديڪه شي نيه لهه رييه پيسه وه نه بي.

پياويڪ هاته لام پاش نه وه بي به په يوه نديه كه مي زانيبو بهو پيناوه
گله وگازانده ي نه وه بي لهه ده كردم كه هه لي خه له تاندوهو، سي سه د ليره ي سوري
لي خواردوهو، نه ويش زور هه ژارو ئا تاجه.

جا زورم لهه پيناوه كه كرد مال ه كه ي بو بگير ته وه، نه ويش ئيشه كه ي
نه جامدا، چونكه به خوي و به شه يتانه كان له سه ر مانه وه ي په يوه نديم
له گه لياندا سور بون، سه ره پاي نه مه ش پيناوه كه و خيزانه كه شي له زور به ي
كاروبارياندا ژيانيان هه ره له سه ر درويه.

کوٽايي:

جا پاش نه وه ي مه سه له كه م ته واو لهه لا ئاشكرا بو، نه و گيانانه هه و ليان دا
ريبازي گه فوگوپم له گه لدا بگر نه بهر، به لام سوپاس بو خوي به رز نه وه هيچي
له دل نه له رزاندم.

لهه ماوه دورو دريژه شدا دو په پاي گه وره م نوسيبو وه كه زور به ي نه و
قسانه ي گرتبوه خو كه لهه ماوه يه دا له گه ليان كرد بوم، كاتي كه ته واو
ناحه كه شم لهه لا رون بو وه به شيويه كي حاشا هه لنه گر بوم ئاشكرا بو،
په يوه نديم له گه لياندا بر ي، به حوكمي خو م حوكم له سه ر دان و، نه و دو
په پاي وه شم سوتاند كه به درو ده له سان پر ببو وه.

نه و گيانانه ش كه بانگه شه ي نه وه ده كه ن گيان ي هاوه لان و نه ولياو پياو
چاكان، هه مويان شه يتانن و برواداري هو شم هه ندو زي ره ك نابي پيٽي
هه له خه له تي.

ھەمو ئەو ويىنەو شيوازانەش كە گيانھېنەكان لىي راھاتون درۆو ناھەقە. جا چ شيوازي پيىناو بى كە ئەمن باسەم كەردو ۋەكو ئەزەمون پييدا تپپەپرەم، يا شيوازي ميرو فەنجان بى، كە ھەندىك لەوانى تاقايان كەردۆتەو ھە باسيان بۆ كەردوم ۋە گەيشتوئەتە ھەمان ئەو ئەنجامەي كە مەن پيى گەيشتېوم.

سەيريش لەو ھەدايە، پاش ئەو روداو ھەندى كتيبم خويىندەو ھە كە لەو بابەتە دەدوان، ديتەم ھەر كەسيكى تيگەيشتو ۋ ژيرە گەيشتۆتە ھەمان ئەنجامەكانى مەن ۋ ھوكميان لەبارەي ئەو گيانانە ئەو ھە بو ھە كە ھاودەمي جنۆكەكانى نادەمیزادن، ھەر ھەكو سوپاس بۆ خودا، پيشتر مەن رينويىنى كەردبو.

مەنیش بەو قسانەم ئەو نامۆزگارىم گەياند كە لەسەر شانم بو، خوداش رينويىنە بۆ راستەري.

تركزەيي ئەم بانگەوازانە :

ئەو بانگەوازانەي گوايە تواناي ھيناي گيانانيان ھەيە، لەلایەن شەيتانەكانى جنۆكەو مروق، بۆ گەندكردن ۋ شيواندى دىن قوزراوئەتەو، چونكە ئەو گيانانەي دەھيترين كە لەراستيدا شەيتانەكانن قسەي ۋا دەكەن كە دىن تەفرو تونا دەكەن ۋ ھەندىك ري ۋ بىروبوچونى نوئ دىنن لەگەل رەواو راستى تەواو ناكۆك ۋ دژن، جا لە يەككە لەو كۆرپانەدا گيانەكە (شەيتان) ۋاي ھەلبەستە لەسەر زارى پيىناوئەكە كە جىبريل لەو كۆرپەدا نامادەيە، كە زانى نامادەبوان جىبريل نانسەن، گوتى: (ئەي جىبريل نانسەن كە قورئانى بۆ موھەممەد دادەبەزاندا؟! ئەو ئەم كۆبونەو ھەيە پىروژ دەكا)، ھەر ھە دكتور موھەممەد موھەممەد حوسەين، لە گوئارى (جىھانى گيان)دا، لە وتارىك بە ناوي (ناخاوتنى گيانى گەرە ھوايت ھۆك) ئەمە رادەگويزى: (پيويستە لەم بزوتنەو ھەدا يەك بگريئ، لەم دىنە نوئيەدا، دەبى خوئەويستى بالى بەسەرماندا

بکیشی، ههروهها پنیویسته توانای خوگرتن وتیکگه یشتنمان ههبی... په یامی من (لیرهدا هه ر گیانه که یه قسه دهکا واته شه یقان) نهو یه که دلی بیبه شان بدهمه وه، هاوکاری مروّف بکه م تا له دهر ونه وه خوئی له خوای بهرز قوتار کا: (راست دهلی، ئەمه په یامه که یه تی، که وا له مروّف بکا کوفر به خوا بکا) مروّف خوا وه ندیکه بهر هگه زه کانی زه وی داپوشراوه، (به م شیوه یه مروّف پر با دهکا و درۆی بۆ دهکا، تا کو گومپرای کا) جا مروّف په ی به وه نابا چی له توانادا هه یه، ههست به به شه فریشته یه خواد وه ندیه که ی خوئی دهکات، گیانایه تی له ری بازه کانی دی توانای زیاتر دهبی بۆ دامه زانندی دینیکی فراوانی نوی بۆ هه مو جیهان).

هه ر له هه مان گو قاره وه پیناسه یه کی ئەو ریکخراوه دهگوازیته وه که بۆ ئەم مه بهسته دامه زراوه: (ئەم ریکخراوه بۆ هه مو مرو قایه تی، له میانه ی ئەمه وه دانیشتوانی جیهانی گیانی، شیوازیک تازهی ژینمان بۆ رون دهکه نه وه، بیرو که یه کی دیکه مان دهنی له باره ی خودا و یستی خودا، ئەوان ناشتی و دلنارامی و ئاسوده یی دهر ون و دلمان بۆ دهینن. بهر بهستی نیوان میلله تان و تاکه کان و نیوان بیرو باوه رو دینه کان داده رو خینی، (به م شیوه یه)... ئەندامیتش له م ریکخراوه دا به چاوپوشینه له نیشتمان یا رهنگ یان دین یا راره وی رامیاری).

گیانه کان وا هه لده بهستن گوا یه په یامبه ری رهوانه کراون له لای خودا، دکتور باسی ئەوه دهکا که موحه ممه د فرید وه جدی له م گیانانه وه (واته شه یقانه کان) دهگوازیته وه که دهلین: (ئیمه له لای خودا رهوانه کراوین، ههروه کو پیغه مبه رانیش له پیش ئیمه ناردراون، به لām ئەوه نده هه یه دهستوره کانی ئیمه له هی ئەوان بالآتره، خودای ئیمه خودای ئەوانه، به لām خودا وه ندی ئیمه دیارتره له خودا وه ندی ئەوان و سیفه تی مرو قانه ی که مته و سیفه تی خویانه ی

زیتره... ناکه ویتته بهر هیچ بیروباوهرتیکی مه زه بی و، به بی بینین و رامانیش هیچ دستوریك قبول ناکات که پشت به ژیری نه بهستی.

هروه ها نه وانه وایان هه لبه ستاوه که پیغه مبه ران ته نها هیندیک پیناون که پله ی پیناویتیان به رزه، نه و په رجوانه ی له سه ردهستی نه وانیش روی داوه ته نیا برتین له دیارده ی گیانی، هروه کو نه و دیاردانه ی له ژوری گیانه یان روده دن، هروه ک و اه لده بهستن که ده توان هه مو نه وان روداوان سه رله نوی دوباره بکه نه وه له و گیانانه ی دراونه ته پال مه سیح، هه ندیک رۆژنامه ش شالوی بانگه وازی گه وریان سازکرد، که یه کیک له گیانه ینه کان له نه مریکا ده توانی هه مان په رجوه کانی مه سیح نه نجام بدا، سو ما بو کویران ده گه پینیتته وه و دوان بو لالان و شه پله لیدراو ده خاتره جو له، هینده ی ماوه بزانی نه و دکتوره هه لبه ستراوه مندالیکسی ده سالانه و ناوی (میشیل) ه، که نه خوشیک دیتته لای په نجه کانی خوی له سه ر داده نی و به هه ندیک دوعا و گوتنی ده که ویتته بۆله بۆل و، په رجوه که دیتته نارا، ده شلین نه و منداله نه و به ره گیانانه ی له بابیه وه بو به جیماوه و، هیچ پاره ش وهرناگری له پای نه و نیشانه ی ده یكات، (سهیری پاشکوی رۆژنامه ی (القبس) ی کویتی بکه ۱۷/۱۰/۱۹۷۷)، مه سه له ی میراتگری نه و منداله ش بو نه م جو ره کارانه له باوکیه وه، چیرۆکیکمان ده هینیتته وه بیر که له هیندیک ناوچه ی فه له ستین ده گپردریتته وه، ده لین پیاویک که چاکی و خو پاریزی ده رده خست، کاروباری سه مه ره ی ده کرد، له و کاتی نه ته یاره هه بو نه سه یاره، نه و جه نه و کابرایه له شه وی عه ره فاتی به ره و حه ج به پی ده که وت، رۆژه که ی ده گه ل حاجیان به سه رده بردو، نامه ی خزم و خویشی وانی پی ده گه یان دن و، وهرامنامه ی لی وهرده گرتن و له شه وه که ی دی ده گه پراوه و نه مانه شی ده گه یانده خزم و دۆستان، گه لیک خه لک باوه رپیان به پیاوچاکی و خیرمه ندی نه و پیاوه هه بو، هه ر

چهنده كه دهچوه ههجي به تهواوي ههجهكه ي بهجي نه دهگه ياند، تهنانهت كاتي پنيويست له مينادا نه ده ماوه و شهيتانيشي رهجم نه ده كرد، پاشان خودا ويستي نارهو اي نهو پياوه دهربخاو به خه لكي پيشان دا، كه له سه ره مه رگدا بو، كوپه گه وره كه ي گاز كردو پني گوت؛ سالانه له شهوي عه رفات و شتر يك دي و به ره و كيوي عه رفات هه لي ده گري، جا كه و شتره كه هات و كوپه سواري بو به ينيكي هازوت راوه ستاو ده گهل كوپه ي كه وته قسان و پني راگه ياند كه شه يتانه و باوكي نه و يش ده يپه رست و سوژده ي بو ده برد، نه ميش له پای هه ندي نه م جوړه رازانه ي پيشكه ش ده كرد، به لام كه كوپه كه سوژده ي بو نه بردو خوي به خودا لي پهنادا، له بياباندا جي هيشت و به قه ده ري خودا گه پايه وه و راسته قاني باوكه كافر هكه ي ده رخست، (ئه له بيانوني) له كتبيي (الملائكة) دا كورتر له مه نه م چيروكه ي هاوردوه.

نایا دهكري گيانه كان بهيئرينه وه؟

گوواري (سانيتفيك نه مييريكان)، پاداشيكي مالي زلي ته رخان كرد، بو هر كه سيكي بيانويهك بو راستي ديارد ه گيانيه كان بهيني، تا ئيستا ش نه م پاداشته له گوپييه و كه سيك وه ده ستي نه هيناوه، هر چهنده له نه مريكادا گيانانیه كان بلاون و ليها تويي و ده سه لاتيشيان هيه.

پاداشيكي ديكه ش چوته پال هه مان نه م پاداشه كه دينينجه ري جادوگه ري نه مريكايي بو هه مان مه به ست ته رخاني كردوه و تا ئيستا كه سيك وه ده ستي نه هيناوه.

به لام نایا هه لوئستي ئيسلام له ناست هيناني گياني كوچكردوان چيه؟

رامان له و ده قانه ي له م مه سه له يه دا هاتون وا له توژهر ده كا به دنيا ييه وه بلي نه مه مه حاله، خوداي به رز هه والي پيداوين گيان له جيهاني په نه ان دا يه و

چ ربيك نيه بو پهي پي بردني ﴿ وَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ۖ ﴾ له بابهت گيان پرسپيارت لي دهكهن، بلي: گيان شتيكه
تهنيا پهروه دگارم لني ناگايه و، ثيوه هر زانستيكي كه متان پي به خشراوه ﴿
(سورة الإسراء/ ۸۵).

هروه ها هه والي داوه كه خودا له كاتي مردندا گيانان دهكيشي ﴿ اللَّهُ يَوَفِّي
الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تُمُتْ فِي مَنَامِهَا فِيمَا نُفِيتُ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ
الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ ﴾ خودا له كاتي مهرگدا گيانانك دهستيني و نهوكه سهي له
خهوي خويدا نه مردوه، جا گيانگه ليك دهكيشي كه فرماني مهرگيان بو هاتوه،
نهواني ديكهش تا سهردهمي دياريكراو راده گري ﴿ (سورة الزمر/ ۴۲).

خوداي گوره گيانه كاني به فريشتان نه سپارده كردون، نه گهر ناشادو
بيباوه پين، نازاريان ددهن و، نهوهي چا كه كارو پاريزكاريش بي له نيعمه تي
خوداي دهاوين.

پيغه مبريش ﷺ بوي رون كردوينه وه، فريشتهي گيانكيشان چون چوني
گيانان دهكيشي و پاش ههنگي چيان لي دهكا.

كاتيك گيانه كانيش له لاي خوداوه گيرا بن، به پاريزهري به هيزو ليزان
راسپيردراون و، ناتواني به ملاو به ولادا بچي و هه لبي، چ جاي نهوهي بيته لاي
نهوانه ي گمه به هوشي به ندان دهكهن.

هينديكيش له وانه ده لين گوايه گياني يه كيك له بهنده چا كه كاني خوداي له
پيغه مبران و شهيدان هيناوه، جا چون نه مانه به هه شتي نه مري جي ديلن بو

ژوری تاریکی گیانهینان، خوی گورهش پنی راگه یاندوین که شهیدان له لای په روهردگاریان زندون ﴿وَلَا تُحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾. هه رگیز وا گومان مه بهن نه وانه ی له پنی خوادا شهید کراون، مردون، به لکو زندون و له لای په روهردگاری خویان رزق و رۆزی ده درین ﴿(سورة آل عمران/ ۱۶۹).

پینغه مبه ریش ﴿ده فهرموی: ((أن ارواح الشهداء في حواصل طيور خضر تسرح في رياض الجنة، تأكل من ثمارها وتشرب من أنهارها وتأوي إلى قناديل معلقة في سقف عرش الرحمن: گیانی شهیدان له چکدانه ی بالنده گه لیک ی سه وزدان، له میرگه کانی به هه شتیدا نازادن و چینه ده کهن، له به روبومی به هه شت ده خون و له روباره کانی ده خونوه، له چراگه لیک ی هه لواسراو به عرش ی خودای میهره بانیشدا ده حه وینه وه)). جا چۆن ته له که بازانی سه رده م وا هه لده به ستن که گیانی نه وانه دینن؟ ﴿كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا﴾ .

گومانیک و وه لاینک:

ده لاین جا چۆن پاساوی نه وه ده دهنه وه که گیانه کان شاره زای ناکارو کرده وه ی نه و کابرایه ن که گوایه له نیو جهسته ی ویدا بونه؟

ده لاین نه وه ی هه لده به ستنی که گیانه، له راستیدا شهیتانه، رهنگه نه وه شهیتانه هه مان نه وه هاوده مه بی که له گه ل مرۆف دایه.. باسی نه وه ده قانه شمان کرد که به لگهن له سه ر نه وه ی هه مو مرۆفیک شهیتانیک ی هه یه، جا نه م هاوده مه ی هه میسه له گه ل مرۆف دایه، گه لیک شتی له باره ی ناکارو نه ریت و سیفه ته کانی ده زانی و خزم و دوستان ی ده ناسنی.

که تاقی ده‌کریته‌وه، زۆر به‌ناسانی دیته‌گۆو وه‌لامان ده‌داته‌وه، نه‌که‌ر بشگوتری چۆن نه‌و وه‌رامه زانستیانه لیک ده‌دنه‌وه که هه‌ندیك جار له گیانانه‌وه گوی بستیان ده‌بن، ده‌لین: پیشتر نه‌وه‌مان رون کرده‌وه که شه‌یتانه‌کان و جنۆکه توانای زانستی وایان هه‌یه بتوانن وه‌لام بده‌نه‌وه و سود بگه‌یه‌نی.

به‌لام سویدیك که گومراکردنیکی گه‌روهی له خۆ‌ه‌شار دابی، چونکه نه‌وان به‌بریکی دیاریکراو نه‌بی سودمان پی ناگه‌یه‌نن، ته‌نها بو نه‌وه‌ی متمانه‌یان پی‌بکه‌ین و ئینجا کویان بوی ئاوا به‌ره‌و خراپه‌و گومپایی ئاراسته‌مان بکه‌ن، که له دونیاو له قیامه‌تدا توشی هه‌شبه‌سه‌ریمان بکه‌ن.

ده‌ستبه‌رداری شه‌یتانه‌کان له شوینکه‌وته‌کانیان:

نه‌وانه که (گیانانی)یان پی ده‌گوتری و وا هه‌لده‌به‌ستن گوايه گیانان ده‌هینن و چاره‌سه‌رییان پی‌ده‌که‌ن، درۆزنن، نه‌و گیانانه‌ش له شه‌یتان بترازی چی دیکه نین، واش ده‌بی شه‌یتانه‌کان واز له‌وانه بینن و روزه‌ردو شه‌رمه‌زاریان بکه‌ن، روژنامه‌ی (القبس)ی کویتی له پاشکۆکه‌یدا، له ۱۹۷۸/۶/۱۲ و تاریکی بلاو کرده‌وه، تییدا هاتبو؛ له‌م روژانه‌دا تیکرای به‌ریتانی له‌باره‌ی (پیتهر گۆدوین)ی زانای گیانانی ده‌دوی، که کۆمه‌لیک به‌هره‌ی گیانانی له سنور به‌ده‌ری هه‌بو، به‌هۆی نه‌م به‌هرانه‌وه ده‌یتوانی نه‌خۆشی گران چاره بکاو شتی ون بو بدۆزیته‌وه‌و، گیانان رام کا بو راژه‌ی مرۆف.

پیتهر گۆدوین توانایه‌کی ناوازه‌ی هه‌بو، ده‌یتوانی له‌یه‌ک کاتدا له زیتر له شوینیک بی، بو نمونه جار هه‌بو هاوړیکانی له له‌نده‌ن ده‌یان‌دیت، هیندیکی دیکه‌ش له‌هه‌مان کات له لیقه‌ریبول ده‌یان‌دیت و، که‌سانیکی دیکه‌ش له

مانشستر، کۆمەنى چوارەمىش بەدۇنيايىيەۋە دەيانگوت نەلەۋى بۇە نەلەۋى،
بەلكو لە مالى خويىدا لەگەل ژنى ومنداالەكانى دانىشتبو.

ھەندىك جارىش، جەستە ئەثرىيە جىاۋازەكانى پىكەۋە لە شوينىكدا جەم
دەبون، بۇ نمونە لەنيوان ھاورپىكانى دادەنىشت، لە ناكاۋ كەسىتتەكەى ترى
خوى لە ھەموان وەرور دەكەوت و، لەگەلىان دادەنىشت و... كەسىتى سىيەم
دەھات و، چوارەم و پىنچەمىش لە پاشەۋى، جا پىتەر گودوين دەبۇە پىنچ
كەسىتى و لەگەل نامادەبوان دادەنىشت و لەگەلىان دەئاخىۋى، يان لەنيو
خۇدا پىكەۋە قسانيان دەكرد، لەكاتىكدا كە ھەمو سەرسوپماۋ و واق
ورپماۋ... كتوپر پىتەر گودوين ھەمو شتىكى لەدەست چو، بۇە مرقۇتىكى
ئاسايى، چى دى نەيتوانى نەخوشان چاكاتەۋەو، بزىوان وەدۆزى، داھاتو
ئاشكرا كا، يان گيانان بۇ راژەى خەلكى رام كا. تراژىدىاي گودوين لە پارەۋە
دەستى پىكرد، كاتىك ھەۋلىدا ئەو بەھرانەى خودا پىيى داۋە، بىانقوزىتەۋە بۇ
دەستخستنى قازانچ و سودى مادى... ئىستاش لە رابردوہ نىزىكەكەى
دەپوانى دەلى: ئەۋى بەسەرەمن ھات، لە خەيالاندا نەبو، گيانەكان لىم تورە
بون و بەرەكەتى خويان لى ستاندمەۋە.

سەرەتاي چىرۆكەكە:

چىرۆكەكە ئەۋەيە كە پىتەر گودوين سالى پار ھەۋلى دا، چەند بىكەيەك بۇ
چارەسەرى گيانى لە درىژى و پانى بەرىتانيا بكاتەۋەو، لەھەر شارىكى
گەرەى بەرىتانيا بىكەيەك دامەزىنى، بۇيە بانگەۋازىكى لە ھىۋارەنامەى
(بۇنماوت) بلاۋكردەۋە، داۋاي مەشق پىكراۋى تۆزىنەۋە گيانىەكانى كرىبو،
بەدەۋامىكى تەۋاو يا نىو دەۋام، پرۆژەكەش داھاتىكى ھەفتانە ۴۰ ھەتا ۵۰

جونه يهې وده دست دینی:

پاش ئه وهی پیتەر گۆدوین بانگه وازه که ی بلاو کرده وه، داواکاری به سهردا رژان، له نیو ئه وانه ی به ده نگ داواکه یه وه هاتبون، نوسه ریکی ته مه ن بیست و نو سالان بو، ناوی رۆبین لاسی بو، له گه ل ژنیکی شه ست و پینچ سالان به ناوی جین بارتلیت و پیاویکی سی سالان که ناوی ئارثر جیفری بو. به لام هر که پیتەر گودوین دهستی به چاوپیکه وتنه کان کرد، گرفتی له ری پهیدا بون، رۆبین لاسی ده لی:

(سه یرم پی هات کاتیگ ناماده ی دیداره که بوم، پیتەر گۆدوین به خو ی له وی نه بو، ژنیکی په نجا سالانه چاوپیکه وتنی ده کردین و گه نجیک و ژنیکی ته مه ن گچکه ی زۆر جوان یاریده یان ده دا. پرسیاره کانمان به سهر دابه شکرا، داوا ی وه لامیان لی کردین. له نیو پرسیاره کاندانه مانه هاتبون: ئایا له ژینی خو ت قهتت گیان دیون؟ ئایا بروت به نه نجامی گیانان هه یه؟ ئایا تلیاک به کار دینی؟ ئایا پیشتەر سهردانی نه خو شخانه ی نه خو شیه کانی ده مارت کرده؟ جا ژنه په نجا سالانه که پیی گوتین که پیتەر گۆدوین بنکه یه کی گیانی له هه مو به ریتانیا داده نی و بو چاره سازی گیانی رامانده هی نی به شیوه یه ک بتوانین له و بنکانه دا کار بکه یین، پاشان خه لکمان ده نیریته لا، به مه رجیک له پای هر دانیشتیگ پینچ جونه یه یی ئیسترلینی وه رگرین و، به تیگرایی ۴۰ نه خو ش له هه فته یه کدا چاره سهر بکه یین. به مه رجیک پیتەر گۆدوین نیوه ی یه که مین پینچ هه زار جونه یه یی ئیسته رلینی بو خو ی هه لبگری و نیوه که ی دیکه ش بو ئیمه. زۆربه مان به هه ندی دلسارد بوین، دهنگی نارپه زاییش له دژ نه مه له لایه ن ئه وانه ی داواکاریان پیشکesh کردبو به رز بۆوه، زۆربه شمان پیش ته واو پرکردنه وه ی پسوله ی داواکاری ژوره که مان به جی هیشت.

نەوانە بە چاوی خویان دیتیان چی دەلین؟

لەگەڵ ئەوەشدا، هیندیکیان ئی هەلبژێردران و رییان دان لە ژوریکێ تر چاویان بە پیتەر گۆدوین بکەوی، دیداری یەكەمین کەس ۲۰ خولەکی خایاندو ئەم کاتە بەرەبەرە کورت بۆ، کە نۆرە ی دوامین کەس هات دیدارەکە ی هەر پینچ خولەکی خایاندو، لە کۆتاییدا چەند کەسیک هەلبژێردرا تاکو پیتەر گۆدوین راهینانیان بگریته ئەستۆ...

یەکیک لەوان کەسانی هەلبژێردران جین بارتلیت بو کە ئەندازاریکی خانەنشینی دیکۆر بو، مێردەکەشی کە ناوی ئارثر بارتلیت بو.. جین دەلی:

(هیچ تینەگەیشتم لەو ی پیتەر گۆدوین فیی دەکردم، هەردەم لەکاتی مەشق کردندا شلەژا بو، بەم دواییەش، وانەکانی لەسەر کاسیت تۆمار دەکردو، تیاندان دەربارە ی ناسۆکانی مروّف لە ژیاندا دەناخاوت. جاریکیان داوای لیمان کرد پەیکەریکی لە قور بۆ دروست بکەین لە مروّف بچی. خویندنی هەندیک جەلجەلوت و شتیسی فیکرکردین تا لەسەری بیخوینین، بەلام ئەو هەموی بیسود بو.. هەرەک پیتەر گۆدوین هەندیک تیبینیشی پی گوتین، کە هیچی ئی تینەگەیشتین).

هەرەها ئارثر جیفری و ئەنجیلا ژنی لەو کەسانە بون کە هەلبژێردرا بون، ئەنجیلا دەلی:

(لەسەرەتادا، هەستمان کرد کەشیکی زانستی وانەو موازەرەکانی داگرتو، بەلام گۆدوین بەردەوام شلەژا بو، بەرە بەرە کاریگەری خۆی لەدەست دەدا، تا پاش چەند رۆژیک بوە مروّفیک ناسایی وەک ئیمە، بەهرە ی هیچ

توانایه کی له راده به دهری پی نه ما، کاتیک هه ستمان به مه کرد، که چی دی نیشه سهیره کانی له پیش ئیمه نه انجام نه دا، به لکو وانه کانی له سهه کاسیت تو مارده کردن و، ئیمه ش هه ر له کاسیت گویمان ده دایی بی نه وهی بیبیین، بویه هه مومان وازمان له موحازه ره کانی هیئاو نه و خه رجیه شمان بری که پیشتر ده ماندایی و به تیکرای ده جونه یهی ئیسته رلینی بو بو هه ر وانه یه ک).

له نوسینگه که ی له باسنکسشوک له هانز، پیتهر گو دویین، نه و پیاوهی متمانه ی گیانانی له ده ست دا گو تی: (پلانه که م وا بو هیزه گیانیه کانی قوتابیانم په ره پی بده م، پاشان پروانامه یه کیان بده می نه وه بسه لمینی، تا بتوانن نیش و کاره کانیان بکه ن و، سو دمه ندبن و سو دبگه یه نن، ههروه ک منیش سو د وهرگرم، له گه ل نه وه شدا که چه ند نامه و په یامیکی گیانیم پی گه یشت، که نه و به هه رانه ی خودا پیی داوم بو قازانجی مادی نه یانقوزمه وه، به لام من گویم نه دایی، تا وای لیها ت به ره به ره تواناکه م نه ده ما، تا به ته وای بزر بو، به لام چون نه وه روی دا، من تا ئیستا نازانم).

رای ئیمه له سه ره نه م روداوه:

۱- نه وهی که نه و پیاوه هه لی ده به ستا، گوایه گیانان دینی، هیچ به لگه یه کی له سه ره نیه، به لگه ش بو نه وهی که شه یتانه کانی هیئاون، نه وه یه که فه رمانی به شوینکه وته کانی کرد په یکه ران دروست بکه ن و جه لجه توت و شتی دیار یکه رایی به سه ردا بخوینن، نه مه ش شه یقان رازی ده کاو خوداش توپه ده کا.

۲- نه گه ر بشلین نه م گیانانه شه یتانه کانن، نه و دیارده یه مان بو شیکار ده بی که پیتهر له یه ک کاتدا له چه ند شوینیکی جودا ناماده ده بو، چونکه شه یقان ده توانی شیوه ی خو ی وه کو مرو ف لی بکا.

ئەم ديار دەيەش لەرابردو روى داوھو ئىستاكەش رو دەدا ھەروەك لە شەپرى بەدردا ئىبلىس بەوینەى سوراقەى كورى مالىك ھاتە لای ھاوبەشكاران، ئىبنى تەيمىەش زۆرشت لەم بابەتە دەگىرتەو، منىش ھەندىكىانى لى دىنمەو ھاو ھاو خوينەر بزانی ئەو لە زوھو ھەبو. ئىبنى تەيمىە لە بارەى خوئى دەلى: (ھەندىك لە ھاو لائىم گوتيان كە لە ھىندىك تەنگانەى بەسەريان ھاو ھاوانيان و ھەر ھىناوم، يەككىيان لە ئەرمەنان ترسابو، ئەوى دى لە تەتەران ترسابو، ھەريەكەيان دەگوت كە ھاواری منى كردو، لە ھاوای دىتومى دوژمنەكەيم لەكۆل كردۆتەو. منىش (ئىبنى تەيمىە) پىم راگەياندن، كە ھەستم بەو نەكردو ھەو كەسىشم لەكۆل ئىو نەكردۆتەو، بەلكو ئەو شەيتان بو، كە شىركتان بەخودای بەرز كردو بو ھەريەكەتان خوئى رانواندو تا فریوتان دا).

دەلى: (جا ئەمە بەسەر زۆر شىخاندا ھاو لەگەل ھاو ئەكانيان، كە يەككىيان ھاواری شىخ دەكا، دەبىنى شىخ دى و ئاتاجىەكەى بو جىبەجى دەكا، شىخىش دەلى: من بەمەم نەزانیو، جا رون دەبیتەو كە ئەو شەيتانىك بو).

ھەروەھا دەلى: (يەككىك لە ھاو لائىم بۆى گىرامو كە ھاواری دو كەسانى كردو كە باو ھەپى پىيان ھەبو، ھەردوکیان لە ھاوای ھاو نە لای و پىيان گوتبو: دلت باش بى، ئىمە ئەوانەت لەكۆل دەكەینەو ھەو كاران دەكەين).

منىش پىم گوت: ھىچ لەو روى دا؟ گوتى: نەخىر، جا ئەو ھەش بەلگەى كە ئەوانە شەيتان بوینە، چونكە ھەرچەندە شەيتانەكان ھەوائى روداوىك یا چىرۆكىك بەمروؤف بدن، چەند ھىندە درۆشى لەگەل دەكەن، ھەروەكو جنۆكە لەگەل پىشبینەكان دەیانكرد).

۳- شەیتانەکانی پیتەر دەستبەرداری بون، وەك چۆن ئەو شەیتانانەى خۆ
دیننە سەر وینەى شەيخان واز لەو كەسانە دینن كە وادەو بەلینى پاراستن و
سەرخستنیان داوئى، هەر وەك شەیتان دەستبەردارى راهیبەكە بو لەگەل
ئەوہى بەلینى سەرخستنى پى دابو، ئەمەش ریسواکردن و سەرشۆپکردنى
كەسكە كە تا دوینى جى ریزی خەلك بو.

۵- پیتەر كە وای هەلبەست گوايه ئەو گیانانە پالپشتیكن لە خوداوه،
درۆیهو هیچ بەنگەیهكى نیه.

جنۆکه و پیوارزانی

له نیو خه لکیکی زۆر وا بلاوه که جنۆکه په نهان ده زانن و، ئه ره ئهنگی جنۆکانیش ههول ددهن ئه م بۆچونه هه له یه له نیو خه لکی بچه سپینن، خودای گه ورهش بۆ خه لکی رۆن کرده وه که ئه م بانگه شه یه درۆیه، کاتیک گیانی سلیمان پیغه مبه ری کیشاو هه ر به وه ستاوی هیشتیه وه، ئه و جنۆکانه ی که بۆ سلیمان علیه السلام رام و کهوی کردبون و له به رده ستی کاریان ده کرد، له کاره کاریان به رده وام بون و، نه یانده زانی کۆچی کرده هه تا مۆرانه ئه و گۆپاله ی خوارد که پالی وی دابو و، به ربوه وه، ئه و جا لای خه لک رۆن بۆوه جنۆکه درۆده که ن و پیوار نازانن: ﴿فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَأَتَهُ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْحِجْنُ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْعَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ: جَا كَاتِيكَ سلیمانمان مراند، هیچ شتیک جنۆکه کاری له مردنی وی ئاگادار نه کرده وه، هه تا مۆرانه دارده سته که ی ئه وی خوارد، جَا کاتیک به ربۆوه، جنۆکه کان زانیان، ئه گه ر په نهانیان بزانیبا له و ئه شکه نجه په ستهدا نه ده مان ﴿ (سوره سبأ/ ۱۴).

پیشتریش باس کرابو جنۆکه چون هه والی ئاسمانیان دزدی و، چون له پاش نارذنی پیغه مبه ر علیه السلام ئیشکگرتن له ئاسماندا پتر بوه و، که م وا ده بی جنۆکه یه ک بتوانی هه لکشی و گوی راگری.

پیشبین و فالچیہ کان:

بہم جوڑہ مہزینتی ئو ہہلہیہ دہزانیں کہ رھشوکی خہلک تینی دہکھون کہ نیتقاتیان بہ ہہندیک مروقی وھکو فالچی و کاهینہکان ہہیہ گواہ پھنہان دہزانیں، دہیانبینی دھچنہ لایان و دہربارہی ہہندی شت پرسیاریان لی دھکن کہ رویان داوہ، وھک دزی و تاوان، ہہروہا دہربارہی شتانیکیش لییان دھپرسن کہ رویان نہداوہ داخوچی بہسہر خویمان و مندالہکانیان دی، خاوہن پرسیار و پرسیارلیکراویش دلساردو شہرمہزارن، چونکہ تھنھا خوا بہ پھنہان زانیہو، لہ ہہندیک بہندہی چاکہکار بترازی کہ خوی دہیہوی، بوکہسی دی ناشکرا ناکا: ﴿عَالَمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا﴾ إِلَّا مَنْ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمَنْ خَلْفَهُ رَصَدًا ﴿لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رَسُولَاتِ رَبِّهِمْ وَأَخَاطِبًا بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَخْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا﴾: ہہر خودایہ بہ پھنہان ناگادارہو کہس بہسہر نہینی خوی ناگادار ناکا، مگہر پیغہمبہریکی ہہلبرتدراو، بیگومان خودا ناگادارو چاودیر لہبہردہمی و لہپشتیہوہ دہنیریت، تا بزانی کہ سروشی خویان گہیاندوہو خودا ناگادارہ بہوہی کہ لہلایانہ .. وھ ہہموشتیکی بہ تہواوی ہہلژماردوہ ﴿(سورۃ الجن/۲۶-۲۸)﴾.

ہہر بیروباوہریکیش وابی کہ فلانہکھس پھنہان دہزانی، بیروباوہریکی تاوانکاری گومرایہو، ناکوک و پیچہوانہی بیروباوہری راستہقینہی نیسلامیہ کہ زانستی پھنہان تھنھا دھداتہ پال خودای مہزن.

بہلام کہ کارہکہ دھپہریتہوہ بو پرسوپا بہ بانگہشہکارانی پھنہانزانی، تاوانہکہ زور مہزتر دہبی، لہ صہحیحی موسلیم و موسنہدی نھمہددا ہاتوہ لہیہکیک لہ خیزانہکانی پیغہمبہر ﴿﴾، لہ پیغہمبہر ﴿﴾ فہرمویہتی ((من ائی

عرافا فسأله عن شيء، لم تقبل له صلاة أربعين ليلة: هه ره كه سئىكى چوه لای فالچیهك و له باره ی شتیک پرسىارى لیکرد، چل شهوان نویژی لی قبول ناکری)).

باوهر پیکردن و بهراستزانینى نهوانهش کوفره، ههروه کو له موسنه ددا له نه بوهوره بیره هاتوه، كه پیغه مبهه ﷺ فهرموی: ((من أتى عرافاً او كاهناً، فصدقه بما يقول، فقد كفر بما أنزل على محمد: هه ره كه سئىكى چوه لای فالچیهك یا پیشبینیک و، چى گوت باوهری پیکرد، کوفری کرده بهو دینه ی دابه زیوته سهه موحه مهه د)).

راقه کارى عه قیده ی طه حاوی ده لئى: (نهستیره گره وهش له لای هه ندئ زانایاندا وه بهر نیوی فالچی ده که ون و، له لای هه ندیکى دیکه هه ره همان واتای هه یه، پاشان ده لئى: جا نه گهر نه مه حالى خاوهن پرسىاره که بئى، پرسىار لیکراو ده بئى حالى چؤن بئى؟)، مه به سئى نه وه یه نه گهر خاوهن پرسه که چل رۇژان نویژی قبول نه بئى و نه وی کاهینیک یا فالچیهك بهراست بزانی توشى کوفر بئى به وه ی دابه زیوه بو پیغه مبهه ﷺ، نایا ده بئى حومكى کاهین و فالچیهك چؤن بئى؟

پرسین له فالچی و پیشبینان بو تاقیکردنه وه:

ئیبنى تهیمیه وای بو ده چئى، كه پرسىار له پیشبینان به مه به سئى تاقیکردنه وه ی باریان و نه زموناندنى ده رونیان بو جیا کردنه وه ی راستى و درویان دروسته، فهرموده یه كى هه ردو سه حیحانیشى به به لگه هیئا وه ته وه: كه پیغه مبهه ﷺ له ئیبنى سه یادی پرسى و فهرموی: ((ما یأتیک؟: چ دئته لات))، گوتى: راستگوو درؤزمن دینه لا، فهرموی: ((ماتراى؟: چ ده بینى))، گوتى عه رشیک ده بینم له سهه ناوه، فهرموی: ((فانی قد خبات لك خیئنا: من شتیکم بو تو له دئدا گرتوه))، گوتى: ((الدخ، الدخ))، فهرموی: ((أخسأ، فلن تعدو قدرک، فإعنا

أنت من إخوان الكهان: زهبون و روزهد به، ناتوانی له قهدهری خوت رهت بی. توش هر برای پیشبینانی))، دهبینی پیغهمبر ﴿﴾ پرسپاری لهو بانگهشهکاره کرد تا کارهکی بو خه لکی درخاو رونکاتهوهو به خه لکی بناسینی.

ئهستیره گهران:

کردهی ئهستیره گهری له ناوه پوکدا بریتیه له زانینی حوکمی و کاریگهری. ئه مهش ناسینه وهی روداوه کانی زهویه به هوی باره گهردونیه کان یان چاوگیپرانه به مهنزنگاکانی گهردون و زهویدا؛ به پیی قورئان و سونهت کردهیهکی حهرامه، به لکو له سهر زاری سه رجهم پیغهمبران حهرام کراوه، خودای بهرز ده فهرمی: ﴿وَلَا يَفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى﴾: جادوگهر بو هر شوینیک برپا رزگارو سه رکه وتونابی ﴿﴾ (سوره طه/ ٦٩).

ههروهها ده فهرمی: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْحَبِطِ وَالطَّاعُوتِ﴾: ئه دی نه تدیت که سانیک که به شیکیان له کتیبی خودا پیدرابو، که چی برپوایان هینابو به بت و پیشبین و جادوگهر و تاغوتان ﴿﴾ (سوره النساء/ ٥١).

گومانیک:

رهنگه هه بی بلی فالچی و کاهین و ئهستیره گران جار ههیه راست ده کهن، وه لام ئه وهیه: که زور جاران راستیه کانیان رو کیش کردنه به سهر خه لکدا، چونکه ئه وان قسهیهکی گشتی به خه لکی ده لین که گه لیک باری لیکدانه وه هه لده گری، نه گهر روداوی کیش رویدا ئاوايان بو لیک ده داته وه ده گه ل قسه کانی خوی ریک که وی.

ئەگەر لەھەندىك مەسەلەى لاوەكىش راست بکەن، ئەو وەبەر سەرناسى و پىشبينى دەكەوى، يان ئەووتە ئەو وشە راستەيه كە جنۆكە لە ھەوالەكانى ناسمانيان رفاندو، لە ھەردو صەحیحان و موسنەدى ئەحمەددا لە عائیشەو ھاتو، دەلى: دەربارەى پىشبينان پرسىار لە پىغەمبەر ﷺ كرا؟ فەرموى: ((لسوا بشيء: هيچ نين))، گوتيان: ئەى پىغەمبەرى خوا، جار وەيه شتى وا دەلىن راست دەردەچى! پىغەمبەر ﷺ فەرموى: ((تلك الكلمة من الحق يحفظها الجنى فيقرها في اذن وليه، فيخلطون فيها اكثر من مائة كذبة: ئەو وشە راستە جنۆكەكە رايدەرفىنىو دەيخاتە گويچكەى دۆستەكەى و ئەوانيش زىتر لە سەد درويانى دەگەل تىكەل دەكەن)).

جا ئەگەر قسەكەى راست دەرچو لە بابەت شتىك كە روى دابى وەكو ناسينى دزو، زانينى ناوى كەسىكى بۆيەكەم جار دىتە لای بە ناوى مندال و خىزانەكەيهو، ئەو رەنگە بەھوى فىلىكەو بى، وەكو ئەوھى يەكىك دادەنى پرسىار لە خەلكى بكا پيش ئەوھى بچنە لای، بەخۆشى ئامرازىكى بىستنى داناو، يان شەيتانەكان ئەنجامى دەدن، ئەگەر شەيتانەكانيش شتىك بزەن كە پيشتر روى داو، چ سەيرو سەمەرە نيە.

پىشبينەكان پەيامبەرانى شەيتان:

ئىبنى قەيىم لە (الاغاثة ١/٢٧١) دا دەلى: (پىشبينەكان پەيامبەرانى شەيتان، چونكە ھاوبەشكاران ھەلدەكوتنە لايان و لەمەسەلە مەزنەكانى خويان دەچنە لای ئەوان و، باوھريان پىدەكەن و بەراستيان دەزانن و حوكميان دەبنە لاو بە حوكمەكانيان رازى دەبن، ھەر وەكو شوينكەوتەى پىغەمبەران بە پىغەمبەرانى دەكەن، چونكە باوھريان وايە پىشبينەكان پەنھان دەزانن و ھەوالى ئەو پەنھانانە دەدن كە كەسى ديكە نايانزانى، جا ئەمانە

لهکن موشریکان له پایه پیغمبهرانن و، بهراستهقانی پیشبینهکان په یامبهرانی شهیتانن، بولای کومهلهکهی خوئی له هاویهشکاران دهیاننیریو به پیغمبهره راستگوکانیان دهچوینی، تاکو کوملهی شهیتان هرییان بول دهکن و، پیغمبهرانی خوداش بهوان دهچوینی تا لییان دور کهونهوه، په یامبهرانی خوئی بهراستگوو پیوارزان دهردهخا، جا له بهر نهو دژاتیه مهزنه ی لهنیوان هردو جوردا هیه، پیغمبهر ﷺ فرموی: (من أتى کاهناً، فصدقه بما یقول، فقد کفر بما أنزل علی محمد: نهوی چوه لای پیشبینیک و، باوهپری به قسهکانی کرد، نهو کهسه کوفری کردوه بهوهی بوسه موحه ممه دابه زیوه)).

جا خه لکی دو بهشن: شوینکهوتهی پیشبینان و، شوینکهوتهی پیغمبهران، ناکری لهیه که بندهدا شوینکهوتهی بول هردولا کویتتهوه، به لکو چهندی له پیشبینه که نریک بی هینده له پیغمبهر ﷺ دوردکهویتتهوه، چهنديکیش پیشبینه که بهراست بزانی هینده پیغمبهر ﷺ ودرؤ دهخاتهوه.

دهلیم: هه که سیکي دیروکي نهتهوان وه خوینی دهنانی پیشبین و جادوگه ران له پایه پیغمبهراندا وه ستاون، به لام په یامبهری شهیتان بون، جادوگه ران و کاهینهکان قسه یان له نیو هوزهکانیاندا دهرویسی، هه لالیان دهکردو هرامیان دهکردو، مال و سامانیان دهربدو، فرمانیان به جورها په رستش دها که شهیتانهکان رازی کا، ههروه که فرمانیان به چپرینی په یوهندی خزماتی و ئابروبردی خه لکی دهکرد، عه ققادیش له کتیبی (ابلیس) دا ههنديکی له مبابه ته خستوته رو.

نهرکی نوممهت له بهرامبهر نهوانهدا:

نهوهی نهستیرهگهرو فالچی و، جادوگهراڼ بانگهشهی بو دهکهن گومپراییهک و تاوانیکی گهروهیه، جا نهوانهی خودای مهزن دینی خوئی پی بهخشیون و، قورئان و سوننهتی پیغمبهرهکهی فیړکردون، دهبی به قسه بهرهه‌لستی لهم گومپراییه بکهن و، نه م ناره‌وايه به‌به‌لگه‌و بیانو ناشکرا بکهن.

نهوانی دهسه‌لاتیشیان له دهسته پیویسته دهست بدهنه بهر نهوانهی بانگهشهی په‌نهانزانی دهکهن له فالچی و پیشبین و بهردو رهمل لیده‌روهان و نهوانهی له دهست و له فینجانان دهروانن و، پیویسته له‌سه‌ریان بلاو‌کردنه‌وهی نه م جوړه پروپوچپانه له گوټارو روژنامه‌کان قه‌دهغه بکهن و، سزای نه‌وانه بدهن که به کوټان و جاداندا ده‌سوپینه‌وهو نه م کارانه دهکهن.

خودای گه‌وره‌ش سه‌رزه‌نشت و زهمی نیس‌رائیلزادانی کردوه، چونکه وازیان له‌به‌ره‌لستی خراپه هیناوه: ﴿كَانُوا لَا يَتَّاهُونَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾: یه‌کتریان نه‌ده‌گیږایه‌وه له‌و کاره خراپانه‌ی که ده‌یان‌کرد به‌پراستی کارو‌کرده‌وه‌یان به‌دو خراپ بو ﴿ (سورة المائدة/۷۹)﴾.

له سونه‌نیشدا له پیغم‌بهره‌وه ﷺ هاتوه به‌گیږانه‌وهی نه‌بویه‌کری صدیق ﷺ که ده‌فه‌رموی: ((إن الناس إذا رأوا المنکر فلم یغیروه أوشک أن یعمهم الله بعقاب منه: نه‌گهر خه‌لکی خراپه‌کاریان دیت و خو‌یان لی نه‌بان کردو نه‌یان‌گوږی ره‌نگه خودا به‌سزایه‌کی خوئی گشت‌گیږیان بکا)).

جنۆكه و دفره فریوه كان

له م ماوهیه دا قسه له بابته دفره فریوه كان زۆر بوه، تاواى لیها توه هیچ ههفتهیهك تیناپه پى گویمان ئی نه بی كه سیك یا چند كه سیك دفریكى فریویان دیتوه، یا به فریوی له ناسمانیان دیوه، یا به نیشتیوی له سه زهوی، یا هیندی ئافهریدهی شیوه جیاواز له مرۆقیان دیوه كه لئی دینه ده ری، کار گه یشتوه ته ئه وهی وا بانگه شه ده کری هیندیك له و ئافهریدانه داویان له هه ندیک خه لك کردوه له گه لیان بچنه نیو دفره كان و پشکنیویان و تییان راماون.

ئه وانهی ئه و بانگه شان هه شه ده که ن به ته نی خه لکانیکی ساده نین، به لکو پیانوانیکی دیار و ناوداری وه کو سه رۆکی ولاته یه کگرتوه کانی ئه مرکیان تیدایه، که باوه پى وایه له سالی ۱۹۷۳ دا شتیکی فریوی به ناسمانی جورجیا وه دیوه و نه یزانیوه چیه.

ئه و سه رۆکه گرنگیه کی تایبته به ئافهریده کانی تر ده دا، که ده ستیان کردوه به هیرش هینان بو زهوی، جا هه روه که له رۆژنامه کاندایه خه ش کراوه سه رۆکی ئه مریکی هیواره یه کی ته واری به گفتوگو له گه ل زانیه که به سه ر بردوه که باوه پى وایه مرۆف تاکه ئافهرید نیه له م بونه وه ره، (فرانک پریس) ی راویژکاری زانستی سه رۆک کارته ره له م دانیشتنه دا له گه لیدا بو، له پاش ئه مه ش له نیو ته ماشا گه ی نه ته وه یی کارته ره سه یری چنده فلیمیکی کرد پوخته ی دوانه نجامی لیکۆلینه وه ی ئه و ئافهریدانه بون که له ده ره وه ی زهوی دا

دەژىن، (كارل ساگان) ى بەرپۈەبەرى كارگەى تۆزىنەو ەگەردونىەكانى زانكۆى (كورنىل) ئەم فلىمانەى پىشان دا، كە ەمىشە ئاژانسى گەردونناسى ئەمرىكا پىرسى پى دەكاو دەگەرپىتەو لاي، لە بارەى مەسەلەى تايبەت بەو ئافەرىدانەى بەدەر لە چوارچىۋەى ەسارەى زەویدا دەژىن، (بگەرپۈە بۆ رۆژنامەى السىاسە-ى كوئىتى، ژمارە (۳۳۹۹) ۵/۱۲/۱۹۷۷).

ەروەها پاشكۆى (الهدف) ى كوئىتى كە لە ۱۹۷۸/۳/۲۳ دا دەرچو، ئەو دەداتە پال (ماو چى تونگ) ى سەرۆكى پىشوى چىن، كە بىرواى بە ەبونى ئافەرىدى تر ەبوە لە ەسارەكانى تردا.

ەروەها نوسەرى وتارەكە باس لەو دەكا كە ۶۱٪ ى گەلى ئەمرىكا باوەرپان بەم مەسەلەى ەىەو، رۆژنامە ئەمرىكايىەكانىش وا ەلدەبەستن كە نىزىكەى نىو مىيۇن ئەمرىكايى ئەو دەرئەيان دىو، ەئندىك لەوانە توانىوئەتى راستەوخۆ پەيوەندىيان پىوە بكات.

(ستىفن سبىلبىرگ) ى دەرئەنەرى سىنەماى ئەمرىكا فلىمىكى دەرئەنا بەناونىشانى (روبەرو بونەو ەىەك لە جۆرى سىيەم) كە بىست و دو مىيۇن دۆلارى ئەمرىكى تىچو.

فلىمەكە پاش كۆكردنەو ەى زانىارى لەوانەى دەفرى فرىويان دىوە يا پەيوەندىيان پىوە كردو، ەاتە بەرەم.

بۆ ەكەم جارىش ئەو فلىمە لە كۆشكى سىپى پىشان درا، سەرۆكى ئەمرىكا ەكەمىن بىنەرى بو.

پاش بەرھەمھێنانی ئەو فلیمە، ئازانسى گەردونناسى ئەمەریکا، باوەرپى ھات بە پێداویستى تۆزینەھەوى ئەم بوارەو لە ساڵى ۱۹۷۹دا ملیۆنێك دۆلارى بۆ لیکۆلینەو ھەکان تەرخان کرد، ناوی لە پرۆژە نێھینیەکەش نا (سیتی)، پوختەى مەبەستى ئەم پرۆژەى ناردنى ئامیڤى تاییبەت بو بۆ ئاسمانى دەرەوہ بۆ گەران بە دواى نامەى بێتەلى نێردراو لە ھەسارەکانى ترەوہ.

جا لە پاش ئەو چاوپێداخشاندنە، دەتوانین ئەم خالانە بریار بدەین:

۱- بوارى بەدرۆ خستەھەوى ئافەرىدەى نامۆى بێجگە لە مرۆڤ نى، چونکە بە دەیان ھەزارو سەدان ھەزار دیویانن، منیش بۆ ماوہیەكى درێژ بەشوین ئەو بابەتەدا گەرام، نزیکەى ھەمو ھەفتەىکە وتاریک یا زیتريا کە مەترم دەدیت لەوہ دەدوا کە کۆمەلێک یا تاکەکەسێک شتێکى لەم جۆرەیان دیوہ.

۲- خەلکى داماون لە ئاست لیکدانەوہو زانینى حەقیقەتى ئەو دەفرانەو، حەقیقەتى ئەو ئافەرىدانەى بەکاریان دەھینن، بەتاییبەتى کە خیرایى ئەو دەفرە خەيالیەو لەسەر ئەو خیراییانەى کە مرۆڤ دایھێناوہ.

۳- ئەم بەدئنیایى ھەو دەلیم ئەو ئافەرىدانە لە جیھانى جنۆکانن کە ھاوئشینى ئیمەن لەسەر زەوہیەکەمان، کە لەوى رابورد باسماں کردون و، ئەو ھەمان رۆن کردەوہ کە ھیزو توانایان زیتەر لە توانای مرۆڤ و، خیراییان زیاتر لە خیرایى دەنگ و تیشک، ھەرەکو توانای شیوہگۆرینیان پى دراوہو، دەتوانن بە شیوہ وینەى جیا جیا خوڤان بە مرۆڤ نیشان بدن.

لێرەدا مېھرەبانى خودامان بۆ دەرەکەوى کە ئەو راستیانەى پى ناساندوین، بە تاییبەتى کە ئیمە ھەست بە سەرلێنشیوان و دلەراوکى دەکەین

له لای ئهوانه ی ئه و شتانه نازانن که ئیمه دهیانزانین، به هوی ئه وهش وزه ی
ئاوه زو توانای زانستی و مال و سامانمان بۆ دهگه پرته وه، تاکو به ره و لایه نیکی
سوددار ئاراسته یان بکه یین.

رهنگه هه ندیک هه بن بپرسن چ رازیک هه یه که ئه و دهفرانه له م سهرده مه
دهرده که ون و له سهرده مانی پیشو دهرنه ده که وتن، وه لام ئه وه یه که جنۆکه
له هر سهرده مینکدا بهرگی تایبه تی به بهردا ده کیشی، ئه م سهرده مه ش
سهرده می پیشکه وتنی زانستیه، بۆیه ده یانه وی مروّف گومرا بکه ن به و
شیوازه ی که سه رنجیان ده ورژینی و دهرونیان راده چله کینی و خه لکیش
هه لپه ی ئه وه ده که ن شتیک له باره ی که ردونی فراوان بزائن و له ئه گه ری هه بونی
ئافه ریدی جگه له خویان بپینچنه وه.

به ندى پينجه م

چه كى باوه ردار له جهنگان دژى شه يتان

چەكى باوەردار لە جەنگان دژی شەیتان

یەكەم - وشياری و ناگا لە خۆبون :

ئەم دوژمنە چەپەل و فیلبازە مكوپره لەسەر گومپراکردنی ئادەمیزادو ئیتمەش نامانج و شیوازەکانی ویمان لە گومپراکردن زانی، جا بە بری شارەزابون لەم دوژمنەو لە نامانجەکانی و لە شیوازەکانی و، لەو رێچکانەى بۆ گومپراکردنی ئیتمە دەیانگریته بەر، دەتوانین خۆمانى ئى رزگار کەین، بەلام ئەگەر مرووف لەم مەسەلانە بى ناگا بى، دوژمنەكەى دیلى دەكاو چۆنى بوى ئاواى ئاراستە دەكا، جا ئیبنى لجوزى لە (تلبیس ابلیس/ ۴۹) دا زۆر لیها توانە وینەى ئەو كیشمە كیشمەى نیوان مرووف و شەیتانى بۆ كیشا وین كە دەلى: (بزانە دل وەكو قەلاتیک وایە كە شورەى لە دەور بى و، شورەكە دەرگەى تىدابى و كە لە بەریشى تى كە وتبى و عەقلى تىدا نىشتە جى بى، جا فریشتە هاموشوى ئەو قەلاتەى بكەن و، مۆلگەى ئارەزوەكانیشى لە پالدا بى و شەیتانەكان بى هیچ لە مپەرىك هاتوچوى ئەم مۆلگەى بەكەن و، شەرىش لە نیوان دانىشتوانى قەلاتەكە و مۆلگەكە بەرپا بى، شەیتانەكانیش بەردەوام لە دەورى قەلاتەكە دەسورپینەو، بەلكو پاسەوانىك خافل بى و لە كە لە بەرىك خۆبەرپیننەو و ژورى، جا دەبى پاسەوان هەمو دەرگەكانى قەلاتەكە و هەمو كە لە بەرەكانى پى بزانى كە ئەسپاردەى كراون تا بیانپاریزى، هەروەك نابى یەك چركەش لە پاسەوانى ساردبیتەو، چونكە دوژمن ساردنابیتەو و كۆل نادا.

پیاویک له چهسه نی بهصری پرسى: ئایا ئیبلیس دهنوی؟ گوتی: ئەگەر بنوستبا چهسانه وه مان دهبو.

جا ئەم قهلاته بهیادی خودا روناکه و بهباوه پپرشنگداره، ئاوینهیهکی رونی تیدایه، وینهی هه مو ئه و شتانهی تیدا دهردهکهوی که پییدا رپت دهبن، یهکه مین شتیش شهیتان له مۆلگه که دا بیکا، بلاوکردنه وهی چرهدوکه له تادیوارهکانی قهلاکه رهش کاو، نهینۆکه که ژهنگ هه ئینی، جا تهواوی هوش و بیر دوکه له که دهره وینته وه و یادی خوداش نهینۆکه که زاخاو دها.

دوژمن هیرش و شالوانیش دینی، جار هه یه له قهلاتی وه ژور دهکهوی، پاسه وان دهستی ئی دهستی و وه دهری دهنی، جاری واش دهبی وه ژور دهکهوی و تیک دها و ئەگەر بی ئاگایی پاسه وانان شک ببا دهشمینته وه، رهنگه ئه و بایه ی دوکه له کهش وه دهردهنی دابمرکی و دیوارهکانی قهلاتی رهش هه لگه پین و ئاوینه کهش ژهنگ هه ئینی، جا شهیتان تیپه ری و که سیش پیی نه زانی، رهنگه پاسه وانیش له بهر بی ئاگایی بریندار بی و بکه ویته داوی دیلی و به کاریش بری و فرت و فیلان هه لیخی بو ریکه وتن و یارمه تیدانی ئاره زو، ته نانه ت بیته زانای خراپه کاریه کانیش.

دوهم - دهستگرتن به قورئان و سونه ت:

مه زترین ریگهی خو پاراستن له شهیتان بریتیه له دهسته بهری و پابه ندبونی زانستی و کرداری به قورئان و سونه ت، چونکه قورئان و سونه ت راسته رییان هیناوه و شهیتان کوشش دهکا تا له و شارپییه وه دهرمان نی و لاریمان کات، خودای بهرز دهفه رموی: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾. ئەمه ریگهی منه که راست و دروسته،

جا پئیدا بپوون و بهریبازی دیکه دا مه پوون، نه وه کو ئیوه له ریگه ی خودا پهرته وازه و جیا بکاته وه و لاری بن، ئەمە یه خودا به ئیوه ی راسپاردوه، تا به لکو خوپاریزین ﴿ (سورة الأنعام/ ۱۵۳) .

پئغه مبه ریش ﷺ ئەم ئایه ته ی رافه کردوه و رونی کردۆتوه که: به دهستی خوی هیلیکی راکیشا، پاشان فەرموی: ((هَذَا صِرَاطُ اللَّهِ مُسْتَقِيمًا: ئەمە راسته ریئی خودایه))، جا هیلی دیکه ی له چه په و راسته ی کیشاو فەرموی: ((هَذِهِ السَّبِيلُ لَيْسَ مِنْهَا سَبِيلٌ إِلَّا عَلَيْهِ شَيْطَانٌ يَدْعُو إِلَيْهِ: ئەمانه ش ریچکه ن هیچ ریچکه یه کی تیدا نیه مه گهر شهیتانیکه ی له سه ره و بانگه وازی بو ده کا))، پاشان ئەو ئایه ته ی خوینده وه: ﴿ وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَّبِعُوا السَّبِيلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ (رواه الامام احمد والحاكم وصححه النسائي).

جا شوینکه وتنی ئەوه ی له خودا وه بو مان هاتوه له بیروبا وه پو کرده وه و گوفتارو په رستش و یاساکان و وازهینان له و شتانه ی نه رییان لیکاروه، بهنده له شهیتانی ده پاریزن، هه ربویه ش خوی به رز فەرمویه تی: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ: هُو ئەوانه ی بپواتان هینا وه، هه موتان بپوونه نیو ئیسلام و ناشتی و په پیره و شوینکه وته ی شهیتان مه بن، به راستی شهیتان دوژمنیکه ئاشکرای ئیوه یه ﴿ (سورة البقرة/ ۲۰۸) .

لیزه دا مه به ست له ناشتی ئیسلامه ده شلین مه به ست تا عه تی خودایه، (موقاتیل) یش به هه مو شیه وه جوړه کانی چاکه کاری رافه ی کرده، به پئی ئەوه خودا فەرمانی به به ندان کرده کار به هه مو لک و پوپه کانی باوه پ بکه ن و به پئی توانا هه مو یاساکانی ئیسلام پیاده بکه ن، ونه ریئی ئی کردون شوین هه نگا وه کانی شهیتان بکه ون، جا ئەوه ی دیته ناو ئیسلام له شهیتان و

ههنگاوه کانی دور دهکه ویته وه، ئه وهی شتیکی ئیسلامیش جی بیلی شوین هه ندیک له ههنگاوه کانی شهیتان که وتوه، هه ر بویه ش حه لال کردنه حه رام و، حه رام کردنه حه لال و، حه رام و گهنده خوری و خراپه کاری، ئه مانه هه مو شونه لگرتنی شهیتان و شوینکه وتنی ههنگاوه کانیه تی که نه ریمان لیگراوه:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ

مُيْنٌ. نَهَى خَه لَكِينَه، نَهَوَى لَه زَهَوِيدَا پَاك و حه لآله بِيخُون و شَوْنَى هه نِگَاوَى شَهَيْتَان هه لَمَه گِرَن و پَه پِرَه وى مَه كَهَن، بَه پَاسْتَى بَه نَاشْكَرَا نَهَو دَرْمَنَى نِيْوَه يَه ﴿ (سورة البقرة/١٦٨)، جَا دَه سْتَه بَه رَى قَوْرَنَان و سَوْنَه ت بَه قَسَه و كَرْدَه وَه شَهَيْتَان دَه رَدَه كَاو رَقِيكَى نَه سْتَوْرِى هَه لَدَه سْتِيْنَى، مَوْسَلِيْم لَه صَحِيحَه كَهَى و نَه حَمَه د لَه مَوْسَنَه دَه كَهَى و نِيْبَنَى مَا جَه لَه سَوْنَه نَه كَهَى لَه نَه بَوَه وَرَه پِرَه ﷺ، پِيْغَه مَبَه رَ ﷺ فَه رَمَوَى: ((إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السُّجْدَةَ فَسَجَدَ اعْتَزَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي، يَقُولُ: يَا وَيْلَهُ أَمْرَ ابْنِ آدَمَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةُ، وَأَمْرَتُ بِالسُّجُودِ فَعَصَيْتَ فَلِيَ النَّارُ: نَه گَه ر نَادَه مِيْزَاد سَوْرْدَهَى خَوِيْنَدَو سَوْرْدَه يَه كَى بَرَد، شَهَيْتَان گَوْشَه گِيْرَدَه بِيْ و دَه گِرَى، دَه لَى: هَاوَار لَه خَوْم، نَادَه مَى فَه رَمَانَى سَوْرْدَهَى پِيْكَرَاو سَوْرْدَهَى بَرَد جَا بَه هَه شْتَى بُو دَه بِيْ و، مَنِيْش فَه رَمَانَى سَوْرْدَه م پِيْكَرَاو يَا خَى بَوْم، جَا نَاگَر دَه بِيْتَه مَائَه ي (من)).

سِنِيْهَم- پَه نَا بُو خَوَا بَرْدَن و خَوِيْپَارَا سْتَن بَه خَوَا:

چَاكْتَرِيْن رِيْگَه بُو خَوِيْپَارَا سْتَن لَه شَهَيْتَان و سَه رِيْزَه كَانَى پَه نَا بَرْدَن و خَوِيْپَارَا سْتَنَه بَه نَاسْتَانَه ي خَوَاو، هَا نَاوَه بَه ر بَرْدَنِيَه تَى لَه شَهَيْتَان، چَوْنَكَه خَوَا تَوَانَا ي بَه سَه ر شَهَيْتَان دَا هَه يَه، جَا نَه گَه ر دَا لَدَه و پَه نَا ي بَه نَدَه ي خَوَى دَا شَهَيْتَان چَوْن دَه تَوَانَى بِيْگَاتَى، خَوَدَا ي بَه ر ز دَه فَه رَمَوَى: ﴿ خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ

عَنْ الْجَاهِلِينَ ﴿۱۹۹﴾ وَإِنَّمَا يَنْزَعَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ: لِيَبُورَ دَنُ بَگَرِه پيش و به چاڪه كارى فرمان بده و رو له نه فامان و هرگيره و، هر كاتيك و سه سه يه كى شهيتانت پي بگا، په نا ببه بهر خودا، به پاستى ئه و بيسه رو زانايه ﴿سورة الاعراف/ ۱۹۹-۲۰۰﴾.

خودای گه ورهش فرمانی به پیغه مبه ره کسى ﴿سورة الاعراف/ ۱۹۹-۲۰۰﴾ کرده خوئی به خودا په نابگری له به دگویی و و ناماده بونی شهیتانه کان ﴿وَقُلْ رَبِّ اَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ﴿۱۹۹﴾ وَاَعُوذُ بِكَ رَبِّ اَنْ يَحْضُرُوْنَ: بلى؛ نهی په روه رده گارم من خوم په نا ده گرم به تو له و سه سه و دو دلی شهیتانه کان، په روه رده گارم هه روه ها خوم به تو ده سپيرم له ناماده بونی نه وان ﴿سورة المؤمنون/ ۹۷-۹۸﴾، مه به ست به (همزات الشياطين) و سه سه و تيختيخه دانايانه بو خراپه كارى، جا خودا فرمانمان پيده دا خو به وی په نابگرين له شهيتانى دوژمن و كه هيچ مه رايبى و چاڪه يه ك له مروّف قبول ناكا، له بهر توندى دوژمنايه تيه كسى له گه ل ئادم به ته نيا تونابونى ئاده ميزادى مه به سته. ئيبنى كه ثير له ته فسيره كه يدا (۲۸/۱) ده لى: (الاستعاذه) هانا بردنه بو خوداى به رزو لكانه به ئاستانهى وى له شه پى هه مو شه پخو ازيك ..

مانای (اعوذ بالله من الشيطان الرجيم) يش وايه كه به ئاستانهى خوا په نا ده گرم له شهيتانى به ردياران كراو، نه له دينم و نه له دنيا م زيانم پي نه گه يه نى يا پي ئه و كرده وانهم لى بگرى فرمانم پي كراوه، يا گانم دا بو كردنى نه وانى نه ريم ليكراوه، چونكه تنها خودا شهيتان له مروّف دور ده خاته وه، بويه ش خودا فرمانى داوه له گه ل مروّفى شهيتان چاڪه كارى بنويين، به لكو سروشته كسى له و خراپه كاريه ي دهرى دينى، فرمانيشى پي كروين په ناى و بهر ببه ين له شهيتانى جنوكه، چونكه نه ميان به رتيل و هرناگرى و چاڪه كارى

کاری تی ناگا، چونکه هر به سروشت شه پخوانو به دکاره و به و خودایه نه بی که نه فراندویه تی له کولت نابته وه).

پیغهمبیریش ﷺ به زور شیوازی جودا په نای ده برده بهر خودا له شهیتانی له پاش دوعای ده سپینکی نویژی دهیفرمو: ((اعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم من همزة ونفخة ونفثه: خو په نا ددهم به خوای بیسه ری زانا له شهیتانی بهر دباران کراو، له خنکاندن و له زلفیزی و له شیعیری شهیتانی)) (رواه اصحاب السنن الاربعة).

خو په نادان له کاتی چونه سهر پیشاو:

هروه ها که ده چوه سهر پیشاو، خو ی په نا ددها له نیرینه و له میننه ی شهیتانان هروه که له هر دو صه حیجاندا له نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لی: که پیغهمبیر ﷺ ده چوه سهر پیشاو دهیفرمو: ((اللهم اني اعوذ بك من الخبث والخبائث: خودایه من خوم به تو په نا ده گرم له نیرینه و میننه ی شهیتانه پیسه کان)).

له موسنه دی نه حمه دو سونه نی نه بوداوددا به ئیسنادیکی صه حیج له زهیدی کوری نه رقه م، ده لی: پیغهمبیری خوا ﷺ فه رموی: ((ان هذا الحشوش محتضرة، فإذا اتى احدكم الخلاء فليقل: اعوذ بالله من الخبث والخبائث: نه م بیستانانه ناوه دانن، جا نهوی چوه سهر پیشاوی بابل ی: اعوذ بالله من الخبث والخبائث))

خو په نادان له کاتی تورهبون:

دو که س له لای پیغهمبیر ﷺ قسه یان پیک گوت، یه کیکیان زور توره بو بگیروه ی فه رموده که ده لی: وام هه ست ده کرد وا له داخان و له تورهبیان پارچه پارچه ده بی، جا پیغهمبیر ﷺ فه رموی: ((اني لأعلم كلمة لو قالها لذهب عنه

ما يجد من الغضب: من وشهيهك دهزائم نهگهز بیلئی، سارد دهبتوهو و تورپهیهکهی دهپوا))، گوتیان: نهو وشهیه چیه نهی پیغهمبهری خوا؟ فهرموی: ((اللهم انی اعوذ بك من الشيطان الرجيم: خودایه، من خوّم به تو پهنا دهگرم له شهیتانی نهفهرت لیگراو)). رواه البخاري ومسلم وابوداود واحمد وهذا لفظ احمد.

هروهها پیغهمبهر ﷺ یهکیک له هاوهلانی خوئی فیرکرد که بلی: ((اللهم فاطر السموات والأرض، عالم الغیب والشهادة، لا إله إلا انت، رب کل شیء وملیکه، اعوذ بك من شر نفسي، ومن شر الشيطان وشركه، وان أقترف علی نفسي سوءاً، او أجره إلى مسلم: خودایه! نهی وهدیهنهرو ئافهريدگاری ئاسمانهکان و زهوی، زانای پهنا و دیار، له تو بترازی چ خواوهندیکی دیکه نیه، پهروهردگارو پاشای هه موشتیکی، خوّم به تو پهنا دهگرم له خراپهیی نه قسم و له خراپهکاری شیرکی شهیتانیو، له وهی که به دکاریهک له ئاست نه فسی خوّمدا بکه، یا موسلمانیک په لکیشی خراپه و به دکاری بکه)) رواه الترمذي باسناد صحیح(صحیح الجامع ۵۶/۶).

خو په نادان له کاتی سه رجیئی کردندا:

هروهها پیغهمبهر ﷺ فیری کردوین که پیاو دهچیته لای خیزانی بلی: ((بسم الله، اللهم جنبنا الشيطان وجنب الشيطان ما رزقتنا، فانه لو قضی بینهما ولد من ذلك لم یضره الشيطان ابداً: به ناوی خودا، خودایه، شهیتانمان لیوه لادو، شهیتان له وهش لاده که به نیمهیی ده به خشی، نهگه له وه شهیدا مندالیکیان له نیواندا پهیدا بو، شهیتان هه رگیز زیانی پی ناگه یه نی)) متفق علیه.

هروهها نهگه مرؤف چوه دلیک یا چوه مایک پیویسته پهنا به خودا بگری نه که پهنا به جنوکه و شهیتانان بگری هروهک نه هلی نه فامی دهیانکرد و

بۆ نمونه دهیانگوت: خو به گهروهی ئەم دۆلەیی پەنا دەگرم له هەرزەکانی قەومەکی.

جا له ئاکامیش جنۆکهکان له خۆبایی بون و نازاریان دان، ههروهك خودای گهروه له سورهتی (الجن) دا بۆمان دهگێریتتهوه: ﴿وَأَسْءَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ لِي مَخْرَجًا وَيُؤَدُّونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَرَادُوهُمْ رَهَقًا: نۆران ئادهمی پەنایان دەبرده بهر جنۆکان که بیانپاریزن، کهچی پتر ماندویان کردن ﴿(سورة الجن/٦).

هه چیی موسلمانیشه، پیغه مبهه ﴿چاکی رینماییی کردوه که دهفه رمی: ((لو ان احدکم إذا نزل منزلاً قال: اعوذ بکلمات الله التامة من شرّ ما خلق، لم یضره فی ذلك المنزل شیء، حتی یرتحل منه: ئەگەر هه ریه کێک له ئیوه که له نشینگایه ک دابهزی گوتی: خودایه خۆم به وشه تهواوهکانی تو پەنا دەگرم له شه پی ئه وهی که خۆت ئافه ریده ت کردون، له م نیشنگه یه دا هیه چ شتیک زیانی پی ناگه یه نی، تا له وهی بارده کا)) رواه ابن ماجه باسناد صحیح.

په ناگرتن به خودا له شهیتان، له کاتی بیستنی زه رینی کهر:

پیغه مبهه ﴿دهفه رمی: ((إذا هق الحمار فعودوا بالله من الشيطان الرجيم: ئەگەر کهر زه پی، خۆتان به خودا پەنا بگرن له شهیتانی نه فره ت لیکراو)) رواه الطبرانی فی معجمه الکبیر باسناد صحیح (راجع صحیح الجامع ٢٨٦/١).

له پیشدا باسی ئه وه شمان کرد ئەگەر به شه وه که ریک زه پی شهیتانیکی دیوه.

خۆپه نادان له كاتى خويندنه وهى قورئان:

خوداى بهرز ده فهرموى: ﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾
انه ليس له سلطان على الذين آمنوا وعلى ربهم يتوكلون: جا كاتيك قورئان ده خوينى،
له پيلانى شهيتانى دهر كراو په نا ببه بهر خودا. به راستى شهيتان به سهر
كه سانيكى پرودارو پشت به خوا به ستو ده سه لآتى نيه ﴿ (سورة النحل/ ۹۸-۹۹).
جا ئيبنى قه ييم له (اغاثة اللفهان ۱/ ۱۰۹) دا، بۆمانى رون كردۆته وه،
حيكهت چيه له خۆپه نادان به خودا له شهيتان كاتى خويندنه وهى قورئان، و
ده لى:

۱- قورئانى پيرۆز چاره سهره بۆ ئه و شتانهى له سينه كاندا هه ن، هه مو
وه سوه سه و ئاره زو و ويستى كى گهنده ل لا دها كه شهيتان له دلانى ده هاوى،
دهرمانى فهرمانى شهيتانه بۆ دل، جا فهرمان كراوه كه رهستهى دهرده كه لابهين
تا شوينى له دلدا خالى بى هه تاكو دهرمانه كه شوينى خوى ده گرى و ده ستى
لى ده ستينى و كارى لى ده كا، هه روه ك ده لى ن:

أتاي هراها قبل ان اعرف الهى
فصادف قلباً خالياً فتمكنا

واته: ئاره زوه كهى وى هاته لام پيش ئه وهى ئاره زوان بناسم، روبه پوى
دلىكى چۆل بۆوه، جا ده ستى لى ستاند.

ئهو دهرمانه چاره سهره دى بۆ دلان و مهيدانىشى بۆ چۆل بوه، جا تيدا
سه رده كه وى.

۲- هه روه ها قورئان كه رهسته و بابتهى رينوينى و زانست و چاكه يه له دلدا،
هه روه كو ئاو كه رهستهى روه كه، جا شهيتان ئاگرى كه يه كه روه كه كان

دەسوتىنى، ھەر كاتىك ھەست بە روھكى چا كە بكات لە دىدا ھەول دەدا دايپزىنى و بيسوتىنى، جا فەرمانمان پىكراوہ خۇ پەنا بدەين بە خوداى بەرزو تەوانا نەكو ئەو ھەمان ئى تىك دا كە بەھۆى قورئانى دل و دەستى دىنى، جياوازىش لەنىوان ئەم خالەو خالى يەكەم ئەو يە كە خۇپەنادان لە خالى يەكەم بۇ دەسخستنى سودى قورئان، كەچى لىرەدا بۇ مانەوہ و پاراستنى سودەكە يە.

۳- فرىشتەكان لە قورئانخوین نىزىك دەكەونەوہ و گوئى بۇ خویندەوہكەى رادەدىرن، ھەوہكو لە فەرمودەى ئوسەيدى كورپى خوضەيردا ھاتوہ كاتىك قورئانى دەخویند وەك سىبەرىكى دىت كە چراى تىدا بو، پىغەمبەر ﷺ پىنى فەرمو كە ئەوانە فرىشتە بون، شەيتانىش دژو دوژمنى فرىشتە يە، بۇيەش قورئانخوین فەرمانى پىكراوہ داوا لە خوداى بەرز بكا دوژمنەكەى ئى دور بخاتەوہ، تاكو فرىشتەكان بىنە لای، چونكە ئەمە پایە يەكە فرىشتەو شەيتانەكانى تىدا كۆنابنەوہ.

۴- ھەروہا شەيتان بە سوارو پىادەكانىوہ دىنە سەر قورئانخوین ھەتا لە مەبەستەكەى بە قورئانخویندەكە بىخافلىنى كە ئى وردبونەوہ و تى پامان و تىگەيشتن و زانىارىيە لەوہى خودا فەرمويەتى، جا بە ھەمو توانستى خۇى دەكۆشى بۇ ئەوہى دل و دەورخا لە مەبەستى قورئان خویندن، بەمەش خوینەرەكە لە سودى تەواو بى بەش دەبى، جا فەرمانى پىكراوہ كە دەستى بە قورئان خویندنى كرد خۇى پەنادا بەخوا لە شەيتانى نەفرەت لىكراو.

۵- ھەروہا قورئانخوین مونا جاتى خودا دەكا بە فەرمودەكانى خۇى، خوداش گوئى راگرترە بۇ قورئانخوینى دەنگخۆش لە يەكىك كە حەزى لە گۆرانى بى و كەنىشكەكەى بۆى بلى، شىعرو گۆرانىش خویندەوہى شەيتان،

جا قورئان خوین فرمانی پیدراوه به په ناگرتن شهیتان ودهرنی له کاتی مونا جاتی خودای بهرزو گوی راگرتنی په روهر دگار بو خویندنه وهکە ی.

٦- ههروهها له حیکه مه ته کانی خو په نادان نه وهیه؛ خودای بهرز ههوالی پیداوین که هر پیغه مبهریکی ناردبی له کاتی خویندنه وهدا شهیتان شتی بو تیخستون، جا نه گهر نه وه کرده ی شهیتان بی له گه ل پیغه مبهران (علیه السلام)، دهبی له گه ل خه لکی دی چو ن بی.

هه ر بویه ش قورئان خوین جار هیه هه له ده کاو جار هیه لی تی که ل دهبی و، ده په شوکی و زمانی تی که ده نالی، یا زهینی و دنی تووشی په شوکان دین، جا نه گهر شهیتان له کاتی قورئان خویندندا له وی بوو، خوینهر له یه ک له و دوو شته ده رباز نابی و، رهنگه تووشی هه ردووکانیش بی.

٧- شهیتان نه و کاته له سه ر مرو ف مکور تره که مرو ف که ته مای چاکه یه کی هه بی یا به کاری چاکه وه خه ریک بی، له و کاته شهیتان له سه ری توند تر ده کا تا له کاره که ی دابری.

په نادانی مندا ل و خانه واده:

پیغه مبه ر ﷺ حه سه ن و حوسه ینی په ناد ه دا و ده یفه رمو: ((اعیذکما بکلمات الله تامة، من کل شیطان وهامة، ومن کل عین لامة، ثم یقول؛ هکذا کان ابی ابراهیم ﷺ یعوذ اسماعیل واسحق: هه ردوو وکتان په ناد ه دم به وشه ته واوه کانی خودا، له هه موو شهیتانی ک و له هه موو چاویکی پیس، پاشان ده یفه رمو: ئیبراهیمی باوکم ﷺ به م شیوه یه ئیسماعیل و ئیسحاق ی په ناد ه دا)) (اخر جاه فی الصحیحین).

نه بو به کری کوری نه لئه نباری ده لی: (الهامة) تاکی (الهوام) هو ده لئین: بریتیه له هه موو سهروه یه ک که خراپه یه ک نه نجام بدا، (لامه) به واتای (الملمة): چاوی

پیس) بؤیهش فهرمویه تی (لامة) تا له گهل بیژهی (هامة) رینک بکهوی و لهسه ر
زمانی سوکتر بی (تلبیس ابلیس/۴۷).

چاکترین په ناگه بؤ نه وانهی خو په نا دهگرن:

چاکترین په ناگه بؤ په ناگران ههردوو سوره تی (الفلق) و (الناس) ه، له
عوقبهی کورپی عامیر هاتوو که پیغه مبه ر ﷺ فهرموی: ((ان الناس لم یعوذوا بمثل
هاذین: (قل اعوذ برب الفلق) و (قل اعوذ برب الناس): خه لکی خو یان به شتیک په نا
نه گرتوو ه وکو ههردوو سوره تی (قل اعوذ برب الفلق) و (قل اعوذ برب الناس))
رواه النسائي.

په نندیکی مهزن:

له هه ندیکی پیشینان ده گپرنه وه که به قوتابیه که ی خو ی گوت: (چ ده که ی
ئه گه ر شهیتان گوناھی بؤ رازان دیه وه؟ گوتی: جیهادی له گهل ده که م، گوتی:
ئه گه ر هاته وه؟ گوتی: جیهادی له گهل ده که م، گوتی: ئه گه ر هاته وه؟ گوتی:
جیهادی له گهل ده که م، گوتی: جا ئه مه زؤر دریژه ده خایه نی، ئه دی ئه گه ر
به ناو رانه مه پیکدا تیپه ریت و سه گه که ی پی ت وه پی و نه به یشت رت بی،
گوتی: هه وئی له گهل ده دم و ده ی گپرمه وه، گوتی ئه مه زؤر ده خایه نی هانا
وه به ر خاوه نه که ی ببه له کو لتی ده کاته وه) (تلبیس ابلیس/۴۸).

جا ئه مه په نندیکی گه و ره و تیگه یشتنیکی مه زنه له م زانا پایه داره وه، چونکه
خو پاراستن به خوداو هانا وه به ربردنی تاکه رییه کی به هیزه شهیتان
وه ده رده نی و دووری ده خاته وه، دایکی مه رییه میش وای کرد که گوتی: ﴿وَأَبِي
أَعْيَدُهُمَا بِكَ وَدُرَّتِيهَا مِنْ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ: منیش مه رییه م و زارو که کانی ده خه مه
په نای تو، تا له شه پی شهیتان دوورین ﴿ (سورة آل عمران/۳۶).

گومانیک:

هەندیک کەس هەن دەلین خو پەنا دەدەین بە خوا لە گەل هەندیشدا هەست دەکەین شەیتان وەسوەسەمان بو دەکاو بو خراپە دەنەمان دەدا لە نوێژەکانمان دەمانخافلین.

لە وەرامدا دەلین؛ خو پەنادان وەکو شمشیری دەست جەنگاوەر وایە، ئەگەر دەست و بازووی بەهیز بی، رەنگە دوژمنەکە ی بکوژی، ئەگەرنا رەنگە هەر کاری تی ئەکا هەر چەندە تیغەکە ی دەبانیش بی.

بەم شیوەیە خو پەنادانی پارێزکاری بەتەقوا ناگریکە شەیتان دەسوتینی، ئەگەر لە بابایەکی باوەرلاوازەوش بی ئەو کاریگەر بەهیزە ی بو دوژمن نابێ.

ئەبولفەرەجی ئیبنی جەوزی رحمته الله لە (تلبیس ابلیس/ ٤٨) دا دەلی: نمونە ی شەیتان لە گەل مروۆی پارێزکارو مروۆی بی تەقوا، وەکو پیاویکە دانیشتی خواردن و گوشتی لە پیش بی، سەگیکی بەلادا تێپەری، ئەویش چەغە ی لیبکاو سەگە کە برۆا، جا ئەو سەگە بەلای یەکیکی دیکە تێپەری ئەویش خواردن و گوشتی لە بەردەم بی، بەلام هەر چەند چەغە لە سەگە کە بکا، وازی لی ئەهینی و جیی ئەهینی، جا پیاوی یەکەم وەکو مروۆیکی پارێزکارو بەتەقوایە کە شەیتان بەلایدا رەت دەبی هەر بەیادی خودا دەری دەکا، دووم کەسیش وەکو بابای کەم تەقوایە کە هەر شەیتانی لی دانابری، خودا پەنامان بەدا لە شەیتان.

جا ئەو موسلمانە ی دەیهوی لە دەست شەیتان و تەلەو داوەکانی رزگار بی، دەبی خو ی بە بەهیزکردنی باوەری و خو پاراستن بە خودا و هاناو بەر بردنی و توانا لی خواستنی خەریک بکا.

چوارهم - خهريك بوون به يادى خودا:

يادى خودا مهزترين شته كه بهنده له شهيتان رزگار بكا، باسى نهو فرموده‌يهش ديتته پيشى كه تنييدا يه‌حياى پيغهمبهرى خوا به پينج شتان فرمان به ئيسرائيليان دهكا، له‌وانه دهلى: (فرمانتان پى ده‌كهم يادى خوداى به‌رز بكن، چونكه نه‌مه وهك نه‌وه وايه كه دوژمن زور به هه‌له‌داوان به‌دواى پياويك كه‌وتبى، تا كا‌برا ده‌كاتة قه‌لايه‌كى پته‌وو خوئى تيدا چه‌پاله‌دهدا، هر ناوا به‌ندهش تنها به‌يادى خودا ده‌توانى خوئى له شهيتان بپاريزى)، ئيبينى قه‌ييم له (الوابل الصيب/ ٦٠) دا دهلى: (جا نه‌گه‌ر يادى خودا تنها يه‌ك سودي هه‌با، ده‌بوايه به‌نده زمانى هر بو يادى خوداى به‌رز بگه‌رى و به ياده‌وه‌رى پاراوبى، چونكه به يادى خودا نه‌بى ناتوانى خوئى له دوژمنه‌كه‌ى چه‌پاله‌ بدا، نهو دوژمنه‌ش هر له ده‌رگه‌ى خافلان و خهريك بوون ليئى ده‌چيپته ژورئى و، هه‌ميشه بوئى له‌كه‌مين دايه، هر كا تيكي خافل بى خوئى تى ده‌كاو تيكي ده‌شكيني، به‌لام نه‌گه‌ر يادى خوداى كرد نهو دوژمنه‌ى خودا هه‌لدى و بچووك ده‌بته‌وه‌و زه‌ليل ده‌بى، هه‌تا له چوله‌كه بچووكتر ده‌بته‌وه‌و وهك ميشى لى دى، هر بو‌يه‌شه به (الوسواس الخناس) ناوزهد كراوه، واته وه‌سوه‌سه له دلاندا ده‌كاو، كه يادى خودا ده‌كرئ هه‌لدى و نهو جى‌ديلى و وازده‌هيني، ئيبينى عه‌بباس دهلى: شهيتان له‌سه‌ر دلى ئاده‌مميزاد رو‌نيشتووه، نه‌گه‌ر بى‌ئاگاو خافل بى وه‌سوه‌سه ده‌كا، به‌لام نه‌گه‌ر يادى خودا بكا هه‌لدى و وازده‌هيني.

هه‌روه‌ها ئيبينى قه‌ييم له (ص ١٤٤) دا دهلى: (له‌گه‌ل نه‌وه‌ى شهيتانه‌كان دوژمنى به‌ندن، چوار ده‌وريان گرتووه؛ گومان به چى ده‌به‌ى كه پياويك له هر چوار لاوه به دوژمنانى رق نه‌ستورى ده‌وره‌درا بى و، هه‌ريه‌كه‌يان چه‌ندى

پی بکری نازارو نه شکهنجهی بدات، تاکه ریگهش بو پهرته‌وازه کردنیان هه
یادی خودای بهرزو به‌دهسه‌لاته).

له پاش نهوه ئیبینی قه‌ییم فه‌رموده‌که‌ی عه‌بدوپه‌رحمان کوپی سه‌موره‌ی
هیناوه‌ته‌وه که ده‌لی: رۆژیک پیغه‌مبه‌ر ﷺ هاته لامان، به سه‌رمانه‌وه وه‌ستاو
قه‌رموی: ((إني رأيت البارحة عجباً، رأيت رجلاً من أمي أتاه ملك الموت ليقبض روحه،
فجاءه بره بوالديه، فرد ملك الموت عنه، ورأيت رجلاً قد بسط عليه عذاب القبر، فجاءه
وضوؤه فاستنقذه من ذلك، ورأيت رجلاً من أمي قد احتوشته الشياطين، فجاءه ذكر الله
عز وجل، فطرد الشيطان عنه، ورأيت رجلاً من أمي قد احتوشته ملائكة العذاب، فجاءته
صلاته فاستنقذته من أيديهم، ورأيت رجلاً من أمي يلتهب - يلهث - عطشاً،
كلما دنا من حوضٍ منع وطرد، فجاءه صيام شهر رمضان، فاسقاه وارواه، ورأيت رجلاً
من أمي، ورأيت النبيين جلوساً حلقاً حلقاً، كلما دنا إلى حلقةٍ طرد، فجاءه غسله من
الجنابة، فأخذ بيده، فأقعده إلى جنبي، ورأيت رجلاً من أمي بين يديه ظلمة، ومن خلفه
ظلمة، وعن يمينه ظلمة، وعن يساره ظلمة، ومن فوقه ظلمة، ومن تحته ظلمة، وهو متحير
فيها، فجاءه حجه وعمرته، فاستخرجاه من الظلمة، وادخلاه في النور، ورأيت رجلاً من
أمي يتقي بيده وهج النار وشرره، فجاءته صدقته، فصارت سترة بينه وبين النار، وظلمت
على رأسه، ورأيت رجلاً من أمي يكلم المؤمنين ولا يكلمونه، فجاءته صلته لرحمه فقللت:
يامعشر المسلمين، إنه كان وصولاً لرحمه فكلموه، فكلمه المؤمنون وصافحوه وصافحهم،
ورأيت رجلاً من أمي قد احتوشته الزبانية، فجاءه امره بالمعروف ونهيه عن المنكر،
فاستنقذه من أيديهم، وادخله في ملائكة الرحمة، ورأيت رجلاً من أمي جاثياً على ركبته،
وبينه وبين الله عز وجل حجاب، فجاءه حسن خلقه، فأخذ بيده، فادخله على الله عز
وجل، ورأيت رجلاً من أمي قد ذهب صحيفته من قبل شماله، فجاءه خوفه من الله عز

وجل، فاخذ صحيفته فوضعها في يمينه، ورأيت رجلاً من أمي خف ميزانه، فجاءه افراطه
 فنقلوا ميزانه، ورأيت رجلاً من أمي قائماً على شفير جهنم، فجاءه رجلاًؤه في الله عز
 وجل، فاستنقذه من ذلك ومضى، ورأيت رجلاً من أمي قد أهوى في النار، فجاءته دمعته
 التي بكى من خشية الله عز وجل، فاستنقذته من ذلك، ورأيت رجلاً من أمي قائماً على
 الصراط يردد كما ترعد السعفة في ربح عاصف، فجاءه حسن ظنه بالله عز وجل، فسكن
 رعدته ومضى، ورأيت رجلاً من أمي يزحف على الصراط، ويجبو أحياناً، ويتعلق أحياناً،
 فجاءته صلته علي فقامته على قدميه، وانقذته، ورأيت رجلاً من أمي انتهى إلى ابواب
 الجنة فغلقت الأبواب دونه، فجاءته شهادة أن لا إله إلا الله، ففتحت له الأبواب وادخلته
 الجنة: دوينيكيه شتيكي سهيره ديت: پياويكم ديت له نوممته خوم فريشتهي
 مهرگهوان هاتبووه لاي تاگيانى بکيشى، جا چاکه کارى بهرامبهر دايک و باوکی
 هاتن و، مهرگهوانيان ليلى گيپراوه، پياويکشم ديت ئەشکهنجيه گوپرى بو
 ناماده کرابوو، جا دەستنويژهکەي هات و لەو نازارو ئەشکهنجيه قوتارى
 کرد، پياويکيشم ديت له نوممتهي خوم که شهيتانهکان دەوريان ليدابوو، يادي
 خودا هات و شهيتاني دهرکرد، پياويکی دیکه ديت له نوممتهي خوم
 فريشتهکانى ئەشکهنجهدان دەوريان تهنیبوو، نويژهکەي هات و لەدەستی
 دەرينان، پياويکی ترم له نوممتهي خوم دی له تينان هينکهي برابوو
 ههله قرچا، ههركه له ئەستيلکيک نيزيک دەبووه، ربي لي دهگيراو دهردهکرا،
 روژي مانگي رههزان هات، تيراوي کردو بری شکاند، پياويکيشم ديت له
 نوممتهي خوم، پيغهمبهرانيشم ديتن کوپکوپر بازنهيان بهستبوو، ئەو پياوه
 لههر کوپريک نيزيک دەبووه دهردهکرا، غوسلى لهش پيسى هات و دەستی گرت
 و، هيناي له پال منى دانا، پياويکيشم ديت له نوممتهي خوم بهردهمی تاريک
 بوو، پشت سهري تاريک بوو، لاي راستی تاريک بوو، لاي چهپيشی هه تاريک

بوو، سهرهوهی هەر تاريك و خوارهوهشی هەر تاريك بوو، نهویش له نیو نهو
 تاريکیانهدا سهرگهردان بوو، جا ههچ و عومرهکهی هاتن و له تاريکیی دهريان
 هیناو، برديانه نیو روناکی، پیاویکی دیم له ئوممهتی خۆم دیت، به
 دهستهکانی خۆی له کلپه و بلنسهی ئاگر دهپاراست، خێرو مالبهخشینهکهی
 هات و، بووه له مپهریک له نیوان وی و ئاگر داو سایهیی لهسهری کرد،
 پیاویکیشم له ئوممهتی خۆم دیت قسهی لهگهڵ برواداران دهکرد کهسیش
 لهگهڵهوی نهدهدوا، جا سیلهی رهحمی هاته لای و گوتی: هۆگهلی موسلمانان،
 ئەمه سیلهی رهحمی دهگهیا ند جا قسهی لهگهڵ بکهن، نهو جا برواداران
 کهوتنه ئاخواتن لهگهڵیداو دهستی یهکتریان گۆشی، پیاویکی دیکم له
 ئوممهتی خۆم دیت فریشته ئاگرهوانهکان دهوریا دابوو، فرمانهکانی بهچاکه
 و بهرههستی کردن لهخرابه هات و، لهدهستی دههینان و رزگاری کرد و،
 برديه نیو فریشتهکانی میهرو بهزهیی، پیاویکیشم له ئوممهتی خۆم دیت
 کهوتبوه سهر ههردو چۆکان و، پهردهیهک له نیوان نهو و خودای بهرزدا بو و،
 رهوشت و رهفتاری جوانی هات و، دهستی گرت و برديه لای خودای مهزن،
 پیاویکی ترم دیت له ئوممهتی خۆم کردهوهنامهکهی درابوو دهسته چهپی،
 ترسانی له خودای گهروه هات و کارنامهکهی وهرگرت و دایه دهسته پراستی،
 پیاویکی دیم دیت له ئوممهتی خۆم تاي ترازوی خیری سوک بوو، نهو
 زاروکانهیی که به بچووکی مردبوون هاتن و تاي ترازوهکهیان قورس کرد،
 پیاویکیشم دیت له ئوممهتر. خۆم لهسهر لیواری دۆزهخ راوهستا بوو، جا
 تکاکانرا له خودای گهوره هات و، لهوی دهربازی کردو رویشت، پیاویکیشم
 دیت له نوسهتی خۆم بو ناو ئاگری ههڵدێرا، نهو فرمیسهکی هات که له ترسی
 خودای مهزن پیی گریابوو، دهربازی کرد، پیاویکی دیکم دیت له ئوممهتی

خۆم له سه‌ر صیرات راوه‌ستا بوو، وه‌ك چله‌دارخورمای به‌ر ره‌شه‌با ده‌له‌رزى، جا گومانى چاكى به‌خودا هاته‌ لای و، له‌رزه‌كه‌ى داسه‌كنا‌ندو تى‌په‌رپى، پیاویكى ترم دیت له‌ ئوممه‌تى خۆم له‌سه‌ر صیرات ده‌خشی جار هه‌بوو كاگۆله‌ى ده‌كردو جاریش هه‌بوو خۆى شو‌پرده‌كرده‌وه، درودناردنى بۆ من هات و له‌سه‌ر پىيانى راگرت و رزگارى كرد، پیاویكیشم دیت له‌ ئوممه‌تى خۆم دیت كه‌یشتبوه‌ ده‌رگه‌كانى به‌هه‌شت، به‌لام له‌رووى داخرا‌بوون، شه‌هاده‌ى (لا اله الا الله هات)، ده‌رگه‌كانى بۆ كرده‌وه‌و برديه‌ به‌هه‌شت.)) رواه‌ الحافظ ابو موسى‌ المدينى فى كتاب (الترغيب فى الحصال المنجيه، والترهيب من الخلال المردية) وبني كتابه عليه وجعله شرحاً له، وقال: هذا حديث حسن جداً، رواه عن سعيد بن المسيب: عمرو بن آزر، وعلي بن زيد بن جدعان، وهلال أبو جبلة.

ئىبنى ته‌يميه‌ى شى‌خولئىسلام پايه‌ى ئه‌و فه‌رموده‌ى به‌مه‌زن داده‌ناو ده‌يگوت نيشانه‌ى راستى ديارن و مه‌به‌ست ئه‌وه‌بوو كه‌ ده‌يفه‌رموو: ((راىت رجلاً من أمتي قد احتوشته الشياطين، فجاءه ذكر الله عز وجل، فطرد الشيطان عنه)) ئه‌مه‌ش له‌گه‌ل فه‌رموده‌ى حارىسى ئه‌شعهرى يه‌كه‌.

هه‌روه‌ها كه‌ ده‌فه‌رمى: ((وأمركم بذكر الله عز وجل، وان مثل ذلك كمثله رجل طلبه العدو، فانطلقوا في طلبه سراعاً، وانطلق حتى اتى حصناً حصيناً، فأحرز نفسه فيه: فه‌رمانتان پىده‌كه‌م يادى خودا بكه‌ن، چونكه‌ ئه‌مه‌ وه‌ك پياويك وايه‌ دوژمنى به‌دواوه‌بى و. به‌ خىرايى شوينى كه‌وتبن، ئه‌ويش هه‌لى هه‌تا ده‌چىته‌ ناو كه‌لاتىكى پته‌و، جا خۆى تىدا هه‌شار ده‌دا)).

به‌م شى‌وه‌يه‌ به‌نده‌كان ناتوانن خۆ له‌ ده‌ست شه‌يتان چه‌پاله‌ بده‌ن مه‌گه‌ر به‌ يادى خودا نه‌بى، له‌ تىرمىزىدا له‌ ئه‌نه‌سى ماليكه‌وه‌ هاتوه‌ ده‌لى: پىغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رموى: ((من قال -يعني إذا خرج من بيته- بسم الله، توكلت على الله، لا

حول ولا قوة الا بالله، قال له: كفيت وهديت ووقيت، وتنجي عن الشيطان، فيقول لشیطان آخر: كيف لك برجل قد هدي وكفي ووقني؟! هر كهس كه له مانی خوئی چووه دهئی، گوتی: به ناوی خودا، پشت به خودا ده به ستم، هیچ هول و توانایه که نیه له خوداو به خودا نه بی، پیی ده گوتری: هیئدهت به سه، ریئماکرای و هیئدهت به سه و پاریزرای، شهیتانیش خوئی لی لاده داو به شهیتانیکی تر ده لی: چ له پیاوینک ده که ی ریئمون بووه به سی کردووه و پاریزراوه)) رواه ابو داود والنسائي والترمذي وقال: حديث حسن، به سه حیحیش له پیغه مبر ﷺ هاتووه که فهرمویه تی: ((من قال في يوم مائة مرة لا إله الا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، كانت له حرزا من الشيطان حتى يمسي: هر كه سيك له روژيكداسه جارن گوتی: لا اله الا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، بوی ده بیته په ناگه یه که له شهیتانی تا ئیوارهی به سه ردادی)). سوفیان هیئاویه له نه بو زوبه یر، له عه بدولای کوی زه مره، له که عب ده لی: ((قال: اذا خرج الرجل من بيته فقال: بسم الله قال الملك: هديت، واذا قال: توكلت على الله: قال الملك: كفيت، واذا قال: لا حول ولا قوة الا بالله قال الملك: حفظت، فيقول الشياطين بعضهم لبعض: ارجعوا، ليس لكم عليه سبيل، كيف لكم بمن كفي وهدى وحفظ؟: نه گهر پیاو له مال هاته ده ر گوتی: بسم الله، فریشته که ده لی: ریئمای کرای، وه نه گهر گوتی: توكلت على الله، فریشته که ده لی: هیئدهت به سه، وه نه گهر گوتی: لا حول ولا قوة الا بالله، فریشته که ده لی: پاریزراو بووی، جا شهیتانه کان به یه کتر ده لئین: بگه ریئنه وه، به چ رییه که نایگه نی، چون ده گه ینه یه کیك خودا نهو به هرانه ی پیدابی)).

ههروه ها نه بو خه لادی میصری ده لی: هرکی هاته نیو ئیسلام، له قه لاتیک دیته ژوری و، نهوی له مزگه وتیک وه ژورکه وت، له دوو قه لاتان دیته ژور،

هه‌رکه‌سیکیش له کۆپکی دانیششت زیکرو یادی خودای تیدا ده‌کرا، له سێ قه‌لاتان چۆته ژور.

ئه‌بو موسای حافیزیش له کتێبه‌که‌ی‌دا له ئه‌بو‌عیمرانی جونی ده‌گێرێته‌وه، له ئه‌نه‌س، له پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: ((اذا وضع العبد جنبه على فراشه، فقال بسم الله، وقرأ فاتحة الكتاب، أمن من الجن والإنس ومن كل شيء: كاتيك به‌نده ده‌چیته ناو جی، ئه‌گه‌ر بلی: به ناوی خوداو سوهرتی فاتیحه بخوینی و له شه‌رو خراپه‌ی جنۆکه و مروّف و هموو شتیک ئارام و بینياز ده‌بی)) (ذكره السيوطي في (الجامع الكبير) ونسبه للبخاري والدلمي، قال الهيثمي في (المجموع): وفيه غسان بن عبيد، وهو ضعيف، ووثقه ابن حبان، وبقية رجاله رجال الصحيح (محقق الرايل الصيب).

له سه‌حیحی بوخاریشدا له موحه‌مه‌دی کۆپی سیرینه‌وه، له ئه‌بو هوره‌یره، گوتی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ منی له‌سه‌رزه‌کاتی ره‌مه‌زان دانا تا چاوم لی‌بی و بیپاریزم، یه‌کیک هاته لام و، ده‌ستی پی کرد به گۆلمان له خواردنه‌که‌ی ده‌دا، منیش گرتم، گوتی: به‌ره‌لام که جاریکی دی ناگه‌رێمه‌وه... تادوایی فه‌رموده‌که، جا ده‌لی: له جاری سییه‌مدا گوتی: هه‌ندیک وشه‌ت فی‌رده‌که‌م خودا به‌وان و شان سووت پی‌ده‌گه‌یه‌نی، ئه‌گه‌ر چویه نیو نوینه‌که‌ت، ئایه‌تولکوری له‌سه‌ره‌تا تا کۆتاییه‌که‌ی بخوینه، تا سه‌به‌ینی پارێزگاریکی خودات له‌سه‌ر ده‌بی و شه‌یتانت ئی نزیك نابته‌وه، جا به‌ره‌لای کرد سه‌به‌ینی چوه‌لای پیغه‌مبه‌رو بۆی گێراوه، فه‌رموی: ((صدقك وهو كذوب: له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی درۆزته، به‌لام راستی پی گوتوی)).

هه‌روه‌ها ئه‌بو‌موسای حافیز له فه‌رموده‌یه‌کی ئه‌بو زوبه‌یر له جابیره‌وه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموی: ((اذا أوى الإنسان إلى فراشه، ابتدره ملك وشيطان

فيقول الملك: اختم بخير، ويقول الشيطان: اختم بشر، فإذا ذكر الله تعالى حتى يغلبه -يعني النوم- طرد الملك الشيطان وبات يكلؤه، فإذا استيقظ، ابتدره ملك وشيطان، فيقول الملك: افتح بخير، ويقول الشيطان: افتح بشر، فإن قال: الحمد لله الذي احيا نفسي بعد موتها ولم يمتهن في منامها، الحمد لله الذي يمكسك التي قضى عليها الموت ويرسل الأخرى إلى أجل مسمى، الحمد لله الذي يمكسك السموات والأرض أن تزولا، ولئن زالتا إن أمسكها من أحد من بعده، الحمد لله الذي يمكسك السماء أن تقع على الأرض إلا بإذنه، طرد الملك الشيطان وظل يكلؤه: كه مرؤف چووه نيو جيگه كهى، فريشتهيهك وشهيتانيك ده چنه لاي، فريشتهكه دهلى: باپايانى كارت خير بى، شهيتانهكesh دهلى با پايانى كارت شه ربى، جا نه گهر يادى خوداى كرد تا چاوى ده چيته خهوى، فريشتهكه شهيتانهكه ده رده كاو تا سبهينى تى هه لده دا، كه له خه ويش هه ستا، فريشتهيهك وشهيتانيك دينه لاي، فريشتهكه دهلى: با ده سپيكي كارت خير بى، شهيتانهكesh دهلى: با ده سپيكي كارت شه ربى، جا نه گهر گوتى: ستايش بو نهو خودايهى كه نه نفسى منى پاش مردن زندو كرده وهو، له نوستنيدا نه يمراند، ستايش بو نهو خودايهى نه وان گيانان ده گري كه ده مرن و نه وانى دى تا كاتيكي دياريكراو لينده گري، ستايش بو نهو خودايهى ناسمانه كان و زهوى ده گري كه له نيو نه چن و نه گهر له نيويش بچن لهوى بترازى كه سى ديكه پاشى وى نايانگريته وه، ستايش بو نهو خودايهى كه ناسمانى راگرتووه نايهلى به سهر زهويدا به ربيته وه، مه گهر به ئيزنى خوى ، نه گهر واى گوت، فريشتهكه، شهيتانهكه وه ده رده نى و به شاپان تى هه لده دا)).

له هه ردوو سه حيا نيش هاتوو له فه رمودهى سالمى كورپى نه بو جه عد، له كورهي ب، له ئيبنى عه ببا سه وه دهلى: پيغه مبه رى خوا ﷺ فه رموى: ((أما إن أحدكم إذا أتى أهله قال: بسم الله، اللهم جنبنا الشيطان، وجنب الشيطان ما رزقتنا،

فیولد بینهما ولد لا یضـره شیطان أبداً: ئەگەر یه کێک له ئیوه که چووه لای خیزانه که ی گوتی: به ناوی خودا، خودایه شهیتانمان لی لادوو، شهیتان له وهش لاده که پیمان ده به خشی، جا ئەگەر مندالیکیان له نیوان کهوتوه، هه رگیز شهیتان زیانی پیناگه یه نی^۴.

دیسان ئەبوموسای حافیز، له حه سه نی کورپی علیه وه ده لی: من ئەوه دایین ده که م هه رکه سیکی ئەم بیست ئایه ته بخوینته وه خودای به رز له هه موو شهیتانیکه سته مکارو، له هه موو شهیتانیکه پیس و، له هه موو درنده یه کی زیانمەندو، له هه موو دزیکی زۆردار بیپاریزی: ئایه تولکورسی و سی ئایه ته له سورته ی (الاعراف) ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ (سورة الاعراف/ ۵۴-۵۷)، و ده ئایه ته له سورته ی (الصافات) (۱-۱۰) و، سی ئایه ته له سورته ی (الرحمن) ﴿يا معشر الجن والانس﴾ (سورة الرحمن/ ۳۳-۳۴)، له گه ل دوایینی سورته ی (الحشر): ﴿لو انزلنا هذا القرآن..﴾ (سورة الحشر/ ۲۱-۲۴).

هه روه ها موحه ممه دی کورپی ئەبان ده لی: پیاویک له مزگه فته ی خه ریکه نوێژکردن بوو، هه سته ی کرد شتیکی له پاله، لیی راجفری، گوتی: لیم مه ترسی، هه ر له پینا و خوای به رز هاتیمه لای تو، پرۆ لای عوروه و لیی بپرسه، چۆن خۆی له ئیبلیسی ئیبلیمان په ناده دا، گوتی: بلی: (آمنت بالله العظيم وحده، وكفرت بالجبت والطاغوت، واعتصمت بالعروة الوثقى لا انفصام لها، والله سميع عليم، حسبي الله وكفى، سمع الله لمن دعا، ليس وراء الله منتهى: به ته نیا پروام به

^۴ رواه البخاري ۳۲۱/۱۳، باب السؤال بأسماء الله تعالى، وفي بدء الخلق، باب صفة ابليس وجنوده، وفي الدعوات، باب الدعاء للمتزوج، ومسلم رقم ۱۴۳۴ في النكاح، باب ما يستحب أن يقوله عند الجماع. (محقق الوابل الصيب)

خودای مەزن هینا، بیپروام بە جادوو بە تاغوتان و، خۆم بە بیرو باوەرپێکی پتەوی نەچراو پاراستوو، خوداش بیسەر زانایە، هەر خودام بە تەنێ بەسەو، خودا دوای داواکاران دەبیستی، لە پاش خودا کۆتایی نیە).

بیشری کۆپی مەنصوریش دەلی: لە ووهیبی کۆپی وەرد، دەلی: ساتیکی شەوی تێپەریبوو، پیاویک چوو نێو گۆپستانی، دەلی: دەنگیکی گەرەم گوی لیبو، دیتم تەختیکیان هینا، دایانناو، شتیکیش هات لەسەری دانیشت، دەلی: جا سەریازەکانی لە دەوری کۆبوو نەو، ئەوجا هاواری کردو گوتی: کی عوروە کۆپی زوبیرم لە کۆل دەکاتەو؟ کەس وەرەمی نەداو تاکو چەند دەنگی خودای مەزن قانی لەسەر بوو بە دوا یە کدا هاتن، ئەو جا یەکیک گوتی: من لە کۆلتی دەکەمەو، دەلی: جا رووی لە مەدینە کرد، منیش دەمدیت، پاش ماوەیەک گەراو و گوتی: بە هیچ شیوەیک ناکرێ بۆ عوروە بچم، وەگوتی: واوەیلا بۆ ئیو، دیتم سەبەینان و هیواران هەندیک و شان دەلی: تا ئەو شانە بلی ئیمە نایگەنێ، پیاوەکە گوتی: بۆ سەبەینێ، بە خانەوادەکەم گوت: باری بۆ ریکخەن، جا هاتە مەدینە، بە پرسیاران عوروە دیتەو، پیرەمێردیکی گەرە بوو، پیم گوت ئەتو سەبەینان و هیواران چ دەلی؟ رازی نەبوو پیم بلی، جا چیم دیت و بیستم بۆیم گێراو، ئەوجا گوتی: نازانم، تەنیا سەبەینان سی جار دەلیم: (آمنت بالله العظيم، وكفرت بالجبث والطاغوت، واستمسکت بالعروة الوثقی التي لا انفصام لها، والله سمیع علیم)، هیوارانیش سی جار دەلیم.

هەر وەها نەبوموسا لە موسلیمولبوو تەین دەگێرتەو، دەلی، جیبریل بە پیغەمبەری ﷺ گوت: دیویک لە جنۆکان داوت بۆ دەنیتهو، جا ئەگەر چوێه سەرچی و بالیفەکانت بلی: ((اعوذ بكلمات الله التامات التي لا تجاوزهن بر ولا فاجر، من شر ما یتزل من السماء وما یعرج فیها، ومن شر ما ذرا من الارض وما یخرج منها،

ومن شر فتق الليل والنهار، ومن شر طوارق الليل والنهار، إلا طارقا يطرق ببحر يسارحن: خو پهناده گرم به وشه ته‌واوه‌کانی خودا که نه چاکه‌کاریان لی تیده‌په‌پری نه‌خرابه‌کار، له شه‌پری هه‌موو نه‌و شتانه‌ی له ئاسمانی دابه‌بن و نه‌وانه‌ی تیایدا سه‌رده‌که‌ون و له‌و شتانه‌ی له‌زه‌وی ده‌چنه‌ خوارى و له‌وه‌ی لییه‌وه درده‌چن، هه‌روه‌ها له شه‌پری ئاشوبه‌کانی شه‌وو روژو، له شه‌پری نه‌وانه به شه‌و له‌ده‌رگا ده‌ده‌ن بیجگه له‌وانه‌ی که بو خیر ده‌رگه ده‌کوئن، نه‌ی خودای میه‌ره‌بان))^۶.

هه‌روه‌ها به‌پیتی فه‌رموده‌ی سه‌حیح سه‌لماوه که شه‌یتان له ده‌نگی بانگ هه‌ندی.

سوه‌هیلی کوپی نه‌بو صالح ده‌لی: باوکم جه‌وانیکی خو‌مانی به‌گه‌ل دام و بو به‌نی‌حاریسه‌ی ناردم، له دیواریکه‌وه یه‌کێک به ناوی خو‌یه‌وه بانگی کرد، جا نه‌وی له‌گه‌لمدا بوو سه‌رینکی له دیواره‌که هه‌لکیشا، هیچی نه‌دیت، منیش نه‌مهم بو بام گیپراوه، گوتی: نه‌گهر بمزانیا تووشی نه‌وشته دینی نه‌مه‌ناردی، به‌لام نه‌گهر گویت له ده‌نگیک بوو، بانگی نویژ بده، چونکه من گویم لیبوو، نه‌بو هه‌وره‌یره له پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌یگیپراوه، که فه‌رمویه‌تی: ((ان الشیطان اذا نودي بالصلاة، ولی وله حُصاص: نه‌گهر بانگی نویژی درا، شه‌یتان هه‌ندی و تران ده‌که‌نی)). له ریوایه‌تیکه‌ی دیکه‌شدا هاتوه: ((اذا سمع النداء ولی وله ضراط، حتى لا یسمع التأذین....: که شه‌یتان گویتی له بانگ ده‌بی هه‌ندی و تران ده‌که‌نی، تا ده‌نگی بانگه‌که نه‌بیستی))^۷ الحدیث.

^۶ وإسناده منقطع، ورواه مالك في (الموطأ) ۲/۹۵۱ و ۹۵۲ في كتاب الشعر، باب ما یومر به من التعویذ عن یحیی بن سعید مرسلًا. قال الرزقانی في (شرح الموطأ): ووصله النسائی من طریق محمد بن جعفر، عن یحیی بن سعید،

عن محمد بن عبدالرحمن بن سعد بن زرارة، عن ابن عباس السلمی، عن ابن مسعود. قال الرزقانی:

^۷ رواه البخاری ۲/۶۹ و ۷۰ في الأذان، باب فضل التأذین، ومسلم رقم ۳۸۹ في الصلاة، باب فضل الأذان

وهرب الشیطان عند سماعه. (محقق الوابل الصیب).

ئەبوموسای حافیز لە ئەبوره جاوہ لە ئەبوبەکری صدیق دەلی: پیغەمبەر ﷺ
 فەرموی: ((استکثروا من لا الہ إلا اللہ والاستغفار، فإن الشیطان قال: قد اهلکتهم
 بالذنوب، واهلکونی بقول: لا الہ إلا اللہ والاستغفار، فلما رأیت ذلك منهم، اهلکتهم
 بالاهواء حتی یحسبون انهم مهتدون، فلا یستغفرون: زور بلین لا الہ الا اللہ
 واستغفراللہ، چونکہ شەیتان دەلی: من ئەوانم بە گوناھان فەوتاندو، ئەوانیش
 بە لا الہ الا اللہ واستغفراللہ منیان فەوتاند، جا کہ ئەمەم ئی دیتن بە ئارەزوان
 تونام کردن، تا وایانزانی رینمایی کران، جا داوای لیخۆشبوونی ناکەن))^۷.

هەرودەها لە ئیبراھیمی کوپی حەکەمەوہ دەگێرتەوہ، لە باوکێوہ، لە
 عیكریمە دەلی: جارێك پیاویك لە گەشتیکدا بوو، بەلای پیاویکی نوستوودا
 تێپەری کہ دوو شەیتانی لەکن بوون، گەشتیارەکہ گۆنی ئی بوو یەکیك لە
 شەیتانەکان بە هاوہلەکہی خۆی دەلی: برۆ دلی ئەو نوستووہ گەندەل کہ، جا
 کہ لە کابرا نیزیک بووہ، گەراوہ لای هاوہلەکہی و گوتی: لەسەر ئایەتیک
 نوستووہ چ ریی بو ئیمە تیدانیہ، جا شەیتانی دووہمیش چووہ لای
 نوستووہ کہ کہینی نیزیک بووہ، گەراوہ بە هاوہلەکہی گوت: راست دەکہی،
 جا رویشتن، ئەو جا کابرای گەشتیار نوستووہ کہی وەناگا هیناو چی لە
 شەیتانەکانی دیتبوو پیی گوت، جا پیی گوت: پیم بلی پیش نوستن چ
 ئایەتیکت خویندبوو؟ گوتی: ئەم ئایەتەم خویندبوو: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ
 السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَبِيبًا
 وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسْحَرَاتٍ بِأَمْرِهٖ أَلَّا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ بَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ:

پەرودەگاری ئیوہ ئەو خودایەیکە ئاسمانەکان و زەوی لە شەش رۆژان

^۷ ذکرہ المہتمی فی (مجمع الرائد) ونسہ لابی بعلی. وقال المہتمی: وفقہ عثمان بن مطر، وهو ضعیف. (عشق الوابل الصیب)

نه فراند له سهر عهرشدا جيگير بو و بهرز بؤوه، به په رده ي تاريخي شهو، رۆژ داده پوښي و شهو به دواي رۆژدا به له ز دهرپواو، رۆژو مانگ و نه ستيره كانی به دي هينا له حالينكا دهسته موي فه رمانی خودان، نه فراندن و فه رمان هه ر بؤ خودايه و به رزو پيرۆزه خوداي په روه رديگاري جيهانيان ﴿سورة الاعراف/ ٥٤﴾.

نه بوننه ضر هاشمي كورې قاسم دهلي: له مالي خومدا ...^١ ده بيني گوتيان: هو نه بوننه ضر له پال نيمه لاکه وه، دهلي: جا نه مه م لي توند بوو، منيش بو ئيبني ئيدريس و، مه حاريبي و نه بوئوسامه نووسي له كوفه دا، مه حاريبي لوي نوسيم: بيريك له مه دينه دا گوريسه كه ي ده پسا، كاروانيكيان له لا دابه زي، گازانده ي هه ندييان له لا كردن، جا داواي ده ولكه ناوه كيان كردو، پاشان، نهو قسانه يان له سهر كردو، ناوه كه يان هه لپشته بيركه، ناگريكي لي هه لستاو له سهر بيركه له نگره ي گرت، نه بولنه ضر دهلي: منيش باديه ناويكم هينا، پاشان نه وان قسانم به سهر ي دا خويندو له گوشه كانی ماليم رشاند، هاوريان لي كردم، سوتاندمانت، نيمه له لات بارده كه ين، قسه كه ش نه وه بوو: (بسم الله، أمينا بالله الذي ليس منه شيء ممتنع، وبعزة الله التي لا ترام ولا تضام، وبسلطان الله المنيع محتجب، وبأسماائه الحسنی كلها عائد من الابالسة، ومن شر شياطين الانس والجن، ومن شر كل معلن او مسر، ومن شر ما يخرج بالليل ويكمن بالنهار، ويكمن بالليل ويخرج بالنهار، ومن شر ما خلق وذراً وبرأ، ومن شر ابليس وجنوده، ومن شر كل دابة انت آخذ بناصيتها ان ربي على صراط مستقيم، اعوذ بالله: بما استعاذ به موسى، وعيسى، وابراهيم الذي وفي، من شر ما خلق وذراً وبرأ، ومن شر ابليس وجنوده، ومن شر ما يبغى، اعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم، ﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ وَالصّٰفّٰتِ صَفّٰٓءٌ ۙ فَالزّٰجِرٰتِ

^١ شتيكي لي په ريوه، وانكه يه نيت كه قسه ي له گه ل نه وانه كردوه كه دي توني و پينان گوتوه: نه ي نه بوننه ضر

رَجْرًا ﴿ فَالَّذِينَ ذُكِّرُوا ﴾ إِنَّ إِلَهُكُمْ لَوَاحِدٌ ﴿ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ
 الْمَشَارِقِ ﴿ إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا زِينَةَ الْكُوكَبِ ﴿ وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ ﴿ لَا
 يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَى وَيُقَدِّفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ﴿ ذُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَأَصِيبٌ ﴿ إِلَّا مَنْ
 خَطِفَ الْخَطِفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿ سورة الصافات/ ۱-۱۰: به ناوی خوا، به ناوی خودا

نیواره مان کرده وه که هیچ شتیکی لی قه دهغه نابینو، به عزیزه تی خوا که هر
 برده و امه و لئی که م نابیته وه. به دهسه لاتی به هیژو توانای خوا خو په نا
 ده گرن و، هانا ده بهینه بهر هه مو ناوه جوان و پیروزه کانی له نیبلیسان و
 له شه پی شهیتانگه لی مروّف و جنوکه و له شه پی هه مو شتیکی ناشکرا و نهینی و
 له شه پی نه وانهی له شه وی دینه دهر و به پوژ خو له که مین ده گرن و به شه و
 له که میندان و به پوژ دینه دهر و، له شه پی هه مو نه و شتانه ی نه فراندونی و
 دروستی کردن و له نه بو وه و دهی هینا ون. هه روه ها له شه پی نیبلیس و
 سه ریازه کانی و له شه پی هه مو جو لنده یه کی که تو نه ی خودایه جله و گیرت
 کرده، به راستی ری پی روه ردگارم رسته پییه. خوبه خودا په نا ده گرم به وه ی
 که موسا و عیسا و نیبراهیمی خاوه ن به لئین په نایان پی گرتوه له شه پی نه و
 شتانه ی خودای به رز نه فراندونی و دروستی کردن و له نه بو وه و دهی هینا ون و
 له شه پی نیبلیس و سه ریازه کانی و هه رشتیکی به نیازه بیکا. خو به خودای
 بیسه ری زانا له شهیتانی دهر کرا و په نا ده گرم؛ به ناوی خوی به خشه رو دلّوا.
 سویند به وانهی ری زیان به ستوه و، سویند به وانهی به دهنگدان له تاوان و خراپه
 دورده خه نه وه و، سویند به قورئاخوینان، به راستی په رستراوی نیوه یه کیکه،
 په روه ردگاری ناسمانه کان و زهوی و نه وه ی له نیوانیاندا یه و په روه ردگاری

خۆرەلاتەكانە، ئىمە ئاسمانى دنيامان بەئەستىران رازاندۆتەو، لەھەموو شەيتانىكى پاراستومانە، تا قسەى دانىشتوانى جيهانى بالا نەبيستن و ئەگەر گوى راگرن لە ھەمو لايەكەو تىرباران دەگرين، تا دوربنەو ئەوانە ئەشكەنجەيەكى بەردەواميان بۆ ئامادەيە، مەگەر يەككىيان لەناكاو شتىك برفينى ئەوجا تۆپەلەئاگرىكى سمينەرى بەدوادا بىت).

جا ئەمە بړىكە لەو شتانەى پەيوەندييان بە فرمودەكەى پيغەمبەر ﷺ ھەيە كە بە بەندەكەى فرمو: ((بجز نفسه من الشيطان بذكر الله تعالى: به يادى خوداى بەرز خۆى لە شەيتان پەنادا)).

پيشم خۆشە ئەم بابەتە بە فرمودەيەك كۆتايينم كە ئيبنى قەييم نەيھيناوئەو، فرمودەكەش بەلگەيە بۆ ئەوئەى كە لە ھەموو كاروبارىكدا يادى خودا شەيتان ريسوا دەكاو كارەكانى پوچەل دەكاتەو، بەشەرەزارى و دلساردى دەيگەرپتەو، ئىمام ئەحمەد دەگيرتەو كە تەمىمە لە يەككە لە ھاوئەلانى بيستوو كە لە پاشكۆى پيغەمبەر ﷺ سوار بوو، كە گوتويەتى: گوى دريژەكەى پيغەمبەر ساتمەيەكى كرد، گوتم: چارەرەش بى شەيتان، پيغەمبەر ﷺ فرموى: ((لا تقل تعس الشيطان، فإنك إذا قلت تعس الشيطان تعاضم، وقال: بقوي صرعت، وإذا قلت باسم الله تصاعر حتى يصير مثل الذباب: مەلى شەيتان چارەرەش و تونا بى، چونكە ئەگەر وابلىنى خۆى مەزن دىتە بەرچاو، دەلى بەھيژى خۆم بەزاندم، بەلام ئەگەر بلىنى بەناوى خوا وابچوك دەبتەو تا بەقەد ميشىكى لىدى)) قال ابن كثير في (البدایة ١/٦٥) تفرد به احمد واسناده جيد.

پینجھم - دانہ بران له کۆمه‌لی موسلمانان :

ئەو هی موسلمان له کەوتنه داوو تەله‌ی شەیتانی بە دوور دەگری ئەو یه کە له نیو موسلماناندا بژی و، چینیکی چاکەکار هەلبژیری کە بۆ حەقخوازی هان و یارمەتی بدن و، له خراپەکاری بەرھەڵستی بکەن و بیگیڤنەو، خێرو چاکە ی وەبیر بێننەو، چونکە هیزیکی گەرە له یەکیبون و جەمبوندا هەیه، پیڤمبەر ﷺ دەفەرموی: ((من اراد منکم بجوحه الجنة فلیزم الجماعة، فإن الشیطان مع الواحد وهو من الإثنین أبعد: هەر یه کێک له ئیوه ناوهراستی بههشتی گەرە کە با پابهندی کۆمه‌لی موسلمانان بی، چونکە شەیتان له گەل یه کێک دایه و له دووان دوورتره)) رواه الترمذی وقال حدیث حسن صحیح، ورجاله ثقات والحديث صحیح وله طرق.

لیژەدا مەبەست له کۆمه‌لیش کۆمه‌لی موسلمانان و پیڤشه‌واکه یانه، کۆمه‌لیش له نیسلامدا هیچ به‌هایه‌کی نابێ ئەگەر به‌قورئان و سونەت پابه‌ندو پەیه‌وست نەبوو، له فەرمودەشدا هاتوو: ((ما من ثلاثة في قرية ولا بدو، لا تقام فيهم الصلاة، إلا استحوذ عليهم الشیطان، فعلیکم بالجماعة، فإنما تأکل الذئب من الغنم القاصية: ئەگەر هەر سی‌کەس له گوندیک یا له بیابانیک دابن و قامەتی نوێژی جەماعەتیان تێدا نەکرێ، شەیتان به‌سەریاندا زال دەبی، جا له کۆمه‌ل دامەبڕین، چونکە گورگ له مەپی دابراو دەخوا)) اسنادە حسن، رواه ابو داودو النسائی وغیرهما.

هەرودها ئەبو داود له سونەنەکه‌ی دا له فەرمودەیه‌کی موعاویه‌ی ئەبوسوفیان دەگیڤرتەو، کە هەستاو و گوتی: پیڤمبەری خوا ﷺ له نیوماندا هەستاو فەرموی: ((الا إن من قبلکم من اهل الکتاب افترقوا علی نبتین وسبعین ملة، وان هذه

الملة ستفرق على ثلاث وسبعين ملة، ثتان وسبعون في النار وواحدة في الجنة وهي الجماعة: ئەوانى پىئىش ئىيۈە لە ئەھلى كىتاب بەسەر ھەفتاۋ دوو كۆمەلەن دابەش بوون، ئەم ئوممەتەش بۇ ھەفتاۋ سى كۆمەل جودا دەبنەو، ھەفتاۋ دوويان بۇ ئاگرەو يەككىيان دەچنە بەھەشت كە كۆمەلەن)) رواه ابو داود باسناد جيد.

شەھەم- ئاشكرا كەردنى تەلەو پىلانەكانى شەيتان^۱:

پىيۈستە موسلمان رىچكە و شىۋازەكانى شەيتان بۇ گومرا كەردن بزانى و بۇ خەلكى ئاشكرا بكات، قورئانى پىرۈزىش ئەمەى ئەنجام داو، پىغەمبەرى پىئىشەۋاش بە چاكتىن شىۋاز بەم ئەركە ھەستاۋ، قورئان ئەو شىۋازەى پىئى ناساندوين كە شەيتان ئادەمى پىئى خەلە تاندوۋ، پىغەمبەرىش ﷺ بەھاۋەلانى دەگوت: شەيتان چۈن گوى بۇ ئاسمانى رادەگرى و جا بە گوى پىئىشېنىك يا جادوگەرىكى دا دەچرىپىنى و سەد درۈشى لەگەل تىكەل دەكات، بۇيە ئەۋەى بۇ روون دەكردنەۋە تا بەمجۆرە كەسانە ھەلنەخەلەتېن، ھەروەھا بۇى ئاشكرا كەردن شەيتان چۈن ۋەسۋەسەيان بۇ دەكاۋ لە كاتى نوپىرۈ پەرسىتەشەكانىان دەيانخاقلېنى و، چۈن ھەول دەدا و ايان تى بگەيەنى كە دەسنوئىزان بەتال بوۋەۋ كەچى واش نەبى و، چۈن پىياۋ و ژنى لىك جودا دەكاتەۋە، چۈن ۋەسۋەسە بۇ مەۋق دەكاۋ پىئى دەلى كى فلانى ئەفراندوۋەۋە كى فېسارى ئەفراندوۋە تا پىئى دەلى كى پەروەردگارتى ئافەرىدكردوۋە،

^۱ ئەگەر ويستت لەوردو درشتى تەلەو داۋو پىلانەكانى شەيتان شارەزا بيت كە چۈن يىروباۋەپو پەرسىتتەش و مامەلەكارى لەخەلكى پەردەپوش كىردوۋەۋە كو گەمەى بە جۈلەكەۋ دىيان و ئاگرىپەرستان كىردوۋە، پىيۈستە دوو كىتەبە ۋەخوئىنى: (تبلىس ابلىس - ابن الجوزى)، (اغائە اللھفان - ابن القىم)

ههفتهم: ناکۆکی له گهه له شەیتان:

ههروهكو له پيشهوه باسمان كرد، شەیتان به وینهی نامۆزگاریکی مكوپ له سهه بهرژه وهندی مروّف دی و خۆی ده نوینی، جا پیویسته مروّف پیچه وانەهێ فەرمانه کانی بکا و پیی بلی: ئەگەر بۆ یه کێک نامۆزگاری، دهبا نامۆزگاری خۆت کردبا، چونکه تۆ خۆت خستۆته ناگره وهو خۆت تووشی توپه بوونی خودای بالادهست کردوه، جا ئەوی نامۆزگاری خۆی نه بی چون خه لکی نامۆزگاری دهکا، حاریسی کوری قه یس ده لی: (ئه گهه شەیتان له نوێژدا هاتلات و گوتی: تۆ ریایی ده کهی، نوێژه کهت درێژترکه وه) (تلبیس ابلیس / ۲۸)، ئەمهش تیگه یشتنیکی چاک بووه له وه وه رحمه تی لێ بی-، ههروهها ئەگهه زانیمان شتی که له خوو خده کانی شەیتانه وه هزی لیه تی ده بی پیچه وانەهێ بین و وه کو وی نه کهین، بۆ نمونه شەیتان به چه په ی ده خواو به چه په ده خواته وه به چه په وه ده گری، بۆیه بۆمه نه رکه له گه لی ناکۆک بین و پیچه وانەهێ بکهین، پیغه مبهه ﷺ ده فه رموی: ((لیاکل احدکم بيمينه، و لیشر بيمينه، و لیأخذ بيمينه، فإن الشيطان يأکل بشماله، و یشر ب بشماله، و یعطي بشماله، و یأخذ بشماله: با هه ری هکی که له ئیوه به دهستی راست بخاوه، به دهستی راست بخواته وه، و به دهستی راست وه رگری، چونکه شەیتان به دهستی چه پ ده خواو، به دهستی چه په ده خواته وه، به دهستی چه پ ده به خشی و، به دهستی چه پ وه ده گری)) رواه ابن ماجه باسناد صحیح (صحیح الجامع ۵/ ۸۱).

ههروهها ئەگهه به پیوه خوار دمانه وه شەیتان له گه له مان به ژدار ده بی، بۆیه پیغه مبهه ﷺ رینوینی کردوین تا به دانیشتن بخوینه وه.

ههروهها پیغه مبهه ﷺ هانی داوین تا سه رخه وی نیو پۆیی بکهین، چونکه شەیتانه کان ئەو سه رخه وه ناشکینن که ده فه رموی: ((فیاوا فإن الشياطين لاتقبل: سه رخه وی پیش نیوه پۆیی بکهین، چونکه شەیتانه کان ئەو سه رخه وه ناشکینن))

رواه ابو نعیم فی الطب باسناد حسن (صحیح الجامع ۱۴۷/۴)، ههروهك قورئانی پیروزیس له دهستبلأوی ئاگاداری کردووینهوهو دهستشپرانی به برایانی شهیتانهکان لهقهلهم داوه، ئەمەش هەر لهبەر ههندییه که شهیتانهکان حهزدهکهن مال بهفیرو بدهن و، بهناریکی و نابهجی خهرجی کن.

ههروهها ناوماڵ و نوین دانانی زۆرو ناپیویستیش نیشانهی دهست بلأویه. پیغهمبهریش ﷺ دهفهرموئ: ((فراش للرجل، وفراش لامرأته، وفراش للضيف، والرابع للشيطان: نوینیک بو پیاوو، نوینیک بو ژنهکهی و، نوینیک بو میوان و چوارهمیش بو شهیتان)) رواه ابوداود والنسائی واحمد باسناد صحیح (صحیح الجامع ۸/۴).

جا هه ره لهو بۆنهوه پیغهمبهر ﷺ فهرمانی پیکردووین پیسی لهو پارووه بکهینهوه که لهدهستمان بهردهبتهوهو، بو شهیتانی جی نههیلین، ههروهك دهفهرموئ: ((إن الشيطان يحضر احدكم عند كل شيء من شأنه حتى يحضره عند طعامه، فإذا سقطت اللقمة فليط ما كان بها من اذى، ثم ليأكلها ولا يدعها للشيطان، فإذا فرغ فليعلق اصابعه، فإنه لا يدري في أي طعامه البركة: له هه موو کاروباریکدا شهیتان لهگهلهه رهیهکیکتان ئاماده دهبی، تهنانت لهکاتی ناخواردنیش، جا ئەگهه پارویهکی لهدهست بهربۆوه، با چ پیسییهکی پیوه نوسابوو دایمانی و پاشان بیخواو، بو شهیتانی لینهگهپی، ئەگهه له خواردنیش بۆوه باپهنجهکانی بلیستهوه، چونکه ئەو نازانی بهرهکته له کامه بری خواردنهکهی دا بووه)) رواه مسلم فی صحیحه (صحیح الجامع ۷۵/۲).

چارهوی و مانی شهیتانهکان:

گه پین و چارهویی پیشان حوشترو و لآخ و کهه بوو، ئیستاش ترومبیل و شتی دیکهیه، که بو سودی مروقان هاتونهته دی، جا ئەگهه خاوهنهکهی هه مووی نهگرتبوو، بهلای کهسانیکیشدا رته بوو که ئاتاج بوون بگۆزنهوه ئەو

شوينه‌ی خاوه‌ن گه‌رینه‌که بوی ده‌چی، پیویسته رییان بدا به‌کاری بینن، دهنه ده‌بیته گه‌رینی شه‌یتانه‌کان، له‌فه‌رموده‌شدا هاتووه: ((تکون ایل للشیاطین، و بیوت للشیاطین، فاما ایل للشیاطین، فقد رأیتها یخرج أحدکم بجنیات معه قد أسمنها فلا یعلو بعیراً منها، و یر بأخیه قد انقطع به فلا یحمله، و اما بیوت الشیاطین فلم ارها: حوشر هه‌ن هی شه‌یتانان و، خانو هه‌ن هی شه‌یتانان، هه‌رچی حوشری شه‌یتانانه، نه‌وا دیومن، یه‌کیک له‌ ئیوه حوشری دابه‌ستی دینیتته ده‌ری که قه‌له‌وی کردوون، نه‌خوی سواری هیچیان ده‌بی، نه‌ کاتیک به‌لای برایه‌کی بی‌باربه‌ر رت ده‌بی، هه‌لی ده‌گری، به‌لام مالانی شه‌یتانانم نه‌دیوه)) رواه ابو داود باسناد صحیح (راجع الاحادیث الصحیحة ۱/۱۴۸).

ره‌نگه له‌م فه‌رموده‌دا مه‌به‌ست به‌مالی شه‌یتانان نه‌م ترومییلانه بن که خاوه‌نیان لای پیداوستان رت ده‌بن و سواریان ناکه‌ن.

نه‌و ولاخ و به‌رزانه‌ی که قومارو مه‌رجیان له‌سه‌ر ده‌کری و ده‌خرینه پیش‌پرکی، نه‌وانه‌ش به‌ چاره‌ویی شه‌یتانان ده‌ژمیردرین، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ((الْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ فَفَرَسٌ لِلرَّحْمَنِ وَفَرَسٌ لِلْإِنْسَانِ وَفَرَسٌ لِلشَّيْطَانِ، فَأَمَّا فَرَسُ الرَّحْمَنِ فَالَّذِي يُرْبَطُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَعَلْفُهُ وَرَوْتُهُ وَبَوْلُهُ مِزَانُهُ، وَأَمَّا فَرَسُ الشَّيْطَانِ فَالَّذِي يَقَامِرُ أَوْ يُرَاهِنُ عَلَيْهِ، وَأَمَّا فَرَسُ الْإِنْسَانِ فَالْفَرَسُ يَرْتَبِطُهَا الْإِنْسَانُ يَلْتَمِسُ بَطْنَهَا فَهِيَ تَسْتُرُ مِنَ الْفَقْرِ: ولاخ سی‌ جوړن، ماینیکیان بو‌ خودای میهره‌بانه، ماینیکیان بو‌ شه‌یتانه، ماینیکیان بو‌ نینسانه، هه‌رچی نه‌و ماینه‌یه که بو‌ خودای میهره‌بانه، نه‌وه‌یانه که له‌ پیناو خوادا جله‌و ده‌کری، جا‌ ئالیک و پاشه‌پوک و میزه‌که‌ی ده‌چیتته ته‌رازه‌که‌ی، هه‌رچی ماینی شه‌یتانه، نه‌وه‌یه که قومارو پیش‌پرکی‌ی پیده‌کری، ماینی مرو‌فیش نه‌وه‌یه که مرو‌ف دایده‌به‌ستی و چاوی له‌زگ وزایه‌تی، که له‌ هه‌ژاری دایده‌پوشنی)) رواه احمد باسناد صحیح (صحیح الجامع ۳/۱۳۷).

بلهزی له شهیتانه :

یه کیك لهو سیفه تانهی شهیتان خوشی دهوی خیرایی و له زکردنه، چونکه گه لهك جار مروقی پی ده که ویته هه لآن، پیغه مبهه ﷺ ده فرموی: ((التانی من الرحمن والعجلة من الشیطان: له سه ره خوی له خودای میهره بانه و، له زکردن و په له په لیش له شهیتانه)) رواه البیهقی فی شعب الایمان باسناد حسن (صحیح الجامع ۵۷/۳)، جا ده بی پیچه وانهی شهیتان بین و شوینکه وتهی ئه وه بین که خودا رازی ده کا، بویه شه پیغه مبهه ﷺ به یه کیك له ها وه لانی ده فرمو: ((ان فیک خصلین یجبهما الله ورسوله: الحلم والاناة: تو دوو رهفتارت هه ن خوداو پیغه مبهه که هی خوشیان دهوین: هیمنی و له سه ره خوی)).

باویشک:

ئهو ی له مروف دایه و شهیتان چه زی ئی ده کا باویشکه، بویه پیغه مبهه ﷺ فرمانی پی داوین چه ندی پیمان ده کری قوتی دهینه وه، وهك ده فرموی: ((التارب من الشیطان، فإذا تءاب احدکم فلیرده ما استطاع، فإن احدکم إذا قال: ها، ضحك منه الشیطان: باویشک له شهیتانه وهیه، ئه گهر یه کیکتان باویشکی هات، تاپینی ده کری با بیگیرته وه، چونکه ئه گهر یه کیکتان گوتی: ها، شهیتان پی پییده که نی)) متفق علیه.

ئه مهش چونکه باویشک نیشانهی ته مبه لیه، شهیتانیش زور که یفی به ته وه زه لی و ده ستساردی مروف دی، چونکه به هه ندی له و کارو هه ولانه ی که م ده بته وه که بۆ لای په روه ردگاری به رزی ده کا ته وه.

هه‌شتم - ژيوانی و لیبورد نخواستی:

هه‌روه‌ها به‌نده ده‌توانی رووبه‌پووی ته‌له‌که‌کانی شه‌یتان ببه‌ته‌وه به‌هۆی خیرا‌گه‌پانه‌وهو ژيوانی بو‌خودا هه‌ر چه‌ند جاری شه‌یتان بیخه‌له‌تینی، دیاره نه‌وه‌ش دابی به‌نده چا‌که‌کاره‌کانی خودایه، خوای به‌رز ده‌فه‌رموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ﴾: به‌راستی پاریزکاران، کاتیک وه‌سوه‌سه‌یه‌کی شه‌یتان‌یان ده‌گاتی، ده‌که‌ونه یادی خوداو چاویان ده‌کریته‌وهو بینا ده‌بن ﴿سورة الأعراف/ (۲۰۱)﴾.

جاوشه‌ی (طائف) به‌گونا‌ه‌کردن لی‌کدراره‌ته‌وه، (تذکروا) واته یادی سزاو پاداشتی خودایان کرد، جا‌گه‌پانه‌وهو ژيوان بو‌ونه‌وهو خویان په‌نادا به‌خوداو هه‌ر زوو بو‌لای گه‌پانه‌وه، (فإذا هم مبصرون) واته: پاشان راستال بوون و رابون له‌وه‌ی تیی که‌وتبوون، نه‌مه‌ش واده‌گه‌یه‌نی که شه‌یتان وا له‌ مروف ده‌کا کویرو نابینا بی‌و راستی وه‌وای له‌به‌ر چاوان ون بی‌و نه‌یان‌بینی، کاتیک به‌ شک و گومانان دلان‌یان داده‌پوشی.

پیغه‌مبه‌ریش ﷺ هه‌والی پی‌داین که شه‌یتان به‌ په‌روه‌ردگاری خاوه‌ن ده‌سه‌لاتی گوت: ((وعزتک یا رب لا ابرح اغوی عبادک ما دامت ارواحهم فی اجسادهم، فقال الرب: وعزتی وجلالی لا ازال اغفر لهم ما استغفرونی: په‌روه‌دگارم، سویند به‌ ده‌سه‌لات و به‌رزی تو، هه‌ر خه‌ریکی گوم‌راکردن و فریودانی به‌نده‌کانت ده‌بم تا گیان‌یان له‌جه‌سته‌دا مابی، په‌روه‌ده‌گاریش فه‌رموی: سویند به‌ده‌سه‌لات و شکوی خوم تا داوای لی‌خوشبوونم لی‌بکه‌ن لی‌یان خوش ده‌بم)) رواه احمد فی مسنده والحاکم فی مستدرکه (صحیح الجامع ۷۲/۲).

ئەمە باری بەندەکانی خودایە، کە زوو ژێوان دەبنەووە دەگەرینەووە بۆ لای
خودا، لەمەشدا ئادەمی باوکیان بەپێشەنگ گرتوووە، کاتێک کە لە دارەکە
خوارد، هەندیک وشەیی لە پەرەردگاریەووە بۆ هات، تا خودا لێی خوش بوو،
ئادەم و هاوسەرەکەیی روویان لەخودا کردو گوتیان: ﴿ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنَّ لَنَا
لَمُنْغِرًا لَنَا وَرَحْمَةً لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ: ئەی پەرەردگاری ئێمە سستەممان لە
خۆمان کرد، جا ئەگەر نەمانبەخشی و رەحمان پێنەکەیی لەزیانباران دەبین ﴿
(سورة الاعراف/۲۳).

هەرچی دۆستانی شەیتانیشن، خودای بەرز دەربارەیان دەفەرموی:
﴿ وَإِخْوَانَهُمْ يَمْدُونَهُمْ فِي الْعَيْبِ لَمْ يَلْقَ صُرُونَ: شەیتانەکانی باریان ئەو
بێڕوویانە بەرەو گومپایی پەلکێش دەکەن و لە دواییشدا کۆتایی ناکەن ﴿
(سورة الاعراف/۲۰۲).

لێرەدا مەبەستیش بەبرایەکانیان؛ باریانی شەیتانە لە مەرووف هەرۆک
دەفەرموی: ﴿ إِنَّ الْمُبْدِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ: دەست شەڕو زیادەپەروان باری
شەیتانەکانن ﴿ (سورة الاسراء/۲۷).

دیارە ئەوانەش شوینکەوتە شەیتانان و، گوییان بۆ رادەگرن و،
فەرمانیان قبول دەکەن و، ئەوانەیی بەپازاندنەووە شیرین و جوان کردنی تاوان
و گوناھان لە گومپایی درێژدادەریان پێ دەکەن و، لە هەندیش بێزارو ماندی
نابن، هەرۆک دەفەرموی: ﴿ أَلَمْ تَرَى أَنَا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَوْرَهُمْ آرَأَ:
ئەدی نەتدیت کە ئێمە شەیتانەکانمان ناردە سەر کافران تا بیانتاویننەووە
رایان تەلەکیئن ﴿ (سورة مريم/۸۳).

نویهم: لابر دنی نهو ته مومژانه‌ی شه‌یتانیان پیندا دیته ناو ناخه‌وه:

له شوینی گومان و ویچوونان رامه‌وه‌سته، نه‌گهر نه‌وه‌ش رووی دا، باری خوت بۆ موسلمانان روون بکه‌وه، تا ماوه به شه‌یتان نه‌ده‌ی وه‌سوه‌سه له سینهی موسلمانان بکا، له‌مه‌شدا چاو له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بکه، بوخاری و موسلیم له سه‌حیحه‌کانیاندا له سه‌فیه‌ی کچی حویه‌ی خیزانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌گیرنه‌وه، ده‌لی: (پیغه‌مبه‌ری خودا ﷺ گوشه‌نشین بوو، منیش شه‌ویک هاتمه لای وقسه‌م له‌گه‌لی کرد، پاشان هه‌ستام بگه‌ریمه‌وه، نه‌ویش هه‌ستا ره‌وانم کاو بۆ ما له‌که‌م بمگه‌رینتیه‌وه، نه‌و کاته‌ش مالی له خانوی ئوسامه‌ی کوری زه‌ید بوو، دووپیاو له پشتیوانان به‌ویدا تیپه‌رین، که پیغه‌میه‌ریان ﷺ دیت په‌له‌یان کرد، جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرموی: ((علی رسلکما انما صفة بنت حبی: له‌سه‌ره‌خۆ بن نه‌مه سه‌فیه‌ی کچی حویه‌یه))، گوتیان: سبحان الله نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا!! فرموی: ((ان الشيطان يجري من ابن آدم مجرى الدم، وانی خشیت ان یقذف فی قلوبکما شراً او قال شیئاً: شه‌یتان له ئاده‌میدا به‌راپه‌وی خویندا ده‌روا، جا ترسام له‌وه‌ی شتیکی خراپتان بخاته دل)).

خه‌تابی ده‌لی: (نه‌و زانسته‌ی له‌و فرموده‌یه ده‌فامریتیه‌وه نه‌وه‌یه که وا خوشخوازتره مرووف له شوینگه‌ی گومانان ناگادار بی، له هه‌موو شتیکی خراپ که به‌خه‌یال و گوماناندا بی، به‌دلاندا ره‌ت بی، هه‌روه‌ها به‌خۆده‌رباز کردن له گومانان له‌ده‌ست خه‌لکیش سه‌لامه‌ت بی).

هه‌ر له‌م باره‌یه‌وه له شافعی پیشه‌وا ﷺ ده‌گیرنه‌وه که گوتی: (پیغه‌مبه‌ر ﷺ ترسی نه‌وه‌ی هه‌بوو که شتیکیان بکه‌ویته دلی و کافر بن، جا وه‌ک میهره‌بانیه‌ک

بۆ ئهوان پيى گوتن، نهك بۆ خووى (تلبيس ابليس / ۴۶)، ههروهها خودا رينوينى كردوين بۆ قسه جوانى و گفتم شيرينى له تهك كه سانى ديكه دا، تا شهيتان نه كه ويته بهينى ئيمه و براكانمان و دژاتى و كيشه و رقمان له نيواندا نه نيته وه، ههروهك ده فهرمى: ﴿ قُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ: وَهُوَ بِبَيْنِهِمْ كَانَم بَلَى: قَسِيه ك بكن كه باشترينى قسان بى به راستى شهيتان به هوى قسه ي ناشيرين، ئاژاوه يان له نيواندا سازدهدا ﴿ (سورة الأعراف/ ۵۳).

به لام ئهم مه سه له يه له لاي خه لكانيك سووك و سانا بووه و ده بينى قسه ي ناديارو به گومان ده كه ن كه به زور روان ليك بدريته وه و رووى خراپيش هه لبگري، هي واش هه يه قسه ي ناخوش به براكه ي ده لى يان به ناو و ناتوره ي وا ناوزه دى ده كا كه كا برا ده يان بوغزى و پيى ناخوشه، جا ئه مه ده بيته ده روازه يه كه شه يتانى پيدا ديته ژوروى و ليكيان جوايه ز ده كاته وه و دژاتيان له نيوان ده خاته وه له باتى ريكي و كوكي و ته بايى.

چاره‌ی په‌رکه‌م

له پيشتدا باسماڼ له‌وه‌ی کرد ره‌نگه شه‌يتان مروّف بپيښکي که له‌نيو خوځمان ده‌لپين؛ خووی گرتووه، يان له‌مه‌چيتر ده‌ستيان لي وەشان‌دووه، لي‌ره‌شدا ده‌کوښين هوکار و چاره‌سەری په‌رکه‌م بخه‌ينه روو.

هو‌يه‌کانی په‌رکه‌م:

ئيبني ته‌يميه له (المجموع ۳۹/۱۹) دا روونی کردۆته‌وه: (که ره‌نگه له‌به‌ر نارەزوو عەشق و هەوەس و دلتي‌چوون، جنۆکه مروّف تووشی په‌رکه‌م بکا، هەرەك له مروّفه‌وه بو مروّف رووده‌دا...، زۆربه‌ی جاريش له‌به‌ر تۆله‌و رقه، بو نمونه هەنديك مروّف نازاريان ده‌دهن، يا وا تى ده‌گەن به ئەنقه‌ست نازاريان ده‌دهن، جا يا ميزيان پى‌دا ده‌کەن، يان ئاوى گەرميان به‌سەردا ده‌پيژن، ياخود هەنديکيان لي ده‌کوژن، هەر چه‌نده مروّف نه‌وه نازانن و لى‌ى بي‌ناگان، جنۆکه‌ش نه‌زان و سته‌مكارى تي‌دايه، بو‌يه به‌زيتر له‌وه‌ی شايانه تۆله‌ی لي ده‌کەنه‌وه و سزای ده‌دهن، واش ده‌بى هەر له خراپى خو‌يان و بوکات به‌سەربردن و رابواردن مروّف نازار ده‌دهن.

ئەرگی ئيمه له به‌رامبه‌ر ئەوان:

باسماڼ کرد که جنۆکه به‌نده‌ی فه‌رمان پيکروان و په‌رستشيان به شه‌ريعت جيبه‌جى ده‌کەن، جا ئەگەر موسلماننیک توانى بيان‌دوينى هەرەکو له‌گەل ئەوان جنۆکان رووده‌دا که مروّف تووشی په‌رکه‌م ده‌کەن، ده‌بى به‌م کاره هەلسى.

جا نه گهر جنوکه که له بهر هوی یه کهم که دلتیچوون و نارزهووه، مروقی تووشی په رکه م کرد، نه وه به دکاریه که خودا له مروقی و له جنانی حهرام کردووه، هرچه نده بهر زامه ندی لایه نی دووه میش بی، چ جای نه وه ی که به زور بی، نه وه جهورو به دکاریه، جا به م شیوه یه جنوکه که دهوینی و پی دهلین نه مه کاریکی خراپ و حهرامه و سته مکاریه، تا بیانو یان له سه دروست کهن و، بزائن که به حوکمی خودا پیغه مبه ره که ی حوکمیان دهکا که خودا بو مروقی و جنوکه کانی ناردهووه، نه گهر له جوړی دو همیشه بو، که هندیک مروقی نازاریان دابوون، نه گهر خه لکه که نه یان زانیبو، به جنوکه کان دهگوتری نه و مروقانه نه یان زانیوه، نه وه ی به نه نقه ستیش نازار نه گه یه نی شیواوی سزادان نیه، نه گهر کابرا له نیو مال و مولکی خووشی کرده وه که ی نه نجام دابی، پییان دهلین مولکی خوویه تی چی دروسته ده توانی تییدا بیکات وه نیوهش بوتان نیه به بی مؤله ت له مولکی مروقدا بمیننه وه، به لکو جیگه و شوینی نیوه نه وان شوینانه که مروقی تییدا نیشته جی نیه وه ک کاولگه و چوله وانیان..

هروهه ییبنی ته میه له (مجموع الفتاوی ۱۹/۴۲) دا ده لی: (مه به ستیش نه وه یه نه گهر جنوکه ده ستریزیان کرده سه مروقی حوکمی خوداو پیغه مبه ری خودایان پی راده گه یه نری و، بیانوو به لگه یان له سه دروست ده کری و به چاکه فرمانیان پی ده کری و، له خراپه به ره نه سستی ده کرین، هروهه کو له گهل مروقدا ده کری، چونکه خودا ده فهرموی: ﴿ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ۗ وَهُ نِيْمَةٌ هِيْجُ كَوْمَ لَيْكُ نَهْشَكُهْ نَجَهْ نَادِهِيْنُ تَا پِيْشْتَرُ پِيْغَهْ مَبَهْ رِيْكِيَانُ بُوْ دَهْ نِيْرِيْنُ ﴾ (سورة الاسراء/۱۵)، هروهه ده فهرموی: ﴿ يَا مُعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ

بَاتِكُمْ رَسُولٌ مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنذِرُوكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا: هُوَ كَهَى جَنُوكَهْ و
 مَرُوفْ، ئَايَا پِيغَه مَبِرَانِيكْ لَه خَوْتَان نَه هَاتَنه لَاتَان كَه نِيشَانَهى مَنَتَان بُو بَلِيْن و
 نِيُوَه لَه مَرُوفَه بَتَرَسِيْنن؟ ﴿ (سورة الأنعام/ ۱۳۰).

ناکردن له گوشتنى ماری مالان:

ئيبنى تهميه دهلى: (بويه پيغهمبر ﷺ به رهه لىستى له گوشتنى ماری مالان
 کردوه، تا سى جاران مؤلت دهدى، پيشتريش دهقه كانى ئەم بابەتەمان
 هيناوتەوه، ئيبنى تهميه يش هەمان ئەو دهقانهى هاوردوه، پاشان هوى
 نهوى روون کردوتەوه كه بوجى به رهه لىستى له گوشتنى جنوكهى مالان
 كراوه و گوتويهنى: (له بهر نهويه كه گوشتنى جنوكه به نارپهوا دروست نيه،
 ههروهكو مروف گوشتنیش به نارپهوا دروست نيه، ستهم و زوريش به هر بارىك
 بى هر حهرامه، كه سىك بوى جهلال نيه ستهم له يه كيكى ديكه بكا هر چهنده
 كافريش بى، بهلكو خوداى بهرز دهقه رموى: ﴿ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ ۤأَلَّا
 تُعَدِلُوا اَعْدِلُوا هُوَ اَقْرَبُ لِلْقَوٰمِ: دوزمندانى له گهل كۆمهال و هوزيك واتان لینهكا
 دادگهر نهبن، دادگهرين له خو پاريزى و تهقوا نيزيكتره ﴿ (سورة المائدة/ ۸).

جا رهنگه ماری مالان له جنوكان بن بويه سى جاران مؤلت دهدرين، ئەگهر
 رويشت ئەگهر نا دهكوژى، جا ئەگهر بهراستى مار بووبى ئەوا كوژرا، ئەگهر
 جنوكهش بى ئەوه له سهه درايهتى و خو به مروف پيشاندان بهوينهى مارو
 ترساندنيان ركهى گرتوه، جا بۇ بهرهنگار بوونهوى دهستدرىژ بكا يان بۇ لا
 بردنى زيانه كانيان ناساييه ئەگهر به گوشتنیش بى، بهلام به نارپهوا گوشتنيان
 دروست نيه.

لیدان و جویندان به جنۆکان:

ئیبینی تهمیمه باس دهكا كه ئهركی بېرواداره برا زۆرلیكراوهكهی سهرخا،
ئهو فیدارهش زۆرلیكراوه، بهلام سهرخستن دادگهراوه دهبی، ههروهكو خودا
فهرمانی داوه، بهلام ئهگهر جنۆكهكه بهفهрман و بهرههستی و روون كردنهوه
وازی نههیناو ئهگهراوه، دروسته روشکین بکری و جوینی پی بدری و
گه شوگوری لی بکری و نهفرهتی لی بکری، ههروهكو پیغه مبهەر ﷺ بهرامبهەر
شهیتان کردی كه تۆپهله گرهكهی هینا بوو تا به رووی پیغه مبهیری ﷺ دادا، جا
پیغه مبهەر ﷺ فرموی: ((اعوذ بالله منك، العنک بلعنة الله ثلاثاً: خوّم به خوا له تۆ
پهنا دهگرم، سی جارانیش فرموی: به نهفرهتی خودا نهفرهتت لی دهکهم)).

ههروهها باسی ئهوهی کردووه، رهنگه بو چاگردنهوهی پهركه مدارو
دهرکردنی جنۆكهكهی پیویست به لیدان بکات، جا زۆر زۆری تی ههلهدری و
لیدانهكesh بهر جنۆكهكه دهکوهی و پهركه مدارهكه ههستی پی ناکا، تهنانهت
كه پهركه مدارهكه وه ناگادی دهلی ههستم به هیچ نهکردووه، ههروهها کار له
جهستهشی ناکا، وا بووه بهگۆپالیکی ئهستور سی صههه یا چارصهه جار یان
زیت له پییهکانی پهركه مداریک دراوه، كه ئهگهر بهر مروقهكه كه وتبا
دهیکوشت، بهلام به جنۆكهكه دهکوهی و ههه ئهویش هاوارو نالهیهتی و، زۆر
قسهش به نامادهبووهکان دهلی، ئیبینی تهمیمهش باس دهكا كه ئهم کارهی
کردووه و گهلهك جارن به نامادهبوونی خهلیکی زۆر تاقی کردوتهوه.

كۆمه كغوازتن دژى جنۆكان به يادى خوداو خوئندنهوى قورئان :

چاكترين يارمه تى و كۆمهك دژى ئه و جنۆكهى مروّف تووشى پهركه م كات يادى خوداو قورئان خوئندنه، له هه مووى مهزنتريش خوئندنى نايه تولكورسيه، ((فان من قرأها لن يزال عليه من الله حافظ، ولا يقربه شيطان حتى يصبح: ههركهس بيخوينئى، تا به يانى لى دادئى خودا پاريزه ريكي بو دادهنى و شهيتان لئى نزيك نابتهوه)) (كما صح الحديث بذلك وهو في صحيح البخارى).

ئيبنى تهيميه له (مجموع الفتاوى ٥٥/١٩) دا ده لئى: (له گه ل هه نديش خه لكانئى يه كجار زورى له ژماره نه هاتوو، خوئندنى نايه تولكورسيان ئه زموناندوه كه كاريگه ره بو وه درنانى شهيتانان و به تال كردنى حاليان، كه له بهر زورى و به هيزى ريك ناخرين، كاريگه ريه كى مهزنى هيه له ده ركردنى شهيتانان له ده روون و ناخى مروّف و له مروّفى پهركه مدارو له لاي ئه وان ههش كه شهيتانه كان ياريد هيان ده دن، وه كو خه لكى زوردارو توپه وه وه سباز و گوئنده، ئه وان هى گوئى بو فيته و چه پله راده گرن، نه گه ره به راستگوئى به سهرياندا بخوينئى شهيتانه كان ده رده كاو، ئه وان شتان به تال و پوچ ده كاته وه كه شهيتان ده يهينته بهر چاوان و، ئه و موكاشه فه وه لئسوكه وته شهيتان ههش ده پوكينته وه كه براكانى شهيتانه كان هه يانه، چونكه شهيتانه كان وايان ده خسته دل دؤسته كانى خوئان كه خه لكى نه زان به كه رامه تى دؤسته پاريزكاره كانى خودايان تى بگا، له كاتيكا كه وه به ردا كردنيكى شهيتانه كانه بو دؤسته كانى خوئان كه خودا غه زه بى لى گرتوون و گوپراو سه رگه ردانيشن).

دەرکردنی جنۆکه له جهستهی فیئدار له لایهن پیغه مبهروه ﷺ:

پیغه مبهەر ﷺ زیتر له جارێک ئەمە ی کردوو، له سونهنی ئەبو داود و موسنەدی ئەحمەدی پیشهوا له ئوم ئیبانی کچی ئەلوازعی کوپی زاریعی کوپی عامیری عەبدی هاتوو، له باوکیهوه، که زاریعی باپیری بهخۆی و کوپیکی - یا کوپه خوشکیکی - شیتی چوو له پیغه مبهەر ﷺ، جا دەلی باپیرم گوتی: که گیشتنه لای پیغه مبهەر ﷺ پیم گوت: کوپیکم - یا کوپه خوشکیکم - له گه له که شیتته، هیناومه بۆلای تو تا بۆی له خودا بپاریتتهوه، فەرموی ((ئتی به: بۆمی بینه))، دەلی: له گه ل کارواندا بوو، داموه شان دو، جل و بهرگی سه فەرم لیی دامالیو، دوو پارچه جلی جوانم کرده بهریو، دهستیم گرت تا گه یاندمه لای پیغه مبهەر ﷺ، فەرموی: ((أدنه مني، اجعل ظهره لما يلي: لیمی نزیك بکه وهو پشتی له من که))، ئەو جا جل و بهرگی خۆی کو کرده وهو، پینی له پشتی دەدا هه تا سپیاتی بن ههنگلی دەرکهوت، ده شیفه رمو: ((اخرج عدوا لله، اخرج عدوا لله: برۆ دهری دوزمنی خوا))، تا شیتته که وای لی هات به چاوی ساغان سهیری ده کردو تیرامانی یه که می نه ما بوو، ئەو جا پیغه مبهەر ﷺ له پیشه خۆی دایناو، داوای ناوی کردو رووی پی سهریه وه دوعای بۆ کرد، جا پاش دوعاکه ی پیغه مبهیری خوا ﷺ له شانده که مان که سیک ی له و چاکتر نه بوو.

دیسان هەر له موسنە ددا هاتوو له یه علی کوپی مورپه دەلی: سی شتم له پیغه مبهەر ﷺ دیت پیشه من که س نه دیدیت بوو، له پاش منیش که س نایبینی، له گه ل پیغه مبهردا بۆ سه فەریک دەرچووین له به شیکی ریگه که به لای ئافره تیکدا رەت بووین که دانیشتبوو کوپریگه یه کی خۆی له گه ل بوو، جا گوتی ئە ی پیغه مبهیری خوا: ئەم کوپریگه یه تووشی به لایه ک هاتوو وه ئیمه شی تووش کردوو، نازانم روژی چهند جارن ده یگری، فەرموی: ((ناولینیه: بیده به من))، ئافره ته که ش منداله که ی بهرز کرده وه، پیغه مبهیر خستیه نیوان خۆی و

پيشه وهى زىنى چاره ويكهى. نهوجا دهى منداله كهى بهش كرده وه، سى جاران فوى تى كرده فرموى: ((بسم الله، انا عبدالله، احسأ عدوالله: به ناوى خودا، من بندهى خوام، زه بون به هى دوژمنى خوا)). جا منداله كهى دايه وه دهست ئافره ته كه وه فرموى: ((القينا في الرجعة في هذا المكان، فاخبرينا ما فعل: له گه پانه وه مان له هه مان نه شوينه دا بمانبينه وه، پيمان بلى چى كرده وه)).

دهلى: جا ئيمه روشتين له گه پانه وه مان ديمان وا ژنه كه له هه مان جيى جارانه وه سى كاوپى پييه، پيغه مبه ر ﷺ فرموى: ((ما فعل صيك؟): كوريزگه كه ت چى كرده وه؟)) گوتى: سويند به وهى توى به حهق نارده وه، تا ئيستا هه ستمان نه كرده وه هيچ شتيكى لى بى، جا نه مانه مبه ره له گه له خوت بيه، فرموى: ((انزل خذ منها واحدة ورد البقية: دابهزه يه كيكيانى لى بگيره وه وه ئه وانى ديكه بگه رينه وه)).

جا پيغه مبه ر ﷺ جنوكه كهى به فرمان و روشكاندن و نه فرته وه ده رنا، به لام نه مه به ته نى بهس نيه، به لكو هيزى باوه رو جيگيري ئاوه رو پته وى پيوه ندى به خودا كارى گه ريه كى زورى هه يه، نه مان رو داوهش به لگه يه:

ئيمام نه حمه د فه رمانى ده رچوون ده داته جنوكه يه ك و نه ويش وه لامى ده داته وه:

ده گيرنه وه كه ئيمام نه حمه د له مزگه وته كهى دانيشتبوو، هاوه ئيكي خوى له لاي موته وه كيلى خه ليفه وه هاته لاي و، پيى گوت: كه نيزه كي ك له مالى نه ميرى ئيمانداران هه يه تووشى فى بووه، نه ويش بو لاي توى ناردم، تا دوعاى چابوونه وهى له خودا بو بكهى، جا ئيمام نه حمه د جوته قاپقا پيكي دارينى دايه و گوتى: بچو مالى نه ميرى ئيمانداران و، له لاي سه رى كه نيزه كه دانيشه و به جنوكه كه بلى: نه حمه د پيت ده لى: كامه ت پى خوشتره: له م كه نيزه كه بچيه ده رى، يان به و قاپقا په هه فتا شاپت تى هه لدرى؟

کابرا به خوؤ به نه‌عه‌که‌وه چووه لای که‌نیزکه‌وه، له‌لای سه‌ری دانیش‌ت و
ئه‌حمه‌دی پی‌شه‌وا چی گوت‌بوو، وای گوت.

خیوه‌که له‌سه‌ر زاری که‌نیزکه‌که ناخاوت و گوتی:

گوپ‌رایه‌لیمان بو ئه‌حمه‌د، نه‌گه‌ر فه‌رمانمان پی بکا له‌ عی‌راق ده‌رچین،
ده‌رده‌چین، نه‌و فه‌رمان‌به‌رداری خودایه، نه‌وی فه‌رمان‌به‌رداری خودا بی، هه‌موو
شتیک فه‌رمان‌به‌رداری ده‌بی.

ئه‌وجا له‌ که‌نیزکه‌که هاته‌ده‌ری‌و، نه‌ویش هاته‌وه سه‌رخوؤ خودا مندالی‌شی
پی به‌خشی.

جا که ئی‌مام ئه‌حمه‌د کوچی دوایی کرد، خیوه‌که بو که‌نیزکه‌که گه‌پ‌رایه‌وه،
خه‌لیفه یه‌کیک له‌ هاوه‌لانی ئی‌مامی بانگ کرد، نه‌ویش هات و جوته نه‌عه‌که‌ی
له‌لا بوو، به‌ خیوه‌که‌ی گوت، وه‌ره ده‌ری ده‌نا به‌و نه‌عه‌لی لی‌ت ده‌ده‌م.

خیوه‌که گوتی: نه‌ به‌گویت ده‌که‌م و نه‌دی‌مه ده‌ری، هه‌رچی ئه‌حمه‌دی کوپی
حه‌نبه‌ل بوو، فه‌رمان‌به‌رداری خودا بوو، بو‌یه فه‌رمانمان پی کرابوو گوپ‌رایه‌لی
بین.

نه‌و باره‌ی ده‌بی چاره‌سازی تیدا‌بی:

پی‌ویسته چاره‌ساز باوه‌رو متمانه‌یه‌کی پته‌وو به‌هیزی به‌خودا هه‌بی،
دل‌نیابی له‌ کاریگه‌ری زی‌کرو قورئان خویندن، هه‌رچه‌ند باوه‌رو پشت به‌ستانی
به‌خودا به‌هیزی نه‌وه‌نده کاریگه‌ری و شوینه‌واری به‌هیز ده‌بی.

جا ره‌نگه له‌ جنۆکه‌که به‌هیزتر بی‌و وه‌ده‌ری نی، یا جنۆکه‌که له‌و
به‌هیزتر بی‌و نه‌چته ده‌ری، واش ری‌ده‌که‌وی نه‌و که‌سی جنه‌که ده‌رده‌کا لاوازی
و، جنۆکه‌که‌ش به‌ نه‌نقه‌ست نازاری بدا، بو‌یه پی‌ویسته زور له‌خودا بپا‌ریته‌وه‌و

کۆمه‌کخوازی لیبکا دژی جنۆکان و، زۆریش قورئان بخوینی، به تایبه‌تی نایه‌تولکوریسی.

نووشته:

ئیبنی تهیمیه ره‌حه‌تی خوای ئی بی له (مجموع الفتاوی ۲۴/۲۲۷) دا ده‌لی:
(هرچی چاره‌کردنی په‌رکه‌مداریشه به‌نووشته‌و دوعا‌خویندن دوو رووی هه‌یه:

ئه‌گه‌ر ئه‌و نووشتانه مانایان دیار بوو، له ئاینی ئیسلامیشدا دروست بوو پیاو بیانلی، وه‌کو پارانه‌وه له‌خوداو، یادکردنی و، ئاخاوتن له‌گه‌ل نافریده‌کانی وشتی له‌م بابه‌ته، دروسته به‌سه‌ر فیداردا بخویندری و بو‌ی هه‌لواسری، به‌سه‌حیحیش له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ هاتوه: ((إِنَّ أذنَ فِي الرقي ما لم تكن شركاً: موله‌تی نووشته‌کردنی داوه ئه‌گه‌ر شیرکی تیدانه‌بی)) كما صح الحديث بذلك وهو في صحيح البخاری).

وه ده‌فه‌رموی: ((من استطاع منكم أن ينفع أخاه فليعمل: هه‌ریه‌کیک له ئیوه توانی سوود به‌براکه‌ی بگه‌یه‌نی با بیکا)) كما صح الحديث بذلك وهو في صحيح البخاری).

به‌لام ئه‌گه‌ر وشه‌و واژه‌ی حه‌رامی تیدا بوو، بۆ نمونه شیرکیان تیدا بوو یان مانای دیار نه‌بوو، مانای کوفریشی هه‌لده‌گرت، که‌سیک بو‌ی نیه بیکاته نووشته یا دوعای پی بنوسی، یا به‌ختی پی بگریته‌وه، هه‌ر چه‌نده به‌هوی ئه‌مه جنۆکه‌که واز له فیداره‌که‌ش بیینی، چونکه هه‌ر شتیکی خوداو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی حه‌رامیان کردبی، بیگومان زیانی له سوود پتره...

له شوینیکی دیکه‌شدا له (مجموع الفتاوی ۱۹/۴۶) ده‌لی: ئه‌وانه‌ی به‌نتکه‌و نووشته‌ی شیرکی هه‌لده‌واسن، که‌لیک جار له‌ده‌رکردنی جنۆکه‌که ده‌سته‌وسان ده‌بن و، زۆر جاریش جنۆکه‌گالته‌یان پی ده‌کن که داویان ئی ده‌کات ئه‌و

جنۆكەيە بكوژن يا دەزىندانىي باوين كە مروّف تووشى فىّ دەكا، جا وای به خەيآلدا دىنن كە كوشتويانە يا زىندانيان كىردووه، ئەمەش ھەموو ھەر بە درۆو ئەندىشە.

رازىكردنى جنۆكە:

خەلكانىك ھەن ھەول دەدەن ئەو جنۆكەيە رازى كەن كە مروّفىك تووشى پەركەم دەكا، بەوھى كە سەربىرىنى بۆ بىكەن، ئەمەش شىركىكە خودا و پىغەمبەرەكەى حەراميان كىردووه، دەشگىرنەوھ كە پىغەمبەر نەھى لە شتى سەربراو بۆ جنۆكان كىردووه.

رەنگە كەسانىكىش بلىن ئەوھ دەكەوئتە بەر چارەكردن بەحەرام، ئەمەش ھەلەيەكى زەق و گەورەيە، راستىكەى ئەوھيە كە خودا چابونەوھ و دەرمانى لە شتى حەرام دانەوھ، ئەگەر بشگوتى دەرمانكردن بەشتى حەرامى وەكو مردارو مەى دروستە، دروست نىە ئەمە بىكرىتە بەلگە بۆ سەربىرىن بۆ جنۆكە، چونكە تىمارو چارەكردن بەحەرامان، كىشەى ھەندىك لە زانايانى لەسەرە، كەچى تىمار كىردن بە شىرك و كوفر چ گومان و جىبارايىكە لەنىو زاناياندا نىە لەسەر. ھەرام كىردنى و بەيەكدەنگى دروست نىە چارەسەرى پى بىرى.

راستی مملانی نیوان شهیتان و مروّف

له کوّتایی ئەم بهندهدا هه زده کهم بهندیکی گرنگ له قسهی ئیبینی قهیم بهینمهوه که راستی و سروشتی مملانیکیه وینه کیشاوه، پوختهی قسهکانی ئیبینی قهیم له (الوابل الصیب / ۲۱) دا دهلی: (خودا مروّفی له نیوان فاهه ریدهکانی خوی هه لَبژاردووه، جا ریزی لیناوه و بژاردویهتی و، کردویهتی به کوگی برواو تهو حیدو دلپراستی و خوشویستن و تکاو، به ئارهزوو توپهیی و بی ناگایی تاقی کردوتهوه، ههروهها به دوژمنیکی ئەزموناندوه که هیچ تووشی دهست و دلساردی نابێ).

پاشان له دهقی قسهکانی ئیبینی قهیمدا هاتووه: شهیتان له و ده رگانهوه بۆی دهچی که له دهروون و سروشتی دا هه، جا دهروونی له گه ل لار ده بیتهوه، چونکه چی هه زلییه شهیتان ئەوهی بۆ دینی، ئەو جا شهیتان و نهفس و ئارهزوو دژی بهنده ریک ده کهون، سی فرماندهی به دهسه لات، ئەندامهکان بۆ تیرکردنی ئارهزووی خویان ده نیرن، ئەندامهکانیش نامیری رامن و ناچاره به ناردانی رازی بن، جا ئەمه باری ئەو سییه و ئەندامهکانه، ئەندامهکان هه فرمانبهرداری وان ده بن چون فرمان بکهن و روو له کوی کهن، ئەمه پیداو یستی باری بهندهیه، به زهیی پهروه رگاری دهسه لاتداری دلاواش وای خواستووه به سه ربازی دیکه یاریده ری بداو، کومه کیکی بنی رته فریای که به رهنگاری و دهسته کهری له وانه پی بگا که ده یانهوی بیفه وتینن، جا په یامبه ری خوی بۆ ناردووه، کتیبی خوی بۆ دابه زاندووه، فریشته یه کی هیژا له به رامبه ر شهیتانی دوژمنی پشتی گرتووه، ئەگه ر شهیتان فرمانیکی

پىڭكا، فریشتەكە فەرمانى خودای پىڭ رادەگەيەنىۋ ئەوھشى بۇ روون
کردۆتەوہ كە گوڭزايەلى دوژمنەكەى چ تونابوونىكى تىدايە.

جاريكيان ئەمە دەيگىرتەوہ خوۋى و جاريك ئەو، سەرکەوتووش ئەو
كەسەيە خودا سەرکەوتنى پىڭ بەخشى، پاريزراویش كەسيكە خودای بەرز
بيپاريزى بەرامبەر نەفسى فەرماندەو نەفسىكى ئەرخەيان و نارامى داوہتى،
ئەگەر دەروونى فەرماندە بەخراپەكارى فەرمانى پىڭكا، دەروونى نارام
بەرھەلىستى دەكا، ئەگەر فەرماندەكەش بەرھەلىستى چاكەى لىكرد، دەروونى
نارام فەرمانى پىڭدەكا، ئەويش جاريك بەگوڭى ئەم دەكاو جاريكيان بەگوڭى
ئەو، زۆربەى جار ھەروايەو، دەشبى يەكيكيان ھەر بە تەواوى لە نىو بچىۋ
ھەرگىز سەر ھەلنەداتەوہ.

ھەرۋەھا لەپاي ئەو نارەزۋوہى بۇ تاعەتى شەيتان ھانى دەدا لەگەل
دەروونى فەرماندە، رووناهى و چاوساغى داوہتى لەگەل عەقل و ھوشىك كە
بيپاريزى لە بەگەل نارەزوو كەوتن، جا ھەر كاتىك بىەوى لەگەل نارەزووى
بپروا، ھوش و چاوساغى و رووناهى گازى دەكەن؛ ئاگادار بە توفدان و لە
نىوچوونت لەبەردەمەو، تۇ نىچىرى دزان و ريگرانى ئەگەر بەدوۋ ئەو رىنمايەدا
بچى.

جا جاريك بەگوڭى ئامۇژگارەكە دەكاو، ئەويش ئامۇژگارى و رىبەرى دەكا.
جاريكيش بەدوای رىنماى نارەزوودا دەچى، جا رىنى لى دەگىرىۋ مالى
دەبردىۋ شەكى لى دەستىنرى، ئىنجا پىنى دەلى: دەبى لە كوڭپرا ھاتبى،
سەيرىش ئەوہيە كە بەخوۋى دەزانى لە كوڭوہ ھاتوۋەو، دەشزانى چ رىيەكى
لى بپراوہ پىيدا براوہ، كەچى مكوپە لەسەر گرتنەبەرى ئەورپىيە، چونكە
رىنماكەى دەستى لى ستاندوۋەو، گىروپەندى كردوۋەو بەسەرىدا زال بووہ،

به لأم ئەگەر بە پێچەوانە کردن لاوازی کردباو، ئەگەر بانگەشە ی کردبا تیی
 راخوڕیباو، دژی جەنگابا کە دەیویست بیبا، دەستی ئی نە دەستاند، بە لأم
 بە خۆی بە سەرەخۆی زالی کردووە، دەستی داوھتە دەستیو، وەك ئەو پیاوھ
 وایە کە دەستی لە دەست دۆژمنی بیو، ئەویش تووشی ئازارو سزای
 ناخۆشی بکا، جا هاوار دەکاو کەس بە هاواری نایی، بەم شیوھێ دەبیته دیلی
 شەیتان و ئارەزو و نەفسی فرماندە، پاشان داوای رزگار بوونی دەکاو ناتوانی
 خۆی قوتارکا، بە لأم کاتیك بەندە تووشی ئەو بە لایە دی، بە سەربازو چەك و
 تفاق و قوللەو قەلاتان یارمەتی دراو، پێی گوترا: دژی دۆژمنە کەت بجەنگە و
 بکۆشە، ئەوانە سەربازن چەندی دەتەوی لە گەل خۆتیان ببە، ئەمانەش قوللەو
 قەلاتن لە کامە ی دەتەوی خۆت قایم کەو، تامردن سەنگەر بگرە، مەسەلە کە
 نێزیکەو، ماوھ ی سەنگەر گرتنە کەش گەلە کە مە، جاوھک بلیی مەزترین پاشا
 پە یامبەرەکانی خۆی بو ھەناردی و، تۆیان بو مالی ئەو گواستەووە، لەو
 کۆشین و جیھادە ی ھەسایەووە، تۆو دۆژمنە کەت لیک جودا بوونەو، لە
 خانووی ریزدا بەرھەندرای و چۆنی ھەز بکە ی ئاوا تێیدا گەوزان دەدە ی و
 دۆژمنە کەشت لە خراترین و توندترین زیندانان ناخراوھو تۆش دەیبینی. ئەو
 زیندانە ی دەیویست تۆی تی بەھای، خۆی تیی کەوت و دەرگەکانی لە سەر
 گالە دراو، لە بەرھەنلا بوون و دەر بازبوونی بیھیاو بوو، تۆش لە نیو ئەوان شتان
 دای کە دەر وونت ئارەزووی دەکاو چاوت ئوقرە ی پی دەگری. وەکو پادا شتی
 ئارامی و خوڕاگریت بو ئەو ماوھ کە مەو مانەوھت لە سەنگەردا، ئەمەش تەنھا
 ساتیک بوو، پاشان بە سەر چوو، وەك چۆن ئەو ناخۆشیە نەبووی ئاوا، ئەگەر
 نەفسیش لاواز بوو لە ناست تیبینی کردنی کورتی کات و خیرایی
 بە سەرچوونی، با لەم ئایەتە پێرۆزانە ی خودای بەرز رامینی: ﴿كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرُونَ مَا

يُوعِدُونَ لَمْ يَلْبَسُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ: كاتيك ئەو رۆژه دەبینن كه بەلێنیان پێدرابوو،
وهك ئەوه وایه لهساتیكى رۆژيك پتر له ژياندا نهبووين ﴿ (سورة الأحقاف/ ۳۵).

ههروهها كه دهفرموى: ﴿ كَانَهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَسُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا:
بێپرواكان كه ئەو رۆژه دەبینن، وادهزانن كه هینوارهیهك یا چیشتهنگاویك نهبی
نهماونهتهوه ﴿ (سورة النازعات/ ۴۶).

ديسان دهفرموى: ﴿ قَالَ كَمْ لَيْسَمُ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿ قَالُوا لَيْسَنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ
يَوْمٍ فَاسْأَلِ الْعَادِينَ ﴿ قَالَ إِنْ لَيْسَمُ إِلَّا قَلِيلًا لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ: خوا دهفرموى؛ چهند
لهسهر زهوى ماينهوه؟ لهوهلامدا دهلین: رۆژيك یا نیوه رۆژيك، جا لهوانه
بپرسه كه دهتوانن بژمیرن، فرموى: بهلى؛ زۆر كه م ماونهتهوه ئەگەر زانینتان
ههبی ﴿ (سورة المؤمنون/ ۱۱۲-۱۱۴).

ههروا دهفرموى: ﴿ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿ يَحَاقُونَ
بَيْنَهُمْ إِنْ لَيْسَمُ إِلَّا عَشْرًا ﴿ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْ لَهُمْ طَرِيقَةٌ إِنْ لَيْسَمُ إِلَّا يَوْمًا: ئەو
رۆژى فودهكرى بهشهپوردا تاوانباران به چاوى شين ههنگهپراو كو دهكهينهوه،
بهسرتەسرت له نيو خوياندا دهلین: بيجگه له ده شهو رۆژ نهماونهتهوه، ئيمه
ئاگادارترین بهوهى ئەوان دهیلین، كاتيك شياوترينيان دهلى؛ ئيوه ههريهك
رۆژتان پێچووہ ﴿ (سورة طه/ ۱۰۲-۱۰۴).

رۆژيكيش پێغهمبەر ﴿ وتارى بۆ هاوهلانی دها، كاتيك لهكاتى رۆژئاوا
بوون خۆر گهيشته سهر تروپكى چياكان فرموى: ((إنه لم يبق من الدنيا فيما مضى

إلا كما بقي من يومكم هذا فيما مضى منه: دنيا هيندهى ماوه لهچاوه ئهوى
رويشتوه، بهقهدهر مانهوهى ئهمرۆكه لهوهى تپهپهريوه)) رواه احمد في المسند، والترمذي
في سننه، وقال الترمذي حديث حسن صحيح.

جا ئهوى ژيرهو بۆ دهروونی خوئی ئاموژگاره، با لهو فهرمودهيه رامینى،
بزانی چى بهسهه هاتووه و چ کاتيکی پى براوه لهو کاته کهمهى که بۆ هه موو
دنیايى ماوه تهوه، با بزانی له خوڤاييهو له زینده خه و نان راچوهو، بزانی که ئه و
ئاسوده بوونی به کجاری و تاهه تايى و نيعمه تى هه ميشه يى به به شيکی که مى
بى قيمه ت فروشتووه، نه گهر داواى خودای بهرزو مالى دوايى بکردبا، پشکيکی
زۆر فراوانترو ته واوترى پى دهبرا، ههروه که له هه نديک شوينه واراندا هاتووه:

هۆ ئاده ميزاد، دنيا به قيامه ت بفروشه ههردوکیان قازانچ ده کهى، قيامه ت
به دنيا مه فروشه ههردوکیان زه ره ر بکهى.

هينديک له پيشينان گوتويانه: ئاده ميزاد، نه تو ناتاجى به شى خوئی له
دوني، به لام زيتر ناتاجى به شى خوئی له قيامه ت، جا نه گهر به پشکى دنيايى
دهستت پيکرد؛ به شى قيامه ت له دهست دهچى و به شى دنياشت ده که ويته
ترکزه، نه گهر به پشکى قيامه تيش دهستت پيکرد، پشکى دنياشت ده به يه وه و
ريک و راسته پريان ده کهى.

عومه رى کوپى عه بدولعه زيزيش ﷺ له وتاريدا ده يگوت: هۆ خه لکينه، ئيوه
هه وه نته ئافه ريد نه کراون، هه رواش وازتان ئى نه هينراوه، به لکو ژوانيکتان هه يه
خودا تييدا کو تان ده کاته وه تا حوکه تان له نيواندا بگييري و ليکتان جودا
کاته وه، جا هه ش به سه رى و ناشادى بۆ ئه و به نده يه ي خودا له و ره حمه ته ي
خوئى وه ده رى ده نى که هه موو شتيکی له خوگرتووه و، له و به هه شته ي ده رى

دهكا كه هيندهى ئاسمانهكان و زهوى بهرينه، بهلكو سبهينى ئاسايش و ئارامى هه ربؤ ئهوان كهسانه كه له خوداي بهرز ترساون و تهقواو پاريزكاريان هه بووهو كه مى بهزور و، نه ماني به هه رمان و، ناشادي به ئاسودهى فروشتووه، نابيين له پشتى فهوتاوانهوه هاتوون و پاش ئيوهش بو ئهوانهى جى ديلن كه ده ميننه وه؟! نابيين هه موو روژيك يه كيك به پرى دهكهن كه ئيوه جى ديلى و بولاي خودا ده چى، مردووهو، هوميدى براره، جا له ناخى چاله زهويهك بى سه رين و دوشهك دايدهنين، هويهكاني له خو داماليون، خوشه ويستاني جى هيشتوون و، رووبه پرووى ئى پرسينه وه ده بى؟

مه به ستيش ئه وه يه كه خوداي خاوهن ده سه لات و كار به جى له و ماوه كورتهيدا به سه ربازان فرىاي به ندهى خوئى كه وتووه، له گه ل تفاق و كو مه ك كردنى، ئه وه شى بو روون كردو ته وه چون خوئى له دوژمنه كهى دالده و په نا ده داو، چون نه فسى خوئى رزگار دهكا ئه گه ر كه وته داوى ديلى و يه خسيرى، ئه حمدهى پيشه واو تيرميدى له فه رمودهى: حارىسى ئه شعهرى ده گيرنه وه له پيغه فبه ره وه ﷺ، فه رموى: ((إن الله سبحانه وتعالى أمر يحيى بن زكريا ﷺ بخمس كلمات؛ أن يعمل بها، ويأمر بني إسرائيل أن يعملوا بها، وانه كاد أن يطيء بها، فقال له عيسى عليه السلام: ان الله تعالى امرك بخمس كلمات لتعمل بها، وتأمّر بني إسرائيل أن يعملوا بها، فإما ان تأمرهم، وإما ان آمرهم، فقال يحيى: أخشى إن سبقتني بها أن يخسف بي وأعذب، فجمع يحيى الناس في بيت المقدس، فامتأ المسجد، وقعدوا على الشرف، فقال: إن الله تبارك وتعالى أمرني بخمس كلمات أن اعملهن، وأمركم أن تعملوا بهن: خوداي پاك و بهرز به پينج وشان فه رمانى به يه حياى كورى زه كه ربا ﷺ كرد، كه خوئى كاريان پى بكاو، فه رمان بداته به نى ئيسرائيليش كارى پى بكن، به لام ئه و خهريك بوو هيدياتي بنوينى، جا عيسا ﷺ پيى گوت: خوداي بهرز به پينج رشان فه رمانى پى كردوى كه به خو ت كاريان پى بكه و فه رمان بده يه

بهنی ئیسرائیل کاریان پی بکن، جا یان فرمانیان پی بکه، یا من فرمانیان پی ده کهم، یه حیا گوتی: ده ترسیم نه گهر تو پیشم کهوی، من نغروب کریم و نه شکه نجه بدریم، جا یه حیا خه لکی له بهیتولمه قدیس کو کرده وه، تا مزگهفت پر بوو، له سهر سواندان دانیشن، نه و جا فرموی: خودای پاک و بهرز فرمانی داومی به پینج و شان که من کاریان پی بکه و فرمان به نیووش بدهم کاریان پی بکن)).

جا پینجه مین شت که فرمانی پیداوه یادی خودایه ((و آمرکم ان تذکروا الله تعالی، فإن مثل ذلك كمثل رجل خرج العدو في أثره سراعاً حتى أتى على حصن حصين، فأحرز نفسه منهم، كذلك العبد لا يحرز نفسه من الشيطان إلا بذكر الله تعالى: فرمانتان پیدا کهم یادی خودای بهرز بکن، چونکه نه مه وهک پیاویک وایه له ترسی دوزمنی هه لاتبی و دوزمن به خیرایی به دوی کهوی تا ده گاته قونگره و قه لاتیکی پته و خوئی لییان په ناده دا، بهندهش ناوایه به یادی خودا نه بی ناتوانی خوئی له شهیتانی په نابدا)) قال الترمذي هذا حديث حسن صحيح.

هه روه ما له فرموده که ی دا فرمانی نویژکردنی پیدان: ((و آمرکم بالصلاة، فإذا صليتم، فلا تلتفتوا فإن الله ينصب وجهه لوجه عبده في صلاته ما لم يلتفت: فرمانتان پیدا کهم نویژ بکن، نه گهر نویژتان کرد ناوړ مه دهنه وه، چونکه خودا رووی خوئی له ناست رووی بهنده راده گری له نویژدا، هه تا ناوړی نه دابیتته وه)).

نه و ناوړدانه وه یه ی نه هی لی کراوه له نویژدا دوو جوړه: یه کیکیان روو وهر گپړانی دل له خوداو ناوړدانه وه یه تی له بیجگه له خوا، دوو همیشه ناوړدانه وه ی چاوه، هه ردووکیش نه هییان لی کراوه.

خودا هر رووی له بندهیه ههتا بنده لهکاتی نوێژدا رووی لهخودا بی، بهلام نهگه بهچاو یان بهدل رووی لی وهرگیژا، خودای بهرزیش روی لی وهردهگیژی، پرسیاریان له پیغهمبهر ﷺ کرد لهبارهی ئاوپردانهوهی پیاو له نوێژدا، نهویش فهرموی: ((اختلاس یخترسه الشیطان من صلاة العبد: ئەمه دزینیکه شهیتان له نوێژی بهندان دهیرفینی)).

له شوینیکشدا هاتوه، که خودای بهرز دهفهرموی: ﴿إلى خير مني، إلى خير مني: نایا بۆلای یهکیکی له من چاکتر ئاوپ دهدهنهوه؟﴾

جا ئەو کهسهی چاوی یا دلی وهردهگیژی له نوێژدا، وهکو پیاویکه سولتان بانگی کردبی، له بهر دهستانی خوی رایگرتبی، هر بانگی بکاو قسهی بۆ بکا، کابراش له میانهی ههندیدا روو له سولتان وهرگیژی و ئاوپ لهراست و چهپ دهدهاتهوه، دلی لهلای سولتان نهماوه، تی ناگا سولتان چی پی دهلی، چونکه هوش و دلی لهوی نیه، جا ئەو پیاوه گومان دهبا سولتان چی لی بکا؟ بویه ئەم جوړه نوێژکه ره یهکسان نابی لهگهله یهکیکی که به دل نامادهبی و رووی له خودای بهرز بی له نوێژهکهیدا و له دل و دهروونهوه ههست به مهزنیتی ئەو زاته بکا که له بهر دهستانی راوهستاوه، جا دلی لهسامی وی پر دهبی و ملی بۆ که چهپ دهبی و له خودای بهرز شهرم دهکا که رووی بکاته یهکیکی دی، یا لای لی کاتهوه و رووی تی بکا، جیاوازی نیوان نوێژی ئەو دوانهش وهکو ناسمان و زهویه، ههسانی کوپی عهتیه دهلی: دوو پیاو لهیهک نوێژدا دهبن و، پایهی نیوانیان وهکو ناسمان و زهمین، له بهر ئەوهی یهکیکیان بهدل روو لهخوایه، ئەوی دیکهش خافلأ و بیناگایه، جا ئەگه بهنده رووی له ناههیریکی وهکو

خوی کرد، به لأم پەردەیه کیان لەنیواندا بوو، نەبە پوتیکردن دەژمێردری نەبە
نزیك بوونەوه، چ جایی ئافەریدگاری بەرزو بەدەسلات و کاربەجی؟!

جا ئەگەر رووی لە ئافەریدگاری مەزن کردو، پەردەیه کی ئارەزو و
وەسوەسەکان و دەروونیکی پیۆپە یۆسەست و پەر لەنیوانیاندا بوو، ئەمە چۆن
رووتیکردنیك دەبی لە کاتی کدا وەسوەسەو بیرکردنەوه خافلان دیوانەو بەهەموو
راپەرویکیاندا بردووه؟ کە بەندەش لە نوێژیدا راست دەبیتهوه شەیتان ئیڕهیی
پی دەبا، چونکە لە مەزنترین پایەگا راوەستاوه لە هەموو شتیك توندتره بۆ
شەیتان و پتر دەیورویژینی، بۆیە مکوڕەو تەواو تێدەکووشی بەندە لەو
پایەگایەدا نەوہستی، بە لکو هەر خەریکی تی بەئینی هیوا بەخشی پی دەداو
لەبیری دەباتەوه، بەسوارو پیادەوه بۆی دیتە مەیدانی، تا نوێژی لە لا بی بەها
کاو ئەو جا ساردە ساردە تی دا بکاو پاشان وازی لی بینی، ئەگەر ئەوہشی پی
نەکراو بەندە لینی یاخی بوو لەو پایەگایە راوەستا، ئەوا دۆژمنی خوا دیتە
نیوان بەندەو نەفسیو، دلی لی دادەبڕی و لە نوێژدا شتی وای بیر دەخاتەوه کە
پیش نوێژە کە لەبیری نەبووه، تەنانەت وا دەبی شتیکی پیویستی
لەبیرچووبی و لینی هومیدبەر بووبی، لەنوێژیدا بیری دەخاتەوه تا دلی پی مژیل
کاو لەخودای بەرزو بستینیو، بەبی دل لە نوێژە کەیدا راوەستی، جا ئەو
رووتیکردنەهی خودا دەست ناخا، کە یەکیک وەدەستی دینی تەواو دلی روو
لەخوا بی لە نوێژە کەهی نامادەبی، جا چۆن بەباری کۆلیک گوناھ و تاوانان دیتە
ناو نوێژە کەهی هەر ئاواش جیی دینی و چ باریکی لی کەم نابیتەوه، چونکە نوێژ
دەبیته گوناھ شۆری ئەوانەهی تەواو مافی دەدن و تەواو تییدا دلکزن و بەدل
و لاشە لەبەردەستی خوای بەرز دەوہستن، جا ئەمانە کە لەنوێژی دەبنەوه،
هەست بە سووکیە کە دەکن لە دەروون و هەست دەکن باری گرانی لەسەر شان
لابردون، بۆیە چالاکي و هەسانەوهو گیانیکی تازه بە دی دەکن، تاوا دەخوازن

ھەر تەواو ئەبوابىيە، چونكە نوپۇز ئارامى چاۋو نىعمەتى جانىيانە، ھەرۈك بەھەشتى دل و شوپىنى ھەسانە ۋە يىيانە لەدونىيا، بەردەوام وا ھەست دەكەن لە تەنگى و لە زىندانى دان، تا دەچنە نىۋ نوپۇزى و پىي دەھەسىنەۋە، نەك لىي دەھەسىنەۋە، جا ئەوانەى خودايان خۇش دەۋى دەلىن: نوپۇز دەكەين و بە نوپۇزە كەمان دەھەسىنەۋە، ھەرۈكە پىشەۋاۋ رابەرۈ پىشەنگ و پىغەمبەرە كەيان ﷺ فەرمويەتى: ((يا بلال ارحنا بالصلاة: ھۇ بىلال بە نوپۇزى بمانحەسىنەۋە))، نەشى فەرموۋە: لە نوپۇزى بمانحەسىنەۋە، ھەرۈھا فەرمويەتى: ((جعلت قرّة عيني في الصلاة: ئۇقرەى چاوانم لە نوپۇزى دايە))، جا ھەر كەسىكى ئۇقرەى چاوانى لە نوپۇزى دابى چۇن چاوانى بى نوپۇز ئۇقرە دەگرىۋ، بى نوپۇز ئارامى دەبى؟

دەگىرپنەۋە كە بەندە بۇ نوپۇز كىردنى ھەلدەستى، خوداى بەرز دەفەرموى: ﴿ارفعوا الحجب: پەردەكان بەرزكەنەۋە﴾ ، بەلام ئەگەر بەندەكە ئاۋرى دايەۋە، دەفەرموى: دايەنەۋە، لىرەدا ئەم ئاۋردانەۋە يە بەرۈگۈپىنى دل لە خوداى گەرە لىكدر اۋرەتەۋە، جا ئەگەر ئاۋرى لە بىجگە لەخودا دايەۋە، پەردەى نىۋان خۇي و بەندە دادەداتەۋە، ئەۋجا شەيتان لىي ۋە ژور دەكەۋى و، كاروبارى دونىاي بۇ رىز دەكاۋ، ۋەكو ئاۋىنە دەيەنتە بەرچاۋانى، بەلام ئەگەر بەدل رو لەخو بو و ئاۋرى نەداۋە، شەيتان ناتوانى بىتە نىۋان خوداى بەرز و ئەۋ دلەۋە، بەلكو ئەۋ كاتە شەيتان دىتە ژور كە پەردە بەردرا بىتەۋە، جا ئەگەر بەندە راي كىردە لاي خوداۋ دلى نامادە بوۋ، شەيتان ھەلدى، كە روشى ۋەرگىپرا شەيتان دىتەۋە، ئەمەش ئىشى خۇي و ئىشى دوژمنەكە يەتى لەكاتى نوپۇزدا.

نويزځگر چوڼ وا دهکا دلې له نويزځدا نامادهبې:

نه گهر بهنده به سهر څاره زووه کانی دا زال بو، هيز پهيدا دهکا له ناماده بوونی له نويزځو خهريک بوونی به په روهردگاری تييدا، دنا دلېک څاره زووه به سهريدا زال بې و، هه وهس په خسيري کردبې و، شهيتان کورسيه کی بو خوی تييدا وه دوزی بې و خوی له سهر جيگر کردبې، چوڼ له وهسوه سهو بيري پوچ رزگاری دهبې!^{۴۲}

دلنه کانیښ سی جوړن:

دلېکی خالی له باوه پو له هه موو چاکه يهک؛ نه مه يان دلېکی تاريک و نوته که و شهيتان له وهی حه ساوه ته وه که وهسوه سهی بهاوي تي، چونکه بوته مال و نيشتمانی و، چوڼی بيه وی وای هه لده سوړيني و ته واو ته واو دهستی لی ستاندووه.

جوړی دووه م: دلېکه به روونا هی باوه پ رووناک بوته وهو چرای ښمانی تی داگير ساوه، به لام تمه و مژي څاره زو و گهر ده لوی هه وه سه کانی له سهره، شهيتان هاتوچوی بو نه وی هه يه و شه پي تييدا به رپايه و سهره ده که وی و بن ده که وی.

باری ښم جوړه يان به که می و زوری ده گورې؛ هی وا هه يه کاتی سهرکه و تنه کانی به سهر دوژمنه که ی زیاتره و، هی واش هه يه کاتی سهرکه و تنی دوژمنه که ی به سهری دا زیاتره و، هی واش هه يه نوره به نوره يه.

جوړی سييه م: دلېکی پر له بروايه و به رووناکی باوه پ څاويه و، هه وری څاره زووه کانی ره ويته وه و، تاريک يه کان جييان هيشتووه، جا روونا هه يه که ی له سينه دا پرشنگ دهاو، نه و پرشنگه ش هه لبونیکي هه يه گهر شهيتان ليی نيزيک ببه ته و پيوه ی ده سوتی، وهکو څاسمان وايه که به ښستيران پاسه وانی لی ده کړی و نه گهر شهيتان پييدا تيپه پي به ښستيران راوده نری و ده سوتی،

ریزی ئاسمانیش مهزتر نیه له هی بروادار و، پاسهوانی خودا بو وی تهواوتره له پاسهوانی ئاسمانی و، ئاسمانیش په‌رستگه‌ی فریشتان و ئارامگه‌ی نیگایه‌و، رونا‌هی تاعه‌ته‌کانی تیدایه، دئی بروادارانیش ئارامگه‌ی یه‌کخواپه‌رستی و خوشویستین و زانیاری و پروایه، بویه شایانه نۆبه‌تداری ئی‌بکری و له‌فیل و ته‌له‌که‌ی دوزمن بیاریزی که هر شتیکی تیدا ده‌سته‌وی ده‌یرفینی، نمونه‌یه‌کی جوانیش بو ئه‌مه هیه، که نمونه‌ی سی مالانه:

مالی پاشا که گه‌نجینه‌و تفاق و گه‌وه‌ره‌کانی شای تیدایه.

مالی بende که گه‌نجینه‌و تفاق و گه‌وه‌ره‌کانی بende تیدایه، نه‌ک هی پاشا.

مالی خالیش که هیچی تیدا نیه، ئه‌گه‌ر دزیک هات تا له یه‌کیک له مالانه دزی بکا، له کامه‌یان ده‌دزی؟

ئه‌گه‌ر بئیی؛ له‌مانه‌ خالیه‌که، ئه‌وه مه‌حاله، چونکه مالی خالی شتیکی تیدا نیه بدزی، بویه‌ش که ئیبنی‌عباس رضی‌الله‌تعالی‌عنہ گوتی: جوله‌که ده‌لین که له نوێژدا وه‌سوه‌سه‌یان بونایی، ئه‌ویش گوتی: جا شه‌یتان چ له دلێکی کاو‌ل بکات؟

ئه‌گه‌ر بشلیی: له مالی پاشای ده‌دزی، ئه‌وه‌ش هر مه‌حال و نه‌کراوه، چونکه هینده‌ی پاسه‌وان و نۆبه‌تدار به‌ده‌وره‌وه‌ن، دز هر ناتوانی لینی نزیک بیته‌وه، چون ده‌توانی له‌کاتی‌کدا پاشا خوی پاسه‌وانه‌و، سه‌ربازو پاسه‌وانی زوریش ده‌وریان ته‌نیوه؟ جا له مالی سییه‌م بترازی هیچ بو دزه‌که نامینیته‌وه، هی‌رشه‌کانی هر بو ئه‌وی ده‌بن.

جا ئه‌وی ژیره با چاک له نمونه‌یه رامینی و، به‌دل تیی پروانی چونکه بو خوشی ئاوايه.

دلنك لهه موو خيرو چا كه يهك خالي بيت، كه دلي بي باوه پرو دهغه لانه، نهو دلانه مالي شهيتان، بو خوي داگيري كردون و كردووني به نيشتماني نشينگو و نارامگه، چي لي بدزي له كاتيكا گه نجينه و تفاق و گومان و نه نديشه و هسه هسه كاني خوي تيدايه؟

دلنيكيش كه به شكوي په روه ردگاري مهن و دهسه لاتدارو، به خوشويستن و چاوه ديروي كردن و به شه رمكردن له خودا ليوانليو بووي، چ شه يتانيك ده ويروي لهو دلهي نيژيك كه وي؟ نه گهر بيه وي شتيكيش بدزي چ ده دزي؟ مه به ستيشي هر نهويه نه گهر جار جاره بوي پره خسي له كاتي بي ناگايي بنده دا چنگوركيكي ليداو بريكي لي برفيني، ناساييه بندهش تووشي نهو پره بي ناگاييه بي، چونكه مرؤقه و حوكمه كاني مرؤقي له سر ديته دي له بي ناگايي و خافل بوون و هله كردن و ده خيال راچوون و سروشت به سر دا زال بوون.

له وهه بي كورې مونه بيه ﷺ ده گيرنه وه كه گوتي: له هه نديك كتيبه خوداييه كاندا هاتيه: ((لست أسكن البيوت، ولا تسعني، وأي شيء يسعني والسموات حشو كرسى؟ ولكن أنا في قلب الوادع التارك لكل شيء سواي؟ له مالان نيشته جي نيم و من له خو ناگرن، چي من له خو ده گري كه ناسمانه كان له كورسيه كه م ناخراون؟ به لام من له دلي يه كيك دام وازي لهه موو شتيك هيناوه بي جگه له من))، نه مهش و اتاي شوينه واريكي دي كه يه: ((ما وسعني سمواتي ولا أرضي، ووسعني قلب عبي المؤمن: ناسمانه كان و زمينه كه م فراواني منيان نيه، به لام دلي بندهي پروادرم من له خو ده گري)). دلنيكيش ته وحيدي خوداي به رزو ناسين و خوشويستن و پروا به خودا و باوه پي به به لينه كاني تيدابي، ناره زووه كاني ده روون و رهوشته كان و بانگه شه كاراني هه وس و سروشتيش تيدابي.

دلنیکیش له نیوان نهم دوو بانگه وازکاره یه؛ جارنیکیان دلای به لای بانگه وازکاری بپروا خوداناسین و خوشویستنی خودای به رزو ته نها ویستی وی دا ده شکو، جارنیکیش دلای به لای بانگه وازکاری شهیتان و هوس و سروشته کانداه چی، نهمه دلنیکه شهیتان چاوی تی بپروه، خوداش کینی بیه وی سهری ده خا ﴿ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ: وه سهرکه وتن ههر له لای خودای ده سه لاتدارو چه کیمه ﴾ (سوره آل عمران/۱۲۶).

شهیتانیش دست له مه ناسینی مه گهر به چهک و تفاقى خوئی نه بی، که شهیتان لیبی وه ژورور ده که وی چه که که ی له کنه وی ده دوزیته وه وه لئی ده گری و پیی ده جهنگی، چه که کانیش ناروزو و گومانه کان و هومیده دروکانه، که له دلدا ههن، جا شهیتانی لی ده چنه ژوروی و نه وچه کانه ی دست ده که ون و شه پهن گیزی خوئی پی ده کاو شالوی پی دینیته سهر دل، جا نه گهر به نده تفاقیکی زور پته وی له بپروا هه بوو که به رهن گاری لی بکا له گهل شهیتان نیواو نیو ده بی، نه گهر نا زالی بو دوزمنه که ی ده بی و هه ول و تواناو هیزیش ههرته نی له خوداوه یه، چونکه نه گهر به نده موله تی دوزمنی خوئی داو ده رگه ی مالی بو ئاوه لاکرد و له خوئی وه ژورور خست و چه که کانی خوئی خسته به رده ستان تا دژی بجهنگی نه وا ههر لومه ی خوئی ده کری.

فَتَفْسِكْ لَمْ وَلَا تَلْمِ الْمَطَايَا

ومت كمداً فليس لك

واته: ههر ته نیا سهر کوونه ی خوت بکه و لومه ی که سی دی مه که، به دلته نگی بمره، چونکه هیچ بیانو و هه نجه تیکت نیه.

بەندی شەشەم

دانایی ئە ئەفراندنی شەیتان

دانایی له ئەفراندنی شهیتان

شهیتان چاوگی خراپه کاری و ژانانه، هەر ئەو رابەرە بۆ بهیلاک چوون له دنیا قیامت و، له هه موو کات و شوینکدا بهی داخی هه ئداوهو، بۆ کوفرو بیباوه پری ویاخیبوون له خودا بانگه وازی خه لکی دهکا، جا ئایا دانایی له ئافه ریدکردنی هه یه؟ وه ئه گه ر هه یه چ داناییه که؟

هه زه خا ن لێ ش
ئیبنی قه ییم ~~له~~ له کتیبی (شفاء العلیل / ۳۲۲) دا، وه لامی ئەم پرسیاره ی داوه ته وه و ده لی:

(داناییه کی زۆر له ئەفراندنی ئیبلیس و سه ر یازه کانی دا هه یه که هه ر خودا ناگایه له وردو درشتیان).

۱- ئەو پایانه ی به ندایه تی که له سه ر تیکۆشان درژی شهیتان و ده ست و پێوه نده که ی بنیات ده نری:

خودای گه وره پایه کانی به ندایه تی بۆ پیغه مبه ران و دۆستانی خوا ته واو ده کا، به کۆشین درژی دوژمنی خوداو کۆمه له که ی و، پیچه وانه بوون و ناکوک بوون له گه ئیدا له پیناوی خودای گه وره و خو په نادان به خودا له شهیتان و په نا بردنه به ر خودا تا له شه رو فیل و ته له که ی شهیتانی په نایان دا، جا گه لێک به رژه وهندی ژین و ژیا نه وه له سه ر نه مه راده وستی و جی نه وه به دی نایه ن..

بوونی شتیکیش که پابه‌ندو راوه‌ستاوبی له‌سه‌ر شتیکی دیکه، به‌ته‌نی پیک نایه.

۲- له‌گونه‌ترسانی به‌ندان:

ترسانی فریشته‌کان و برواداران له‌گونه‌کانیان پاش ئه‌وه‌ی له‌حالی ئیبلیس ئه‌وه‌ی دیتیان دیتیان و، به‌ربوونه‌وه‌ی له‌پایه‌ی فریشته‌یی بۆ مه‌نزله‌ی ئیبلیسی له‌هه‌مووی کاریگه‌رت‌بو، گومانیش له‌وه‌ی نیه‌که فریشته‌کان ئه‌وه‌یان دیت به‌ندایه‌تی‌ه‌کی دیکه‌و مل‌که‌چ بو‌نیکی دی‌و ترسیکی‌تریان بۆ په‌روه‌ردگاری به‌رز له‌لا دروست بوو، هه‌روه‌کو له‌حالی کوپله‌کانی پاشایه‌ک دیته‌ به‌ر چاوان، که ده‌بینن له‌به‌رچاوی وان زۆر خراپ یه‌کیکیان ئی ریسواو روشکین ده‌کا، دیاره‌ به‌مه‌ ترسان و ناگا له‌خۆ بوونیان زیت‌ده‌بی.

۳- خودا شه‌یتانی کردۆته‌ په‌ندیک بۆ ئه‌وانی په‌ند و مرده‌گرن:

خودا شه‌یتانی کردۆته‌ په‌ندیک بۆ ئه‌وانی پیچه‌وانه‌ی فه‌رمانه‌کانی ره‌فتار ده‌که‌ن و زلفیزی ده‌نویزن له‌ناست تاعه‌ت کردنی و مکوپن له‌سه‌ر یاخی بوون، هه‌روه‌ک گونه‌ی باوکی مرۆفی کردۆته‌ په‌ند بۆ ئه‌وانه‌ی نه‌هیه‌کانی ئه‌نجام ده‌دن یا له‌ فه‌رمانی یاخی ده‌بن و، پاشان ده‌گه‌رپنه‌وه‌و ژیاوان ده‌بنه‌وه‌و بۆلای خودا دینه‌وه‌، هه‌ردوو باوکی جنۆکه‌و مرۆف به‌ گونه‌ نه‌زمه‌، باوکیکی کردۆته‌ په‌ند بۆ که‌سیک پیگیرو به‌رده‌وامه‌ له‌سه‌ر گونه‌هه‌که‌ی و، باوکه‌که‌ی دیکه‌شی کردۆته‌ په‌ندو عیبه‌رت بۆ ئه‌وانه‌ی ده‌گه‌رپنه‌وه‌ بۆلای خودا و ژیاوان ده‌بنه‌وه‌، جا توخوا چه‌ند حیکمه‌تی دره‌وشاوه‌و ئاماره‌ی ئاشکراو دیار له‌مه‌دا هه‌یه‌.

۴- خودا شهیتانی کردۆته نهزمون و تاقی کردنه وه بۆ بهندهگانی:

ههروا خودای بهرز شهیتانی کردۆته مهحهکیک و ئافهریدهگانی خۆی پیی دهئهزموی، تا پیس و پاک و چاک و خراپیان پی لیک هاویر دهکا، چونکه خودای گوره جوړی مروقی لهسه زهویدا ئهفراندوه، کهسانایی و دلتهنگی و، پاک و پیسی تیدایه، بۆیه دهبوا ئهوه بخاتهروو که له کهرهستهکانیاندا ههیه، ههروهکو له و فرمودهیهدا هاتوه که تیرمیزی به مرفوعی دهیگپرتوه: خودا ئادهمی له چنگه خۆلیک ئهفراندوه که لههموو زهوی ههلیگرتوه، ئادهمیزادانیش به ههمان شیوه هاتون، پاک و پیس و سانا و دلتهنگ و هی دیکهیان تیدایه، نهوی له کهرهسته بنهپهتیه که شدا ههبی لهوه شدا ههیه که لئی ئهفرینراوه، حیکمهتی خودایی وای خواستوه که دهرکهوی و بیته روکش، جا پیوستی به هوکاریک ههیه که دهی بخا، ئیبلیسیش سهنگی مهحهکه که چاکی و خراپ و پاک و پیسی پی لیک جودا دهکریتوه، ههروهک خودا پیغه مبهرانی خۆی (علیهم السلام) کردۆته سهنگی مهحهک بۆ ئهه جیا کردنه وهیه، خوای بهرز دهفرموی: ﴿ مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنَّهُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ: بۆ خودا شیواو نیه که پروداران ههروا بهیلتیه وه بهو بارهی ئیوهی تیدان، تاکو پاک و پیسان لیکتر جیا دهکاته وه ﴿ (سوره آل عمران/ ۱۷۹)، پیغه مبهرهگانی بۆ ئه رکباران ناردوه که باش و خراپیان تیدایه، جا باش دهچیته پال باش و خراپیش دهچیته پال خراپ.

دانایی خوداش وای ویستوه که له خانهی نهزموندا تیکه لیان بکا، که دهگنه خانهی دواییش لیکدی جودا دهکرینه وه، ئه میان بهتهنی دهچیته خانهیهک و ئهویان خانهیهک، جا حیکمه تیکی بالآو توانایهکی گوره له مهدا ههیه.

۵- دهرخستنی ته‌واویتی توانای خودای پاك به نه‌فراندنی دژه‌كان :

داناییه‌کی دیکه‌ش نه‌وه‌یه که ته‌واویتی توانای دهر بخا به نه‌فراندنی وه‌کو جیبریل و فریشته‌کان و ئیبلیس و شه‌یتانه‌کان، نه‌وش له مه‌زنترین نیشانه‌کانی توانا و قانی ده‌سه‌لاتی خودان، چونکه خودا ئافه‌ریدگاری دژه‌كانه وه‌ك ئاسمان و زه‌وی و، رووناکی و تاریکی و، به‌ه‌شت و دوزخ و، ئاو و ئاگرو، گه‌رامو سه‌رامو، پاك و پیس.

۶- دژ جوانی دژه‌که‌ی دهرده‌خا :

حیکمه‌تیکی تریش نه‌وه‌یه که نه‌فراندنی یه‌کیک له دژه‌كان له ته‌واویتی جوانی دژه‌که‌یه‌تی، چونکه جوانی دژ به دژه‌که‌ی دهرده‌که‌وی و، نه‌گه‌ر ناشرین نه‌با به‌های جوانی نه‌ده‌زانراو، هه‌ژاریش نه‌با به‌های ده‌وله‌مندی نه‌ده‌زانرا.

۷- نه‌زموناندن به ئیبلیس ریگه‌یه‌کی وه‌دیه‌ینانی سوپاسگوزاریه :

داناییه‌کی تریش نه‌وه‌یه، خودای گه‌وره ده‌یه‌وی که به سوپاسگوزاری راسته‌قینه و جوړه‌کانی سوپاس بکری، گومانیش له‌وه‌دا نیه که دؤستانی خودا به‌هوی بوونی ئیبلیسی دوزمنی خواو سه‌ربازه‌کانی و نه‌زموناندنیان، به‌هوی نه‌مانه‌وه جوړه‌ها سوپاسگوزاری وایان بوړه‌خساوه بی وان نه‌ده‌هاته دی، جیاوازی چهند زوره له‌نیوان سوپاسگوزاری ئاده‌م که له به‌ه‌شتی‌دا بوو، له‌گه‌ل سوپاسگوزاریه‌که‌ی پاش نه‌وه‌ی به دوزمنه‌که‌ی نه‌زمونرا، پاشان خودای گه‌وره هه‌لیبژاردو تۆبه‌ی لی قبول کرد.

۸- گه‌رم بوونی بازاری به‌ندایه‌تی، له نه‌فراندنی ئیبلیس‌دایه :

داناییه‌کی تر نه‌وه‌یه که خویشویستن و ژیوانبونه‌وه و پشت به‌خوا به‌ستن و نارامگرتن و خوشنودی و... تاد، خوشه‌ویسترین په‌رستش له‌لای خودای

بەرز، ئەم بەندايەتتەش بە جيهادو خۆبەخشىن وەدىدى، لەگەڵ پيشخستنى خۆشويستنى خودا لە ھەموو خۆشەويستتەكى تر، چونكە جيهاد ترۆپكى بەندايەتتەو لەلای خودای پەروردگار لەھەموو جۆرەكانى بەندايەتتە خۆشەويستتە، جا بە ئەفراندنى ئيبليس و كۆمەلى ھاوئەمانى بازارى ئەم بەندايەتتەو پاشكۆكانى گەرم بوو، كە ھەر خودا دەزانى حيكمت و سوودو بەرزەوئەندىەكانى چەندن.

۹- دەرگەوتنى نيشانەو تواناكانى خودا بە ئەفراندنى ئيبليس دیتە دى:

دانايەكى دىكە ئەوئەيە كە بە ئەفراندنى كەسك كە دژايەتتى پيغەمبەرەكانى خودا بكاو وەدرۆيان بخاتەو، بەتەواری نيشانەو تواناكانى خودا و جوانى دەسكردەكانى دەردەكەوى، كە ھەبوونيان بەسوودترە بۆ دۆستانى خودا لە نەبوونيان، وەك ئەو نيشانانەى كە خوداى مەزن بە پيغەمبەرەكانى خۆى بەخشى بوو لە؛ لافاوى نوح و، داردەست و، دەست و، دەريا شەق بوونى موسا، خستتە ناو ئاگرى ئىبراھىم (عليهم السلام)، لەگەڵ چەندان و چەندان نيشانەى دىكەو، بەلگەى تواناو، زانين و، دانايى خودا ديارە ھەموو ئەوانەش دەبى ھۆو ئەنگيزەيان ھەبى تا بئىنە دى.

۱۰- ئەفراندنى شەيتان لە ئاگر نيشانەيەكە:

يەككى دى لە حيكمتەتەكانى ئەوئەيە كە كەرەستەى ئاگر سوتاندن و بەرزگيرى و گەندەلى تىدايە، ھەرەھا بريقەو تيشك دان و رووناكى تىدايە، جا خوداى گەورە ئەميش و ئەوئەشى ئى دەرهيناو، ھەرەكو كەرەستەى خۆلى زەوى پاك و پيس و، سانايى و ناخۆشى و، سوورەش و سپى تىدايە، جا خوداى گەورە بە حيكمت و توانايەكى مەزن، ئەمانەى ئى دەرهاويشتوو،

ئەمەش بەلگەيەكە ﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴾: ھېچ ھاوكوف و ھاوشىۋەيەكى نىەو ھەر خوا بىسەرۋىنەنەرە ﴿ (سورە الشورى/۱۱).

۱۱- دەرکەوتنى پەيۋەستىيەكانى ناۋە پىرۋزەكانى:

يەككى تر لەو دانايانە ئەۋەيە كە لەمیانەى ناۋە پىرۋزەكانىدا ئەو ناوانە ھەن (الخافض: نەويكەرەۋە) و (الرافع: بەرزكەرەۋە) و (المعز: سەر بەرزكەر) و (المدل: سەر كزكەر) و (الحكم: فەرمانزەۋا) و (العدل: دادپەرۋەر) و (المنتقم: تۆلەسىن)، جا ئەم ناوانە دەبى ئەو پىداۋىستىيانەيان ھەبى كە ھوكمەكانى تىدا دەرکەۋى، ۋەكو ئەو ناوانەى بە چاكەكارى و رۆزى و مېھربانى و ھاوشىۋەكانى پەيۋەستن، جا دەبى پىداۋىستى ھەردوو جۆر دەرکەون.

۱۲- دەرکەوتنى شونى تەۋاۋىتى مۆلك و گشتگىرى لەسەر رشتەدارى:

دانايەكى دىكەش ئەۋەيە كە خوداى بەرز پادشاھەكە مۆلكى تەۋاۋە، لە تەۋاۋىتى مۆلكىدا سەر رشتەدارى و جۆراۋ جۆر كەردنى پاداش و سزاۋ رىزانەو سووك كەردن و دادپەرۋەرى و چاككارى و سەر بەرز كەردن و سەرشۆر كەردنە، جا چۆن جۆرىكىيان ھەن پىۋىستە جۆرەكەى دىكەش ھەبن.

۱۳- ھەبۋونى ئىبلىس لە تەۋاۋىتى ھىكەتى خوداى بەرزە:

دانايەكى دىكە ئەۋەيە كە، يەككە لە ناۋە پىرۋزەكانى خودا (الحكيم: دانائى كاردروستە)، ھەرۋەھا دانايى سىفەتى خوداى بەرزىشە، دانايى و كاردروستىش ئەۋەدەخۋازى كە ھەر شتەك لەشۋىنى خۆى دابنى كە لەۋى بترازى بۆ شتەكى دىكە شىۋا نەبى، ئەمەش پىۋىستى بە ئەفراندنى دژەكان

هیه، له گەل تاییبە تەمەندکردنی هەریەکیان بەو سیفەت و جیاکەرەوه و
حوکمانەیی که بۆ بیجگە لەوی شیاو نیە، ئەگەر واش نەبێ دانایی وەدی نایێ،
جا هەبوونی ئەم جۆرە لەتەواویتی حیکمەت و داناییە، هەرۆک لە تەواویتی
توانایە.

۱۴- خۆای بەرز لە قەدەغەکردن و نەویکردن ستایش کراوه:

هەر لەو حیکمەتانه ئەوێه که خۆدای بەرز لە هەموو روویەکەوه شایانی
ستایشە، جا لەسەر دادەوری و قەدەغەکردن و نەویکردن و بەرزکردن و
تۆلەستاندن و سووک کردن ستایش دەکری، هەرۆک لەبەهرەو بەخشین و
بەرزکردنەوهو ریزدانێ ستایش دەکری، جا بۆ هەردوکان ستایشی بی پایان و
تەواو دەکری، جا خۆدای بەرز لەسەر هەمووی ستایشی خۆی دەکا، هەرۆها
فریشتەکانی و پیغەمبەرانێ و دۆستانی و ستایشی دەکەن و، هەموو خاوەن
هەلۆستان لەسەر ئەمانە ستایشی خۆدا دەکەن، جا هەر شتیکی پیویستی
تەواویتی ستایشی خۆدا بێ، لە هیئانە دی و ئەفراندنی دا داناییەکی تەواوی
هیه، هەرۆک شیاوی ستایشی تەواویشە، جا نە دەبێ ستایشی لەکار بخری
نەکاردرۆستی و دانایی.

۱۵- بە ئەفراندنی شەیتان، خۆدا هیمنی و ئارامی خۆی بۆ بەندانی دەردەخا:

حیکمەتیکی تر ئەوێه که خۆدای گەرۆه قانی وایە، نیانی و، ئارامی و،
لەسەرەخۆیی و فراوانی میهرۆ بەخشینی خۆی بۆ بەندانی وەدیار بخا، جا
ئەمەش پیویست بووه کەسێک ئافەرید بکا که هاوبەشی بۆ دانسی و لە
حوکمەکانی دا درزی بێ و هەولدا پیچەوانەیی فەرمانەکانی رەفتار بکاو، بۆ
تورەکردنی بکۆشی، تەنانەت خۆدای بەرز بە ئافەریدانیشتی بچوینی، ئەوجا
ئەو خۆدایە بەبەزەییە جۆرەها شتی باشی بۆ پرەخسینی و رۆزی بداو،

تەندروستی بكا، ئەو ھۆكارانەى بۇ داىىن بكا كە چىژ لە نىعمەتى جۇراوجۇر
وەرگىرئو دوعاى گىرا بكاو خراپەى ئى لاداو بە چاكەكانى خۆى دەگەلى مامەلە
بكا بە پىچەوانەى مامەلەى وى كە كوفرو شىرك و بەدكارىيە، جا ھەر خودا
دەزانئى ئەمە چەندى حىكمەت و ستايش كردن تىدايە.

ھەرۇھا بەھۆى كەمالاتى جۇراوجۇرى لەلای دۇستانى خۆشەويست دەبئو
دەناسرىت، لە صەحىحدا ھاتووہ كە پىغەمبەر ﷺ فەرمويەتى: ((لا أحد أصبر
على أذى يسمعه من الله، يجعلون له الولد وهو يرزقهم: كەس ھىندەى خودا
ئارامگرنىيە لەئاست ئەو ئەزىيەتانەى دەيبىستى، مندالى بۇ بىريار دەدەن كەچى
ئەو رۇزىيان دەدا)).

ھەرۇھا بە صەحىحى لە پىغەمبەر ﷺ ھاتووہ، كە لە پەرۋەردگارى
دەگىرئەتوہ: ((شمني ابن آدم، وما ينبغي له ذلك، وكذبني ابن آدم، وما ينبغي له ذلك،
اما كذبه إياي، فقله: اتخذ الله ولداً، وانا الأحد الصمد الذي لم ألد ولم أولد ولم يكن لي
كفوؤاً أحد، وأما تكذبه إياي فقله: لن يعيدني كما بدأني، وليس بأول الخلق بأهون عليه
من اعادته: ئادەمىزاد جوئنى پى دام، نەدەبوا واش بكا، وە ئادەمىزاد بەدرۆى
خستەمەو، نەدەبوا واش بكا، ھەرچى جوئندانەكەيە ئەوہيە كە دەلى: خودا
مندالى ھەيە، كەچى من تاك و تەنياو جىئى مەبەستم نەكەسم ئى بووہ و نە
لەكەس بويمەو نە ھىچ ھاوشانىكىشم ھەيە، ھەرچى بەدرۆ خستەنەو كەشمە
ئەوہيە كە دەلى: نامگىرئەتوہ وەك چۆن دروستى كردووم، كەچى دووبارە
ئەفراندن لەوہى جارى يەكەم زەحمەتتر نىيە لەلای من))، جا خوداى مەزن لەگەل
ئەو جوئندان و وەدرۆ خستەنەوانەش بژئو داداتە جوئندەرو وەدرۆخەرو
تەندروستى دەكاو بۇ بەھەشتەكەى بانگى دەكاو ئەگەر ژىوان بۇوہ تۆبەكەى
قبول دەكاو ئەوجا خراپەكانى بۇ بەچاكە دەگوپئو لە ھەموو بارىكىدا بە
پەنھانى چاكەى دەگەلدا دەكا، وە بۇ ناردنى پىغەمبەرانى ئامادەى دەكاو،

فرمانیان پندهکا به نهرمی بیدوینن و، چاویان لی بی، فوضه یلی کوپی عیاض ده لی: (هر شهویک که تاریک دادی خودای بهرز بانگ دهکا؛ کی له من به خشنده تره، ئافه ریدان لیم یاخین، منیش له نیو نوینه کانیاندا پاسیان ده که م و موله تیان لی ده گرم، ههروهک یاخی نه بووبن، ههه خوم ده یانپاریزم، ههروهک گونا هیان نه کردیی، چاکه له گهل یاخیان ده که م و گه وره یی و میهرم له ناست به دکار ده بی

من ذا الذي دعاني فلم ابه؟

ومن ذا الذي سألني فلم اعطه؟

واته: کییه نهوی بانگی کردم و به هانای نه هاتم، کییه نهوهی داوای لی کردم و نه مدایی.

من په خشنده م و به خشنده ییش له منه وهیه، من به ریزم و ریزدارییش له منه وهیه، له ریزی منه که هه رشتیکی بهنده داوای بکا پیی ده به خشم و نهوی داواشی نهکا هه دهیده می و هه له ریزی خوم وا به توبه کار ده به خشم وهک گونا هی نه بی، جا ئافه ریدان له من هه دینه کوئی و، یاخیانیش له ناستانه ی منه وه روو ده که نه کوئی؟

له فرموده وهیه کی قود سیدا هاتووه: ((إني والأنس والجن في نأ عظیم: أخلق وبعبد غیری، وارزق ویشکر سواي: من و مروّف و جنوکه له هه وائیکی مه زن داین؛ من ئافه ریده که م، غهیری من ده په رستری، من بزئو ده به خشم و بیجگه له من سوپاس ده کری)).

له شوینه واریکی حه سه نیش هاتووه: ((ابن آدم ما أنصفتي؛ خيري إليك نزل، وشرك إلى صاعد، كم أحب إليك بالنعمة، وأنا غني عنك، وكم تبغض إلي بالمعاصي وأنت

فقير اېلى، ولا يزال الملك الكريم يعرج إلى منك بعمل قبيح: هو نادميزاد، له ناست
مندا دادگەر نه بووى، خيىرى من بۆت داده به زى و شه پى تو بۇ من هه لده كشى،
چەند به هووى نيعمه ته كانم خوشه ويستى خومت پى ده به خشم، له گه ل نه وهى
ليىت بى نيازىم، توش چەند خۆتم لا بوغزاو ده كهى به هووى تاوانه كانت، له گه ل
نه وهى كه به من ناتاجى، هه ميشه نه و فريشته ريزداره كاروكردهى ناشرينى تو
بۇ من بهرز ده كاته وه))

له فەرموده يه كى صه حيحيشدا هاتوه: ((لو لم تذبوا لذهب الله بكم، و لجاء
بقوم يذبون فيستفرون فيغفر لهم: نه گەر گوناھتان نه كردبا، خودا له ناوى ده بردن
و، قومىكى ديكهى ده هينا گوناھيان ده كرد جا داواى ليخوشبوونيان ده كردو
لييان خوش ده بوو))

خودا ئافه ريدانى نه فراندون به شيويه كه كه حوكم و شوينه واره كانى ناو و سيفه ته
پيروزه كانى تيدا رهنك بداته وه:

خوداى پاك و بهرز له بهر ته واويى خوشويستنى بۇ ناوو سيفه ته بهرزو
پيروزه كانى، ستايش و كار به جييه كهى واى خواستوه ئافه ريدهى وا بئه فريى
كه حوكم و شونه كانى نه و ناو سيفه ته پيروزانه يان تيدا رهنك بداته وه و لىيان
دهر كه وى، جا له بهر خوشويستنى بۇ ليىبوردين، هى واى نه فراندوه و لىيان
ببورى، له بهر خوشويستنى بۇ ليخوشبوون، هى واى نه فراندوه كه لىيان
خوشبى و له ناستيان هيمن بى و ناراميان له سه ر بگري و په ليه يان لى نه كا،
به لكو مه زنه موله ت دان و نارام كردنى ده كات.

وه له بهر خوشويستنى بۇ دادپه روه رى و كار دروستى هى واى
ئافه ريده كردوه دادپه روه رى و دانايى خودا يان لى ده ركه وى.

لەبەر خۆشویستنی بەخشین و چاکەکاری، هەس وای ئەفراندووێ کە بەخرایەو تاوان مامەلە لەگەڵ خودا بکەن و، ئەو زاتە پاکەش بە لیخۆشبون و چاکەکاری مامەلەیان لەگەڵدا بکا، جا ئەگەر خودا خەلکیکی وای نەئەفراندبا کە جۆرەها خراپەو گوناھ ئەنجام بدەن ئەم هەموو حیکمەت و بەرژەوهندی و چەندان و چەندان هیندەدی دیکە دەفەوتان، جا پاکێ و پیروزی بۆ خودای پەروردگاری جیهانیان، خاوەن دانایی و کاردرۆستی بی‌پایان و، بەهره و نیعمەتی فراوان، کە داناییەکی گەیشتۆتە ئاستی دەسلاتی و، لە هەموو شتیکدا داناییەکی دیاری هەیه هەرۆک توانا زالەکی و رینۆینیەکانی.

ئەوجا: بە ئەفراندنی ئەونەفرەت لیکراوە گەلێک دانایی هاتنە دی و زۆر خۆشویستنی خودا هاتنە ئارا:

بەهۆی ئەو ئافەریدە بوغزینراوە لەلای پەروردەگەرەو، گەلێک لە خۆشویستنهکانی خودا هاتونەتە ئارا، چونکە شتی بوغزینراو نەبن شتی خۆشویستراو هەرگیز وەدی نایەن.. ئەگەر بە هۆی ئیبلیسی دۆژمنی خودا زۆر خراپە و تاوان روویان دابی، ئەوا بەهۆی بوونی ئەو و سەربازدکانی گەلێک تاعەت هاتونەتە دی کە لەلای خودا گەلێک خۆشەویست ترن و زیاتر جینگای رەزامەندی ئەون هەرۆک جیهاد لەپیناوی خودا، پێچەوانە بوون و نەگونجان دەگەڵ نەفس و ئارەزووان لەپیناوی خودا، خۆراگری لەبەرامبەر سەختی و ناخۆشی بۆ وەدەست هینانی خۆشەویدی و رەزامەندی خودا، خۆشەویست ترین شتیکیش بۆ خۆشەویست ئەوێه کە خۆشەویستیەکی ببینی لە پیناوی ویدا بەرگەیی ئازارو هیلاکی دەگری کە خۆشەویستیەکی دەسلەمینی.

من اجلك قد جعلت خدي أرضا

للشامت والحسود حتى ترضي

واته: له پیناو تو رومته تی خوم کرده زهوی ، بو جوین دهران و حسودان
تا تو خوشنودو رهمه ند بی .

له شونیکي خوداییشدا هاتوه: ﴿بَغِيَّتِي مَا يَحْمِلُ الْمُحْمَلُونَ مِنْ أَجْلِي:
مه بهستم نهو شتهیه که نیمانداران له پیناو مندا بهرگهی دهگرن ﴿ .

جا نهوه چهند لای خودا خوشه ویسته که خوشه ویستان له پیناو رهمه ندی
وی خو له ناست نازاری دژمنان راگرن، نه مهش چ سوو دیکي بی پایانی بو نهو
به ندانه هیه له پاشه پوژدا چ ریزو شکویه کیان له لایه ن خودای
خوشه ویستیانوه پی دهبه خشری، به لام نه مه له وان که سانیش هرامه که
خوشویستنی په روره دگار نینکار دهکن، نه بونی دهکن و نه لهو دهرگهیه
دهچنه ژوری و نه لهو خوشاوه دهخونه وه .

قل للعین العمی للشمس أعین
سواک یراها فی مغیب و مطلع
و سامح بؤساً لم یؤهل لجهم
فما یحمن التخصیص فی کل موضع

واته: به چاو کویران بلی چاوی دیکه هه ن روژ له کاتی ناو ابوون و هه لاتندا
ببینن و هه موو که سیکیش شیواو نیه تایبه تمه ند بکری له هه موو شوینیکدا .

جا نه گهر نهو نافریدهیه په روره دگاری خوی توپه کرد، نهوا پیغه مبهرو
نیرداوانی و دوستانی رازی دهکن، نهو رازی بوون و خوشنودیهش مه زنتره
لهو توپه ییه، نه گهر نه نجامدانی گونا ه و تاوان رقیشی هه ستینی، نهوا خودای
به رزو پاک زیتر به ژیوانی به ندهی خوی شاده لهو که سهی چاره ویکه ی بزر
کردبی که خواردن و خواردنه وه که ی له سه ربی و له ربی هات و نه هاتدا بی و

بیدۆزتەو، ئەگەر لەوێش توپە بووبی که بەهۆی ئەو نەفرەت لیکراوە بەسەر پێغەمبەرەکانیدا هاتوو، ئەوا شادو خوشنودە بەوێ ئەو پێغەمبەرەکانە ئەنجامیان داوہ که لەگەل شەیتان جەنگیون و لئی یاخی بوون و هەژمەت و خەمیان داوہتی و نازاریان داوہ، ئەم خوشنودیهش لەلای خودا مەزنترو چاکترە لەوێ بەفەوتانی ئەم مەکروہە ئەم کارە چاکانەش فەوتابان، ئەگەر رقیشی هەستابی بەوێ که ئادەم لە دارەکە ی خوارد، لەو خوشنودبووہ که پەشیمان بووہ و گەراوہ و ملکەچ و کزبوو لەبەر دەمیدا.

ئەگەر بەو توپە بووبی که دوژمنانی بەم شیوہیە پێغەمبەرەکان ۛ و دەدرنا لە شارو حەرەمی خوێ، زۆر رەزامەندو خوشنود بووہ بە گەرانەوہ و چونەوہ ناوی بەو شیوہیە.

ئەگەر رقی لەوێش هەستابی که دۆست و خوشویستانی کوژابن و گوشتیان پارچە پارچە کرابی و خوینیان رژا بی، بەوێ رازی بووہ که ژیانیکیان دەست کەوتووہ لەنیزیک خوادا که هیچ ژیانیکی وا شیرین و پرچیژ و پرنیعمەت چنگ ناکەوی.

ئەگەر رقی لە تاوانی بەندەکانی هەستابی، بەوێ خوشنود بووہ که فریشتەکان و پێغەمبەرەکانی و دۆستەکانی فراوانی لیخۆشبوون و لیبوردن و چاکەو ریزو بەخشندهیی وی دەبینن و پێیدا هەلەلین و ستایشی دەکەن و بەمەزنی دەگرن، جا ئەو سیفەتە پیروزانە ی که ستایشی پیی کراوہ و پیی هەلگوتراوہ خوشویستترە لەلای و پتر لییان رازیە لەوێ بە فەوتانی ئەو گوناھانە ئەو خوشویستنانە دەفەوتان.

جا بزانه که ستایشی خودا ئو بنه رته یه که سرجه م ئه وانه له خو ده گری،
 ئه وه گری ریژی ئه فراندن و فرمانه، سرجه م ستایشیکیش به هموو رو و
 لیكدانه وه کانی بو خودای په روه دگاره، هر شتیکی ئه فراندبی و حوکمی
 به هر شتیکی کردبی ستایشی وی تیدایه، جا ستایشی راسته قینه ی گه شتوته
 هموو ئا فریده و فرمانه کانی ستایشیکی وا که خوشویستن و خوشنودی و
 رازی بوون لی و رازی بوون پی گرتوته خو له گه ل بریاردانی کاربه جیی و
 دانایی له بن نه هاتو و بی پایانی له هموو ئا فریده و فرمانیکی جا له
 کارخستنی کاردروستی وی جودایه له له کارخستنی ستایشی، هر وه ک چون
 هر ده بی ستایش کراو بی هر ده بی کاربه جی و دانش بی و ستایشی دانایی
 وه کو زانست و توانای وان، ژیانیشی له پیداووستی خودایه تی و خودا چون
 خاوه ن ستایشه ناواش دانایه و ستایش و داناییه کی وه ک زانایی و توانایی
 لی دانابرین، له کارخستنی هر بریکی سیفیت و ناوه کانی و پیداووستی و
 شونه کانی دروست نیه، چونکه ئه وه که م و کوپی گه ره که، که پیچه وانه ی
 ته و اویتی و بی هاوتایی و مهنیتی خودایه.

وه له بهر ئه وه ی خودا جه زده کا ببینه په ناگای دۆستانای:

له م باره یه وه ئیبنی قه ییم ده لی: دیسان وه ک ئه وه ش له سیفیه ته کان
 ته و اویتی و کرداره کانی ستایشی خودایه که ده به خشیی و ویده دا خودا
 په ناده داو سه رده خاو وه هانادی، هر وه ک پی خو شه په ناگران په نای
 وه به ربهن و هانا به ران هانای وه به ربهن.

له ته و اویتی پاشایانیش نه وه یه که دۆستانیان په ناو هانایان ببه نه به ر،
 هر وه ک ئه حمه دی کوپی حوسه ینی کیندی له هه لئانه که یدا ده لی:

يا من ألوذ به فيما أؤمله
ومن أعوذ به مما أحاذره
لا يجير الناس عظمأنت كاسره
ولا يهيضون عظمأنت جابره

واته: ھۆ ئەوھى لە ئاواتەکانم ھانای وەبەر دەبەم و لەکاتی ترساندا پەنای
پى دەگرم، خەلکى ھىسکيان پى ناگيریتەوھ کە تۆ شکاندىت، ئەو ھيسکەشيان
پى ناشکیتەوھ کە تۆ گرتوتەوھ.

جا ئەگەر ئەوھى بۆ پەرورەدگارى ئافەرىدگارى خۆى گوتبا پى ئاسودەتر
دەبوو لەوھى کە بۆ ئافەرىدیکى وەك خۆى گوتووه.

مەبەستىشى ئەوھى کە بەندەکان دەبى پەنا بە شای شایان بگرن ھەرەك
فەرمانى بە پىغەمبەرەكەى كردووھ خۆى پى پەنا بگري لە شەيتانى دەرکراو
ھەرەك لە زیاتر لە شۆيىنىكى قورئاندا ھاتووھ، جا بەھرەو سىفەتى تەواوى بۆ
بەندەکانى بەوھ دەردەكەوى کە پەنای بداو بەھانای بى، وەھانا ھاتن و
پەنادانىشى دوو نىعمەتى بەرزن، خودای مەزن دەيەوى نىعمەتەکانى خۆى بۆ
بەندەکانى پىيان تەواوکا، و پىشانىيان بىدا کە سەريان دەخا بەسەر
دوژمنەکانىيان و دەيانپارىزى، جا وای لەو نىعمەتە بەرزەى کە بەھرەو
نىعمەتەکانى پى تەواو کردووھو لەو دادەى لە ئاست دوژمنانى دەريخستووھ.

وما منها إلا له فيه حكمة
يقصر عن إدراكها كل باحث

واته: ھەر شتێك ھەبى دانایىيەكى وى تىدایە، کە ھەموو تۆژەرىکەلەپەى پى
بردىنى كورت ھەلدىنى.

حیکمەت لە مانەوێ ئیبلیس تا ناخیر زەمان :

ئیبنی قەیم (بەرمیهری خودایی) لە (شفاء العلیل) لاپەرە ۳۲۷دا وەرانی
ئەوێ داوئەتەوێ روونی کردۆتەوێ :

ئەزمونی بەندان :

لەوێ کە ئیبنی قەیم باسی کردووە : کە خودای بەرز شەیتانی کردۆتە
سەنگی مەحەک و بیژنگیک کە باشی پی لە خراب جودا دەکاتەوێ دۆست و
دوژمنانی خۆی پی جیا دەکاتەوێ، جا بۆیە حیکمەتی خودا وای ویستووێ کە
بیهێڵتەوێ تاکو مەبەستی ئەفراندنی بیتە دی، جا ئەگەر بێمراندبا ئەو
مەبەستە دەفەوتا، هەرۆک کاربەجیی خودا وای ویستووێ کە دوژمنە
بی باوهرەکانی تا ناخیر زەمان لە زەویدا بهێڵی و ئەگەر بنپرسی بکردبان،
کاردروستیەکی و حیکمەتیکی زۆر لە کاردەکەوتن، چونکە چۆن حیکمەتی
خودا وابووێ باوکی مرۆف بئەزموئی، واش پیویست بووێ زاپۆلەکانی پاش
خۆی بئەزموئی، جا کامەرانی و ئاسوودەیی بۆ ئەوان وەدی بی کە پیچەوانەیی
شەیتان دەبن و، ئەوانی دەگەڵیشتی کۆک بن بەدەردی وی بچن .

هەرۆهە لەبەر چاکەکاری پیشتی هیشتیەوێ :

هەرۆهە چونکە نیانی و دانایی خودا پیشتی وابووێ کە شەیتان هیچ
پشکیکی لە دوایندا نیە، پیشتیش تاعەت و پەرستشی هەبوو، بەوێ لە
دنیا دا پاداشتی داوئەتەوێ کە تا دواکات بیهێڵی، چونکە خودای بەرز ستم لە
هیچ کەس ناکا کە چاکەیهکی کردبی، هەرچی بروادار بی خودا بەهۆی
چاکەکانی لە دنیا و دوا پاداشت و ریزانەیی دەداتەوێ، هەرچی کافرو بیپرواش
بی لە دنیا دا پاداشی ئەو کارەچاکانەیی دەداتەوێ کە کردونی، کە دەگاتە
دوایینیش هیچی نابی هەرۆک فرمودەیی پیغەمبەر ﷺ بەم مانایە هاتووێ .

جلهوی بهردراوه تا گوناھی زیاد بن :

جا مانهوهی تا روژی رابون له بهر ریژی وی نه بووه، چونکه نه گهر بمر دبا بو وی چاکتر بو و شه پی که متر ده بوو نه شکه نجه شی سوو کتر ده بوو، به لام که گوناھی نه ستور بوو به هو ی پی گیری و مکو پی و دژاتی نه و زاته ی کرد که ده بوو خو بداته ده ست حوکه کانی وه ره ها به هو ی روشاندنی حکمه ته به رزه کانی و سویند خواردن بو ریگرتن و له مپه رخستنه پیش به نده کانی له په رستشی خوادا، بو یه سزا کانی به پیی گه وره یی گونا هه کانی مه زن بووه، له دنیا دا هیشتراوه ته وه و جلّه وی بو شو پرکراوه تا گوناھی پتر بی و شی اوی نه و سزایه بی که به ته نی له وی ده وه شی ته وه، تا ببیته سه رکرده ی شه پر خوازان له سزاداندا هه روه که له شه پی بی باوه پیدا سه رکرده یانه، له بهر نه وه ی که ره سته ی هه موو شه پر کی شه له نیو ناگری دا به پیی کرداره کانی سزا ددری، جا هه ر نه شکه نجه یه که بو دوزه خییا ن دابه زنی له ویرا ده ست پی ده کا نه و جا بو شوینکه وتوانی ته شه نه ده کا وه که دادیکی ناشکراو حکمه تی هه ره به رن.

بو یه ی هیشتوته وه تا سه رداریتی تا وانباران بکا :

یه کیکی دیکه له حکمه ته کانی هیشتنه وه ی تا روژی دوا یی نه وه یه که له دژی په روه ردگاری گو تی : ﴿ قَالَ أَرَأَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْت عَلَيَّ لَئِن أَخَّرْتَنِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَأَخْتِنَنَّ دُرِّيَّةً إِلَّا قَلِيلًا ﴾ : ئایا دیتت نه وه ی له باتی من هه لتبژاردوه، نه گهر تا روژی رابون زندوم راگری، له ژماره یه کی که م بترازی هه موو زا روکه کانی لاپی ده که م و ره گو پیره شی چاکیان له بن دهر دینم ﴿ (سورة الاسراء/ ۶۲).

جا که خودا زاناو ناگایه هیندیک له نهوهی ئادهم بۆ ههندی ناشین له خانەیی ویدا نیشته جی بن و تهنیا شیایوی ئهوهن له نیو درک و پاشه پویان بگوزهرینن، بۆ وان هینشتیهوه، جا به زمانی قهدهر پینی فهرموو ئهوانه هاوهل و دوستی تۆن، جا له چاوه پوانی ئهوان دانیشهو ههرکاتیک یه کیکت له وان به لادا رته بوو، چی له گهل دهکهی بیکه، چونکه ئه گهر بۆ من بشیابا نه مده خسته بهردهستی تۆ، چونکه من پشتیوانی کارچاکانم و ئهوان بۆ من دهشین، تۆش پشتیوان و سهرداری ئه و تاوانبارانهی که پشتیان له دوستایهتی من کردووه و بی نیازن له خوشنودی من خوای بهرز ده فهرموی: ﴿إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَوَكُّونَ، إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَؤُولُونَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ﴾ شهیتان دهسه لاتی بهسه ر ئهوان که ساندا نیه که برویان هیناوه و پشت به پهروه ر دگاریان ده بهستن، به لکو دهسه لاتی بهسه ر ئهوانه دایه که دوستایهتی دهکن و هاوبهشی بۆ خودا داده نین ﴿(سورة النحل/ ۹۹-۱۰۰)﴾.

ههروه ها مراندنی پیغه مبه ران له بهر ههندی نه بووه که له لای خودا سووک و بی بهان، به لکو بۆ هندی بووه تا بگه نه شوینی ریزی خوداو له په شیوی و ماندوو بوونی دنیا به سهینه وه له ئازاری دوژمنانیان رزگاریان بی، جا مراندنیان به رژه وهندی ئهوان و ئومه ته کانیا ن تیدایه، بۆ پیغه مبه ران هه سانه وهیه له دنیا و گه یشتنه به هاوهلی بهرز له ته واوترین چیژو خوشیدا به تایبه تی که خودا سه رپشکی کردوون له نیوان مانه وه له دنیا و گه رانه وه بۆ لای وی، بۆ ئومه ته کانیش تا بزانی هه ر له کاتی ژیا نی پیغه مبه ران تاعه ت و گوپایه لیان نه کردوون، به لکو پاش مردنیشیا ن هه روه ک پیشو تاعه تیا ن کردوون و تا بشزانن که شوینکه و تووانیا ن ئهوانیا ن نه په رستوو به لکو خودایان په رستوو به پینی فهران و به ره لهستی پیغه مبه ران.

خودای به‌رزیش هم‌میشه زندووی نهمره، جا چند حیگمهت و به‌رژوه‌ندی له مراندنی پیغه‌مبه‌راندا هه‌یه بو خویان و ئومه‌ته‌کانیان.

ئه‌وه‌ی که ئه‌وانیش مروّفن و، خوداش له دنیا‌دا هیچ مروّقیکی ئافه‌رید نه‌کردوو به شیوه‌یه‌کی شیاو بو مانه‌وه، به‌لکو کردونی به جینشین له‌سه‌ر زه‌ویداو یه‌ک جیی ئه‌وی دی ده‌گریته‌وه، جا ئه‌گه‌ر بیانه‌یلتیه‌وه، به‌رژوه‌ندی و دانایی کردنیان به جینشین ده‌فه‌وتی و زه‌وییان لی ته‌نگ ده‌بیته‌وه، جا مردن ته‌واویتی هه‌موو بپرواداریکه، ئه‌گه‌ر نه‌با ژینی دنیا خوش نه‌ده‌بو و که‌سیش نارامی تیدا نه‌ده‌بو، جا دانایی و کاردروستی مردن وه‌کو دانایی و کاردروستی دنیا‌یه.

تا چ ئاستیک شه‌یتان توانیتی ئاده‌میزاد تونا کا؟

کاتیک شه‌یتان ره‌تی‌کرده‌وه سوژده بو ئاده‌م ببات و، خودا له‌میهره به‌هه‌شتی خوی و ده‌ری ناو، توپه‌یی و نه‌فره‌تی به‌سه‌ردا باراند، شه‌یتان له‌به‌رده‌م په‌روه‌درگاری مه‌زندا گه‌فتیکی‌دا که گومپرامان کاو فریومان داو، بمانکاته به‌نده‌ی خوی: ﴿لَعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا ۖ وَلَا ضِلَّتْ لَهُمْ وَلَا مِئْتَهُمْ...﴾ : خودا نه‌فره‌تی له شه‌یتان کردو، ئه‌ویش گوتی: به‌شیکی دیاریکراو له به‌نده‌کانی تو ده‌که‌مه به‌نده‌ی خوم، له ری لایان ده‌ده‌م و به‌ناره‌زوو سه‌رگه‌رمیان ده‌که‌م ﴿سورة النساء/ ۱۱۸-۱۱۹﴾.

﴿ قَالَ أَرَأَيْتَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لِنِ اسْخَرْتَنِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لِأَخِيكَ أَنْ دَرَيْتَهُ إِلَّا قَلِيلًا ۗ﴾ گوتی: ئایا ئه‌وه‌ت دیت که له باتی من هه‌لت بژاردوو، ئه‌گه‌ر تا روژی

رابون زندوم راگري، له ژماره يه كى كه م بترازى هه موو زاروكانى گومرا ده كه م ﴿ (سورة الاسراء/ 62).

تا چ ناستيك شهيتان مرازى خوى له مرقوبا دهست خستوو؟

ئەوى چاو به ميژووى مرقوبه تيدا بگيڤي، سه رسام دەبى له ناست گومرا بوونى خەلكى كه چۆن كتيبه كان و پيغه مبه رانيان به درۆ خستوتە وه، به خوداي پهروه دگاريان بيڤروا بوون و نافه ريده كانيان بۆ كردۆته هه قپشك و، ههروهك خوداي بهرز ده فەرموى: ﴿ وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ: هه رچەند تى بكوڤشى و مكوپ بى، زۆر بهرى خەلكى برونانا هيئن ﴿ (سورة يوسف/ 103).

بۆيه به په وايى شياوى توپه يى و تۆله ستاندى خودا بوون ﴿ تَمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بَرِّى كُلِّ مَا جَاءَ أُمَّةً رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَا لَهُمْ آحَادِيثَ فَبُعْدًا لِقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ: له پاشان پيغه مبه رانى خۆمان يهك له دوای يهك هه نارد، هه كاتيك پيغه مبه ريك بۆ رينوينى هۆزيك دههات وه درۆيان ده خسته وه، جا ئيمه ئەو ئومەتە سهركيشانه مان يهك له دوایهك له ناو برود ئەوانمان كردە قسه ي سه رزار، جا دورى له بهزه يى خوا بۆ ئەو هۆزه ي برونانا هيئن ﴿ (سورة المؤمنون/ 44).

ئىستاش له كووى برونان دۆستانى شهيتان ده بينين پرى ئەم ژيانەن، به يداخى شهيتانيان هه لگرتوو وه ريڤيره كانى بلاوده كه نه وه، ئەشكه نجه و نازارى دۆستانى خودا ده دن، ئەوهش ده بته به لگه كه شهيتان چەند مرازى خوى له گه ل ئاده مي زاددا وه دى هيئاوه، كه رۆژى رابوون خوداي مەزن فه رمان به ئادەم دەدا نيڤده ي دۆزهخ له زاروكانى خوى ده ريڤينى، جا كه ئادەم له بپرى ئەو نيڤده يه پرسيار ده كا، پيى ده فەرموى: نۆهت و نو بۆ ئاگرو يه كيك بۆ

به ههشت، له گێرانهوهیهکی دیکه شدا هاتوو: نوسه دو نۆهت و نوؤ بوؤ ناگرو
یه کیك بوؤ به ههشت.

ئینجا به هۆی ئەمه گومانه کهی راست ده بی که ئەم زاروکانه ی ئادهم
نه په ندیان له به سه رهاتی بابیان وه رگرتوو، نه له هی پیشینه کانیان، جا ئەو
نه فرهت لیگراوه به ره ده وام به ره و تونابوون رایان ده مالی و ده یانه اژوا، به لکو
جار هیه پیشپرکی ده کهن بوؤ دۆزهخ. چه ند کریتیشه که گومانی دوژمن به
دوژمنه کهی راست ده رچی: ﴿لَقَدْ صَدَقَ عَلَيْهِمْ اٰیٰتُنَا لَٰكِنَّهُمْ كٰفِرُوْنَ﴾ (سوره سا/ ۲۰).
المؤمنین: شهیتان گومانی خۆی له باره ی ئەوانه وه جیبه جی کرد، له دهسته یه کی
به پرواداران به ترازوی، ئەوانی دیکه هه مو پهیره ویان له شهیتان کرد ﴿﴾ (سوره سا/ ۲۰).

دزیویه بوؤ مرؤف که گومانی شهیتانی لی به دی بی و گوپرایه لی ئەو
دوژمنه ی بی و له په ره وردگاری خاوه ن میهری یاخی بی، مه سه له کهش
که یشتوته ئاستیکی وا که وه سف ناگری، ده بینین تایه فه ی وا هه ن له عیراق و
له شوینی دیکه خویان به شهیتان په رست ناو ده بن، هه ندیک نوسه رانیس
ده بینین سویند ده خون به (حه قی شهیتان)، جا چ مالمویرانیه که تیی که وتوون.

بیر له زۆری تونابووان مده که وه:

وا چاکتره مرؤی ژیرو ناوه زمه ند به زۆری تونابووان نه خه له تی، چونکه زۆری
هیچ به هایه کی له ته رازوی خودا نیه، به لکو بایه خ و به ها له هه ق دایه هه ر
چه ند ژماره ی شوینکه وتوانیشی که م بن.

جا تو له شوینکه وتوانی حه ق به که رازی بوون به خودا وه که په ره وردگارو
به ئیسلام وه ک دین و به موحه ممه د وه که پیغه مبه ر، ئەوانه ی که شهیتان یان
شوینکه وتوانی شهیتانیان ناسیوه و به بوعه زی دلان و، گوفتاری زمان و،

نوسینی دهستان و، کرداری رهوان و، به‌لگهی بیانوان و، به‌شیرو رمان، له گه‌لیاندا جه‌نگان، له پیش ئەمانه‌شدا به په‌نا بردنه‌به‌ر خودای میهره‌بان و ده‌ست گرتن به ناینه پیروژه‌که‌ی.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ، فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكُمُ الْبَيِّنَاتُ فَاغْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ: ئە‌هی که‌سانیک‌ی که‌ برواتان هیناوه، هه‌مووتان بچه‌ نیو دینی ئیسلام، و ناشتی و په‌یره‌وی ریبازی شه‌یتان مه‌بن، به راستی ئە‌و دوژمنیک‌ی ناشکرایه بو ئیوه، جا ئە‌گه‌ر دوا‌ی ئە‌و هه‌موو نیشانه‌ رۆ‌نانه‌ بخزین و لاپ‌ی بن، بزائن که‌ به‌راستی خودا توناو دانا‌یه ﴿ (سورة البقرة/ ۲۰۸-۲۰۹).

له‌خودا ده‌پارپینه‌وه به‌ منه‌ت و ریزی خو‌ی بمانکاته یه‌کیک له‌وانه‌ی به‌ ته‌واوی چونه‌ته نیو ناشتی و، درودو سلا‌وی بی‌ پایانیش پیش‌که‌ش به‌ موحه‌مه‌دی به‌نده‌و پیغه‌مبه‌ری و یاروها‌وده‌مانی.

سەرچاوه كان

- (١) اغاثة اللهفان لابن القيم.
- (٢) الإيمان بالملائكة لأحمد عزالدين البيانوني.
- (٣) البداية والنهاية- لابن كثير.
- (٤) تفسير ابن كثير.
- (٥) تلبيس ابليس- لابن الجوزي.
- (٦) جامع الرسائل لابن تيمية.
- (٧) دائرة المعارف الحديثة- لأحمد عطية.
- (٨) الروحية الحديثة- لمحمد محمد حسين.
- (٩) شرح العقيدة الطحاوية.
- (١٠) شفاء العليل- لابن القيم.
- (١١) صحيح الجامع- لناصرالدين الألباني.
- (١٢) العقائد الإسلامية- لسيد سابق.
- (١٣) الفرقان بين أولياء الرحمن وأولياء الشيطان- لابن تيمية.
- (١٤) لوامع الأنوار البهية (عقيدة السفاريني).
- (١٥) مجموع فتاوى شيخ الإسلام ابن تيمية- جمع ابن قاسم.
- (١٦) الوابل الصيب من الكلم الطيب- لابن القيم.
- (١٧) جريدة القبس الكويتية.
- (١٨) جريدة الوطن الكويتية.

فەرھەنگۆك

تکایه ئهگەر واژمو دەستەواژەى نامۆت ھاتنە بەرچاوان لەم فەرھەنگۆکە واتا کانیان

بدۆزەوه.

ا

نۆقرە: نارامى، ھەدا، نۆخزن.

نۆين: قیل و مەکر، (کید)

ناخاوتن: ناخافتن، قسەکردن، پەيڤین، گوتن، وتوێژ.

ناخیزەمان: دواين دەمى دنیايى.

ناستانە: دەربار، بارمگا، پەنا.

ناشوپ: ھەرا، پشيوى، (فتنە)

ناگروڤو: ناگرو دوکەل، سوتمان، سوتەمەنى، دارودەوضى سوتاندنى.

نافەرید: وەدپهينان، (خلاق).

نافەریدە: وەدپهينراو، (مخلوق).

نافەریلکردن: داھيان، لەنوێومدروستکردن، وەدپهينان، خوێناندن.

نافەریلگار: خودای وەدپهينەرو داھينەر.

ناکار: خو، رەوشت، کردەوه، (اخلاق).

نالیک: جەمەجۆى پەگەم.

نامۆزگار: نامۆزبار، پەنددار، نەسەتکار، (ناصح).

ناھۆ: دەرد، پەتا، (ھوام).

ناوارتن: ھەلاواردن، جوايەزکردنەوه، (استثناء).

ناوەر: پەقین، باوەرپکی بەدنیایى، برەواو مەمانە.

ناوەر: ھۆش، قام، ژیری، عەقل.

ناوەرمانەند: خاوەن ناوەر

نەری: بەلن، ناخۆ.

نەرخەیان: نارخەیان، خاترجەم، بێخەم، (مطمئن)

نەرزەنگ: دێو، شەیتان، جنۆکەى زل و قەبەو ناشرین و لەندەھۆر، عیفریت.

نەرکبار: ئەوگەسەى ئەرک و ھەرمانیکی لەسەر شانە، (مکلف).

نەز: من

نەزبەر: لەبەر

نەزەواندن: تاقیکردنەوه

ئەزموندار: خاۋمن تاقىكر دىنەۋە، (مىجرىب).
 ئەستىلك: ئاسنىكە بۇ ئاگر تىكومردان.
 ئەگىنا: ئەگەرنا، دىنا، ئەگىن.
 ئەفرانلىن: ئافىرىدىمىكرىن.
 ئەمشۇ: ئەمشەۋ.
 ئەنگۇ: ئىۋە، تۆۋ خەلكى-تىر.
 ئەنگىزە: ھەلايسىن، دىنەدىر، ھۇ، ماىەى سەرمكى.
 ئەۋەن: ئەۋەمان
 ئەۋجە: ئىنجا
 ئىتىقات: بىروباۋەر، (اعتقاد)
 ئىسرائىلغۇزادە: ئەۋمىكانى ئىسرائىل، (بىتى اسراىل)
 ئىشك: پاس، (حراسە)

ب

بۇرژان: بىرەخمە، ئىۋان بىدىارىۋ خەۋ، ۋەنموز.
 بۆلەبۆل: پىرتەپىرت، بۆلەى زۇرى بەدۋاىەك.
 بۆمە: بۇ ئىمە.
 بادى: دىفەر، جامى گەۋرە، قابى مىس.
 باربەر: ھەرجى بارى بىكىن و بارى پىن بگۋىزەنەۋە.
 بانگىبەر: بانگەۋازكار، (داعى).
 بانگەشە: چاۋراۋ، شاتوشوت، (ادعاء).
 بانگەۋاز: چارداۋ، بانگدان، (دعوة).
 باۋىشك: دەم داچەقاندىن لەبەر خەۋەتەن يا خاۋبۇنەۋە، بەنژىن.
 بەتانچون: بەتانوبۇداچون، تىداقۇلىۋنەۋە.
 بەپىز: بەماك و رەگەز.
 بەخورتى: بەزۇرى، بەزمىرى ھىز.
 بەدەفەر: بىيىقىر، شوم، بەدوم.
 بەر: مېۋەى دارو بىستان، بىروپوم، (ثمرە).
 بەردار: خاۋمن بەر، (مىثر).
 بەرزگىرى: خۇبەرز گىرتن، (علو).
 بەزايەدان: ھەۋتاندن (تفريط).
 بەگۇداچون: مىل دەبەر مىل نان.
 بەنىكە: ئەۋ مەۋمورۋى بۇ چاۋەزار دەكرىتە مىل.

بەئىدىۋارى: پىكۈھ بەيۋەستى، پەيۋەندى، (ملازمة).
بەھەۋىياگردن: بەھىۋاگردن، ئاۋات ۋەبەرنان.
بىزىۋ: رىزق ۋە رۆزى، ئىمۇ خۇراكەى ھۆى ژىانى مەردومە.
بىرىشكاندن: تامەرزۋى تىرگردن، تىنۋىتى شكاندن.
بىلەن: بەتالوكە، خىرا، بەپەلە، بەلەز.
بىنىشتە خۇشەى سەرزاران: ئىدىۋمىكە بۆ ئىمۇ كەسە يا شتەى بەكارىت كە ھەمىشە باس ۋە خۋاسى
لەسەرزاران بىت ۋە زۆر قسەى لەسەر بىكرىت.

بوغزاندىن: رك لىبۋنەۋە، (بغض).

بىيەرى: بىيەمش.

بىزە: (لفظ).

بىزىنگ: ھىلەگ، مۇخل، سەرنەد، ھەلبىر.

بىزراۋ: قىزەون، لەبەرچاۋان كەۋتو.

بىمناك: ترسناك.

بىنا: چاۋساغ، چاۋتىز، زۆربىن، ناگا.

بىنىياز: كاربەكەس نا، تىرۋېر.

پ

پۇلىيە: پۇلو، پەنگەر، سەن، سەن، پەرنەگ، پىشكۋى.

پارچەلە: مەندالى دەمۋازدەسالان.

پارو: تىكە، بابۇلە.

پارىزكار: خۇپارىز، خاۋەن تەقۋا.

پارىزكارى: خۇپارازتن، تەقۋاكارى، خۇپارىزى.

پاز: ناگادارى، ئىشك، ھەلبەزۋە دابەزكردن.

پاساۋ: پاكانە (تەللىل)

پايان: دوماھى، دۋابى، كۆتابى، (خاتمە)

پايەگا: شۋىنپايە.

پەتك: لەتەگورىس.

پەتكەردن: گورىس دەمل خستەن، ھىنان ۋە راكىشان بەسوكاپەتى.

پەرتەۋازە: پەرمۋازە، لىك جوداۋ ناۋارە.

پەرىستش: عىبادەت.

پەرىچو: مۇجرات، (معجزة)

پەرىگەم: خو، فى، (صرع)

پەلكىشكردن: بەل راكىشان.

پەنھان: پيوار، نەديو، شاراو، بىز، گوم، پۇشراو، غەيب.

پەنھانزان: ئەمۇ بە پەنھان شارەزايە.

پەي پىن بىردن: رى پىن بىردن، تىگەشىتن، زانين، (ادراك).

پەيوست: بىنديوار، پەيوست، چىتەكە بىمەكى دىمە نوسابى.

پىر دايى: توخنى كەوت، چوۋەلەي: پىر پىداگىرد، تى رۇھات، لىنەمۇ.

پسولە: كارت.

پشتوانان: مۇسلمانانى مەدىنە كە پالپشتى پىفەمبەر ﷺ ويارانى مەككەيان كىرد، (انصار)

پشى: ھەنسا، بىھن، پشو، نەفس.

پىتەك: خان، پىرتەك.

پىتۇل: زۇرزان، بىلمەت، ھەيلەسوف.

پىخوست: شوپىن، شىتەكە بىمەنە زىر بىيان، شوپىنەكە زۇر ھاتوچۇ بىسەردا بىرى.

پىشاو: ناودەست، دەست بىناو گەياندىن.

پىشپىن: كاهىن

پىشى: پىشوو

پىكان: ھەنگاوتىن، (طەن)

پىناو: كەسپەكە لىمەنى دوان ھاتوچۇ بىكاو ھۇي پەيوستى بى، (وسىط).

پيوار: پەنھان.

پيوارزان: پەنھانزان

پىنى بە غارىنەنا: ھەلات، بەغاردان رۇپشت.

پىنپان ھەلپنا: سوك و خىرا رۇپشتن.

ت

تۇزەر: كۆلمەو، ئەمۇ كەسى بىمىنج و بىناوانى كەسپەكە يا كارىكدا دەروا، (باحث).

تۇفدان: لىناوچون

تارەت: ناو بىمىنگەمەدان دواى رىان، (استىنجا).

تازەگەرى: نوپىخووزى، (الحدائە).

تاسە: نارمۇ، ئەزەرت، ھەز.

تاق: تاك، بىھاوتو بىئوپنە: مېچى بىمەوانە، دەلاقە.

تاي ترازو: لايەكى تەرازو.

تايەفە: تايەفە، (طائفة).

تەرۇك: لاتەمىشت، (جنب).

تەشەنە: تەشەنە، پىئوچون، بەلاقبون، و مېندانەمە.

تەلەكە: ھەيلە، گەزى، كىد).

تەماشاقە : ئەمۇ شوئىنەنى لىۋەي تەماشى دەگىرى، روانگە، (مرصد).

تەنى : تەنيا، لەگەن كەس نا.

تەۋەزەل : تەمبەل، تەمب، لەشكران.

تەرازان : جىياۋنەۋە، لىك كلابون.

تەرازو : نامرازى كىشان و كىش بەسەنگ كىرىن.

تەركۈزە : بىقە، خەتەر، (خطر)

تەفاق : زەخىرەى بىزىۋى زستان، كاۋ گىياى مالات بۇ زستان.

تەۋىنكەۋەتن : جۈنەلا، لەگەن جۈتەۋىن.

تەۋىنابون : لەناۋجون، بەھىلاكچون، (هلاك)

تەيپ : دەستەيەك، (سرىة)

تەيخىتەقە : ۋەسۋەسە، دەنەدان.

تەيپاخۋەرىن : بەتۈندى خۇ لىتۈرەكەرىن.

تەيپراۋ : تەيپراۋ، پاراۋ، ئەمۇ تەيپونەمىن.

تەيىز : تەۋس و گائەبەيكرەن.

تەيىچەرزىۋا : چەۋبەر، تەيىكەلاۋ.

ج

جەۋىك : كىسەى گەۋرە، تۈرەگە.

جەۋەيە : جارى ۋەھمە

جان : گىيان، رەۋان.

جەۋەيدان : نەمەر، ھەرمەۋ، (خالد).

جەۋەلەۋەت : دۈعاۋ پەرتەپەرتى جەۋەگەر.

جەۋەر : سەتم، زۇلم

جەۋەنە : ئەمۇ بەسەر زەۋەيدا دەۋراۋ دەجمە، (دابە)

جەۋەرايى : بىرۋەراى لىك جۈدا (اختلاف).

چ

چەۋەۋانى : چۆل، بىبابان، خالى، پىنچەۋەنى ناۋەدانى.

چەۋەساز : چەۋەكار، (معالج).

چەۋەكاتەۋە : چەۋەرى بىكا، تەيمارى بىكا.

چەۋەپالە : پارازتن، بەھانەۋەھاتن، فرىاكەۋەتن.

چەۋەپەل : ناخاۋەتن، بۇخلى، چىلكن، گەن، بەد، بىس.

چەۋەدۈكەنل : دۈكەنلى زۆر تۈندۈ بەمىت.

چەۋەپەچەپ : سەرتەسەرت.

چىنگ: مشت، مست، چىنگ، چىنگور، پىنجەونىنۇك پىكەمە.
چىنگور: چىنگ.
چىنەنە: بىزاردىن؛ كۆكردىنەمەي دەنكىرزاو، (التقاط).
چونكى: چونكى.
چىنە: مۇموشى بىلەن دە لەزەپىدا بەشۈپن خواردىن و دانەمۇنلە، دان ھەلگرتنەمە.

ج

جەشارگە: جىگەي خۇلپىشاردەنەمە، مەكۇ، شاردگە.
جەوا: بىند، بەرز، بەرموزور، لاي زورى سەر، ئاسمان، بەرزى، بىندى، ھەوا.

خ

خۇتىكرەن: لىنەوين، خۇ لەكاروبارو كىشەيمكەمەدان.
خۇراوا: رۇزاوا، رۇزناوا.
خۇرەلات: رۇزەلات، رۇزەھەلات.
خۇشخواز: (مستحب)
خۇشنود: شادمان، رازى.
خۇشنودى: شادمانى، رەزامەندى.
خۇلانن: سەرقالگردىن، سەرلىتىكىدان، مژىلكرن، فرىودان.
خەمسارد: خەمسار، گۆيئەدەر بەكار، خۇلەكاربوپەر، سىستەپەلە.
خەيالپالاو: خەپالى خاو.
خىراتر: خىراتر.
خىزان: خىزان.
خىجىوك: قورگ.
خو: نەرىت، خەدە، فى، پەركەم.
خودى: خودا.
خودار: خاومەن نەرىت، نەخۇش بەخو، پەركەمدار.
خىو: خاومەن، خودان، مىردەزمە.

د

دۇز: كىشە، (قضية).
داب: عادەت، نەرىت، نامودەستور، باقت.
داخۇ: داخوا، ناخۇ.
داگردىن: بىردنەزور.
دامرگان: داسەكتان، ھەدادان، نەمانى گرىئاگر. لەبىزوتن كەبوتن.

دانوسان : خۇلى مەلەسەن، كەمىن گرتن.
 داھات : قازانچ، سود، دەرامەت.
 داۋىنتەپ : دامىنتەپ، دامىن پەيس، زىناكار.
 دەبەنگ : خۇل، گىز، ھىز، وپ، كاس، (احمق)
 دەراسا : لەئاسايى بەدەر، سەراسا، (خارق).
 دەرامەت : داھات، ئەم دەسكەوتەي گوزەرانى پىدەكرى.
 دەرقەت : وپران، باشار، پىۋەستان، دەرۋەست.
 دەرداۋىزىن : دەردەھاۋىزىن، دەمكىنەدەرە، (پەستىن).
 دەستبازى : گەپوگالتەكردن بەدەست.
 دەستەبەرى : پارىكارى، پارمەتەدان، ۋەخۇگرتن، لەمەخۇگرتن.
 دەستەمۇ : كەمى، رام.
 دەستەوسان : ناچار، بىچارە، مەختەل ماو.
 دەستسارۋى : دەستگارتكردن لەمەنجامدانى كارىك، فېرەكارنەمبون.
 دەستىستاندىن : بەسەردازالېون، (تەمكىن).
 دەستۋەكەرى : دەست كرىنەۋە، دەست ۋەشاندىن، داكۇكى لەخۇگرتن.
 دەسكورت : نەدار، ھەزار، بېمابە.
 دەشتەكى : لاگىمى، چۆلەشىن، سارانەشىن، (اعرابى).
 دەنگۇ : (الشائە).
 دەنەجىرە : ددان بەگرى نىشاندىن.
 دىلۋا : بەخەشەندە، دىزى رۇد و چروك.
 دىلۋاستى : دىلپاكى (اخلاص).
 دىكوزى : (خشوع)
 دىنى : دىنيا
 دىنەدان : ھانەدان، ھاندىن، تاۋتەدىن.
 دىيان : خاچپەرسەت، فەلە، گاۋر، (نەسرانى).
 دىتەگۇ : دەئاخىۋى، قسان دەكا.
 دىتەن : بىنەن.
 دىختە : دەخاتە.
 دىۋو : درىچ، (غول).

ر

رۇزھە لاتچى : رۇزھە لاتناس (مەستىرق).
 رۇزى رابون : رۇزى ھىامەت، رۇزى دوابى.

رۆژی بهرئ؛ رۆزی دوایی، رۆزی رابون، قیامت.

رۆزی؛ رۆزی، زاد، بژئو.

رابون؛ قیامت، ههستان، ههستانموه، وناگاهااتمموه.

راتله گان؛ راوهشان، ههزان.

راژه؛ خزمهت.

راز؛ مهبهستی نهینی و بهنهان؛ شاخی بلند، تیشمبهردی سمرکیو.

راستایی؛ جیگمبرواو متمانمی، (استقامه).

راسته قانی؛ راسته قینه، حهقیقهت.

رافه؛ لیکدانموه، شروقه.

رام؛ کموی، کهمۆ، دهسته مۆ، خمرۆ.

رایگۆیزم؛ بیگۆیزمموه

ره شوکی؛ خه لکی هه مەکی، (عوام)

ره شاتی؛ رضایی، (سواد).

رهها؛ نازاد، بهره لا، رایبی، (مطلق).

رشت؛ مکوپی له سمر کاروبار، ئارهزوی کارکردن، سوربون.

رکه گرتن؛ جنمگرتن، قینگرتن.

رموزن؛ ناحمز، ناشیرین، دزیو، ئیسک قورس، (مسخ).

رواله ت؛ (مظهر)

روته مهنی؛ (خلاعة).

روشکینی؛ تهریکردنموه، بهخۆداشکاندنموه، (نهر).

روکهش؛ (ظاهر)

روناهی؛ روناکی، روشنایی.

رینهت؛ سروشت، ته حرو دیدار، (فطره).

رێژانه؛ پاداشت، بهخشش له بهرام بهری کاری چاکدا.

ریژ پهڕ؛ (شاذ).

ریژ پهڕی؛ (شدوژ).

رینما؛ رینیشاندەر، ریشاندەر، (دلیل)

ز

زۆرائی؛ تیکومگلانی دوکەس بۆ یەکتەر لزمه دیدان، ملانه، ملانی.

زاخاودان؛ مشتومال، جیلوهو جهوههر بهمیداکردن.

زاده؛ فرزند، بیجو.

زارۆ؛ فرزند، منداڵ، ومچه.

زارۇك، زارۇ.

زارۇنە: زارۇ.

زەبەند: زۇر، ھەر، گەلىك، زەمەند.

زەلام: مەز، پىا، مەردوم؛ گەورە، زل، مەزىن، زەبەلاج.

زەلەن: ھەزىجىرو تىگەبىشتىن، ھۇش، (نەن).

زىادەزۇيى: پىئەلەپىن، شولىئەلگىشان، تىپەپىن، (افراط).

زىانبار: زەرمەند، زىانكار، زەرمەپىتگەمىيو.

ژ

ژەقتەموت: زەقتەموت، (زقوم).

ژنەوتىن: گۈنلىيۈۈن، بەگۈن بېيىستىن، ژنەۋىن.

ژوان: بىتگەبىشتىن لەجىگەپەكى دىيارى، (مۇعد).

ژىۋان: پاشگەز، پەژىۋان، پەشىمان، گەراۋە بۇلاى خودا، تۆبەكار.

س

سۇسىيالىزم: ھاۋىمەشى، (اشتراكىيە).

سۇما: روناكى چاۋ، ھەزى دىتىن، بىنايى.

ساغلام: ساخى، راستى، بىئەتلى، بىنكەمۇكۇرى.

سام: ترس، زەبروزمەنگ.

سەراسا: سەرناسا، دەرناسا، (خارق).

سەرنەنجام: سەرنەنجام، ئەنجام، (عاقبە).

سەرىشك: ھەلۋاردىن بەدەستەخۇ، (مخول).

سەرىشئە: سەرىپۇتك، سەردار، لىھاتو، سەرتا، لەكارزانىن.

سەرزەنشت: سەرخستەسەر، لۇمە.

سەرسەخت: كەللەپەق، سەرىپەق.

سەرگەردان: سەراسىمە، سەرىشئىۋاۋ، پەشتىۋ.

سەركۇنە: سەرزەنشت.

سەركىشى: سەرىپىچى، پەركىشى، پەمتىسىنى، (كنود).

سەرناسى: (ھراسە).

سەرهاتى: بەسەرهات.

سەھەرە: سەپەر، سەرسۇرھەت.

سەھەندۇك: جەلمۇكردىن، پەتەكردىن، بىرىتە لەبەستەنەۋەى دەستۇپىيەكى ۋاخرى بەرزە.

سەھەندەيى: لاسارى، بىگۈيى، (ججود).

سەرتەسەرت: سەرىسەرب، چەرىچەرب، پەسەپىن، بەنەپىنى پەكتىرى دواندىن.

سرتەکردن: ئەجامدانی سرتەسرت، (نجوی).

سروه: شنه، بایهکی سوک، (نسمه).

سمین: کونکردن.

سو: سوی، ئیش، ژان، پەرۆشی، زێدهبایی، سود.

سوانده: کەناریبانی، گوپسوانه، همورەبان، (شرهه).

سوتهنی: سوتەمەنی.

سوخۆری: زێدهبایی خواردن.

سود: قازانج، سو.

ش

شاپ: زله، شەق بەپشتەیی، (صفعة).

شاخ: قۆج

شانده: رهوانکراوان، (وفد)

شه پله: ئیظلیجی

شەپانی: شەپخواری، شەپراوی.

شەپەنگیز: شەپهه لایسین.

شەپزەیی: پشیوی، پەشوگاوی، ئالۆزی، سەرلێشیواوی.

شەژان: شیوان، تیکچون، سەرلێتیکچون، شەپزەبوون، داخەکان.

شەهک: شتومەک، کالاً، کەلوپەل.

شوبهاندن: پێچواندن.

شولەدار: شولک، تۆل، لکەداری باریک و درێژی بپاو.

شون: شوینبا، شوینەوار، شوین، دوا.

شونەکهوتە: بەشوینکەوتوو، (تابع).

شونەوار: شون، کەرخ.

شینو: جەمی ئیواری، (عشاء).

غ

غاریدا: هەلات

غلۆرکردنەوه: کلان، خلۆریونەوه، (دحرجه).

ف

فی: خو، پەرکەم.

فریشتە: مەرگەوان: (ملك الموت).

فریودان: خاپاندن، تەفەردان، خەلەتانەن.

فیندار: نەخۆش بەفەن، پەرکەمدار.

ف

فان: ویستن، نارمزو، ارادە، مشینە).

ق

قورت: چالایی زمو، بەلاو چورتم.

قۆرتنەوه: لەحمەواگرتنەوه.

قۆنگرە: بورجی سەرفەلات.

قاپقاپ: پیتاوی لەداردروستکراو.

قەت: ھەرگیز، جچار.

قەرتارە: قەرتالە، تریان.

قەشەری: تیزو گائەجاری.

قوتارکردن: رزگارکردن، خەلاسیون، دەریازیون.

قیزمۆن: نەوشتی مروۆ بیژی لیبکا.

قیج: بپ، کەمۆلە، بیج.

ک

کۆرا: کۆی راو بۆچونان پیکمەوه.

کۆرایی: کۆرابون، (اجماع).

کۆن: تیلەکە، بار، سەرشان، قەلاندۆش، نوک پەریو.

کۆمۆنیزم: شیوعیتی.

کۆمەک: یارمەتی، ناریکاری.

کارا: زۆرکارکەر، (فاعل، فعال).

کارنامە: بەرنامەى کار، پەسولەى کارکردن، پەراوی کردەوان (صحيفة الأعمال).

کارزاندە: گەمبە.

کەتیرە: شیرەى وشکەووبو، (صمغ).

کەلەبەر: دەرمەتانی تەنگ، قەئش لەشاخی بەردین.

کەلین: کەلەبەر، چەپەر، دەرفەت.

کەمپ: بۆسە، خەل، خۆداگرتن لەبۆسەدا.

کەمپنە: کەمایەتی، (قلە).

کەنیزمک: قەرەووش، ژنی بەپارەکراو، (جاریە).

کەوی: رام.

کرده: (عمل).

كردەنى: (عملي)

كلۇ: كوللە

كلۇر: ناوبەتال.

كو: جۇن

كوشتى: ئازملى سەرىپراو، (ذبيحة)

كوندە: دەفرى زەلام لەجەرم بۇ ئاوتىكرىن و كيشان.

كوندەبۇ: بومى زل، ئەو يانئەيمى شەوان دەردەكەوئو بەشوم بەناوبانگە.

كيشەكيش: نىوان ناخۇشى و زىناوچەقە.

ك

كۈشەنشىنى: دوورمەپەرتىزى، خانەنشىنى، دورلەخەلكى، (خلوة، اعتكاف).

كۇكار: بىزوتن و كاركرىنى زمان و دەست، قەسكىرىن و دوان.

كۇلك: گوپرمكە.

كۇنگەل: كۇنگەر، زىنازىنا.

كۇوار: كۇفار

كۇوانلىن: نەرموشلىكرىن بەكوشىن.

كازكرىن: يانككرىن.

كائەدان: داخستىن، قەپاتكرىن.

كائىدان: دىنەدان، ھاندىن.

كەف و گوپ: ھەپشە.

كەلەكۇيى: كەلەكۇمەكى.

كەمە: كائە، يارى

كەندەخۇرى: پىسخۇرى، كەسپك خۇراكى خراب بخوا.

كەندەلى: كەندى، رىزىوى، (فساد).

كەندى: كەندەلى.

كەنى: رىزىو، كەنىو.

كەنىو: كەنى.

كەوزىن: كەفزدان، تلخواردن لەسەر تەنىشت.

كردىبونەوہ: كۇببونەموہ

كروازە: لول

كلان: بەسەرروداكەوتن، پەرتىبون، جولان لەجىگە، خلۇرىبونەموہ.

كنغان: خۇگرانكرىن، ترشان.

كيانانىيەكان: (روحانيون)

گیانیہ کان: (روحیون).

گیروہ نڈا: پیوئندیون، بیوہستبون.

ل

لاریون: نافہرئیون، لہرئیدمرچون، (انحراف).

لاومکی: (جانبی)

لہباتی: لہجیاتی، لہبری.

لہ پای: لہبیرامبیر، لہباتی، (مقابل).

لہگہن: دہفری زل، قاپی گہورہ.

لہقتہ: لوشکہ، جوتہ، شاب.

لہمہ چیتڑ: لہناوخہ لگی رشوکیدا بہ جنوکانی دہئین.

لہمپہر: بہرگر، کوئسپ.

لیولانیو: پراویپر، دارمال.

م

موتہک: خمونی بہترس کہ ہمناسہی پیاو سوار دہکا، (کابوس).

مۆك: (طابع).

مۆنگہ: جینگہی پشودانی گارپان.

مادہ لایی: مہرای، کلکہسوتہ، ماستاوکردن، چاپلوسی، کوسکیشی.

مارانگاز: مارگہزتو، (لدیغ).

ماندی: ماندو.

ماہین: ماین

مایہ: ماوہ، سہرماہیہ، دہسماہیہ.

مہجہک: عہیاریتو.

مہزہب: راپہو، (منہب).

مژیل: سہریہکار، بہکاروہخہریک.

مژین: مژتن، قوتدانی تہرای، (مص).

مرؤ: مرؤف، پیاو.

مرؤزادہ: وہجہی مرؤفان، (بني الانسان).

مراز: نیازی دل، (مراد).

مکور: سور لہسہر، یاخی، سہرسہخت.

مندالہ ہورتکہ: مندالہ ورتکہ.

ن

نابەجى: نەشپاۋ، كارىك يا شتىكى نابەجى.
 ناتەۋانى: دەستەسوانى، بېتوانايى، كەنەفتى، (عەجىز).
 ناچىز: نارىك، خويىرى، نابەجى.
 نامۇ: بيانى، بىگانە، غەرىبە، غەۋارە.
 ناھەموار: نارىك.
 ناۋزەدكردن: ناۋدېزكردن، ناۋبىردن.
 نەبان: خۇبوتىر، دىنگ لىگۇرىو.
 نەست: بىنچەۋانەى ھەست، (لاشعور).
 نەقۇلا: زل و نالەبار، چەتمول، زلحۇرت، ناساز، نارىك، زمبەلاخ.
 نەنگى: شورمىي، غەببە.
 نەينۇك: ناۋىنە.
 نەشىنگە: جىگەى دانىشتن، نىشتان.
 نقرۇ: نقرۇ، رۇچو.
 نوتەك: تارىكايى خەست.
 نۇشتە: دوغاي نوسراۋ، نۇشتى، (تەۋىد).
 نۇن: پىنخەف، كەلۈپەل خەو.
 نۇيان: نەرم، (حلىم).
 نۇيردە: كەلى رەۋانەكرەۋان، (بەئە).

و

ۋادە: بەلئىن، پەيمان، (ۋەد).
 ۋەناگھاتن: بەخمبەرھاتن، رابون، ھۇشياربونەۋە.
 ۋەبەرداكردن: پەردەپۇش، (تلبىس).
 ۋەدەرماننى: دەرمانىكاتە دەرئى.
 ۋەگىرە: بگىرەۋە.
 ۋىزە: زگ، گيان؛ پەلامارى پەنامەكى بۇبىردن.
 ۋىشك: ۋشك، ھىشك.

ھ

ھۇگىر: خويىۋەگرتو.
 ھاتەرايى: رازىجوو، مىدا.
 ھاتىە: ھاتوۋە.
 ھاۋۇتن: لىخورىن، ھاۋوان، ئاۋۇتن.

هاموشۇ؛ ناموشۇ، هاتوجۇ.

هاودن؛ هينان.

هاوشان؛ هاوكوف، لىقەدرو پايمەدا بەرامبەر، (كقوء)

هاونىشىن؛ هاونىشىمان، هىھەمان نىشىنگە.

هاوئىر؛ لىك جوداكر دنمە، لىكدا بىرىن.

هەتەرى؛ سوريون لەسەر مەبەست، (حرص).

هەژمەت؛ حمزەمت، تاو، سوي.

هەزى؛ پەيمان، بەلئىن، نەرى، بەلئى، (استجابە).

هەرزە؛ هەرجى و پەرجى، لەوجى، خوئىرى، لاسار.

هەرمان؛ هەمىشەمان، بەردەوامى، نەمىرى.

هەرون؛ بېرۇن

هەس؛ ھەمىە

هەسارە؛ نەستىرەى گەپرۇك، ستارە، (كوكب).

هەشەسەر؛ قوربەسەر، بەدبەختى.

هەشەشك؛ هاوېمىش

هەلاوارتن؛ هاوئىر كىردن.

هەلپە؛ تاسەى زۇر، پەلە، تالوكە.

هەلپىشاقتن؛ پىشاوتن، هەلگەلەقتن.

هەلگىرە و ھەلگىر؛ ئىرۇرۇر بىكىردن، نەملاولا بىكىردن.

هەلغىرەوانلىن؛ فرېودان، تەقەردان، خەلەمتاندىن.

هەلغىزىن؛ هەلغىزىن، قوم لىدان، (استىناق).

هەنچەت؛ پەلپ، بىيانو، بەھانە.

هەنگاوتن؛ پىكەن، لىدان.

هەنگى؛ نەودەمى، نەوكاتى، نەوسا.

هەنەنتە؛ ھەوانتە، خۇرا، بىلئىپچانەمە.

هەوئىز؛ كۆز، نەوجىنى لەبەھارو ھاوېن و پايزاندا مالاتى لىبەكمەوى.

ھەمىئە؛ نەمىئە، ھىوا، ھەمىيا، ئاوات.

ھەنكەبىران؛ پىشى سواربىون، ھەناسەبىركى.

ى

يەخسىر؛ دىل، گىراو، نەسىر.

يەكەمىنگى؛ (اتىناق).

رشته‌ی بابەتان

- ۹ پيشه‌کى
- ۱۵ بەندى يەكەم: ناساندن و رونكارى
- ۱۷ جنۆكه چين؟
- ۱۷ نەژادو بنه‌په‌تيان
- ۱۸ كه‌ينى ئافه‌ريده‌ كراون؟
- ۱۸ ناوى جنۆكان له‌زمانى عه‌ره‌بى
- ۱۹ جوړه‌كانى جنۆكان
- ۱۹ هيچ بواريك بۆ وه‌درؤخستنه‌وه‌ى جيهانى جنۆكان نيه‌.
- ۲۰ نەزانين بە‌لگه‌ نيه‌
- ۲۱ بە‌لگه‌كان:
- ۲۱ (۱) ته‌واتور
- ۲۲ (۲) ده‌قه‌كانى قورئان و فه‌رموده
- ۲۲ (۳) ديتن و چاوپيڤكه‌وتن
- ۲۴ (۴) ئەو بنه‌په‌ته‌ى لىنى ئەفريئراون
- ۲۴ ديتنى كه‌رو سه‌گان بۆ جنۆكان
- ۲۵ شه‌يتان و جنۆكه
- ۲۶ شه‌يتان ئافه‌ريده‌يه
- ۲۶ نەژادى شه‌يتان
- ۲۸ ئايا شه‌يتان نەژادى جنۆكانه‌ يان يەكيكه‌ له‌وان؟
- ۲۹ خواردن و خواردنه‌وه‌ى جنۆكان
- ۳۱ هاوسه‌رىتى و زيادبوونى جنۆكان

- ۳۲ ھاوسەرئیتی مرؤف له گهال جنۆکان
- ۳۴ ئایا جنۆکه و شهیتانه کان دهرمن؟
- ۳۵ نشینگه و شوینی جنۆکان و کاتی ناماده بوونیان
- ۳۶ له و شوینانهی شهیتانان لیی داده نیشن
- ۳۶ چاره وینی جنۆکان
- ۳۶ ئازده لانیك شهیتانه کان هاره لیتیان ده کهن
- ۳۷ دزیوی وینهی شهیتان
- ۳۸ شهیتان دوشاخى هیه
- ۳۹ تواناكانی جنۆکان
- ۳۹ خیرایی جولە و جیگورپینیان
- ۳۹ پینشکه و تنیان له مرؤف له بواره کای گهر دووندا
- ۴۱ نه فسانه یه کی نه قامی
- ۴۲ شاره زاییان له بنیاتنان و پیشه سازی
- ۴۳ توانای شیوه گورپینیان
- ۴۵ جنۆکه ی مالان
- ۴۸ چون خوین به ده ماراندا رت ده بی، شهیتان ئاوا به ناده میان تیپه ر ده بی
- ۴۹ لاوازی و ناته و اوویان
- ۴۹ دهسه لاتیان به سهر بهنده چاکه کانی خودا نیه
- ۵۱ رهنگه به هوئی گونا هه کانیان به سهر باوه پداران زال بی
- ۵۴ ترسان و هه لاتنی شهیتان له هه ندیک بهنده ی خودا
- ۵۵ کهوی کردنی جنۆکان بو سلیمان
- ۵۸ درۆه له به ستانی جولە کان به سلیمان
- ۵۹ ناته وانی جنۆکان له هینانی په رجوان
- ۵۹ ناتوانن له خه و نیدا خو بیننه سهر شیوه ی پیغه مبه ر ﷺ
- ۶۰ ناتوانن سنوریکى دیاریکراو له ئاسمانیدا به زینن

- ٦١ ناتوانن دەرگه يهك بکه نه وه داخرابی و ناوی خوی له سه هاتبی
- ٦٢ بهندی دووم: جنۆکه کان ئه رکبارن
- ٦٥ مه بهست له ئه فراندنیان
- ٦٧ له قه دهر خویان ئه رکبارن
- ٦٨ خزمایه تی له نیوان جنۆکه و پهروه ردگاری مه زندا نیه
- ٦٩ چۆن سروشی خودایان پێ راده گه یه نری؟
- ٧٠ په یامی موحه ممد ﷺ بۆ مروّف و جنۆکه یه
- ٧٢ شانده کانی جنۆکان
- ٧٤ بانگه وازی جنۆکه بۆ مروّف
- ٧٦ فه رمانیان به چاکه و گه واهی دانیان بۆ موسلمانان
- ٧٦ پله و پایه یان له چاکي و خراپیدا
- ٧٧ سروشتی شهیتان
- ٧٨ نایا شهیتان موسلمان ده بی؟
- ٧٩ به ندی سییه م: دژایه تی نیوان مروّف و شهیتان
- ٨١ هوکاره کانی دژایه تیه که و دیروک و توندی ئه م دژایه تیه .
- ٨٣ ناگادار کردنه وه مان له شهیتان له لایه ن خوداوه
- ٨٥ نامانجه کانی شهیتان
- ٨٥ نامانجه دووره که ی
- ٨٥ نامانجه نزیکه کانی
- ٨٥ ١- له شیرک و کوفر خستنی به ندان
- ٨٦ ٢- گهر نه ییتوانی کافریان کا، ده یانخاته نیو گوناهان
- ٨٧ ٣- رینگرتن به به ندان له تاعه تی خودا
- ٨٩ ٤- گهنده لکردنی تاعه ته کان
- ٩٠ هه رسه ریچیکردنی که له خودا تاعه تیکه بۆ شهیتان
- ٩٢ ٥- نازاردانی جهسته یی و دهروونی

- ۹۲ / ا/ ھېرش كردنه سەر پىغەمبەر ﷺ
- ۹۲ ب/ خەونى خراب لەشەيتانەوھىيە
- ۹۳ ج/ سوتاندنى مالان
- ۹۳ د/ دەستوھشاندى شەيتان لەمرۆف لەكاتى مردن
- ۹۳ ھ/ نازاردانى كۆپەلە كاتى لەدايك دەبى
- ۹۵ و/ نەخوشى تاعون لەجنوكانەوھىيە
- ۹۵ ز/ ھەندىك نەخوشى دىكە
- ۹۵ ح/ بەشداربىونى لەگەل ئادەميان لەخواردن و خواردنەوھو نشىنگەيان
- ۹۸ گ/ دەستوھشىنى شەيتان لەمرۆف (پەركەم)
- ۱۰۰ سەركردەى جەنگى
- ۱۰۱ سەربازەكانى
- ۱۰۲ ھەر مرۆڤنىك ھاودەمىكى لەجنوكان ھىيە
- ۱۰۳ مرۆڤە پىشتىوانەكانى
- ۱۰۴ تەلەكەو شەرمەزاركردنى بۇ دۇستانى خۆى
- ۱۰۶ شەيتان دۇستانى خۆى بۇ رازەى خۆى و جەنگى بىروداران دەپەخسىنى
- ۱۰۸ شىوازەكانى شەيتان بۇ گومراكردنى ئىنسان
- ۱۰۸ ۱- رازاندنەوھى ناپەوا
- ۱۱۱ ناوانانى كاروبارى حەرام بەناوى خۆش و شىرىن
- ۱۱۲ ۲- زىادەپۆيى و بەزايەدان
- ۱۱۳ ۳- ساردكردنەوھى بەندەكان لەكردەوھو، گنخان و تەمبەل كردنinan
- ۱۱۶ ۴- بەلئىندان و بەھەوياكردن
- ۱۱۷ ۵- دەرخستنى نامۇڤگارى بۇ مرۆف
- ۱۲۲ ۶- بەرەبەرە گومراكردن
- ۱۲۲ ۷- لەبىربردنەوھى شەيتان بۇ خىرو چاكە لەبەندان
- ۱۲۴ ۸- ترساندى بىروداران لەدۇستانى خۆى

- ۹- لەدمرون ومژورکەوتنى بەو دەرگایانەى مرۆف نارمزیان دىمكاو خۇشى دەوین ۱۲۵
- ۱۰- گومان خستنه دلان ۱۲۶
- ۱۱-۱۴) بادەو قومارو بت و فالگرتنەو ۱۲۹
- ۱۵- جادو ۱۳۲
- ۱۶- لاوازی مرۆف ۱۳۶
- ۱۷- ئافرەت و گیرۆدە بون بەدنيا ۱۳۷
- ۱۸- گۆرانى و مۇزىقا ۱۳۸
- ۱۹- سىستى موسلمانان لەهینانەدى ئەو فەرمانانەى پىيان دراو ۱۳۹
- چۆن شەیتان وەسوسە دەکاتە ناخى مرۆف: وەسوسە ۱۴۱
- بەندى چوارەم: ۱۴۳
- خۆپانواندى شەیتانان ۱۴۵
- ئەوانەى شەیتانەکان راژەیان دەکەن، بەهوى تاوانان لییان نىزىک دەبنەو ۱۵۰
- پیاوانى پىوار ۱۵۱
- حوکمی بەکارهینانى جنۆکان ۱۵۳
- هینانى گیانان ۱۵۵
- ئەزمونى هاوچەرخىک ۱۵۸
- ترکزهى ئەم بانگەوازانه ۱۶۶
- ئایا دەکرى گیانەکان بەینرینەو ۱۶۹
- دەستبەردارى شەیتانەکان لەشوینکەوتەکانیان ۱۷۲
- جنۆکەو پىوارزانى ۱۷۹
- پیشین و فالچیهکان ۱۸۰
- ئەستیرەگەران ۱۸۲
- پیشبینهکان پەيامبەرانى شەیتان ۱۸۳
- ئەركى ئومەت لەبەرامبەر ئەوانەدا ۱۸۵
- جنۆکەو دەفرەفەرەکان ۱۸۶

- بەندى پېنجەم: چەكى باوەردار لەجەنگان دژی شەیتان
- ١٩١
- ١٩٣ (١) وشيارى و ناگا لەخۆبون
- ١٩٤ (٢) دەستگرتن بەقورئان و سونەت
- ١٩٦ (٣) پەنا بۆخوا بردن و خۆپاراستن بەخوا
- ٢٠٦ (٤) خەرىك بون بەیادی خودا
- ٢٢١ (٥) دانەپران لەكۆمەلى موسلمانان
- ٢٢٢ (٦) ئاشكراکردنى تەلەو پیلانەكانى شەیتان
- ٢٢٣ (٧) ناكۆكى لەگەل شەیتان
- ٢٢٤ چاره‌وى و مالى شەیتانەكان
- ٢٢٦ بلەزى لەشەیتانە
- ٢٢٧ (٨) ژىوانى و لىبوردينخوازى
- ٢٢٩ (٩) لابردنى ئەو تەمومزانەى شەیتانىيان پيدا دىتە. ناخى مرۆف
- ٢٣١ چاره‌سەرى پەركەم
- ٢٣٥ كۆمەكخوازتن دژی جنۆكان بە يادی خوداو خویندنه‌وى قورئان
- ٢٣٦ دەرکردنى جنۆكە لە جەستەى فیدار لە لایەن پىغەمبەرەوه ﷺ
- ٢٣٩ نوشتە
- ٢٤١ راستى مەملانى نىوان شەیتان و مرۆف
- ٢٥١ نويزكەر چۆن وا دەكا دلى لە نويزدا ئامادەبى
- ٢٥٥ بەندى شەشەم: دانايى لەئەفراندنى شەیتان
- ٢٧٩ سەرچاوه‌كان
- ٢٨١ فەرھەنگۆك
- ٢٩٧ رشتەى بابەتان